

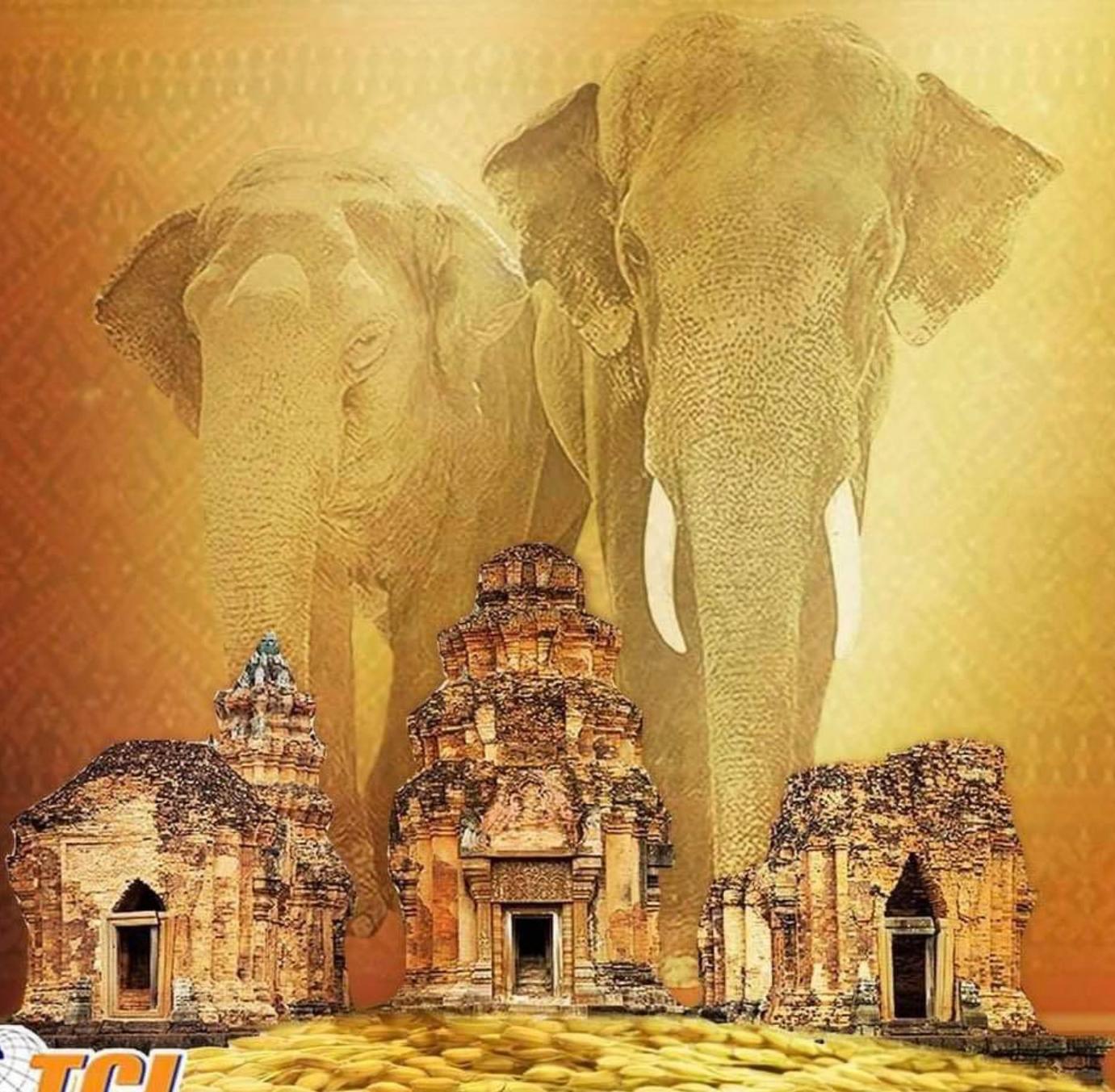
วารสาร

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

JOURNAL OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES
SURIN RAJABHAT UNIVERSITY

ปีที่ 22 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม) ประจำปี 2563
VOL.22 No.2 (July - December) 2020

ISSN (Print) 1905 – 551X
ISSN (Online) 2672 – 9849

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
FACULTY OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES SURIN RAJABHAT UNIVERSITY

กำหนดเผยแพร่ :

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

JOURNAL OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES SURIN RAJABHAT UNIVERSITY

ISSN (Print) : 1905 – 551X ISSN (Online) : 2672-9849

มีกำหนดเผยแพร่ปีละ 2 ฉบับ คือ ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน) / ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม)

วัตถุประสงค์ :

ส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลงานวิจัยทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้องอันได้แก่ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การจัดการ สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ พัฒนาสังคม และการศึกษา ตลอดจนบทวิเคราะห์ที่เสนอทางออกของปัญหาให้แก่สังคม

เงื่อนไขการตีพิมพ์ :

ทุกบทความที่ตีพิมพ์ต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อยสองท่าน (Double-Blind Peer Review) ทักษะและข้อคิดเห็นของบทความในวารสารฉบับนี้ เป็นของผู้เขียนแต่ละท่าน ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

คณะกรรมการที่ปรึกษา

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉลอง สุขทอง

รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูริย์ มีกุล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทนนท์ รัตนรวมการ

รองศาสตราจารย์ ดร.สารภี วรรณตรง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คณินิตย์ ไสยโสภณ

อาจารย์ ดร.อัครพร สุขทอง

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผู้ทรงคุณวุฒิประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

บรรณาธิการ : รองศาสตราจารย์ ดร.จิรายุ ทรัพย์สิน

ผู้ช่วยบรรณาธิการ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันชัย สุขตาม

กองบรรณาธิการ :

อาจารย์ ดร.อภิชาติ แสงอัมพร

อาจารย์ ดร.สิริพัฒน์ ลาภจิตร

อาจารย์ ดร.วิโรจน์ ทองปลิว

รองศาสตราจารย์ ดร.จิณฉวีรัตน์ ปะโคทั่ง

รองศาสตราจารย์ ดร.สมมาตร ผลเกิด

รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ

รองศาสตราจารย์ สมหมาย ชินนาค

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กานต์ เนตรกลาง

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัครพนธ์ เนื้อไม้หอม
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วสันต์ ปัญญาแก้ว
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุวัต กระสังข์
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธัญวรัตน์ แจ่มใส
 อาจารย์ ดร.จักรพันธ์ ชัดขุ่มแสง

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
 มหาวิทยาลัยขอนแก่น

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ (Peer Reviews)

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาถ้อยแถลงภายใน

รองศาสตราจารย์ ดร.สารภี วรรณตรง	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
รองศาสตราจารย์ อังชัย วงศ์เสนา	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉลอง สุขทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คณินนิตย์ ไสยโสภณ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิเศษ ชิมวงษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวรรณา รัตนธรรมเมธิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรายุ ทรรศัยสิน	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สันทนา กุลรัตน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประทีป แซรัมย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤษฎา พิณศรี	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุไร จันทมัตตการ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรวัตร ภูระธีรานรงค์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรัณย์พัชร ศรีเพ็ญ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุทัศน์ กองทรัพย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
อาจารย์ ดร.อัคราพร สุขทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
อาจารย์ ดร.อภิชาติ แสงอัมพร	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
อาจารย์ ดร.ดำเกิง โถทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
อาจารย์ ดร.อิทธิวัตร ศรีสมบัติ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
อาจารย์ ดร.ชาติรี เกษโพหนอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
อาจารย์ ดร.จิราวรรณ อยู่เกษม	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
อาจารย์ ดร.วสันต์ชัย กากแก้ว	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
อาจารย์ ดร.เบญจวรรณ วงษาดี	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
อาจารย์ ดร.พนา จินดาศรี	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณากลับกรองภายนอก

ศาสตราจารย์ ดร.สุวิทย์ ชีรสาคัด	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.สัมพันธ์ มุลสาร	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
รองศาสตราจารย์ ดร.จิณฉวีตร ปะโคทั้ง	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
รองศาสตราจารย์ ดร.สมมาตร ผลเกิด	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.เอกพงษ์ วงศ์คำจันทร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
รองศาสตราจารย์ ดร.จิตติ กิตติเลิศไพศาล	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
รองศาสตราจารย์ สมหมาย ชินนาค	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
รองศาสตราจารย์ บุญยัง หมั่นดี	นักวิชาการอิสระ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปวีณา คำพุกกะ	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัศวพันธ์ เนื้อไม้หอม	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิงแก้ว ปะติตั้งโง	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธัญวรัตน์ แจ่มใส	มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมปอง สุวรรณภูมา	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญยแสนอ ตริวิเศษ	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กานต์ เนตรกลาง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพชรวิทย์ จันทร์ศิริสิริ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอมอร แสนภูวา	มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพลินพิศ ธรรมรัตน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุขุมวิทย์ ไสยโสภณ	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริเพ็ญ อัดไพบูลย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พีระศักดิ์ วรรณิตร	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วสันต์ ปัญญาแก้ว	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนูวัต กระสังข์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษกร วัฒนบุตร	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปราโมทย์ ด้านประดิษฐ์	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระชัย ยศโสธร	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โชติ บดีรัฐ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธาศรี มหันตรัตน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
อาจารย์ ดร.อนุรัตน์ อนันทนารถ	มหาวิทยาลัยบูรพา
อาจารย์ ดร.จักรพันธ์ ชัดขุ่มแสง	มหาวิทยาลัยขอนแก่น

IV | วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
ปีที่ 22 ฉบับที่ 2 (2563) : กรกฎาคม-ธันวาคม

อาจารย์ ดร.ปรารถนา แซ่ฉิ่ง

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

เลขานุการ : นางปิยนุช ผมพันธ์

ผู้ช่วยเลขานุการ : นางสาวกตพร ศรีโกตะเพชร

ศิลปกรรม : นายอนันต์ แสงวงมี / นายณัฐนันท์ แสงสว่าง / นายพัทธ์ สุทธิประภา

ฝ่ายประชาสัมพันธ์ : นางนุตสรา มิ่งมงคล / นางสาวศศิธร จันครา / นางสาวอุษณีย์ จะมัวดี

สำนักงาน : กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

สำนักงานคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ อาคาร 38 ชั้น 1
เลขที่ 186 หมู่ที่ 1 ถนนสุรินทร์ – ปราสาท ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000

โทรศัพท์/โทรสาร 044-513369, 082-7553460

<https://www.tci-thaijo.org/index.php/jhssru>

E-mail : jhssru@srru.ac.th

จัดพิมพ์โดย : ร้านพีดีไซน์ 172/1 ถนนเทศบาล 4 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000

Periodicity :

JOURNAL OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES SURIN RAJABHAT UNIVERSITY

ISSN (Print) : 1905 – 551X ISSN (Online) : 2672-9849

Two issues per year (January-June and July-December)

Objective :

To promote and encourage lecturers, academicians, students and other interested people to have the opportunity to disseminate academic works and research works in humanities and social sciences and related fields including political science, public administration, law, sociology, economics, social development and education. In addition, the analytical studies presenting the problem solution to society.

Publishing Conditions :

All published articles must be reviewed by at least two peer reviewers (Double-Blind Peer Review). The views and opinions of any articles in this journal are belonging to each author without responsibilities of editorial board.

Editorial Advisor :

President of Surin Rajabhat University

Vice President of Surin Rajabhat University

Asst. Prof. Dr. Chalong Sukthong

Assoc. Prof. Dr. Phaithoon Meekuson

Asst. Prof. Tanon Ratanaruamkarn

Assoc. Prof. Dr. Saraphi Wantrong

Asst. Prof. Dr. Kanuengnit Saiyasophon

Dr. Atchara Sukthong

Surin Rajabhat University

Expert for Faculty of Humanities and Social Sciences

Rajamangala University of Technology Isan, Surin Campus

Surin Rajabhat University

Surin Rajabhat University

Surin Rajabhat University

Managing Editor : Assoc. Prof. Dr. Jirayu Supsin

Assistant Editor : Asst. Prof. Dr. Wanchai Suktam

Editorial Board :

Dr. Aphichart Sangampom

Dr. Siriphat Lapchit

Dr. Wirot Thongplew

Assoc. Prof. Dr. Jinnawat Pakotang

Assoc. Prof. Dr. Sommart Phonkerd

Assoc. Prof. Dr. Sanya Kenaphoom

Assoc. Prof. Sommai Chinnak

Asst. Prof. Dr. Kant Netklang

Asst. Prof. Dr. Akkarapon Nuemaihom

Asst. Prof. Dr. Wasan Panyagaew

Asst. Prof. Dr. Anuwat Krasung

Asst. Prof. Dr. Thanwarut Jamsai

Dr. Jaggapan Cadchumsang

Surin Rajabhat University, Thailand

Surin Rajabhat University, Thailand

Surin Rajabhat University, Thailand

Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand

Buriram Rajabhat University, Thailand

Rajabhat Maha Sarakham University, Thailand

Ubon Ratchathani University, Thailand

Nakhon Ratchasima Rajabhat University, Thailand

Buriram Rajabhat University, Thailand

Chiang Mai University, Thailand

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Sisaket Rajabhat University, Thailand

Khon kaen University, Thailand

Peer Reviewers :

Internal Peer Reviewers :

Assoc. Prof. Dr. Saraphi Wantrong

Asst. Prof. Dr. Chalong Sukthong

Assoc. Prof. Thongchai Wongsena

Asst. Prof. Dr. Kanuengnit Saiyasophon

Asst. Prof. Dr. Wiset Chinnawong

Asst. Prof. Dr. Suwanna Ruttanathummatee

Surin Rajabhat University, Thailand

Asst. Prof. Dr. Jirayu Supsin	Surin Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Santhana Goonrat	Surin Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Prateep Khaeram	Surin Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Kritsada Pinsri	Surin Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Urai Jantamattukarn	Surin Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Theerawat Purateeranrath	Surin Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Saranpat Sripen	Surin Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Suthat Kongsup	Surin Rajabhat University , Thailand
Dr. Atchara Sukthong	Surin Rajabhat University, Thailand
Dr. Aphichart Sangamporn	Surin Rajabhat University, Thailand
Dr. Damkeng Tothong	Surin Rajabhat University, Thailand
Dr. Itthiwat Srisombat	Surin Rajabhat University, Thailand
Dr. Chatree Ketphonthong	Surin Rajabhat University, Thailand
Dr. Jirawan Yookasem	Surin Rajabhat University, Thailand
Dr. Wasanchai Gargkeow	Surin Rajabhat University, Thailand
Dr. Benchawan Wongsawadee	Surin Rajabhat University, Thailand
Dr. Pana Jindasri	Surin Rajabhat University, Thailand

External Peer Reviewers :

Prof. Dr. Suwit Theerasasawat	Khon kaen University, Thailand
Assoc. Prof. Dr. Summana Moolsarn	Ubon Ratchathani University, Thailand
Assoc. Prof. Dr. Jinnawat Pakotang	Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand
Assoc. Prof. Dr. Sommart Phonkerd	Buriram Rajabhat University, Thailand
Assoc. Prof. Dr. Sanya Kenaphoom	Rajabhat Maha Sarakham University, Thailand
Assoc. Prof. Dr. Phakdee Phosing	Rajabhat Maha Sarakham University, Thailand
Assoc. Prof. Dr. Akekapong Wongkamjan	Sisaket Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Jitti Kittilertpaisan	Sakon Nakhon Rajabhat University, Thailand
Assoc. Prof. Sommai Chinnak	Ubon Ratchathani University, Thailand
Assoc. Prof. Boonyoung Mundee	Independent Scholar, Thailand
Asst. Prof. Dr. Paweena Khampukka	Ubon Ratchathani University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Akkarapon Nuemaihom	Buriram Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Kingkaew Patitungkho	Buriram Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Thanwarut Jamsai	Sisaket Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Sompong Suwannaphuma	Chaiyaphum Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Bunsanoe Triwiset	Buriram Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Kant Netklang	Nakhon Ratchasima Rajabhat University, Thailand

Asst. Prof. Dr. Patcharawit Jansirisi	Maha Sarakham University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Emon Saenphuwa	Sisaket Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Ploenpit Thummarat	Sakon Nakhon Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Sukhumwit Saiyasophon	Khon kaen University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Siripen Attapaiboon	Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Peerasak Worachat	Maha Sarakham University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Wasan Panyagaew	Chiang Mai University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Anuwat Krasung	Mahachulalongkomrajavidyalaya University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Busakorn Watthanabut	Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi, Thailand
Asst. Prof. Dr. Pramote Danpradit	Maha Sarakham University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Weerachai Yossothorn	Buriram Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Chot Bodeerat	Pibulsongkram Rajabhat University, Thailand
Asst. Prof. Dr. Thatri Mahantararat	Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Thailand
Dr. Anurat Anantanatom	Burapha University, Thailand
Dr. Jaggapan Cadchumsang	Khon kaen University, Thailand
Dr. Prathana Sae-ung	Nakhon Pathom Rajabhat University, Thailand

Secretary : Mrs. Piyanut Phomphan

Assistant Secretary : Miss Phataphon Srigotapet

Journal Design and Artworks: Mr. Anan Sawaengmee / Mr. Nattanan Saengsawang / Mr. Phat Sutthiprapha

Public Relations: Mrs. Nutsara Mingmongkol / Miss Sasithon Jankra / Miss Utsanee Jamuadee

Office : Editorial Board, Journal of Humanities and Social Sciences, Surin Rajabhat University
 Dean Office, Faculty of Humanities and Social Sciences, Surin Rajabhat University
 Building 38 1st Floor, 186 Moo 1, Surin – Prasat Rd., Nok Mueang, Muang Surin, Surin, Thailand 32000
 Tel./Fax. (+66) 044-513369, 082-7553460
<https://www.tci-thaijo.org/index.php/jhssru>
 E-mail : jhssru@sru.ac.th

Published by: P.P.Design Shop 172/1 Thetsaban 4 Rd., Nai Mueang, Muang Surin, Surin, Thailand 32000

บทบรรณาธิการ (Editorial)

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ เป็นวารสารทางวิชาการที่ได้รับการพิจารณาคุณภาพวารสารของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index : TCI) โดยจัดกลุ่มคุณภาพวารสาร เป็นวารสารกลุ่มที่ 2 ซึ่งใช้รูปแบบการบริหารจัดการวารสารแบบ Online 100% ด้วยระบบ ThaiJo 2.0 โดยผ่านการประเมินคุณภาพวารสารให้อยู่ในฐานข้อมูลวารสารทางวิชาการในระดับชาติของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) ตั้งแต่ปี 2561 (2018) เป็นต้นมา

โดยบทความในวารสารฉบับนี้มีผู้นิพนธ์มาจากหลากหลายหน่วยงานทั้งภายในและภายนอก ซึ่งผลงานทางวิชาการดังกล่าวทางกองบรรณาธิการได้จัดส่งไปให้คณะกรรมการกลั่นกรองบทความทางวิชาการที่มาจากหลากหลายหน่วยงานของแต่ละสาขาเป็นผู้พิจารณาเพื่อตรวจสอบคุณภาพของบทความ และมอบให้ผู้นิพนธ์นำบทความไปปรับปรุงแก้ไขเป็นการเรียบร้อยแล้วก่อนการตีพิมพ์ตามกติกาและรูปแบบการตีพิมพ์เผยแพร่ สำหรับเนื้อหาของวารสารฉบับนี้ถือได้ว่ามีความโดดเด่นที่เน้นกระบวนการวิจัยที่เข้มข้น ซึ่งบทความโดยภาพรวมหลักเป็นการพัฒนาจากงานวิจัยที่ศึกษากรณีเฉพาะ ที่แต่ละบทความได้เน้นกระบวนการวิจัยเชิงลึกในหลายรูปแบบทั้งในรูปแบบของการสนทนากลุ่ม การสอบถาม และการสัมภาษณ์ ประกอบกับบทความส่วนใหญ่แสดงถึงการทำงานร่วมกันของผู้นิพนธ์ในลักษณะทีมงาน ทำให้บทความมีความละเอียดรอบคอบถี่ถ้วน มีการวิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอแนะได้อย่างสมบูรณ์น่าสนใจ

ขอขอบคุณคณาจารย์ นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปทุกท่านที่ให้ความสนใจร่วมส่งบทความเผยแพร่ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ และขอขอบคุณกองบรรณาธิการผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณากลั่นกรองบทความทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

รองศาสตราจารย์ ดร.จิรายุ ทรัพย์สิน

บรรณาธิการ

สารบัญ (Content)

	หน้า (Page)
กองบรรณาธิการ (Editorial Board)	I
คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ (Peer Reviewers)	II
บทบรรณาธิการ (Editorial)	VIII
บทความวิจัย (Research Articles)	
กือดาจีนอ : นวัตกรรมจากวัฒนธรรมของปาตานี Kue Da Chi No: Innovative from The Culture of Patani จรัชยา เจียวก๊ก Jirachaya Jeawkok	1
การออกแบบพื้นที่ชุมชนตลาดโบราณนครเนื่องเขตในเชิงอนุรักษ์ รองรับเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (อีอีซี) A Cultural Conservatism Design for the Community Area in Nakorn Nueng Khet Ancient Market Supporting the Eastern Economic Corridor (EEC) สรารุช อิศรานูวัฒน์, สุชาติ เถาทอง, พิชัย สดภิบาล และจินดา เนื่องจำนงค์ Sarawut Itsaranuwat, Suchat Thaothong, Pichai Sodhibhan and Jinda Nuangjumnong	15
การพัฒนาหลักสูตรอบรม เรื่อง การประยุกต์ใช้แพลตฟอร์ม IoT เพื่อสร้างนวัตกรรมดิจิทัลของผู้เรียน The Development of Training Courses on The Application of IoT Platforms to Create Learners' Digital Innovations ชัชชัย แก้วตา, ศุภาวีร์ มากดี, ขนิษฐา อินทะแสง, ธันญะลักษณ์ มากดี และอรรถพร วรรณทอง Chutchai Kaewta, Supawee Makdee, Khanittha Inthasaeng, Thanyaluc Makdee and Athaphon Wannathong	39
การศึกษาภูมิปัญญาตรว้จังหวัดสุรินทร์ A Study of Trua-Kanal Wisdom in Surin Province Thailand สุพนิดา พรเอี่ยมมงคล, ชาว์ การวิชา และเฉลิมกิต แข่งแก้ว Supanida Porniammongkol, Chao Kanwicha and Chalermkit Kengkaew	53

สารบัญ (Content)

หน้า
(Page)

ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับกลวิธีเอสคิวอาร์คิวซีคิว เรื่อง ดอกเบี้ยและมูลค่าของเงิน ที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาและการ เชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 Results of Problem-Based Learning Management Activities with SQRQCQ strategy on Interest and Value of Money in Mathematical Problem Solving and Connection Abilities of Grade 11 Students อัศวิน ดวงจิตร, ขนิษฐา พรหมเหลือง และเวชฤทธิ์ อังกะนภัทรขจร Atsawin Duangchitr, Khanittha Promluang and Vetcharit Angganapattarakajorn	71
พุทธธรรมวิถีชีวิตใหม่ กับการพัฒนาสุขภาพและเศรษฐกิจชุมชน วัดพรหมโลก อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช New Buddhist-led lifestyle and development of community's health and economy: Phromlok temple, Phrom Khiri district, Nakhon Si Thammarat province ลัญจกร นิลกาญจน์ Lunjakon Nillakan	85
แนวทางการพัฒนาหลักสูตรบริหารธุรกิจในยุคนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ คณะ วิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา Guidelines for developing business administration courses in the age of innovation and creativity Management Science Faculty, Phranaknon Si Ayutthaya Rajabhat University กำธร แจ่มจรัส และสุมนา พูนผล Kamtorn Chaemchamrus and Sumana Poonphon	103

สารบัญ (Content)

	หน้า (Page)
แนวทางการพัฒนากลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด สำหรับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างมีส่วนร่วม กรณีศึกษา ชุมชนท่องเที่ยวบ้านแม่ละหวง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง Guidelines for the development of a marketing mix strategies for participatory tourism management. A case study of Ban Moh Luang Tourism Community, Mae Moh District, Lampang Province ปวีณา งามประภาสม Paweena Ngamprapasom	115
แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะภัยแล้งแบบบูรณาการ ของชุมชนบ้านนาฝาย ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ Guidelines for managing water resources in an integrated drought Of Ban Na Fai Community, Na Fai Subdistrict, Mueang District, Chaiyaphum Province เกรียงศักดิ์ โชควรกุล Kreangsak Chokwarakul	127
บทความวิชาการ (Academic Articles)	
วิถีสันติภาพในสังคมไทย Buddhist possibility in thai society พระปลัดเมธี เขมปณโณ และนรุณ กุลผาย Phra Palad Mathee Khemapanyo and Narun Kulpa	149
หลักการและแนวคิดในการออกแบบผลิตภัณฑ์ Principles and concepts in product design ธูปันท์ แก้วปาน, สราวุธ อิศรานูวัฒน์ และจริยา แผลงนอก Thapanut Keawpan, Sarawut Itsaranuwat and Jariya Plangnok	161
การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในครอบครัวตามหลักพุทธธรรม The Solution of Violence in the Family according to Buddhist Principle พระครูประโชติพิชรพงศ์ (นัฐพงษ์ พิทักษ์อัมพรกุล) Phrakhruprachotphatcharaphong (Natthapong Pitakampornkul)	183

สารบัญ (Content)

	หน้า (Page)
ภาคผนวก (Appendix)	
ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์	197
หลักเกณฑ์การเสนอบทความและคำแนะนำสำหรับผู้พิมพ์ ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์	198
แบบฟอร์มการส่งบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ ลงวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์	212
ใบตอบรับการเป็นสมาชิกวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์	213

กือดาจिनอ : นวัตกรรมจากวัฒนธรรมของปาตานี

Kue Da Chi No: Innovative from The Culture of Patani

จิรัชยา เจียวก๊ก¹

Jirachaya Jeawkok¹

Received : May 14, 2020; Revised : November 15, 2020; Accepted : November 17, 2020

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการประกอบสร้างความเป็นพหุวัฒนธรรมของกือดาจिनอและการสร้างตัวตนของกือดาจिनอในสังคมพหุวัฒนธรรม โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสังเกตและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากคณะกรรมการจัดงานและผู้ที่มาเดินเที่ยวชมงาน รวมจำนวน 11 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ตามประเด็น ถอดรหัส ตีความ และเรียบเรียงข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า

กือดาจिनอเป็นชุมชนหัวตลาดของชาวจีนในอดีตและเป็นนวัตกรรมทางสังคมที่เกิดจากการบูรณาการความร่วมมือของภาครัฐและเอกชน เน้นมรดกทางศิลปะและวัฒนธรรมในวิถีชีวิตในปัจจุบัน เป็นพื้นที่ที่ถูกสร้างจากทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ผ่านการประกอบสร้างร่วมกันใน 2 ส่วน ได้แก่ 1) การบูรณาการทางศิลปวัฒนธรรม และ 2) กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ตั้งแต่ภาครัฐและประชาชน ส่วนการสร้างตัวตนของกือดาจिनอในสังคมพหุวัฒนธรรม เป็นการพยายามที่จะนำเสนอประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตชาวจีนให้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมพหุวัฒนธรรมให้เด่นชัดขึ้น รวมถึงอธิบายความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมของเมืองปัตตานีที่ไม่ได้มีเพียงวิถีพุทธและมุสลิม แต่มีลักษณะเฉพาะและมีความผสมผสานกับวัฒนธรรมจีน มุสลิม และพุทธที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต จนกลายเป็นพลังในการขับเคลื่อนความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม จึงนับได้ว่าเป็น “นวัตกรรมจากวัฒนธรรม” ในจังหวัดปัตตานี

คำสำคัญ (Keywords) : กือดาจिनอ, นวัตกรรมจากวัฒนธรรม, ปัตตานี

¹ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี; Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus, Thailand;

e-mail : jirachaya.j@psu.ac.th

Abstract

The purpose of this study is to study the building of multi-culture of Kue Da Chi No and the construction of Kue Da Chi No's identity in a multicultural society. Data collecting for this qualitative research were observations and in-depth interviews from the organizing committee and people understand the history of the community with 11 samples. The data was classified and interpreted and analyzed respectively.

The research found that; Kue Da Chi No is a Chinese market leader in the past and is a social innovation resulting from the integration of public and private partnerships. It is an artistic and cultural heritage in today's way of life, and is an area built on social and cultural capital that has been constructed in two parts: 1) the integration of art and culture and 2) the process of participation. Participation of all sectors, from the government and the public. The creation of the identity of Gouda in a multicultural society is an attempt to bring Chinese history, culture and ways of life to be part of a multicultural society. It also describes the multi-cultural society of Pattani that has a Buddhist, Muslim and Chinese lifestyle. To be a force to drive the multicultural society. Kue Da Chi No is a "innovation from culture" in Pattani province.

Keywords : Kue Da Chi No, Innovative from the culture, Pattani province

บทนำ (Introduction)

ปัตตานีเป็นจังหวัดบริเวณชายแดนใต้ที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน มีความน่าสนใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ด้วยเป็นดินแดนแห่งสังคมพหุวัฒนธรรม ทางวิทยาศาสตร์ พุทธ อิสลาม คริสต์ รวมถึงความเชื่ออื่น ๆ ดั้งเดิมในพื้นที่ ซึ่งพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ขณะดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรี ได้ใช้พหุวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการสร้างสันติสุขให้พื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ โดยสร้างสังคมส่วนรวม ลดสังคมเชิงเดี่ยวที่เป็นช่องว่างจนทำให้เกิดความไม่เข้ากันของกลุ่มคนในพื้นที่ ระหว่างชาวพุทธ มุสลิม (Sathitruangsak, 2016) ซึ่งนอกจากชาวพุทธ และมุสลิมที่เป็นชนกลุ่มหลักในพื้นที่ ยังมีอีกชาติพันธุ์หนึ่งที่เป็นดอกไม้สีแดงสวยงามในแจกัน นั่นก็คือกลุ่มชาวไทยเชื้อ

สายเงินที่ได้อาศัยผืนแผ่นดินไทยในการทำมาค้าขายตั้งแต่สมัยรัฐปัตตานี ด้วยเหตุผลว่า มีกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทั้งศาสนาและชาติพันธุ์ จึงทำให้พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่มีความพหุวัฒนธรรม

ในอดีตชาวจีนมีการเข้ามาอย่างยากลำบากด้วยหลากหลายปัจจัย ไม่ว่าจะเป็นการอพยพถิ่นฐาน หรือการเดินทางมาค้าขายและตัดสินใจเพื่อตั้งรกรากใหม่ในหัวเมืองท่าการค้าบริเวณแหลมมลายูแห่งนี้ (Panuwat, 2013) สู่การลงหลักปักฐาน ทำให้เป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนปัตตานีในด้านเศรษฐกิจ โดยการเข้ามาของชาวจีนนั้นได้นำซึ่งความเป็นเงินในปัตตานี ทั้งในส่วนของวิถีชีวิตและประเพณีวัฒนธรรมอันโดดเด่น รวมไปถึงความเชื่อความศรัทธาต่อบรรพบุรุษ คือลี้มโตะเคียมและลี้มกอเหนี่ยว บุคคลประวัติศาสตร์ในตำนานปัตตานี สิ่งเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดอัตลักษณ์ และสัญลักษณ์ของชาวจีนในปัตตานีจนถึงปัจจุบัน อัตลักษณ์ของชาวจีนในปัตตานี กลายเป็นพื้นที่แห่งอนุสรณ์สถานกลางเมือง โอบล้อมไปด้วยชุมชนของชาวพุทธและมุสลิม ที่ถูกเรียกว่า “ชุมชนชาวจีนหัวตลาด” คนในพื้นที่ซึ่งเป็นชาวมุสลิมมลายูเรียกว่า กือดาจिनอ ในอดีตชุมชนแห่งนี้ครึกครื้นและรุ่งเรืองเมื่อหลายสิบปีก่อน แต่ในปัจจุบันกลายเป็นพื้นที่เงียบเหงา ด้วยเพราะมีการย้ายถิ่นฐานเพื่อประกอบอาชีพต่างๆในพื้นที่อื่น ประกอบกับสถานการณ์ความไม่สงบที่ในสามจังหวัดชายแดนใต้ที่เกิดขึ้นบางเวลา อย่างไรก็ตามก็ยังคงมีความงามของสภาพแวดล้อมที่เป็นร่องรอยของวัฒนธรรมจีนในหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นอาคารบ้านเรือน สถาปัตยกรรมที่ยังคงสวยงามตามกาลเวลา อาหารการกินและคำบอกเล่าของคนเฒ่าคนแก่ ซึ่งเป็นผู้ร่วมอยู่ในประวัติศาสตร์ของกือดาจिनอ เสมือนเป็นหนังสือที่มีชีวิตเมื่อหน่วยงานหลายองค์กรได้ร่วมมือกันรังสรรค์ความงามจากทุนทางสังคมโดยบูรณาการออกมาให้เกิดเป็นนวัตกรรมจากวัฒนธรรมภายในชื่อ “กือดาจिनอ” คล้ายกับว่าชุมชนชาวจีนที่หลับไหลชั่วขณะได้ตื่นกลับมามีชีวิตอีกครั้งโดยนำเสนอประวัติศาสตร์ วิถีชุมชน ผ่านนิทรรศการศิลปะที่น่าสนใจและน่าเที่ยวชม

ทั้งนี้เพื่อที่จะอธิบายปรากฏการณ์การคืนชีวิตและสีสันของชุมชนชาวจีนหัวตลาด ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการประกอบสร้างของงานนิทรรศการกือดาจिनอ และการสร้างตัวตนของกือดาจिनอในสังคมพหุวัฒนธรรมที่เกิดจากการบูรณาการวัฒนธรรมสู่การเป็นนวัตกรรมเมืองปัตตานี

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาการประกอบสร้างความเป็นพหุวัฒนธรรมของกือดาจिनอ
2. เพื่อศึกษาการสร้างตัวตนของกือดาจिनอในสังคมพหุวัฒนธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

งานวิจัย เรื่อง “ก๊อดาจีนอ : นวัตกรรมจากวัฒนธรรมของปาดานี” นั้นเป็นวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมุ่งศึกษาการประกอบสร้างความเป็นพหุวัฒนธรรมของก๊อดาจีนอ และการสร้างตัวตนของก๊อดาจีนอในสังคมพหุวัฒนธรรม เก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม ด้วยวิธีการสังเกต และการสัมภาษณ์ ประกอบกับการศึกษาเอกสาร ซึ่งมีรายละเอียดดำเนินการวิจัยดังนี้

ด้านเนื้อหา : การศึกษาค้นคว้าใช้การสร้างความเข้าใจจริงทางสังคมตามการอธิบายทฤษฎีปรากฏการณ์นิยม ให้เป็นสิ่งที่ใหม่(นวัตกรรม) ผ่านมุมมองของทุนทางสังคมและวัฒนธรรมในบริบทของพื้นที่พหุวัฒนธรรมของจังหวัดปัตตานี (ปาดานี)

ด้านผู้ให้ข้อมูล : คณะกรรมการจัดงาน และผู้ที่มาเดินเที่ยวชมงาน โดยคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง และผู้ที่เข้ามาเยี่ยมชมที่จัดแสดงความเป็นพหุวัฒนธรรม จากการฝังตัวบริเวณงานของนักวิจัย จำนวนทั้งหมด 11 คน (ข้อมูลอ้อมตัว)

ด้านพื้นที่ : ทั้งพื้นที่ทางกายภาพ พื้นที่ทางสังคม และพื้นที่ทางความคิด ของก๊อดาจีนอ รวมถึงปริมาตรศาลเจ้าเล่งจูเกียง (ศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว) ถนนอาเนาะรู ตำบลอาเนาะรู อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี

ด้านระยะเวลา : ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2561 ถึงเดือนพฤษภาคม 2563

เครื่องมือ : 1) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และมีการปรับแนวทางการสัมภาษณ์ตามบริบทของเหตุการณ์ในภาคสนามด้วย และ 2) แบบบันทึกภาคสนาม สำหรับการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม จากบริบทสภาพทั่วไปของพื้นที่ และเฝ้าสังเกตพฤติกรรมทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยด้วย

การเก็บข้อมูลและการพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง : ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยทำการพิทักษ์สิทธิกลุ่มผู้ให้ข้อมูล และผ่านการพิจารณาทางคณะกรรมการด้านจริยธรรมเลขที่ psu.pn 2-035/61 ซึ่งผู้วิจัยได้ชี้แจงให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทราบถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยการปกปิดข้อมูล และการเก็บรักษาความลับ ขอความร่วมมือในการเข้าร่วมวิจัยด้วยความสมัครใจอธิบายถึงสิทธิในการถอนตัวจากการวิจัยได้ตลอดเวลา โดยไม่มีผลเสียใด ๆ หากการเข้าร่วมวิจัยในครั้งนี้ทำให้ผู้ให้ข้อมูลเกิดความไม่สบายใจหรือรู้สึกเป็นทุกข์

การวิเคราะห์ข้อมูล : ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการสังเกตและการสัมภาษณ์มาตรวจสอบ ความสมบูรณ์ถูกต้องของข้อมูลโดยวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดในการศึกษา ด้วยวิธีวิเคราะห์เชิงพรรณนา ซึ่งเป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาสังเคราะห์และแยกเป็นประเด็นตามเนื้อหา (Photisita, 2006)

ผลการวิจัย (Research Results)

ก๊อตาจีนอ: การประกอบสร้างความเป็นพหุวัฒนธรรม

ชุมชนชาวจีนหัวตลาด เป็นชุมชนคนจีนอพยพที่มาตั้งรกรากในเมืองปัตตานีตั้งแต่บรรพบุรุษ ชาวจีนมีความถนัดในการค้าขาย ทำให้มีผู้คนต่างถิ่นเข้ามาในชุมชนมากมาย ประกอบกับข้างๆ ชุมชนเป็นชุมชนของชาวไทยมุสลิม มีการไปมาหาสู่กัน จึงทำให้เกิดเป็นตลาด คนไทยมุสลิมมาอยู่ จึงเรียกบริเวณชุมชนนี้ว่า “ก๊อตาจีนอ”² เนื่องจากชุมชนนี้มีเป็นชุมชนเก่าแก่ที่ยังหลงเหลือความงามทางด้านสถาปัตยกรรมจีนประยุกต์ ทั้งในส่วนของบ้านเรือน ศาลเจ้า หรือความเป็นอยู่ วิถีชุมชน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี จึงได้เสนอความคิดที่จะสร้างสรรค์นวัตกรรม โดยชุมชนก็มีความยินดีที่จะเปิดบ้านเพื่อเป็นแหล่งการเรียนรู้แห่งใหม่

ก๊อตาจีนอก็มีการปรับและรับเอาวัฒนธรรมจากเมืองจีนเข้ามาในงานมากขึ้นจากเดิม เพื่อที่จะสร้างสรรค์งานในส่วนองบรรยากาศวัฒนธรรมจีนให้เด่นยิ่งขึ้น โดยผ่านการจัดนิทรรศการ ก๊อตาจีนอให้เป็นบรรยากาศของวัฒนธรรมจีนที่หลากหลาย เช่น จัดโคมไฟสีแดงสะท้อนความเชื่อ และผูกพันกับการทำนายโชคชะตาตามปีนักษัตรที่แต่ละคนกำเนิด มีการทำบุญหรือให้ทานในแต่ละปีนักษัตร จัดสถานที่โดยใช้อาคารบ้านเรือนให้ย้อนรอยอดีต ผ่านการมีส่วนร่วมของหน่วยงานต่างๆ

จากกระบวนการมีส่วนร่วมในแต่และภาคส่วนตั้งแต่ประชาชนจนถึงในส่วนหน่วยงานระดับการบริหารนโยบายต่างก็ได้เข้ามามีส่วนร่วมจนทำให้เกิดเป็นนิทรรศการก๊อตาจีนอในครั้งนี้ให้เกิดการพัฒนาเป็นนวัตกรรมทางวัฒนธรรมได้อย่างลงตัว ดังนั้น การทำงานนิทรรศการก๊อตาจีนอได้กลายมาเป็นนวัตกรรมทางวัฒนธรรมของจังหวัดปัตตานีได้นั้น เกิดจากการร่วมกันใน 2 ส่วน ได้แก่ (1) การบูรณาการทางศิลปวัฒนธรรม คือ ทูตทางสังคมที่มีมาเนิ่นนานตั้งแต่การก่อตั้งของชุมชน ประวัติศาสตร์การอพยพของชาวจีน ตำนานเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว ความเชื่อและศรัทธาต่อบรรพบุรุษ วิถีชีวิตประเพณี เทศกาลไหว้เจ้า ตรุษจีน และกินเจ สถาปัตยกรรม รูปทรงอาคารบ้านเรือนและวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ร่วมสมัยที่สืบทอดจากบรรพบุรุษภายใต้การดูแล และอนุรักษ์ของลูกหลาน เป็นผลทำให้สิ่งเหล่านี้เป็นทุนทางสังคมภายในชุมชน (2) กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนตั้งแต่ภาครัฐและประชาชน ตั้งแต่กระบวนการคิด การนำเสนอและการเปิดโอกาสให้ตนในชุมชนได้มีส่วนร่วมทั้งในทางตรงและทางอ้อม จึงทำให้การเกิดงานนิทรรศการก๊อตาจีนอ สู่นโยบายการพัฒนาและ

²ก๊อตาจีนอ เป็นคำภาษามลายูถิ่น เกิดจากการรวมคำสองคำ คือ “ก๊อตา” แปลว่า ตลาด กับ “จีนอ” ที่แปลว่า จีน หรือ คนจีน เมื่อคำรวมกัน จึงเป็น ก๊อตาจีนอ ที่แปลว่า “ตลาดจีน”

ในส่วนของการมีความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม นิทรรศการก๊อตาจिनอเองก็เสมือนรูปธรรมที่สามารถจับต้องได้ที่จะรักษาการก่อตัวของ ก๊อตาจिनอที่เป็นนามธรรมซึ่งจับต้องได้ยาก เมื่อ 2 ประการนี้ ได้รวมกันเพื่อขับเคลื่อนทุนทางสังคมให้กลายเป็นของดีชุมชน และพัฒนาต่อยอด จนกลายเป็นนวัตกรรมใหม่ในพื้นที่จังหวัดปัตตานีที่เรียกว่า “ก๊อตาจिनอ”

ก๊อตาจिनอ : การสร้างตัวตนในพหุวัฒนธรรม

ในพื้นที่สังคมพหุวัฒนธรรมชายแดนใต้ ที่มีความแตกต่างและหลากหลายในทางศาสนา เช่น ศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ และอื่นๆ ส่งผลให้เกิดความเชื่อ ความคิด และวัฒนธรรมที่หลากหลายภายในพื้นที่เดียวกัน ซึ่งสิ่งนี้เป็นจุดเด่นที่สร้างความสวยงามในสังคมชายแดนใต้ได้ดีด้วย “พหุวัฒนธรรม” อันเป็นเครื่องมือหนึ่งในการสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้น เป็นการลบภาพที่มองว่าสังคมชายแดนใต้เป็น สังคมเชิงเดี่ยว มีการแบ่งแยกของคนในทางศาสนาและชาติพันธุ์ (Sathitruangsak, 2016) ทำให้วิถีชีวิต เปลี่ยนแปลงไปเป็นต่างคนต่างอยู่ และความสัมพันธ์มีการลดระดับลงไป

ฉะนั้นการขับเคลื่อนและพัฒนาสังคมให้ดีขึ้นไปเรื่อยๆ โดยอาศัยกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ ที่เป็นการมีส่วนร่วมและความหลากหลายของคนในพื้นที่ให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ต้องรื้อฟื้นอดีตที่มีความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นตั้งแต่บรรพบุรุษ ซึ่งชาวจีนก็เป็นส่วนหนึ่งที่เข้ามามีบทบาทในพื้นที่นี้เช่นกัน เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ในการเข้ามาในพื้นที่

“...หัวเมืองมลายูเป็นเมืองท่าทางผ่านสินค้าจากจีนไปยังอินเดีย ในช่วงมรสุมที่เกิดจากทางตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้ไม่สามารถเดินทางได้จึงต้องแวะเข้าท่ามายังหัวเมืองปัตตานี และอาศัยตั้งรกรากทำมาหากิน และมีบางส่วนที่กลับไปยังบ้านเกิด การเข้ามาของคนจีนในพื้นที่ ทำให้เกิดผลดีของการสร้างเมือง และเศรษฐกิจ ทำให้มีความรุ่งเรืองในพื้นที่...” (Kunanurak, 2018, February 28)

ในปัจจุบันชุมชนชาวจีนมีความเจียบสงบและร่มรื่น เป็นชุมชนที่ยังคงความงดงามของอาคารบ้านเรือนได้เป็นอย่างดี แม้ว่าเจ้าของที่เป็นลูกหลานที่ได้สืบทอดมรดกบางส่วนจะย้ายครอบครัวไปต่างถิ่นตามอาชีพหรือเพื่อขยายกิจการไปในที่อื่นๆ และหลงเหลือไว้เพียงความทรงจำในวัยเด็กเท่านั้น

“...ในสมัยยังเด็ก ที่นี้ก็ศึกคักพอสมควร เป็นหัวตลาด เขาถึงเรียกว่าตลาดจีนหรือก๊อดาจินอ เด็กๆในละแวกนี้ก็จะเล่นกันสนุกสนาน โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลแห่เจ้าแม่เด็กๆ ก็จะมายืนรอดูเจ้าแม่ออกจากศาล เศรษฐกิจดี คนในชุมชนได้ขายของกัน แต่ตอนนี้จะชบเซามากตั้งแต่มีเหตุการณ์ บางบ้านก็ย้ายไปที่อื่น คนรุ่นใหม่ๆไปเรียนที่อื่น ก็ไปอาศัยที่อื่นกันและกลับมาบางครั้งบางคราว...” (Kunanurak, 2018, February 28)

จากบทสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและการจัดงานนิทรรศการก๊อดาจินอขึ้นนั้น เข้าใจได้ว่า การสร้างตัวตนของก๊อดาจินอ คือการพยายามที่จะนำเสนอประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตชาวจีนให้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมพหุวัฒนธรรมให้เด่นชัดขึ้น ซึ่งนายวีรพันธ์ เฟ็งจันทร์ ได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“...ชุมชนนี้เป็นชุมชนละแวกชาวจีน ขึ้นชื่อมากในเรื่องของศาลเจ้าจีน และพิธีกรรมสำคัญก็คือสิ่งที่อยู่ในประเพณีของจีน ตั้งตรุษจีน วันแข่งเม็ง ช่วงกินเจ ช่วงแห่เทพเจ้าแห่เจ้าแม่ ที่นี้จะสุดยอดมาก แต่คนรุ่นหลังส่วนน้อยมากที่จะทราบ ยกเว้นคนในพื้นที่ปัตตานีจริงๆ ด้วยยุทธศาสตร์ที่เราเน้นขับเคลื่อนการสร้างสังคมพหุวัฒนธรรม เราจะขับเคลื่อนโครงการ เราจะเน้นไปพร้อมๆ กัน แต่ที่เห็นบ่อยคือจะเป็นมุสลิมและวิถีพุทธ ซึ่งที่สำคัญอีกอย่างคือวิถีชาวจีนที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่มาช้านาน ดังนั้นชุมชนแห่งนี้จะเป็นโมเดลที่จะขับเคลื่อนความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมได้อีกทางหนึ่ง...” (Phengjan, 2018, February 28)

ผู้ให้ข้อมูลก็พยายามที่จะอธิบายความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมของเมืองปัตตานีที่ไม่ได้มีเพียงวิถีพุทธและมุสลิมเท่านั้น แต่ยังคงมีวิถีวัฒนธรรมที่อยู่อย่างสงบและพร้อมจะเปิดพื้นที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้และเข้าใจในอีกวัฒนธรรมที่แตกต่างให้ได้รูปแบบการสร้างสีสันด้วยก๊อดาจินอว่า

“...การเดินเข้ามาในชุมชนแล้วซึมซับถึงกลิ่นอายของวัฒนธรรมที่ยังคงหลงเหลือ เป็นสิ่งที่น่าประทับใจ อีกทั้งความสมบูรณ์ของสถาปัตยกรรมเก่า ควรค่าที่จะทำให้สิ่งเหล่านั้นกลับมามีชีวิตได้อีกครั้งหนึ่ง...” (Tipparat, 2018, February 29)

เมื่อพบวัฒนธรรมที่ยังคงหลงเหลือ สะท้อนวิถีชีวิตของคนในชุมชนยังถูกถ่ายทอดประสบการณ์จากรุ่นสู่รุ่น ปรากฎการณ์ก๊อดาจินอ เป็นเรื่องใหม่ในมิติการพัฒนาสังคมพหุวัฒนธรรมในจังหวัดปัตตานี เพราะก๊อดาจินอเป็นนวัตกรรมทางสังคมที่เกิดจากการบูรณาการในหลายมิติ จนเกิดการพัฒนาแบบองค์รวมในมิติสังคมพหุวัฒนธรรม ที่จะพยายามสื่อและอธิบายการมีตัวตนของ

คนเชื้อสายจีน โดยหยิบยกคุณค่าความงามของวิถีชีวิตวัฒนธรรมของชุมชนแห่งนี้ เพื่อมาถักทอเป็นแนวความคิดในการสร้างงานศิลปะ เพื่อสะท้อนให้สาธารณะชนได้เห็นถึงคุณค่าความงามของวิถีวัฒนธรรมของชุมชน งานศิลปะที่สร้างสรรค์ขึ้นมามีหลากหลายทั้งงานจิตรกรรม เซรามิก และ ภาพพิมพ์

นอกจากนี้ ภาพถ่ายบอกเล่าเรื่องราวชุมชนจีนหัวตลาด เป็นการบอกเล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์ของชุมชนจีนหัวตลาด พร้อมถ่ายทอดผลงานทางศิลปกรรมและบรรยากาศของการจำลองเทศกาลโคมไฟจากเมืองจีน การเปิดบ้านของคนในชุมชน รวมไปถึงการเปิดพิพิธภัณฑ์เพื่อเยี่ยมชมประวัติศาสตร์บรรพบุรุษชาวจีน ส่วนกิจกรรมหรรษาทั่วไป การบรรเลงเพลงจีน การแสดงศิลปะการรำยี่ ในส่วนของอาหารการกินนั้น ภายในงานจะมีโรงเตี๊ยม 2 ร้านโดยคนในชุมชนเปิดให้บริการ และอาหารจีนจากคนในชุมชนหลากหลายร้านด้วยกัน เช่น ร้านขายก๋วยจั๊บ กระเพาะปลา หรืออาหารจีนอื่นๆ รวมไปถึงอาหารเครื่องต้มจืดจากร้านค้าในจังหวัดปัตตานี เช่น อาหารท้องถิ่น ซาซึก โรตีสี หรือข้าวแกงพื้นเมือง

ปรากฏการณ์ก๊อตาจिनอ เปรียบได้เหมือนกับการที่ชุมชนและส่วนที่เกี่ยวข้องกำลังพยายามออกมาเรียกร้องการมีตัวตนของวัฒนธรรมในสังคมเมืองปัตตานี ซึ่งผู้เกี่ยวข้องในการสร้างปรากฏการณ์ อันได้แก่ คณะศิลปกรรม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ชาวจีนในชุมชนชาวจีนหัวตลาด หรือภาครัฐที่ให้การสนับสนุนกิจกรรมหรือผลักดันโครงการ ได้ใช้รูปแบบการบูรณาการที่หลากหลาย ผ่านผู้รู้หรือปราชญ์ชุมชน อีกทั้งพยายามที่จะถ่ายทอดประวัติศาสตร์การเดินทางเข้ามาของบรรพบุรุษชาวจีนในปัตตานี ผู้นำชุมชนพยายามที่จะนำทุนทางสังคมมาเป็นจุดเด่นในส่วนของการพัฒนาชุมชนของตนเอง ส่วนงานทางสถาบันการศึกษาหรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางศิลปะก็พยายามถ่ายทอดความสวยงามของพื้นที่ผ่านงานศิลปะทั้งในส่วนของภาพวาด ภาพถ่าย หรือการสร้างจินตนาการด้วยการออกแบบงานให้เหมือนกับวัฒนธรรมบ้านแม่ หรือสังคมชาวจีน และส่วนงานภาครัฐและเอกชนในหลายหน่วยงานก็พยายามที่จะเข้ามาช่วยเหลือในการสนับสนุน เยี่ยมชมและโฆษณาปรากฏการณ์เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยว

สรุปผลการวิจัย (Research Summary)

จากชุมชนหัวตลาดของกลุ่มชนชาวจีนแผ่นดินใหญ่ที่อพยพมาเมืองปัตตานีท่าแห่งลังกาสุกะ นำพามาด้วยวัฒนธรรม ความเชื่อ วิถีชีวิต ที่เป็นมรดกตกทอดแก่คนรุ่นลูกหลานมาอย่างช้านานจนปัจจุบัน ความสวยงามของวัฒนธรรมที่ถูกหลงลืมและมองข้ามจากเหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นเป็นเวลานาน ได้ปรากฏขึ้นเมื่อคนรุ่นใหม่ได้มองเห็นค่า และความต้องการในการแสดงตัวตนเพื่อให้

กลับมามีตัวตนและรุ่งเรืองอีกครั้งในพื้นที่สังคมพหุวัฒนธรรมชายแดนใต้ กือดาจินอจึงเป็นแห่งหนึ่งที่ถูกสร้างจากทุนทางสังคมที่ประกอบไปด้วย วิถีชีวิต ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ตำนานประวัติศาสตร์ ที่หล่อใหลให้ตื้นขึ้นด้วยอิทธิพลของความคิดสร้างสรรค์โดยคนรุ่นใหม่ ที่มีเจตนาารมณในการอนุรักษ์ พื้นฟู และหวงแหนในวัฒนธรรม จนกลายเป็นพลังในการขับเคลื่อนความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมในจังหวัดปัตตานีทำให้การประกอบสร้างของกือดาจินอเกิดขึ้นจาก 2 ส่วน ได้แก่ (1) ทุนทางสังคมที่มีมาเนิ่นนานตั้งแต่การก่อตั้งของชุมชน ประวัติศาสตร์การอพยพของชาวจีน ตำนานเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว ความเชื่อและศรัทธาต่อบรรพบุรุษ วิถีชีวิตประเพณี เทศกาลไหว้เจ้าตรุษจีน และกินเจ สถาปัตยกรรม รูปทรงอาคารบ้านเรือนและวัสดุอุปกรณ์ของใช้ร่วมสมัยที่สืบทอดจากบรรพบุรุษภายใต้การดูแล และอนุรักษ์ของลูกหลาน เป็นผลทำให้สิ่งเหล่านี้เป็นทุนทางสังคมภายในชุมชน และ (2) การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในแต่ละภาคส่วนขึ้นมานั้น ไม่ว่าจะในส่วนของการกระบวนการคิด การนำเสนอและการเปิดโอกาสให้ตนในชุมชนได้มีส่วนร่วมทั้งในทางตรงและทางอ้อม เป็นการรวมกันเพื่อขับเคลื่อนทุนทางสังคมให้กลายเป็นของดีชุมชน และพัฒนาต่อยอดจนกลายเป็นนวัตกรรมใหม่ในพื้นที่จังหวัดปัตตานีที่เรียกว่า “กือดาจินอ”

ขณะที่การสร้างตัวตนของกือดาจินอ คือการพยายามที่จะนำเสนอประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตชาวจีนให้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมพหุวัฒนธรรมให้เด่นชัดขึ้น และพยายามที่จะอธิบายความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมของเมืองปัตตานีที่ไม่ได้มีเพียงวิถีพุทธและมุสลิมเท่านั้น แต่ยังคงมีวิถีวัฒนธรรมหนึ่งที่อยู่อย่างสงบและพร้อมจะเปิดพื้นที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้และเข้าใจในอีกวัฒนธรรมที่แตกต่างให้ได้รูปแบบการสร้างสีสันด้วยวาทกรรมกือดาจินอที่เป็นเรื่องใหม่ในมิติการพัฒนาสังคมพหุวัฒนธรรมในจังหวัดปัตตานี เพราะกือดาจินอเป็นนวัตกรรมทางสังคมที่เกิดจากการบูรณาการในหลายมิติ จนเกิดการพัฒนาแบบองค์รวมในมิติสังคมพหุวัฒนธรรม เห็นถึงคุณค่าของมรดกทางศิลปะและวัฒนธรรมในวิถีจีนนี้ ด้วยการสะท้อนผ่านการสร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะ และการบอกเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ อันจะเป็นจุดเริ่มต้นเล็กๆ ในการช่วยให้ทุกฝ่ายหันมาเห็นถึงคุณค่าทางศิลปะและวัฒนธรรม รวมถึงประวัติศาสตร์ที่มีค่าของชุมชนจีนแห่งนี้ เนื่องจากเป็นชุมชนเก่าแก่แท้ไม่มีการบูรณะหรือก่อสร้างอาคารรูปทรงสมัยใหม่ ทำให้ชุมชนหวัดลาด มีเสน่ห์ควรค่าแก่การอนุรักษ์ กือดาจินอจึงเป็นแห่งหนึ่งที่ถูกสร้างจากทุนทางสังคมที่ประกอบไปด้วย วิถีชีวิต ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ตำนานประวัติศาสตร์ ที่หล่อใหลให้ตื้นขึ้นด้วยอิทธิพลของความคิดสร้างสรรค์โดยคนรุ่นใหม่ ที่มีเจตนาารมณในการอนุรักษ์ พื้นฟู และหวงแหนในวัฒนธรรม จนกลายเป็นพลังในการขับเคลื่อนความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมในจังหวัดปัตตานี

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

การประกอบสร้างความเป็นพหุวัฒนธรรมของก๊อตาจिनอ

กระบวนการมีส่วนร่วมในแต่และภาคส่วนตั้งแต่ประชาชนจนถึงในส่วนหน่วยงานระดับการบริหารนโยบายต่างก็ได้เข้ามามีส่วนร่วมจนทำให้เกิดเป็นนิทรรศการก๊อตาจिनอในครั้งนี้ให้เกิดการพัฒนาเป็นนวัตกรรมทางวัฒนธรรมได้อย่างลงตัว ดังนั้น การทำงานนิทรรศการก๊อตาจिनอได้กลายมาเป็นนวัตกรรมทางวัฒนธรรมของจังหวัดปัตตานีได้นั้น เกิดจากการร่วมกันใน 2 ส่วน ได้แก่

1. การบูรณาการทางศิลปวัฒนธรรม คือ ทูทางสังคมที่มีมาเนิ่นนานตั้งแต่การก่อตั้งของชุมชน ประวัติศาสตร์การอพยพของชาวจีน ตำนานเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว ความเชื่อและศรัทธาต่อบรรพบุรุษ วิถีชีวิตประเพณี เทศกาลไหว้เจ้า ตรุษจีน และกินเจ สถาปัตยกรรม รูปทรงอาคาร บ้านเรือนและวัสดุอุปกรณ์ของใช้ร่วมสมัยที่สืบทอดจากบรรพบุรุษภายใต้การดูแล และอนุรักษ์ของลูกหลาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chanakul, (2017) เรื่องการแสดงออกเชิงวิไลลักษณ์ผ่านศาลเจ้าจिनในเขตอำเภอเมืองภูเก็ต พบว่า ศาลเจ้าจिनเป็นส่วนหนึ่งในการรักษาและแสดงออกทางวัฒนธรรมจีน ศาลเจ้าได้มีการปรับใช้และผสมผสานความเชื่อของไทยเข้ากับวัฒนธรรมดั้งเดิมของจีนและแสดงออกมาผ่านรูปแบบการแสดงออกทางศิลปะ แลละกิจกรรมทางศาสนา ซึ่งสามารถแสดงถึงวิถีชีวิตชาวไทยเชื้อสายจีนได้เป็นอย่างดี เป็นผลทำให้สิ่งเหล่านี้เป็นทูทางสังคมภายในชุมชน ประกอบกับการได้รับโอกาสจากสถาบันทางการศึกษาในการเข้ามาศึกษาและนำเสนอความโดดเด่นของทูทางสังคมในรูปแบบของผลงานศิลปะ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Bunvanno & Boonbongkarn (2017) เรื่องพื้นที่ย่านเมืองเก่าตะกั่วป่า : การประกอบสร้างอัตลักษณ์เพื่อการท่องเที่ยวในอดีต พบว่าการประกอบสร้างถูกทำให้กลายเป็นกิจกรรมและแหล่งท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตในอดีต เป็นการรื้อฟื้นอัตลักษณ์อดีตผ่านการประกอบสร้างกิจกรรม การแต่งกายพื้นถิ่น อาหารพื้นเมือง เป็นการสร้างอัตลักษณ์ชุมชนไปสู่การผลิตสินค้าทางวัฒนธรรมทำให้กลายเป็นสินค้าทางเศรษฐกิจผ่านกระบวนการอนุรักษ์รวมไปถึงการให้คนมาพัฒนาชุมชนให้อยู่รอดโดยการใช้ทุนจากอดีตมาสร้างคุณค่าแก่ชุมชน

2. กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนตั้งแต่ภาครัฐและประชาชน เป็นเพียงพื้นที่ชุมชนเพื่อนำเสนอผลงานทางศิลปะ แต่เมื่อได้เกิดการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในแต่ละภาคส่วนขึ้นมา นั้น ไม่ว่าจะในส่วนของการคิด การนำเสนอและการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมทั้งในทางตรงและทางอ้อม ทั้งในทางของการสนับสนุนจากผู้บริหารนโยบายการพัฒนาและในส่วนของการมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของประชาชน ดังนั้นทูทางสังคมจึงกลายเป็นของดีชุมชนและพัฒนาต่อยอด จนกลายเป็นนวัตกรรมใหม่ในพื้นที่ที่เรียกว่า “ก๊อตาจिनอ” สอดคล้องกับงานวิจัย

เรื่องการพัฒนาทุนวัฒนธรรมและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบหมู่บ้านวัฒนธรรมเวียงท่ากานน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ โดย Sriphuwanatwijit (2017) ทางด้านการบริหารจัดการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเวียงท่ากานนในภาพรวมการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ดำเนินการได้ มีค่าเฉลี่ยรวมที่สูงดังนั้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนมีความสำคัญในการขับเคลื่อนกิจการของชุมชนให้ประสบความสำเร็จ

การสร้างตัวตนของก๊อดดาจिनอในสังคมพหุวัฒนธรรม

การสร้างตัวตนของก๊อดดาจिनอ คือการพยายามที่จะนำเสนอประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตชาวจिनอให้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมพหุวัฒนธรรมให้เด่นชัดขึ้น เป็นพื้นที่มีวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นมีลักษณะเฉพาะและมีความผสมผสานกับวัฒนธรรมอื่นๆ โดยเป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมในเทศกาลต่างๆ แต่ยังคงมีวิถีวัฒนธรรมหนึ่งที่อยู่อย่างสงบและพร้อมจะเปิดพื้นที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้และเข้าใจในอีกวัฒนธรรมที่แตกต่างให้ได้รูปแบบการสร้างสีสันด้วยวาทกรรมก๊อดดาจिनอ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phunphanphaisan (2017) การถอดองค์ความรู้ วัฒนธรรมชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และแนวทางการพัฒนากลุ่มชุมชนให้มีความพร้อมเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ กรณีศึกษา :วัฒนธรรมชุมชนมุสลิม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า การที่พื้นที่มีวัฒนธรรมชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นมีลักษณะเฉพาะและมีความผสมผสานกับวัฒนธรรมอื่นๆโดยเป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมในเทศกาลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเชิงวัตถุควรที่จะมีการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่สร้างคุณค่าแห่งการเรียนรู้ วัฒนธรรมที่หลากหลาย ขณะที่ การศึกษาของ Sukkasem, M. (2017) ที่ได้ศึกษาชาวไทยพวนเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมหลายอย่างที่โดดเด่นว่ามีการสืบต่อและถ่ายทอดอัตลักษณ์ผ่านการสั่งสอนให้ยึดถือปฏิบัติสู่รุ่นลูกหลานได้อย่างยั่งยืน การดำรงอัตลักษณ์ชาวไทยพวนของบ้านดงโฮมสเตย์

ก๊อดดาจिनอจึงเป็นนวัตกรรมทางสังคมที่เกิดจากการบูรณาการในหลายมิติ จนเกิดการพัฒนารูปแบบองค์รวมในมิติสังคมพหุวัฒนธรรม ที่สะท้อนถึงคุณค่าของมรดกทางศิลปะและวัฒนธรรมในวิถีจिनอ ผ่านการสร้างสรรคผลงานทางศิลปะ และการบอกเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ มีเสน่ห์ควรค่าแก่การอนุรักษ์ โดยมีการประชาสัมพันธ์ที่อาศัยเทคโนโลยีเข้ามา เพื่อให้ข้อมูลข่าวสารของงานกระจายไปไกล ด้วยภาพถ่ายมุมสวยงาม สอดคล้องกับนโยบายสนับสนุนกระตุ้นเศรษฐกิจสร้างสรรค์แห่งชาติ (National Creative Economy Policy Committee, 2010) ที่มีการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่เกิดจากการบูรณาการในแต่ละสาขาเพื่อสนับสนุนเศรษฐกิจประเทศไทยในการเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจในอาเซียน ซึ่งหนึ่งในนั้นคือการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ด้วย

การบูรณาการจากทุนทางสังคมเพื่อสร้างรายได้สู่ชุมชนทำให้ชุมชนมีความมั่นคงและมีการสืบทอดวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน โดยทั้งนี้แล้วการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในยุคใหม่ต้องอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อเกิดการกระจายข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็ว สอดคล้องกับ Yammai & et al. (2016) ที่ได้ศึกษา ไร่ไข่ เด็กวัดเจดีย์: ฝักกับการพัฒนาสังคม พบว่าตัวตนและความเชื่อไร่ไข่ สามารถพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนรอบๆ วัดเจดีย์ นอกจากนี้วัดเจดีย์ยังสามารถบูรณาการเอาความเชื่อเรื่องไร่ไข่ เด็กวัดเจดีย์ ไปสู่การอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนไว้ได้อีกด้วย เช่น ประเพณีการให้ทานไฟ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีชักพระ เช่นเดียวกันกับกือดาจिनอ นับว่าเป็นการบูรณาการจากทุนทางสังคมเพื่อสร้างรายได้สู่ชุมชนทำให้ชุมชนมีความมั่นคงและมีการสืบทอดวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ชุมชนหรือหน่วยงานภาครัฐ ควรใช้กลวิธีนี้ไปสร้างกระบวนการการประกอบสร้างในเกิดนวัตกรรมอันจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

1.2 กลวิธีในการรวมกลุ่มทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน และภาควิชาการ เป็นกลวิธีที่หน่วยงานสามารถนำไปใช้สำหรับการจัดเวทีประชาคมได้

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาความเสี่ยง ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการสร้างกือดาจिनอ

2.2 ควรมีการศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการรวมถึงความยั่งยืนของกือดาจिनอ

เอกสารอ้างอิง (References)

คณะกรรมการนโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์แห่งชาติ. (2553). **นโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจสร้างสรรค์**

ปี พ.ศ. 2552. กรุงเทพฯ : กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

ชาย โพธิ์สิตา. (2549). **ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พรินติ้ง.

ชุมพล พิษพันธ์ไพศาล. (2560). การถอดองค์ความรู้วัฒนธรรมชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นและแนวทางการพัฒนากลุ่มชุมชนให้พร้อมเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กรณีศึกษา: วัฒนธรรมชุมชนมุสลิม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. **วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ**, 4(3); 47-54.

- ธงชัย ศรีภูวนาภิวัตน์. (2560). การพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบหมู่บ้าน. เชียงใหม่ :มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นายณภดล ทิพย์รัตน์ ให้สัมภาษณ์. (2561, กุมภาพันธ์ 29). คณบดี คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี. สัมภาษณ์.
- นายวีรนนท์ เพ็งจันทร์ ให้สัมภาษณ์. (2561, กุมภาพันธ์ 28). ผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานี. สัมภาษณ์.
- นายสุพจน์ คณานุรักษ์ ให้สัมภาษณ์ (2561, กุมภาพันธ์ 28). คณะกรรมการชุมชน. สัมภาษณ์.
- ปรีชา สถิตเรืองศักดิ์. (2559). ทฤษฎีดอกไม้ชายแดนใต้ของบักจีว. หาดใหญ่: สงขลา.
- พญูวัชร ชนะสกุล. (2560). การแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ผ่านศาลเจ้าจีนในภูเก็ต. ภูเก็ต: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- มณีรัตน์ สุขเกษม (2560). การดำรงอัตลักษณ์ชาวไทยพวนของบ้านดงโฮมสเตย์ผ่านบริบทการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน.วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ. 19(1(37)); 92-102.
- วิศรา ภาณุวัฒน์. (2556). **จีนโพ้นทะเล**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แสงดาว.
- สกาวรัตน์ บุณวรรโณ และเก็ตถวา บุญปรากฏ. (2559). พื้นที่ย่านเมืองเก่าตะกั่วป่า : การประกอบสร้างอัตลักษณ์เพื่อการท่องเที่ยววิถีลือหาอดีต. **มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา**, 12(2); 61-77.
- สันติชัย แยมใหม่ จิรัชยา เจียวัก และฉัตรจงกล ตุลยนิษกะ. (2559). ไขข้อโต้แย้งเจตีย์: ฝักกับการพัฒนาสังคม. **วารสารไทยคดีศึกษา**, 13(2); 151-184.

Translated Thai References

- Bunvanno, S. & Boonbongkarn, K. (2017). The Old Town area of Takua Pa: the construction of identity for tourism in the past. Yala: Yala Rajabhat University. [In Thai]
- Chanakul, P. (2017). The expression of bilingualism through the Chinese shrine in Phuket. Phuket: Prince of Songkla University. [In Thai]
- Kunanurak, S. Key Informant. (2018, February 28). organizing committee. Interview.

- National Creative Economy Policy Committee. (2010). Creative Economy Stimulus Policy 2009. Bangkok: Ministry of Social Development and Human Security. [In Thai]
- Panuwat, W. (2013). Overseas Chinese. Bangkok: Starlight Publishing. [In Thai]
- Phengjan, W. Key Informant. (2018, February 28). Pattani Provincial Governor. Interview.
- Photisita, C. (2006). Science and Art of Qualitative Research. 2nd edition, Bangkok: AmRin Printing. [In Thai]
- Phunphanphaisan, Ch. (2017). Removing knowledge of community culture Local wisdom and guidelines for developing community groups to be ready for creative tourism management. Case study: Muslim community culture Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. ARU Research Journal, 4(3); 47-54. [In Thai]
- Sriphuwatwong, Th. (2017). Cultural capital development and tourist attraction management in a village style. Chiang Mai: Chiang Mai University. [In Thai]
- Sathitruangsak, Pr. (2016). Flower theory, the southern border of Big Tiny. Hatyai: Songkhla. [In Thai]
- Sukkasem, M. (2017). Thai Phuan Identity Existence of Bandong Homestay Through Sustainable Creative Tourism Context. Institute of Culture and Arts Journal. 19(1(37)); 92-102. [In Thai]
- Tipparat, N. Key Informant. (2018, February 29). Dean of Faculty of Fine Arts Prince of Songkla University Pattani Campus. Interview.
- Yammai, S, Jeawkok, J & Tulayanisaka, Ch. (2016). Ai Kai Wat Chedi: Spirit for Social Development. Thai Journal of Case Studies, 13 (2); 151-184. [In Thai]

การออกแบบพื้นที่ชุมชนตลาดโบราณนครเนื่องเขตในเชิงอนุรักษ์
รองรับเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (อีอีซี)

A Cultural Conservatism Design for the Community Area in
Nakorn Nueng Khet Ancient Market Supporting the Eastern
Economic Corridor (EEC)

สรารวุธ อิศรานูวัฒน์¹, สุชาติ เกาทอง², พิชัย สดภิบาล³ และจินดา เนื่องจำนงค์⁴
Sarawut Itsaranuwat¹, Suchat Thaothong², Pichai Sodhiban³
and Jinda Nuangjumnong⁴

Received : June 5, 2020; Revised : August 27, 2020; Accepted : August 31, 2020

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทเดิมของตลาดโบราณนครเนื่องเขต เพื่อเป็นแนวทางในเชิงอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อัตลักษณ์ของตลาดโบราณนครเนื่องเขต ที่มีความแตกต่างจากตลาดโบราณอื่น ๆ และออกแบบพื้นที่ชุมชนตลาดโบราณนครเนื่องเขต ในเชิง

¹นักศึกษานิพนธ์เอก สาขาวิชาทัศนศิลป์และการออกแบบ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา; Ph.D. Candidate, Department of Visual Arts and Design, Faculty of Fine and Applied Arts, Burapha University, Thailand; e-mail : sarawut.itsa9009@gmail.com

²ศาสตราจารย์ สาขาวิชาทัศนศิลป์และการออกแบบ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา; Professor, Department of Visual Arts and Design, Faculty of Fine and Applied Arts, Burapha University, Thailand; e-mail : Suchat@buu.ac.th

³ศาสตราจารย์ สาขาวิชาครุศาสตร์สถาปัตยกรรมและการออกแบบ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง; Professor, Department of Architectural Education and Design, Faculty of Industrial Education and Technology, King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang, Ladkrabang, Thailand; e-mail : pichai.so@kmitl.ac.th

⁴อาจารย์ สาขาวิชาทัศนศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์; Lecturer, Department of Visual Arts, Faculty of Humanities and Social sciences, Rajabhat Rajanagarindra University, Thailand; e-mail : jinda.nua@rru.ac.th

อนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม รองรับเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (อีอีซี) เป็นการศึกษาวิจัยเชิงผสมผสานโดยชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการค้นหาปัญหาความต้องการ โดยมีขั้นตอนการดำเนินการและผลการวิจัย ดังนี้ ศึกษาวิถีชีวิต สังคม ชุมชน อาคาร สิ่งปลูกสร้าง สถาปัตยกรรม และสิ่งอำนวยความสะดวก ตลาดโบราณนครเนื่องเขต พื้นที่ในการวิจัยคือตลาดโบราณนครเนื่องเขต ต.นครเนื่องเขต อ.เมือง จ.ฉะเชิงเทรา ศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ ความเป็นเอกลักษณ์ของตลาดโบราณนครเนื่องเขต ที่มีความแตกต่างกับตลาดเก่าโบราณอื่น ๆ ในด้านวิถีการดำเนินชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี อาหาร รูปแบบสถาปัตยกรรม อาคารสิ่งปลูกสร้าง และทำการออกแบบพื้นที่ชุมชนตลาดโบราณนครเนื่องเขต เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ผู้ให้ข้อมูลได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนตลาดโบราณนครเนื่องเขต นักท่องเที่ยว และผู้นำชุมชนทั้งภาครัฐและเอกชน เก็บข้อมูลโดย การสังเกตและจดบันทึก การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลด้านเนื้อหา สรุปองค์ประกอบหลัก และนำไปเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับการวิจัย ผลการวิจัยพบว่า บริบทตลาดโบราณนครเนื่องเขตที่ควรอนุรักษ์ได้แก่ อาคารสิ่งปลูกสร้าง ของใช้โบราณ สิ่งที่ควรพัฒนาได้แก่ พัฒนารูปแบบอักษรที่เป็นเอกลักษณ์ของตลาด และพัฒนาตราสัญลักษณ์ตลาด อัตลักษณ์ของตลาดโบราณนครเนื่องเขตคือ มีชุมชนอยู่สองฝั่งคลองโดยมีสะพานข้ามซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของตลาด การสัญจรในอดีตใช้ทางเรือเป็นหลัก ปัจจุบันก็ยังมีสัญจรทางเรือให้เห็นอยู่ และการออกแบบพื้นที่ประกอบด้วย ชุมประตูปากทางตลาด ศาลาทำน้ำ ที่ครอบถังขยะ กราฟิคนผลิตภัณ์ของที่ระลึก และจุดถ่ายรูป ผลของการออกแบบพื้นที่ชุมชนตลาดโบราณนครเนื่องเขตในเชิงอนุรักษ์ รองรับเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (อีอีซี) สรุปได้ว่า ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนต้องบูรณาการเข้าด้วยกันเพื่อดำเนินการออกแบบพื้นที่ชุมชนตลาดโบราณนครเนื่องเขต โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อเป็นการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม วิถีการดำเนินชีวิตของชุมชน

คำสำคัญ (Keywords) : การออกแบบพื้นที่ชุมชนในเชิงอนุรักษ์, ตลาดโบราณ, นครเนื่องเขต

Abstract

The purpose of this research was to study the original context of Nakorn Nueng Khet ancient market as a guideline for the cultural conservatism for tourist attractions and identity of Nakorn Nueng Khet antique market which is different from other ancient markets as well as Nakorn Nueng Khet ancient market community design in the conservation and development of cultural tourist sites supporting the

Eastern Economic Corridor (EEC). The process and results of the research were as follows: study the lifestyle, society, community, buildings, constructions, architecture and facilities in Nakhon Nueng Khet Antique Market. The research area was the Nakhon Nueng Khet Antique Market, Nakhon Nueng Subdistrict, Mueang District, Chachoengsao Province. Moreover, the uniqueness of Nakorn Nueng Khet ancient market which is different from other ancient markets in terms of lifestyle, culture, traditions, food, architectural styles, building and construction, is studied, analyzed, and synthesized. The area of the ancient Nakorn Nueng Khet market community area was designed for the conservation and development of cultural tourist sites. Data providers included people who live in the ancient Nakorn Nueng Khet market community, tourists, and community leaders, both public and private. Data collected by observation and note taking, In-depth interviews, group discussions, and seminars. Then, content analysis and summary of key components were linked to the research relationship. The result of the research showed that the context of Nakorn Nueng Khet ancient market that should be preserved include buildings, constructions, and antique appliances. Things that should be developed include a font that is unique to the market and the market logo. The identity of the Nakorn Nueang Khet antique market is that there is a community on both sides of the canal with a bridge crossing which is unique to the market. In the past, traveling was mainly used by boat. Currently, there is still boat traffic to be seen. And, the area design consists of the entrance gate of the market, waterfront pavilion, trash cover, graphics on souvenir products, and photo spots. The effect of Nakorn Nueng Khet ancient market community design supporting the Eastern Economic Corridor (EEC) can be concluded that both the public and private sectors should be integrated for Nakorn Nueng Khet ancient market community design by community participation in order to preserve the cultural tourist attraction and community lifestyle.

Keywords : Cultural Conservatism Design, Ancient Market, Nakorn Nueng Khet

บทนำ (Introduction)

“ฉะเชิงเทรา” เป็นแขวงเมืองสำคัญมาตั้งแต่สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นศูนย์กลางการปกครองของมณฑลปราจีน เป็นที่ตั้งของศาลาว่าการมณฑลปราจีน ในสมัยรัชกาลที่ 3 หลังปี พ.ศ. 2369 ทรงยกทัพไปตีเมืองเวียงจันทน์ ได้มีการกวาดต้อนครัวลาวพวกหนึ่งมาอยู่ที่ลุ่มแม่น้ำบางปะกง เกิดเมืองใหม่ชื่อ เมืองฉะเชิงเทรา แต่ปากชาวบ้านเรียกชื่อเดิมที่มีมาก่อนว่า เมืองแปดริ้ว (ปัจจุบันคือ อำเภอบางคล้า) มีการสร้างป้อมเมืองฉะเชิงเทราเพื่อป้องกันศึกญวนและเขมรที่มาจากแม่น้ำบางปะกง และอ่าวไทย ในสมัยรัชกาลที่ 4 โปรดให้ยกบ้านท่าถ่านเป็นเมืองพนมสารคาม (อำเภอพนมสารคาม) ในสมัยรัชกาลที่ 5 พระองค์ได้เสด็จฯ เมืองฉะเชิงเทราถึง 3 ครั้ง โดยทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อพสกนิกรชาวฉะเชิงเทราอย่างเนืองนิตย์ คือ การเสด็จครั้งที่ 2 เป็นการเสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธีเปิดการเดินรถไฟสายตะวันออกที่สถานีรถไฟหัวลำโพง แล้วประทับขบวนรถไฟมายังสถานีรถไฟมายังสถานีรถไฟแปดริ้ว ส่วนการเสด็จครั้งที่ 3 เป็นการเสด็จแขวงเมืองต่าง ๆ ทางภาคตะวันออกทั้งนครนายก ปราจีน ฉะเชิงเทรา และชลบุรี เพื่อทรงดูแลสารทุกข์สุขดิบของไพร่ฟ้าอย่างใกล้ชิด โดยได้ทรงเรือพระที่นั่งไปตามแม่น้ำบางปะกง และเข้าคลองต่าง ๆ ที่โปรดเกล้าฯ ให้ขุดขึ้นในรัชสมัยของพระองค์ อาทิ คลองนครเนื่องเขต และคลองประเวศบุรีรมย์ นับว่าพระองค์เป็นผู้พระราชทานความเจริญแก่เมืองฉะเชิงเทราทั้งในด้านการปกครอง การศาสนา การเกษตรกรรม การคมนาคม และการศึกษา วันที่ 30 มกราคม ร.ศ. 126 (พ.ศ. 2450) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ และต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 6 ปี พ.ศ. 2459 โปรดให้เมืองฉะเชิงเทรากับเมืองพนมสารคาม รวมกันสถาปนาเป็น จังหวัดฉะเชิงเทรา

ตลาดโบราณนครเนื่องเขต มีชื่อเรียกมาจากคลองที่ตัดผ่าน เดิมที่เรียกว่า “สี่แยกท่าไข่” เนื่องจากมีคลองท่าไข่จากแปดริ้วแยกเข้ามา ทางทุ่งนา ต่อมาทางราชการได้ขุดคลองเนื่องเขตต่อจากคลองแสนแสบไปชนกับคลองท่าไข่ และตรงตลาดก็มีคลองขวางตัดกับ คลองเนื่องเขตพอดี จึงกลายมาเป็นสี่แยกซึ่งเป็นจุดศูนย์กลางในการค้าขายในเวลาต่อมา ซึ่งแต่เดิมพื้นที่ตลาดแห่งนี้มีการตั้งรกรากโดย ชาวจีนและ ชาวไทย เชื้อสายจีน เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งมีการประกอบอาชีพค้าขาย และเป็นจุดศูนย์กลางการค้าขายทางเรือ โดยเฉพาะ สินค้า ข้าวเปลือก ชา น้ำมัน และของสดต่าง ๆ แต่ด้วยการคมนาคมที่แปรเปลี่ยนไปทำให้ตลาดแห่งนี้เสื่อมโทรมลง แต่ก็ยังคงมีบ้านเรือน ที่เก่าแก่ และวิถีชีวิตริมฝั่งสองคลองของชาวบ้านอยู่บ้าง ในปัจจุบัน ได้พลิกฟื้นวิถีชีวิตการค้าขายแบบโบราณของตลาดแห่งนี้ เมื่อ พ.ศ. 2552 คุณเลอสรร สายวาณิชย์ ในฐานะนายกเทศมนตรีตำบลนครเนื่องเขต โดยให้ชาวบ้านกลับมาเริ่มประกอบอาชีพค้าขายตามริมฝั่งคลองกันอีกครั้ง เพื่อเป็นการสร้าง

รายได้ให้กับครอบครัว และให้ร่วมกันอนุรักษ์วัฒนธรรมโบราณแบบอดีตไว้ พร้อมทั้งจัดเปิดตลาดโบราณนครเนื่องเขตให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัดฉะเชิงเทราอีกแห่งหนึ่งด้วย

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Conservation Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญต่อการรักษาทรัพยากรและสภาพแวดล้อม เพื่อให้คงอยู่และใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน โดยครอบคลุมทรัพยากรทุกประเภททั้งด้านธรรมชาติและวัฒนธรรม (ทิพวรรณ พุ่มมณี, 2557) การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะไม่ก่อให้เกิด การรบกวนหรือทำความเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม แต่มีวัตถุประสงค์อย่างมุ่งมั่นเพื่อชื่นชมศึกษา เรียนรู้ และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณ และสัตว์ป่า ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาตินั้น อีกทั้งช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเกิดประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น (สฤกษ์ แสงอรุณ, 2558)

การทำวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการอนุรักษ์พื้นที่ชุมชนตลาดโบราณนครเนื่องเขต ซึ่งยังคงสภาพสมบูรณ์ด้านสถาปัตยกรรม สิ่งปลูกสร้างอาคารบ้านเรือน วิถีชีวิตแบบดั้งเดิม และฟื้นฟูให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยเชิงอนุรักษ์ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ข้อ 4.9 ยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มเมือง และพื้นที่เศรษฐกิจ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ประเทศไทยต้องใช้ประโยชน์จากศักยภาพและภูมิสังคมเฉพาะของพื้นที่ และการดำเนินยุทธศาสตร์เชิงรุกเพื่อเสริมจุดเด่นในระดับภาคและจังหวัดในการเป็นฐานการผลิตและบริการที่สำคัญ ประกอบกับการขยายตัวของประชากรในเมืองจะเป็นโอกาสในการกระจายความเจริญและยกระดับรายได้ของประชาชนโดยการพัฒนาเมืองให้เป็นเมืองน่าอยู่และมีศักยภาพในการรองรับการค้าการลงทุน รวมทั้งลดแรงกดดันจากการกระจุกตัวของการพัฒนาในกรุงเทพฯ และภาคกลางไปสู่ภูมิภาค

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. ศึกษาบริบทเดิมของตลาดโบราณนครเนื่องเขต เพื่อเป็นแนวทางในเชิงอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
2. ศึกษาอัตลักษณ์ของตลาดโบราณนครเนื่องเขต ที่มีความแตกต่างจากตลาดโบราณอื่น ๆ
3. ออกแบบพื้นที่ชุมชนตลาดโบราณนครเนื่องเขต ในเชิงอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม รองรับเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (อีอีซี)

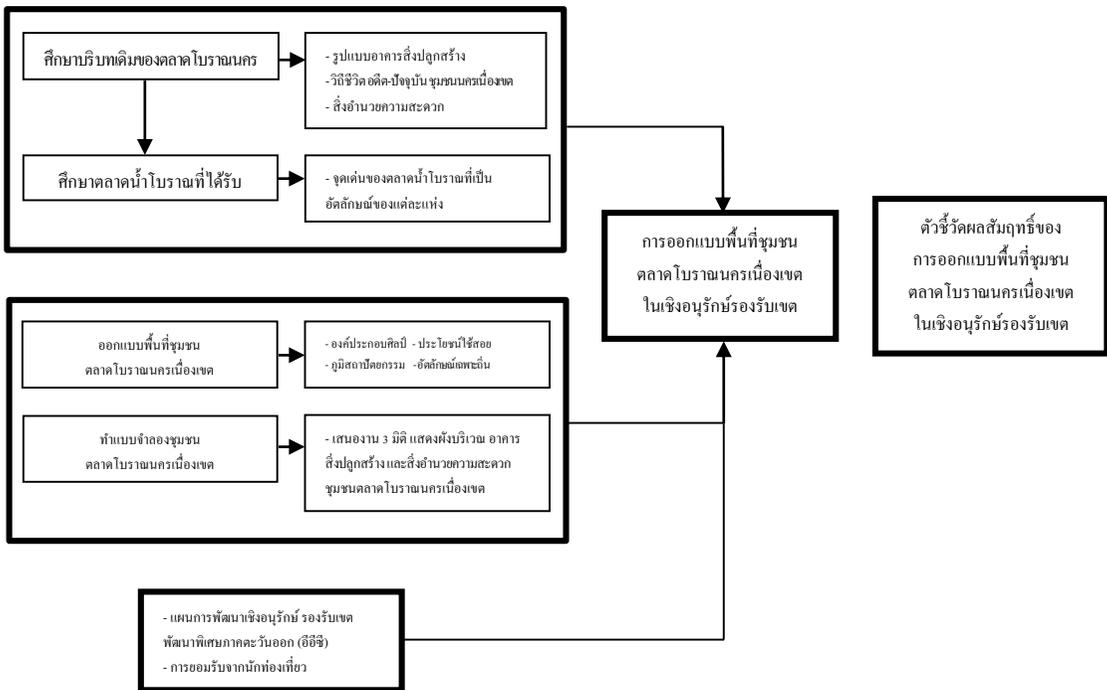
วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดด้านการออกแบบ เพื่อศึกษาทฤษฎีแนวคิดในการออกแบบพื้นที่ชุมชนตลาดโบราณนครเนื่องเขต เพื่อการฟื้นฟู พัฒนา และอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ดังนี้

1. ด้านประโยชน์ใช้สอย
2. ด้านความงาม
3. ด้านสังคม

แผนผังกรอบแนวคิด

ภาพที่ 1 แผนผังกรอบแนวคิด

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

- 1.1 ประชากร ประกอบด้วย ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตลาด ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการร้านค้า นักท่องเที่ยว ผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐที่ดูแลตลาดโบราณนครเนื่องเขต
- 1.2 กลุ่มตัวอย่าง แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่
 - 1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลด้านวิถีชีวิต สังคม ชุมชน อาคาร สิ่งปลูกสร้าง สถาปัตยกรรม และสิ่งอำนวยความสะดวก ตลาดนครเนื่องเขต
 - 2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลด้านเอกลักษณ์ตลาดโบราณนครเนื่องเขต
 - 3) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลด้านออกแบบพื้นที่ชุมชนตลาดโบราณนครเนื่องเขต เพื่อการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยการสังเกตและจดบันทึก การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสัมมนา
2. พื้นที่ในการวิจัย ตลาดโบราณนครเนื่องเขต ต.นครเนื่องเขต อ.เมือง จ.ฉะเชิงเทรา
3. ผู้ให้ข้อมูลคือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตลาดโบราณนครเนื่องเขต นักท่องเที่ยว ผู้นำชุมชนทั้งภาครัฐและเอกชน
4. ตัวแปรในการศึกษา
 - 4.1 ชุมชนตลาดโบราณนครเนื่องเขต มีคุณค่าต่อการอนุรักษ์น้อยเพียงใด
 - 4.2 อาคาร สิ่งปลูกสร้าง ยังคงรักษาเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมดั้งเดิมหรือไม่
 - 4.3 ความเป็นไปได้ที่จะเอื้ออำนวยในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือไม่
 - 4.4 อัตลักษณ์ที่โดดเด่นของตลาดโบราณนครเนื่องเขตมีอะไรบ้าง
 - 4.5 ตลาดนครเนื่องเขตควรได้รับการอนุรักษ์ และพัฒนาในรูปแบบใด
5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม
6. การทดสอบเครื่องมือ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ
7. การเก็บรวบรวมข้อมูล จาก แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม
8. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูล

บริบทเดิมของตลาดโบราณนครเนื่องเขต

ปัจจุบันตลาดโบราณนครเนื่องเนื่องเขตมีนักท่องเที่ยวลดลงเมื่อเทียบกับช่วงที่มีการพัฒนาและฟื้นฟูตลาด เนื่องจากการสัญจรไม่สะดวก สืบเนื่องจากการขยายช่องทางจราจร ถนนมีนบุรี-ฉะเชิงเทรา เพื่อรองรับการคมนาคมในอนาคต จังหวัดฉะเชิงเทราอยู่ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก(อีอีซี) เส้นทางสัญจรจากถนนหลัก ทางหลวง 304 สามารถเข้าได้สองทาง

เส้นทางหลัก ถนนลาดยางมะตอย การคมนาคมสะดวกสบาย เดิมมีซุ้มประตูตลาดโบราณนครเนื่องเขต แต่ปัจจุบันได้ถูกรื้อถอนออก เนื่องจากมีการขยายถนนเส้นทาง 304 และวางท่อระบาย การสัญจรจะไม่สะดวกเหมือนเมื่อก่อนเนื่องจากสะพานข้ามคลองที่สร้างใหม่ก่อนถึงปากทางมีระยะที่ยาวกว่าเดิมทำให้รถยนต์ขนาดใหญ่เลี้ยวเข้าลำบาก

ภาพที่ 2 ปากทางเข้าเส้นทางหลัก

ทางเข้าที่สอง เป็นถนนส่วนบุคคล สภาพถนนเป็นดินลูกรัง ผู้นำชุมชนกำลังเจรจากับเจ้าของที่ดินแล้วเพื่อให้โอนเป็นที่สาธารณะประโยชน์ ซึ่งในอนาคตเส้นทางที่สองอาจจะเป็นเส้นทางเข้าตลาดหลัก รถยนต์ขนาดใหญ่ เช่น รถบัส สามารถเข้ามาตลาดฯในเส้นทางที่สองได้ และมีลานจอดรถสะดวกสบาย แต่ปัจจุบันนักท่องเที่ยวยังไม่นิยมสัญจรเส้นทางที่สองเพราะเป็นถนนส่วนบุคคล

การเดินทางมาตลาดโบราณนครเนื่องเขต

1. **รถประจำทาง** จากหน้าตลาดมีนบุรีหรือจากสถานีขนส่งหมอชิต (เฉพาะรถที่วิ่งเส้น 304 สุรินทร์ทางค์ ถ้าวิ่งเส้นบางนา-บางปะกงไม่ผ่าน) นั่งรถที่จะไปฉะเชิงเทรา วิธีสังเกตพอรถผ่านแยกหนองจอกมาก็จะพบ สน.สุรินทร์ทางค์ทางซ้ายมือ ผ่านตลาดปองพลทางขวามือ ก็เตรียมตัวลงได้เลย พอรถลงจากสะพานก็ลงหน้าตลาดนครเนื่องเขต ปกติจะมีรถรับส่งของทางตลาดโบราณฯ วิ่งมารับ

ที่ปากซอย แต่ถ้าหัวใจยังหนุ่มยังสาวก็ควรเดิน เพราะระยะทางแค่ราวหนึ่งกิโลเมตร กรณีนั่งรถจากที่ชลบุรี เอกมัยหรือบางนามาลงฉะเชิงเทรา ให้มาลงที่สถานีขนส่ง จากนั้นต่อรถสองแถวที่เขียนว่า “หนามแดง-นครเนื่องเขต” มาลงปากทางเข้าตลาด

2. รถไฟ นั่งรถไฟจากสถานีหัวลำโพง, มักกะสัน, คลองตัน, หัวหมาก, ทับช้าง, ตลาดกระบัง ฯลฯ มาลงฉะเชิงเทรา แล้วเดินมายังสถานีขนส่ง แล้วต่อรถสองแถวที่เขียนว่า “หนามแดง-นครเนื่องเขต” มาลงปากทางเข้าตลาด

ในอนาคต จะมีสถานีรถไฟความเร็วสูงรองรับเขตพื้นที่พิเศษภาคตะวันออก (อีอีซี) ตั้งอยู่จังหวัดฉะเชิงเทราซึ่งห่างจากตลาดโบราณนครเนื่องเขต 11 กิโลเมตร

ผลการวิจัย (Research Results)

1. การมีส่วนร่วมของชุมชน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน 4 ด้าน คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับทราบปัญหา ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนบริหารงานและการอนุรักษ์ ด้านการมีส่วนร่วมในการเตรียมการท่องเที่ยวเมืองรอง รองรับเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (อีอีซี) และด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับทราบปัญหา รองลงมาคือ ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนบริหารงานและการอนุรักษ์ ด้านการมีส่วนร่วมในการเตรียมการการท่องเที่ยวเมืองรอง รองรับเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (อีอีซี) และด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลตามลำดับ

1.1 การมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมในการรับทราบปัญหา โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ทุกข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการเข้าประชุมปรึกษาหารือเรื่องปัญหาในชุมชน รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาด้านสิ่งอำนวยความสะดวกของชุมชน มีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุของปัญหาในชุมชน การมีส่วนร่วมในการบูรณะซ่อมแซมอาคาร สิ่งปลูกสร้าง มีส่วนร่วมในการเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาของชุมชน และการมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาด้านการบูรณะซ่อมแซมอาคารสิ่งปลูกสร้าง ตามลำดับ

1.2 การมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมในด้านการวางแผนบริหารงาน และการอนุรักษ์ โดยรวมและรายชื่ออยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก มีจำนวน 2 ข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ มีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค ประปา ไฟฟ้า ระบบสัญญาณโทรศัพท์ รองลงมาคือ มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นชุมชนตลาดโบราณนครเนื่องเขต ตามลำดับ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง มีจำนวน 13 ข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ มีส่วนร่วมในการเสนอทางเลือกหรือแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ รองลงมา มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการของชุมชน ตลาดโบราณนครเนื่องเขตมีจุดเด่นเฉพาะถิ่นในการดึงดูดนักท่องเที่ยว มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นด้านการปรับปรุงและการพัฒนาตลาดตลาดโบราณนครเนื่องเขตควรอนุรักษ์พื้นที่ชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มีส่วนร่วมในการจัดตั้งคณะกรรมการประชาคมชุมชนตลาดโบราณนครเนื่องเขตมีส่วนร่วมในการออกกฎระเบียบปฏิบัติของชุมชนตลาดโบราณนครเนื่องเขต มีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกลุ่มของสมาชิก/การคัดเลือกสมาชิก มีส่วนร่วมในการศึกษาสภาพแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน มีส่วนร่วมในการรายนโยบายการบริหารงานชุมชนตลาดโบราณนครเนื่องเขต มีส่วนร่วมในการคัดเลือก พ่อค้า แม่ค้า สินค้าเข้ามาจำหน่าย และมีส่วนในการวางแผนการบริหารงานการค้าขาย ตามลำดับ

1.3 การมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมด้านการเตรียมการการท่องเที่ยวเมืองรอง รองรับเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (อีอีซี) โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก มีจำนวน 5 ข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ มีส่วนร่วมในการวางแผนการท่องเที่ยวเมืองรองตลาดโบราณนครเนื่องเขต รองลงมาคือมีส่วนร่วมสอดส่องดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินแก่นักท่องเที่ยว มีส่วนร่วมในการให้การสนับสนุนด้านเงินทุนหรืออุปกรณ์ในการดำเนินกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวในชุมชน มีความเข้าใจเรื่องเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (อีอีซี) มีส่วนร่วมดูแลรักษาความสะอาดในการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน และมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นด้านการท่องเที่ยวเมืองรองตลาดโบราณนครเนื่องเขต ตามลำดับ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง มีจำนวน 1 ข้อ ได้แก่ มีส่วนร่วมดูแลรักษาความสะอาดในการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย มีจำนวน 1 ข้อ ได้แก่ มีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวชุมชนตลาดโบราณ นครเนื่องเขต

1.4 การมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล โดยรวมและ รายชื่ออยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อพบว่า ทุกข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ มีส่วนร่วมในการจัดให้มีการตั้งตู้รับฟัง

ความคิดเห็น และรวบรวมข้อมูลสมาชิกชุมชนในเรื่องต่าง ๆ รองลงมาคือ มีส่วนร่วมในการจัดทำแบบประเมินตรวจสอบ และติดตาม สรุปผลกระทบทางด้านการให้บริการ ตามลำดับ

2. ทศนคติของนักท่องเที่ยวต่อตลาดโบราณนครเนื่องเขต

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 ทศนคติของนักท่องเที่ยวต่อตลาดโบราณนครเนื่องเขต ด้านการเดินทางคมนาคมและสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า ทศนคติของนักท่องเที่ยวต่อตลาดโบราณนครเนื่องเขต มีระดับความคิดเห็นด้านการเดินทางคมนาคมและสิ่งอำนวยความสะดวก โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ทุกข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ความสะดวกในการเดินทางมาตลาด รองลงมาคือ สิ่งอำนวยความสะดวก เช่น สถานที่นั่งพัก ห้องน้ำ สถานที่จอดรถสะดวกสบายและเพียงพอ และป้ายบอกทางเด่นและชัดเจน ตามลำดับ

2.2 ทศนคติของนักท่องเที่ยวต่อตลาดโบราณนครเนื่องเขต ด้านสถานที่ท่องเที่ยว โดยรวมและรายข้อ พบว่า ทศนคติของนักท่องเที่ยวต่อตลาดโบราณนครเนื่องเขต มีระดับความคิดเห็นด้านสถานที่ท่องเที่ยว โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็น รายข้อพบว่า ทุกข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ บรรยากาศและความร่มรื่นของสถานที่ ทำให้เกิดความเพลิดเพลิน รองลงมาคือ ตลาดโบราณนครเนื่องเขตเหมาะสมเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตลาดโบราณนครเนื่องเขตเป็นทางเลือก ในการท่องเที่ยวเมืองรอง ทศนคติภาพและการตกแต่งสถานที่ที่มีความสวยงาม ตลาดโบราณนครเนื่องเขตมีจุดเด่นที่น่าสนใจ ตลาดโบราณนครเนื่องเขตควรได้รับการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว ร้านอาหารเพียงพอสำหรับนักท่องเที่ยว สินค้าที่นำมาจำหน่ายมีความโดดเด่น เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และการจัดสถานที่วางขายสวยงามน่าเดินเที่ยว ตามลำดับ

2.3 ทศนคติของนักท่องเที่ยวต่อตลาดโบราณนครเนื่องเขต ด้านคุณภาพสินค้าและราคา โดยรวมและรายข้อ พบว่า ทศนคติของนักท่องเที่ยวต่อตลาดโบราณนครเนื่องเขต มีระดับความคิดเห็นด้านคุณภาพสินค้าและราคา โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ทุกข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ราคาสินค้าและบริการเหมาะสม รองลงมาคือ อาหารรสชาติอร่อย สด สะอาด ราคายุติธรรม ผักและผลไม้จากสวนที่นำมาจำหน่ายมีความสดใหม่ และมีสินค้าที่แตกต่างจากตลาดโบราณแห่งอื่นตามลำดับ

2.4 ทักษะคตินักท่องเที่ยวต่อตลาดโบราณนครเนื่องเขต ด้านกิจกรรมและสิ่งดึงดูดใจในการเดินทางโดยรวมและรายข้อ พบว่า ทักษะคตินักท่องเที่ยวต่อตลาดโบราณนครเนื่องเขต มีระดับ ความคิดเห็นด้านกิจกรรมและสิ่งดึงดูดใจในการเดินทาง โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ทุกข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ พ่อค้า แม่ค้าในตลาดมีอัธยาศัยไมตรีที่ดีต่อนักท่องเที่ยว รองลงมาคือ ความน่าสนใจของโปรแกรมการนำเที่ยว กิจกรรมที่ตลาดมีเอกลักษณ์เฉพาะแตกต่างจากตลาดโบราณแห่งอื่น และความหลากหลายของกิจกรรม ตามลำดับ

การศึกษาอัตลักษณ์ของตลาดโบราณนครเนื่องเขต

ตลาดโบราณนครเนื่องเขตมีชุมชนอยู่สองฝั่งคลองโดยมีสะพานข้ามคลอง ซึ่งแตกต่างจากตลาดโบราณอื่นที่มีอายุใกล้เคียงกัน สะพานข้ามคลองจึงเป็นเอกลักษณ์ของตลาด การสัญจรในอดีตใช้ทางเรือเป็นหลัก ปัจจุบันก็ยังมีการสัญจรทางเรือให้เห็นอยู่

การอนุรักษ์และพัฒนา พื้นที่ชุมชนตลาดโบราณนครเนื่องเขต

การอนุรักษ์และพัฒนา พื้นที่ชุมชนตลาดโบราณนครเนื่องเขต มีประเด็นของการอนุรักษ์ดังต่อไปนี้

1. การอนุรักษ์อาคารสิ่งปลูกสร้าง

อาคารสิ่งปลูกสร้างของตลาดนครเนื่องเขตส่วนใหญ่ทำจากไม้เนื้อแข็งตั้งอยู่ริมฝั่งคลองสองฝั่ง สภาพปัจจุบันของอาคารสิ่งปลูกสร้างส่วนใหญ่ยังคงความสมบูรณ์ มีบางส่วนที่ชำรุดทรุดโทรมที่ยังไม่ได้บูรณะซ่อมแซม ดังนั้นอาคารสิ่งปลูกสร้างที่ยังคงความสมบูรณ์ควรอนุรักษ์รักษาไว้ในจุดที่ชำรุดทรุดโทรมต้องที่การบูรณะซ่อมแซมที่ถูกต้องเพื่อให้กลมกลืนกับสิ่งปลูกสร้างเดิมในอดีตให้มากที่สุด

ภาพที่ 3 รูปแบบอาคารสิ่งปลูกสร้างที่สมบูรณ์ของตลาดโบราณนครเนื่องเขต

2. อนุรักษ์ของใช้โบราณ

ของใช้ในชีวิตประจำวันของชุมชนมีการเก็บรักษาสะสมไว้เพื่อให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาสิ่งของเครื่องใช้ในอดีตซึ่งควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาชมและศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

ภาพที่ 4 ของใช้สะสมโบราณ

3. อนุรักษ์ร้านจำหน่ายสินค้าเก่าแก่

เสน่ห์ของตลาดเก่าโบราณนอกเหนือจากอาคารสิ่งปลูกสร้าง สถาปัตยกรรมในแล้ววิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนในตลาดก็เป็นเสน่ห์อีกประการหนึ่ง ร้านจำหน่ายสินค้าก็เป็นจุดที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจและควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ให้คงรูปแบบเดิมในอดีต

ภาพที่ 5 ร้านจำหน่ายสินค้าเก่าแก่ในอดีต

การพัฒนาพื้นที่ชุมชนตลาดโบราณนครเนื่องเขต ก็เป็นสิ่งสำคัญ โดยมีประเด็นการพัฒนาดังนี้

1. พัฒนารูปแบบอักษรที่เป็นเอกลักษณ์ของตลาด เนื่องจากมีการใช้แบบตัวอักษรคำว่า “ตลาดโบราณนครเนื่องเขต” หลายรูปแบบทำให้ไม่เป็นเอกลักษณ์ของตลาดโบราณเหมือนตลาดโบราณแห่งอื่นที่มีอายุใกล้เคียงกัน

รูปแบบตัวอักษร 1

รูปแบบตัวอักษร 2

รูปแบบตัวอักษร 3

รูปแบบตัวอักษร 4

ภาพที่ 6 รูปแบบตัวอักษรที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน

แนวความคิดในการเลือกรูปตัวอักษรคือ เลือกรูปแบบที่ใช้มานานนักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไปคุ้นตากันมากที่สุดโดยใช้รูปแบบที่หนึ่งเป็นหลัก และผสมผสานกับรูปแบบใหม่ที่มีความสวยงามสะดุดตา

2. พัฒนตราสัญลักษณ์ตลาด

ตราสัญลักษณ์ของตลาดเดิมมีการออกแบบไว้หลากหลายตามกิจกรรม ประเพณี หรือในวาระต่าง ๆ จึงทำให้มีรูปแบบที่หลากหลายไม่เป็นเอกภาพ และตราสัญลักษณ์ล่าสุดที่ตลาดใช้ปี พ.ศ. 2562 ดังภาพประกอบด้านล่าง

ภาพที่ 7 ตราสัญลักษณ์ของตลาดเดิม

ตราสัญลักษณ์ของตลาดเดิม (ปี พ.ศ. 2562) มีรูปสัญลักษณ์คือ สะพานข้ามคลองและเรือแจว ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนและเป็นจุดเด่นของตลาด มีอักษรคำว่า “ตลาดโบราณนครเนื่องเขต” และ “ฉะเชิงเทรา” หมายถึงตลาดโบราณนครเนื่องเขต อยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา จุดที่ควรพัฒนาคือ รูปแบบตราสัญลักษณ์และรูปแบบตัวอักษร

แนวคิดในการพัฒนาคือ ความเป็นอัตลักษณ์ของตลาดโบราณนครเนื่องเขตคือ สะพานข้ามคลองเนื่องเขต และเรือแจว และรูปแบบตัวอักษรที่เป็นเอกลักษณ์ของตลาด

ภาพที่ 8 รูปแบบที่พัฒนาแล้ว

การออกแบบพื้นที่ชุมชนตลาดโบราณนครเนื่องเขต

ด้านการออกแบบพื้นที่ชุมชนตลาดโบราณนครเนื่องเขต เพื่อความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิตของชุมชน ความสวยงาม การติดต่อสื่อสาร และการบริการนักท่องเที่ยว ดังนั้นจึงมีการออกแบบและพัฒนาพื้นที่ชุมชนตลาดโบราณนครเนื่องเขตดังต่อไปนี้

1. ออกแบบซุ้มประตูปากทางตลาด

เมื่อก่อนปากทางเข้าจะมีซุ้มประตู ซึ่งทำให้มองเห็นทางเข้าตลาดชัดเจน แต่ปัจจุบันได้รื้อถอนออกเนื่องจากการขยายถนนเส้นทาง 304 ที่ผ่านตลาดโบราณนครเนื่องเขต

ภาพที่ 9 ทางเข้าตลาดโบราณนครเนื่องเขต (ปัจจุบัน)

ดังนั้นจึงควรออกแบบซุ้มประตูปากทางเข้าขึ้นมาใหม่ ให้เกิดความโดดเด่น มองเห็นชัดเจน สวยงามกลมกลืนกับรูปแบบสถาปัตยกรรมเดิมของพื้นที่

ภาพที่ 10 งานออกแบบซุ้มประตูปากทางเข้า

2. ออกแบบศาลาทำน้ำ

คลองเนื่องเขตช่วงตลาดนครเนื่องเขตมีศาลาทำน้ำอยู่หลายจุด ส่วนใหญ่มีการชำรุดทรุดโทรม บางจุดก็มีการบูรณะซ่อมแซมขึ้นมาใหม่เพื่อให้ใช้งานได้ ศาลาแต่ละจุดนั้นไม่ใช่เจ้าของเดียวกันจึงมีการบูรณะซ่อมแซมขึ้นมาใหม่มีรูปแบบที่แตกต่างกัน อีกประการหนึ่งคือความเข้าใจของเจ้าของศาลาทำน้ำในการซ่อมแซมให้คงเอกลักษณ์รูปแบบเดิมไว้เพื่อความสวยงามเป็นระเบียบและเป็นการอนุรักษ์รูปแบบสถาปัตยกรรมดั้งเดิมไว้

ภาพที่ 11 สภาพศาลาทำน้ำเดิม

ดังนั้น จึงมีการออกแบบและพัฒนาศาลาทำน้ำที่มีรูปแบบเหมือนกันทุกจุด โดยใช้แนวความคิดจากรูปแบบหลังคาของอาคารอยู่ในตลาดด้านรูปทรง

ภาพที่ 12 งานออกแบบศาลาทำน้ำ

3. ออกแบบที่ครอบคลุมถึงขยะ

เนื่องจากภายในตลาดฯมีถังขยะตั้งไว้หลายจุด เพื่อบริการนักท่องเที่ยว มีรูปแบบที่หลากหลาย วางไม่เป็นระเบียบ

ภาพที่ 13 ถังขยะเดิมที่ใช้อยู่ในตลาด

ดังนั้นจึงควรมีการออกแบบที่ครอบคลุมขยะเพื่อให้เกิดความสวยงาม เป็นระเบียบเรียบร้อย โดยออกแบบที่ครอบคลุมขยะสองถัง คือขยะทั่วไป กับ ขยะรีไซเคิล

ภาพที่ 14 งานออกแบบถังขยะ

4. ออกแบบกราฟิกบนผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก

ของที่ระลึกของตลาดพบเห็นเฉพาะในช่วงที่ตลาดจัดกิจกรรมพิเศษไม่มีวางขายตลอดทุกสัปดาห์ รูปแบบก็จะไม่โดดเด่น และไม่บ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของตลาดเท่าที่ควร ดังนั้นจึงมีการออกแบบกราฟิกบนผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกของตลาดที่มีความโดดเด่น สวยงาม เป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยว

ภาพที่ 15 รูปแบบของที่ระลึกเดิม

ของที่ระลึกของตลาดพบเห็นเฉพาะในช่วงที่ตลาดจัดกิจกรรมพิเศษไม่มีวางขายตลอดทุกสัปดาห์ รูปแบบก็จะไม่โดดเด่น และไม่บ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของตลาดเท่าที่ควร ดังนั้นจึงมีการออกแบบออกแบบกราฟิกบนผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกของตลาดที่มีความโดดเด่น สวยงาม เป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยว จำนวน 5 รูปแบบ

ภาพที่ 16 ออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ รูปแบบที่ 1 (ตาปั่นจักรยาน ยายซ้อนท้าย)

ภาพที่ 17 ออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ รูปแบบที่ 2 (พี่ปั่นจักรยานให้น้องซ้อนท้าย)

ภาพที่ 18 ออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ รูปแบบที่ 3 (การสัญจรซื้อของทางน้ำ)

ภาพที่ 19 ออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ รูปแบบที่ 4 (บุรุษไปรษณีย์ รับ-ส่งจดหมาย)

ภาพที่ 20 ออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ รูปแบบที่ 5 (ท่องเที่ยวท่องเที่ยววิถีชุมชน)

5. ออกแบบจุดถ่ายรูป

จากการสอบถามและสังเกตพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว มาเที่ยวตลาดโบราณ นอกจากมาศึกษารูปแบบอาคาร สังคมชุมชนในอดีตแล้ว จุดถ่ายรูปก็เป็นสิ่งสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยว ดังนั้น จึงเห็นควรออกแบบจุดถ่ายรูปในโบราณนครเนื่องเขต จำนวน 2 จุด

5.1 จุดหัวตลาด (ปากคลอง) คือ จุดเริ่มต้นคลองนครเนื่องเขตหรือคลองท่าไขในอดีต เดิมก็มีจุดถ่ายรูปอยู่แล้ว แต่นักท่องเที่ยวไม่นิยมมาถ่ายรูป เนื่องจากอยู่ที่โล่งแจ้ง

ภาพที่ 21 ตำแหน่งถ่ายรูป จุดหัวตลาด

ดังนั้นจึงเห็นควรออกแบบปรับปรุง ให้มีหลังคาปกคลุมแสงแดด และออกแบบปรับปรุงรูปแบบตัวอักษรใหม่ ให้เป็นรูปแบบเดียวกันเป็นเอกลักษณ์ของตลาด

ภาพที่ 22 งานออกแบบจุดถ่ายรูป

5.2 จุดกลางตลาด (ปากทางเข้า)

ในอดีตประชาชนนิยมใช้บริการตู้โทรศัพท์สาธารณะในการติดต่อสื่อสาร ตลาดโบราณนครเนื่องเขตก็มีตู้โทรศัพท์สาธารณะให้บริการ แต่ปัจจุบันได้รับความนิยมน้อยลงเพราะประชาชนใช้โทรศัพท์มือถือแทน ตู้โทรศัพท์สาธารณะของตลาดฯเลยไม่ใช้งานไม่ได้

ภาพที่ 23 ตำแหน่งถ่ายรูป จุดกลางตลาด

ดังนั้นจึงเห็นควรออกแบบจุดถ่ายรูปตู้โทรศัพท์ โดยรูปแบบตู้โทรศัพท์ควรจะมี
ความสวยงามคลาสสิกเพื่อให้นักท่องเที่ยวสะดุดตา และสนใจอยากมาถ่ายรูปจุดนี้

ภาพที่ 24 ออกแบบจุดถ่ายรูป จุดกลางตลาด

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาพื้นที่ชุมชนตลาดโบราณนครเนื่องเขตในเชิง
อนุรักษ์ รองรับเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (อีอีซี) ผู้วิจัยสรุปและอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ลงพื้นที่สำรวจข้อมูลบริบทของจริงในพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึกผู้นำชุมชน ผู้รู้ที่มีอยู่ใน
ชุมชน สัมภาษณ์ผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐ เช่น เทศบาลจังหวัดฉะเชิงเทรา ผู้นำชุมชน ศึกษา
รูปแบบอาคาร สิ่งปลูกสร้าง สถาปัตยกรรม และสิ่งอำนวยความสะดวก ตลาดโบราณนครเนื่องเขต
จุดเด่นของตลาดแห่งนี้ที่เป็นเสน่ห์สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ก็คือ เป็นตลาดที่มีลำคลองพาดผ่าน
กลาง ทำให้มีตลาดอยู่ 2 ฝากฝั่ง รวมทั้งมีสี่แยกทางน้ำหาดูได้ยาก ส่วนอาหารที่นี่ก็มีคุณภาพ อร่อย
สะอาด ราคาถูก และจุดเด่นของตลาดอีกอย่างหนึ่งก็คือ บ้านไม้เรือนแถวของตลาดยังคงสภาพเดิม
น่าเดินชมและมีการรณรงค์ให้มีเรือพายเรือแจวกลับมาค้าขายและให้บริการนักท่องเที่ยว
เช่นเดียวกับเมื่อ 142 กว่าปีก่อน คาดว่าจะมีเรือชาวบ้านที่จอดอยู่ตามบ้านเรือนกลับลงน้ำเหมือน
อดีต

2. ด้านการท่องเที่ยวผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์เชิง
ลึกนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวตลาดโบราณนครเนื่องเขต

3. ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และแหล่งข้อมูลอื่น ๆ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบ ศึกษาข้อมูลตลาดเก่าโบราณ 100 ปี ที่มีลักษณะคล้ายกันเพื่อเป็นข้อมูลประกอบ เพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบ

องค์ความรู้ใหม่ (Originality and Bobby of Knowledge)

ผู้วิจัยได้ค้นพบองค์ความรู้ใหม่ที่มีคุณค่าและสามารถนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ คือ ทราบบริบทตลาดโบราณนครเนื่องเขตที่ควรอนุรักษ์ได้แก่ อาคารสิ่งปลูกสร้าง ของใช้โบราณ สิ่งที่ต้องพัฒนาได้แก่ พัฒนารูปแบบอักษรที่เป็นเอกลักษณ์ของตลาด และพัฒนาตราสัญลักษณ์ตลาด อัตลักษณ์ของตลาดโบราณนครเนื่องเขตคือ มีชุมชนอยู่สองฝั่งคลองโดยมีสะพานข้าม ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของตลาด การสัญจรในอดีตใช้ทางเรือเป็นหลัก ปัจจุบันก็ยังมี การสัญจรทางเรือให้เห็นอยู่ และการออกแบบพื้นที่ประกอบด้วย ชุมประตูปากทางตลาด ศาลาทำน้ำ ที่ครอบถังขยะ กราฟิก บนผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก และจุดถ่ายรูป ทั้งนี้ภาครัฐและภาคเอกชนควรบูรณาการเข้าด้วยกันเพื่อดำเนินการออกแบบพื้นที่ชุมชนตลาดโบราณนครเนื่องเขต โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อเป็นการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม วิธีการดำเนินชีวิตของชุมชน

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

การออกแบบและพัฒนาพื้นที่ชุมชนในเชิงอนุรักษ์เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ผู้วิจัยต้องมีความเข้าใจประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตของชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา การบูรณะซ่อมแซมอาคารสิ่งปลูกสร้างที่อ้างอิงรูปแบบในอดีต ทำอย่างไรสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่สามารถกลมกลืนเข้ากับสิ่งที่เป็นอยู่ในอดีตได้อย่างลงตัว การมีส่วนร่วมของชุมชนก็เป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่ง การทำความเข้าใจร่วมกันระหว่างภาครัฐที่ดูแลตลาดฯ ผู้นำชุมชน ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชน เพื่อพัฒนาพื้นที่ชุมชนให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมตลาดต้องมีการสัมภาษณ์ สอบถามนักท่องเที่ยวถึงวัตถุประสงค์ที่มาเที่ยวตลาดโบราณ ความประทับใจของนักท่องเที่ยวเมื่อได้มาเที่ยวชม รวมถึงปัญหาอุปสรรคในการมาตลาดโบราณนครเนื่องเขต เช่น การสัญจร เป็นต้น

ผู้วิจัยเป็นเพียงส่วนหนึ่งที่เข้ามาพัฒนาตลาดและออกแบบภูมิสถาปัตยกรรม สิ่งอำนวยความสะดวก และเอกลักษณ์ของตลาดโบราณนครเนื่องเขต เพื่อให้ชุมชนน่าอยู่ ประชาชนได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมตลาด และเกิดความประทับใจของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมตลาดโบราณนครเนื่องเขต

เอกสารอ้างอิง (References)

จังหวัดฉะเชิงเทรา มีที่มาอย่างไร? ชุมชนเก่าแก่ตั้งแต่ พ.ศ. 1000. ศิลปวัฒนธรรม. 16 มีนาคม 2563. (ออนไลน์), สืบค้นเมื่อ 16 มีนาคม 2563. จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/จังหวัดฉะเชิงเทรา>

ไปด้วยกัน.คอม. (ออนไลน์), สืบค้นเมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม 2563. จาก https://www.paiduaykan.com/76_province/central/chachoengsao/nakornn uangket.html

ทิพวรรณ พุ่มมณี. (2557). การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สฤษฎ์ แสงอรัญ. (2558). นิยามและความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. (ออนไลน์), สืบค้นเมื่อวันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2559 จาก http://www.dnp.go.th/parkreserve/Np/Html/Tour/Eco_Tour.html

การพัฒนาหลักสูตรอบรม เรื่อง การประยุกต์ใช้แพลตฟอร์ม IoT
เพื่อสร้างนวัตกรรมดิจิทัลของผู้เรียน
The Development of Training Courses on The Application of
IoT Platforms
to Create Learners' Digital Innovations

ชัชชัย แก้วตา¹ ศุภาวีร์ มากดี² ขนิษฐา อินทแสง³ ธัญญลักษณ์ มากดี⁴
และอรรถพร วรรณทอง⁵
Chutchai Kaewta¹, Supawee Makdee², Khanittha Inthasaeng³,
Thanyaluc Makdee⁴ and Athaphon Wannathong⁵

Received : May 7, 2020; Revised : September 4, 2020; Accepted : September 7, 2020

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การประยุกต์ใช้แพลตฟอร์ม IoT เพื่อสร้างนวัตกรรมดิจิทัลของผู้เรียน 2) เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การประยุกต์ใช้แพลตฟอร์ม IoT เพื่อสร้างนวัตกรรมดิจิทัลของผู้เรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษา นักเรียน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 หรือ ประชาชนที่สนใจ ในจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับความ

¹คณะวิทยาการคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี; Faculty of Computer Science, Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand; e-mail : chutchai.k@ubru.ac.th

²คณะวิทยาการคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี; Faculty of Computer Science, Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

³คณะวิทยาการคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี; Faculty of Computer Science, Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

⁴คณะวิทยาการคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี; Faculty of Computer Science, Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

⁵คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี; Faculty of Education, Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

ต้องการพัฒนาหลักสูตร แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของหลักสูตรฉบับร่าง แบบสอบถามเกี่ยวกับความต้องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามผู้เรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า

1. หลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การประยุกต์ใช้แพลตฟอร์ม IoT เพื่อสร้างนวัตกรรมดิจิทัลของผู้เรียน ประกอบด้วย หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง กระบวนการและวิธีการฝึกอบรม สื่อการเรียนรู้ ระยะเวลาฝึกอบรม การวัดและประเมินผล และ แผนการจัดการเรียนรู้ 3 แผน ได้แก่ 1) ความรู้พื้นฐาน Internet of Thing (IoT) 2) การใช้โปรแกรมเกี่ยวกับ Internet of Thing (IoT) 3) การสร้างชิ้นงาน ด้วยโปรแกรมเกี่ยวกับ Internet of Thing (IoT) ส่วนการประเมินหลักสูตรฉบับร่าง พบว่า หลักสูตรฉบับร่างมีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 และมีความสอดคล้องและเหมาะสม

2. ความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การประยุกต์ใช้แพลตฟอร์ม IoT เพื่อสร้างนวัตกรรมดิจิทัลของผู้เรียน พบว่า นักเรียนมีความ พึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : หลักสูตรฝึกอบรม, แพลตฟอร์ม IoT, นวัตกรรมดิจิทัล

Abstract

The purposes of this research were 1) to develop training courses on the application of IoT platforms to create digital innovations of learners. 2) To study satisfaction with training courses on the application of IoT platforms to create digital innovations of learners. study The sample group used in the research was students, students in the second semester of the academic year 2019, or interested people. In Ubon Ratchathani Province, consisting of 30 people. The research instrument was an interview form regarding curriculum development needs. Assessment form for conformity index of the curriculum Questionnaire about the need for training course development The consistency index of student questionnaire And questionnaire for satisfaction with training courses The statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation. The findings found were as follow

1. Training course on the application of IoT platforms to create learners' digital innovations, consisting of principles, objectives, structures, processes and methods of training Training media Training period Measurement and evaluation and 3 learning management plans which are 1) Basic knowledge of Internet of Thing (IoT) 2) Use of programs about Internet of Thing (IoT) 3) Creating work pieces With the Internet of Thing (IoT) program. As for the draft program evaluation, the draft program has a consistency index of 1.00 and is consistent and appropriate.

2. Satisfaction with training courses on the application of IoT platforms to create learners' digital innovations found that students are Satisfied with the training course. The overview is at the highest level.

Keyword : Training Course, IoT Platform, Digital Innovation

บทนำ (Introduction)

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) ในประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน มีการสนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยเน้นการวิจัยและพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีขั้นพื้นฐาน เพื่อสร้างองค์ความรู้ ความคิดและเทคโนโลยีต้นน้ำ สู่การพัฒนาเทคโนโลยีต้นแบบและเพื่อวางรากฐานความความเข้มข้นในการต่อยอดเทคโนโลยีจากต่างประเทศและนำไปใช้ประโยชน์ทั้งเชิงพาณิชย์ สังคม และชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) ที่มีกรอบวิสัยทัศน์และเป้าหมายในการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจของประเทศซึ่งจะเป็นเครื่องมือคอยสนับสนุนการทำงานและยังเป็นการปฏิรูปกระบวนการทางด้านธุรกิจ การผลิต การค้าและการบริการ เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ยกกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนอันจะนำไปสู่ความ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” ของประเทศไทยในที่สุด

รัฐบาลไทยมีแนวคิดในการสร้างโมเดล Thailand 4.0 เพื่อขับเคลื่อนประเทศให้หลุดจากประเทศรายได้ปานกลางและมุ่งสู่การพัฒนาเศรษฐกิจแบบสร้างคุณค่าที่มีการเพิ่มมูลค่าและศักยภาพในภาคการผลิตและบริการที่เป็นรากฐานของระบบเศรษฐกิจ ผ่านการใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีและความคิดสร้างสรรค์ (สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และ

กิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ, 2561) ซึ่งการที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ของการยกระดับอุตสาหกรรมหลักของประเทศ จำเป็นจะต้องมีเครื่องมือและเทคโนโลยีที่เป็นรากฐานของการเชื่อมต่อระหว่างโลกทางกายภาพและข้อมูลดิจิทัล โครงข่าย Internet of Things ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดของระบบโครงข่ายที่รองรับการเชื่อมต่อกับอุปกรณ์หลากหลายชนิด ตั้งแต่ คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์เคลื่อนที่ อุปกรณ์โครงข่าย อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เช่น เซอร์และวัตถุต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ทำให้สามารถติดต่อสื่อสารและทำงานร่วมกันได้อย่างเป็นอัตโนมัติ จึงสามารถประยุกต์ใช้งาน Internet of Things ได้หลากหลายงาน ยกตัวอย่างเช่น ด้านการเกษตรสามารถนำมาช่วยในการจัดสถานะแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของพืช ช่วยให้เกษตรกรสามารถประมาณการช่วงเวลาเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ ด้านระบบขนส่งและยานพาหนะ สามารถนำมาช่วยในการพัฒนาระบบคมนาคมและการจัดการโลจิสติกส์ โดยช่วยสนับสนุนการเชื่อมต่อข้อมูล สินค้า ยานพาหนะ เส้นทางและตำแหน่งในการขนส่ง เป็นต้น ดังนั้นโครงข่าย Internet of Things จึงเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศซึ่งสอดคล้องกับสถาบันวิจัย McKinsey Global (Manyika, J. 2015) ได้ประเมินไว้ว่าในปี พ.ศ. 2568 ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของ Internet of Things อาจจะมีค่าได้สูงระหว่าง 3.9 ถึง 11.1 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อปี โดยที่เกือบร้อยละ 70 จะเป็นผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นระหว่างธุรกิจกับธุรกิจ (Business-to business: B2B) ในขณะที่อีกร้อยละ 30 จะเป็นผลประโยชน์จากการที่ผู้บริโภคใช้งาน แอปพลิเคชันต่าง ๆ โดยกว่าร้อยละ 40 ของค่าที่ประเมินไว้จะเกิดกับประเทศที่กำลังพัฒนา นอกจากนี้ทาง McKinsey Global ยังประเมินไว้อีกว่ามูลค่าการใช้จ่ายทั้งหมดในธุรกิจ Internet of Things ในภูมิภาคเอเชียในช่วงปี 2559 ถึง 2564 จะมีอัตราการเติบโตเฉลี่ยสะสมต่อปี (CAGR) อยู่ที่ร้อยละ 20 โดยข้อมูลการประมาณการจาก McKinsey Global ได้นำไปใช้อ้างอิงในบทความและเว็บไซต์อื่น ๆ อย่างแพร่หลาย เช่น Statista และ World Bank เป็นต้น

ในการพัฒนานวัตกรรม Internet of Things สำหรับผู้เริ่มต้นยังเกิดความลำบาก เนื่องจากผู้พัฒนานวัตกรรมจะต้องมีความรู้พื้นฐานศาสตร์ต่าง ๆ ยกตัวอย่างเช่น ระบบสมองกลฝังตัว (Embedded system) การเขียนโปรแกรมภาษาคอมพิวเตอร์ (Programming) และการพัฒนาฮาร์ดแวร์ (Hardware) ซึ่งต้องเข้าใจพื้นฐานทางดิจิทัล สัญญาณ วงจรอิเล็กทรอนิกส์เพื่อการเชื่อมต่ออุปกรณ์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะมีเครื่องมือต่าง ๆ ทั้งฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ที่ออกแบบมาให้ผู้พัฒนานวัตกรรมสามารถสร้างสรรค์ผลงานได้ง่ายขึ้น ยกตัวอย่างเช่น บอร์ด microbit บอร์ด Arduino บอร์ด Raspberry PI บอร์ด KidBright เช่น เซอร์และอุปกรณ์สนับสนุนต่าง ๆ เป็นต้น แต่สำหรับการสร้างนวัตกรรมแต่ละชิ้นจำเป็นต้องออกแบบด้าน

ฮาร์ดแวร์เกี่ยวกับวงจรไฟฟ้าและวงจรอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อเชื่อมต่ออุปกรณ์ต่าง ๆ ให้สามารถทำงานร่วมกันได้ อีกทั้งอาจจะต้องส่งข้อมูลมาแสดงในรูปแบบต่าง ๆ หรือผู้ใช้งานนวัตกรรมอาจจะต้องควบคุมและสั่งการนวัตกรรมนั้น ๆ ด้วยตนเอง ดังนั้นจึงเกิดปัญหาสำหรับผู้เริ่มต้นพัฒนานวัตกรรมมีหลายงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร ยกตัวอย่างเช่น พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมอาชีพอิสระ เรื่องการทำผลิตภัณฑ์จากปูนปลาสเตอร์ และทดสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม (วีระศักดิ์ บุญอินทร์, 2552) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ บุคคลทั่วไปที่สนใจฝึกอบรมอาชีพอิสระ เรื่องการทำผลิตภัณฑ์จากปูนปลาสเตอร์ จำนวน 15 คน ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรฝึกอบรมอาชีพอิสระ เรื่อง การทำ ผลิตภัณฑ์จากปูนปลาสเตอร์ที่พัฒนาขึ้นในภาพรวมมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด งานวิจัยพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม (อดุลย์ เจียกุลธร, 2549) โดยมี วัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพ หลักสูตรฝึกอบรมการทำแผน การสอนที่ใช้สื่อ ภาพเคลื่อนไหว สำหรับวิชาชีพสาขาช่างอุตสาหกรรม ผลการวิจัยพบว่ามีความเหมาะสมกับผู้เข้าฝึกอบรมซึ่งเป็นครูผู้สอนวิชาชีพสาขา ช่างอุตสาหกรรม และชุดฝึกอบรม มีความพร้อม สามารถนำไปใช้ในการฝึกอบรมได้ ประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม อยู่ในระดับดี และงานวิจัยด้านการพัฒนาหลักสูตรการอบรมครูในการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระนอง (สักรินทร์ อยู่ผ่อง, 2550) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พบว่า ครูขาดทักษะ ความชัดเจน และความพร้อมใจการเขียนแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผลการนำหลักสูตรไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างของครูโรงเรียนในกลุ่มละอูน ก้าวหน้า สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระนอง จำนวน 80 คน ใช้ระยะเวลาในการอบรมจำนวน 3 วัน และประเมินผล กลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบทดสอบเพื่อวัดความรู้ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดย เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญก่อนและหลังเข้ารับการฝึกอบรม จำนวน 20 ข้อ และมีค่าพัฒนาแตกต่างกัน

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเสนอแนวทางการแก้ปัญหาโดยการสร้างรูปแบบหลักสูตรฝึกอบรม การประยุกต์ใช้แพลตฟอร์ม IoT เพื่อสร้างนวัตกรรมดิจิทัล ซึ่งเป็นการจัดเตรียมระบบนิเวศ (Eco-System) ในการสร้างนวัตกรรม Internet of Things ที่เกี่ยวกับการเขียนโปรแกรม การสร้างฮาร์ดแวร์ การเชื่อมต่อ การแสดงผลและการควบคุมนวัตกรรม เพื่อให้ผู้เริ่มต้นพัฒนานวัตกรรมสามารถก้าวข้ามปัญหาดังกล่าว สามารถสร้างสรรค์ผลงานนวัตกรรมให้มากยิ่งขึ้น อีกทั้งคณะผู้วิจัยต้องการศึกษาประสิทธิภาพและความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อปรับปรุงหลักสูตรให้สมบูรณ์ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การประยุกต์ใช้แพลตฟอร์ม IoT เพื่อสร้างนวัตกรรมดิจิทัลของผู้เรียน
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การประยุกต์ใช้แพลตฟอร์ม IoT เพื่อสร้างนวัตกรรมดิจิทัลของผู้เรียน

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรอบรม เรื่อง การประยุกต์ใช้แพลตฟอร์ม IoT เพื่อสร้างนวัตกรรมดิจิทัลของผู้เรียน มีวิธีการดำเนินการวิจัยประกอบด้วยหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

1. เครื่องมือและโปรแกรมที่ใช้ในการวิจัย
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีดังนี้
 - 1.1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับความต้องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม
 - 1.2 แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของหลักสูตรฉบับร่าง
 - 1.3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความต้องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม
 - 1.4 แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามผู้เรียน
 - 1.5 แบบสอบถามความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
 - 2.1 ประชากรกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้
 - 2.1.1 ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา เป็นผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมของเนื้อหา จำนวน 3 ท่าน ได้จากการเลือกแบบเจาะจง โดยผู้เชี่ยวชาญที่ทำการประเมินประกอบด้วย 1) ผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ด้านการประยุกต์ใช้แพลตฟอร์ม IoT จำนวน 2 ท่าน และ 2) ผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์สอนด้านการสร้างนวัตกรรมดิจิทัล จำนวน 1 ท่าน
 - 2.1.2 ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคนิควิธีการ ประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรม จำนวน 3 ท่าน ได้จากการเลือกแบบเจาะจง โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาของหลักสูตร และผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดผลและประเมินผล มากกว่า 5 ปี
 - 2.2 ประชากรกลุ่มนักเรียน
 - 2.2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษา หรือนักเรียน หรือประชาชนที่สนใจ ในจังหวัดอุบลราชธานี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 595 คน

2.2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษา หรือนักเรียน หรือประชาชนที่สนใจ ในจังหวัด อุบลราชธานี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 30 คน ซึ่งได้จากการ คัดเลือกแบบเจาะจง เป็นผู้เรียนที่มีความสนใจเข้ารับการศึกษาฝึกอบรม

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การประยุกต์ใช้แพลตฟอร์ม IoT เพื่อสร้างนวัตกรรมดิจิทัลของผู้เรียน ที่ได้จากการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาและเทคนิค ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาทั้ง 3 ท่าน และด้านเทคนิค 3 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร และแบบ สัมภาษณ์และแบบสอบถามของผู้เข้าร่วมฝึกอบรม

แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับความต้องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การประยุกต์ใช้ แพลตฟอร์ม IoT เพื่อสร้างนวัตกรรมดิจิทัล พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 60 ด้านอายุผู้ให้ สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 20-30 ปี และมีอายุ 50 ปีขึ้นไป คิดเป็น ร้อยละ 40 ด้านระดับการศึกษาของผู้ให้สัมภาษณ์มีการศึกษาระดับปริญญาตรีและปริญญาโท คิด เป็นร้อยละ 50 ด้านประสบการณ์ทำงานส่วนใหญ่มีประสบการณ์ทำงาน 1-5 ปี และ 15 ปีขึ้นไป คิดเป็น ร้อยละ 40 และประสบการณ์การอบรม หรือสัมมนา เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การประยุกต์ใช้แพลตฟอร์ม IoT เพื่อสร้างนวัตกรรมดิจิทัลของผู้เรียน ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดไม่เคยมี ประสบการณ์ คิดเป็นร้อยละ 100

แบบสอบถามเกี่ยวกับความต้องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การประยุกต์ใช้ แพลตฟอร์ม IoT เพื่อสร้างนวัตกรรมดิจิทัล พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 60 ด้านอาชีพของ ผู้ปกครองส่วนใหญ่คือการรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 43.33 ส่วนด้านประสบการณ์ ในการเรียนรู้ เรื่อง การประยุกต์ใช้แพลตฟอร์ม IoT เพื่อสร้างนวัตกรรมดิจิทัล พบว่า นักเรียนทุกคนไม่เคยมี ประสบการณ์ และนักเรียนทุกคนมีความต้องการในการเรียนรู้เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ แพลตฟอร์ม IoT เพื่อสร้างนวัตกรรมดิจิทัล ด้านรูปแบบของการจัดกิจกรรม นักเรียนทุก คนต้องการการจัดกิจกรรมการประยุกต์ใช้แพลตฟอร์ม IoT เพื่อสร้างนวัตกรรมดิจิทัล โดย เชิญ วิทยากรผู้มีความรู้ความชำนาญมาบรรยาย-สาธิตการฝึกปฏิบัติจริง ด้านความต้องการสื่อ ประกอบการอบรม นักเรียนทุกคนต้องการให้มีเอกสารประกอบการเรียนรู้ ใบความรู้ และ คอมพิวเตอร์ และนักเรียนส่วนใหญ่ต้องการให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นระยะเวลา 16 ชั่วโมง คิดเป็นร้อยละ 93.33

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การประยุกต์ใช้ แพลตฟอร์ม IoT เพื่อสร้างนวัตกรรมดิจิทัลของผู้เรียน พบว่า ภาพรวมอยู่ระดับมาก ที่สุด ($X =$

4.59, SD = 0.52) เมื่อพิจารณาเป็นข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ นักเรียนมี ความสุขกับการปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่น ($X = 4.87$, S.D. = 0.35) รองลงมาคือ เรื่อง การปฏิบัติ กิจกรรมกลุ่มช่วยส่งเสริมให้เกิดสัมพันธ์ภาพระหว่างเพื่อนในชั้นเรียนได้เป็นอย่างดี ($X = 4.83$, S.D. = 0.58) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ นักเรียนรู้สึกเห็นคุณค่าในความรับผิดชอบในการทำงาน ($X = 4.23$, S.D. = 0.68)

4. ขั้นตอนการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 ใช้เวลาในการทดลองจำนวน 2 วัน วันละ 8 ชั่วโมง เป็นระยะเวลารวมทั้งสิ้น 16 ชั่วโมง ผู้วิจัย นำหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การประยุกต์ใช้แพลตฟอร์ม IoT เพื่อสร้างนวัตกรรมดิจิทัลไปทดสอบกับผู้เรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษา ก่อนการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม ตามแผนการทดลอง และดำเนินการทดลองโดยใช้หลักสูตรฝึกอบรมตามกำหนด ดังนี้

4.1 นำหนังสือจากคณะวิทยาการคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี เพื่อขอความร่วมมือในการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูลในการทำวิจัยกับ นักศึกษา หรือนักเรียน หรือประชาชนที่สนใจ ในจังหวัดอุบลราชธานี

4.2 เตรียมสถานที่และเครื่องมือในการทดลอง โดยสถานที่ที่ใช้ในการทดลอง คือ คณะวิทยาการคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

4.3 ชี้แจงให้ผู้เรียนกลุ่มตัวอย่างทราบถึงวัตถุประสงค์ในการวิจัย และโครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การประยุกต์ใช้แพลตฟอร์ม IoT เพื่อสร้างนวัตกรรมดิจิทัล พบว่า

วันที่ 1 ให้ผู้เข้าร่วมฝึกอบรม เข้าใจถึงความรู้พื้นฐาน Internet of Thing (IoT) พร้อมทั้งเริ่มใช้โปรแกรมเกี่ยวกับ Internet of Thing (IoT) โดยมีรายละเอียดดังนี้ แนะนำความรู้พื้นฐาน Internet of Thing (IoT) ลักษณะและตัวอย่างของนวัตกรรมดิจิทัล แนวทางการสร้างนวัตกรรมดิจิทัล พื้นฐานการใช้งานบอร์ด ESP32 และการติดตั้งโปรแกรม Arduino IDE และไลบรารี (Library) ที่จำเป็น

วันที่ 2 ให้ผู้เข้าร่วมฝึกอบรม ใช้โปรแกรมเกี่ยวกับ Internet of Thing (IoT) และสร้างชิ้นงานเกี่ยวกับโปรแกรมเกี่ยวกับ Internet of Thing (IoT) โดยมีรายละเอียดดังนี้ การเขียนโปรแกรมควบคุมหลอดไฟ LED ทำความรู้จักกับเซนเซอร์ตรวจจับอุณหภูมิ ความชื้น ความสว่างและวัดระยะห่างจากวัตถุ การต่อวงจรเซนเซอร์ร่วมกับบอร์ด ESP32 การเขียนโปรแกรมรับค่าจากเซนเซอร์ และแสดงค่าผลข้อมูลบน Serial Monitor การเขียนโปรแกรมแสดงผลข้อมูลทางจอ OLED การติดตั้งโปรแกรม BYLNK หรือ Cloud Platform การอ่านค่าจากเซนเซอร์ตรวจจับ

อุณหภูมิ ความชื้นความสว่าง และวัตรระยะห่างจากวัตถุเพื่อแสดงผลข้อมูลบน Cloud Platform การต่อวงจรรีเลย์ (Relay) ร่วมกับบอร์ด ESP32 และทำโครงงานควบคุมหลอดไฟผ่าน Smart phone

4.4 ให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การประยุกต์ใช้แพลตฟอร์ม IoT เพื่อสร้างนวัตกรรมดิจิทัล

ผลการวิจัย (Research Results)

ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การประยุกต์ใช้แพลตฟอร์ม IoT เพื่อสร้างนวัตกรรมดิจิทัลของผู้เรียน พบว่า

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การประยุกต์ใช้แพลตฟอร์ม IoT เพื่อสร้างนวัตกรรมดิจิทัลของผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วย เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร ความรู้ เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้แพลตฟอร์ม IoT เพื่อสร้างนวัตกรรมดิจิทัล และความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร จากบุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้ดังนี้

1.1 ผลการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร พบว่า การพัฒนาหลักสูตรสอดคล้องกับสภาพปัญหาความต้องการของผู้เรียน และสังคม โดยการกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ แนวทาง วิธีการ กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผลและการประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนสามารถรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของวิทยาการเทคโนโลยีต่าง ๆ และมีกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการเรียนรู้ชีวิตของผู้เรียนตามสภาพชีวิตจริง เน้นให้ผู้เรียนมุ่งสร้างประโยชน์และสิ่งดีงามให้กับตนเองและสังคม อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะนำมาใช้ในการจัดการศึกษาและในการพัฒนาหลักสูตรส่วนใหญ่มีการพัฒนาหลักสูตรเป็น 4 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) การพัฒนาหลักสูตร 3) การทดลองใช้หลักสูตร และ 4) การประเมินผลและการปรับปรุงหลักสูตร

1.2 ผลการศึกษาความรู้เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้แพลตฟอร์ม IoT พบว่า การประยุกต์ใช้แพลตฟอร์ม IoT เป็นการจัดเตรียมระบบนิเวศ (Eco-System) ในการสร้างนวัตกรรม Internet of Things ที่เกี่ยวข้องกับการเขียนโปรแกรม การสร้างฮาร์ดแวร์ การเชื่อมต่อ การแสดงผลและการควบคุม นวัตกรรม เพื่อให้ผู้เริ่มต้นพัฒนานวัตกรรมสามารถก้าวข้ามปัญหาดังกล่าว สามารถสร้างสรรค์ผลงานนวัตกรรมให้มากยิ่งขึ้น

1.3 ผลการศึกษาความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การประยุกต์ใช้แพลตฟอร์ม IoT เพื่อสร้างนวัตกรรมดิจิทัลของผู้เรียน จาก บุคคลที่เกี่ยวข้อง พบว่า มี

ความต้องการให้มีการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่องการประยุกต์ใช้แพลตฟอร์ม IoT เพื่อสร้างนวัตกรรมดิจิทัลขึ้น เพราะผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้ในการทำงานอย่างสร้างสรรค์ และยังเป็นแนวทางการเลือกศึกษาต่อในอนาคตได้

2. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การประยุกต์ใช้แพลตฟอร์ม IoT เพื่อสร้างนวัตกรรมดิจิทัลของผู้เรียน ประกอบด้วย หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง กระบวนการและวิธีการฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรม ระยะเวลาฝึกอบรม การวัดและประเมินผล และ แผนการจัดการเรียนรู้ 3 แผน ได้แก่ 1) ความรู้พื้นฐาน Internet of Thing (IoT) 2) การใช้โปรแกรมเกี่ยวกับ Internet of Thing (IoT) 3) การสร้างชิ้นงาน ด้วยโปรแกรมเกี่ยวกับ Internet of Thing (IoT) ส่วนการประเมินหลักสูตรฉบับร่าง พบว่า หลักสูตรฉบับร่างมีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 และมีความสอดคล้องและเหมาะสม

3. การทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การประยุกต์ใช้แพลตฟอร์ม IoT เพื่อสร้างนวัตกรรมดิจิทัลของผู้เรียน จำนวน 30 คน ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ 4 แผน ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งผู้วิจัยสังเกตพฤติกรรมในการเรียน และการปฏิบัติงานของนักเรียน พบว่า นักเรียนให้ความ สนใจในการเรียน และตั้งใจใช้แพลตฟอร์ม IoT เพื่อสร้างนวัตกรรมดิจิทัลเป็นอย่างดี

ผลการศึกษาความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การประยุกต์ใช้แพลตฟอร์ม IoT เพื่อสร้างนวัตกรรมดิจิทัลของผู้เรียน พบว่า นักเรียนมีความ พึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การประยุกต์ใช้แพลตฟอร์ม IoT เพื่อสร้างนวัตกรรมดิจิทัล ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

ผลการวิจัยมีประเด็นที่จะนำมาอภิปรายผลตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การประยุกต์ใช้แพลตฟอร์ม IoT เพื่อสร้างนวัตกรรมดิจิทัลของผู้เรียน พบว่า 1) การพัฒนาหลักสูตร สอดคล้องกับสภาพปัญหาความต้องการของผู้เรียน โดยการกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ แนวทาง วิธีการ กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผลและการประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนสามารถ รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของวิทยาการ เทคโนโลยีต่างๆ และมีกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการ เรียนรู้ชีวิตของผู้เรียนตามจริง เน้นให้ผู้เรียนมุ่งสร้างประโยชน์และสิ่งดีงามให้กับตนเองและ สังคม อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข 2) หลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การประยุกต์ใช้แพลตฟอร์ม IoT เพื่อสร้างนวัตกรรมดิจิทัล มีความสอดคล้องและเหมาะสม อาจเป็นเพราะ หลักสูตรมีกิจกรรมกระบวนการ และเนื้อหาสาระที่จะช่วย

ให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็นแก้ปัญหาเป็น อีก ทั้งหลักสูตรมีลักษณะที่สนองความต้องการ และความสนใจ ได้รับการจัดการเรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีและ ปฏิบัติ เหมาะสมกับความสามารถของนักเรียน สามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต และประกอบอาชีพในอนาคตได้ อีกทั้งยังการจัดกิจกรรมที่มีวิธีที่หลากหลาย และมีบรรยากาศการเรียนที่สนุกสนาน ทำให้นักเรียนให้ความสนใจในการเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ (ปราโมทย์ จันทรเรือง, 2548) ได้กล่าวว่าลักษณะของหลักสูตรที่ดีจะต้องมีลักษณะดังนี้ 1) เนื้อหาสาระสำคัญของหลักสูตรครอบคลุมข้อมูลที่ได้มาจากนักเรียน สังคม กระบวนการเรียน และความรู้ที่ควรจะได้รับในระหว่างการศึกษาหรือไม่อย่างไร 2) จุดมุ่งหมายของโรงเรียนวางไว้อย่างชัดเจน และเป็นที่ยอมรับ เข้าใจกับผู้เกี่ยวข้องหรือไม่ จุดมุ่งหมายมีความกว้างขวาง มีความสมดุล และจะเป็นจริงได้หรือไม่ มี ช่องว่างพอที่จะขยาย ดัดต่อ เพิ่มเติม จุดมุ่งหมายตามที่ต้องการหรือไม่ 3) กระบวนการเรียน ผู้เรียนมีโอกาสก้าวหน้าและมีอิสระที่จะพัฒนาตามความสามารถ ความสนใจ ตามแนวทางของตนเองได้หรือไม่ 4) นักเรียนและครูมีความเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับการวางแผนการเรียนต่างๆ ใน หลักสูตรหรือไม่ นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนการเรียนนั้นๆ ตามวุฒิภาวะของเขาได้หรือไม่ นักเรียนเข้าใจเหตุผล และยอมรับสิ่งที่โรงเรียนคาดหวังจากเขาหรือไม่ และ 5) มีคณะกรรมการหรือ กลุ่มคนที่จะรับผิดชอบในการพิจารณาปัญหาหรือรวบรวมปัญหาจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง มีการ ประสานงานกับชุมชน ผู้เรียน มีการวางแผนการเรียนการสอน การวัดผลให้เกิดคุณค่าต่อผู้เรียน และชุมชนอย่างเป็นระบบและทั่วถึง และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ (นำชัย โบราณมูล, 2555) การพัฒนาหลักสูตรอบรมการใช้คอมพิวเตอร์แท็บเล็ต เพื่อการเรียนรู้ เรื่อง การ สร้างสเปรตซ์ทด้วย Numbers สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งพบว่าหลักสูตรที่ พัฒนาขึ้นมีคุณภาพในระดับเหมาะสมมาก ($X = 4,03$, $S.D. = 0.58$) และสอดคล้องกับ (รวีสร่า ท้าวดี, 2550) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเรื่อง การ สร้าง เว็บไซต์เพื่อพัฒนาธุรกิจสำหรับผู้ประกอบการซึ่งได้รับการส่งเสริมการประกอบอาชีพจากวิทยาลัยการอาชีพเกาะคา พบว่า ผู้ประกอบการมีความคิดเห็นว่าหลักสูตรฝึกอบรมโดย ภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมากที่สุด ($X = 4.55$, $S.D. = 0.59$)

2. ผลการศึกษาความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การประยุกต์ใช้แพลตฟอร์ม IoT เพื่อสร้างนวัตกรรมดิจิทัลของผู้เรียน พบว่า นักเรียนมีความ พึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การประยุกต์ใช้แพลตฟอร์ม IoT เพื่อสร้างนวัตกรรมดิจิทัล ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร ตรงตามความต้องการ และความสามารถของนักเรียน การจัดการเรียนรู้เน้นการปฏิบัติ เน้นการทำงานร่วมกับเพื่อนเป็นกลุ่ม เน้นบรรยากาศการเรียนที่สนุกสนาน และมีการประเมินผลงานสำเร็จ นักเรียนเกิดความพึงพอใจต่อผลงานของตนเอง

ส่งผลให้ผู้เรียนมีเจตคติในเชิงบวกต่อ หลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (สุนีย์ ภูพันธ์, 2546) ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะในการ เลือกรื้อหาในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ดังนี้ 1) มีความเชื่อถือได้ เอาเป็นแก่นสารของความรู้ แต่ละสาขาวิชา 2) มีความสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในสังคม 3) มีความสมดุลระหว่างความ กว้างและความลึกของเนื้อหา 4) สามารถสนองความมุ่งหมายได้หลาย ๆ ประการ 5) มีความ สอดคล้องกับบุคลิกภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียน 6) สอดคล้องกับความต้องการ และความสามารของ ผู้เรียน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ (นำชัย โบราณมูล, 2555) วิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรอบรมการใช้คอมพิวเตอร์แท็บเล็ตเพื่อการเรียนรู้ เรื่อง การสร้าง สเปรดชีทด้วย Numbers สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อ หลักสูตรอบรมอยู่ใน ระดับมากที่สุด ($X = 4.10$, $S.D. = 0.55$) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ (สมบูรณ์ บัวจิวใหญ่, 2557) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเรื่อง การสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เพื่อใช้ ประกอบการจัดการเรียนรู้ สำหรับครูโรงเรียนไผทอุดมศึกษา ซึ่งพบว่า ความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด ($X = 4.61$, $SD = 0.49$)

ข้อเสนอแนะ (Research Suggestions)

จากการการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การประยุกต์ใช้แพลตฟอร์ม IoT เพื่อสร้าง นวัตกรรมดิจิทัลของผู้เรียน ผู้วิจัยได้สรุปข้อเสนอแนะ โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. การใช้เทคนิควิธีถ่ายทอดความรู้ ต้องมีการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ให้เป็นการเสริมแรงให้กำลังใจ เพื่อให้ให้นักเรียนกล้าคิด กล้าปฏิบัติอย่างมั่นใจ
2. ในระหว่างปฏิบัติการประยุกต์ใช้แพลตฟอร์ม IoT เพื่อสร้างนวัตกรรมดิจิทัลนั้นผู้สอน ควรปล่อยให้ให้นักเรียนได้คิดแก้ปัญหาที่ เกิดขึ้นด้วยตัวเองกับเพื่อนๆ ในกลุ่มก่อน หากนักเรียนแก้ไข ปัญหาไม่สำเร็จจึงเข้าไปช่วยเหลือ หรือแนะนำ
3. ควรมีการวิจัยและติดตามผลนักเรียนที่ผ่านการฝึกอบรมในระยะยาว เพื่อได้ทราบผล การเปลี่ยนแปลงการต่อยอดความรู้เดิมหรือไม่ เพื่อพัฒนาชิ้นงานให้มีความประณีตหลากหลายและ ซับซ้อนมากขึ้น
4. ควรพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การประยุกต์ใช้แพลตฟอร์ม IoT เพื่อสร้างนวัตกรรม ดิจิทัลของประชาชนทั่วไป เพื่อเป็นอีกแนวทางเลือกในการประกอบอาชีพต่อไป

เอกสารอ้างอิง (References)

- นำชัย โบราณมูล. (2555). การพัฒนาหลักสูตรอบรมการใช้คอมพิวเตอร์แท็บเล็ตเพื่อการเรียนรู้ เรื่องการสร้างสเปรดชีทด้วยแอปพลิเคชัน Numbers สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ปราโมทย์ จันทร์เรือง. (2548). **หลักการและแนวทางการพัฒนาหลักสูตร**. ลพบุรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.
- วิรสรา ท้าวดี. (2550). **หลักสูตรฝึกอบรมเรื่อง การสร้างเว็บไซต์เพื่อพัฒนาธุรกิจสำหรับผู้ประกอบการซึ่งได้รับ**
- วีระศักดิ์ บุญอินทร์. (2552). **การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมอาชีพอิสระ เรื่องการทำผลิตภัณฑ์จากปูนปลาสเตอร์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สมบูรณ์ บัวจิวใหญ่ (2557). **การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเรื่องการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เพื่อใช้ประกอบการจัดการเรียนรู้สำหรับครูโรงเรียนไพฑูริย์ศึกษา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- สักรินทร์ อยู่ผ่อง. (2550) **การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการทำแผนการสอนที่ใช้สื่อภาพเคลื่อนไหวสำหรับวิชาชีพ สาขาช่างอุตสาหกรรม**. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. **บทความพิเศษ เทคโนโลยี Internet of Things และนโยบาย Thailand 4.0**. (ออนไลน์). (อ้างอิงเมื่อ 22 กันยายน 2561). จาก : <http://www.nbt.go.th/Services/quarter2560/ปี-2561/32279.aspx>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)**. (ออนไลน์). (อ้างอิงเมื่อ 22 กันยายน 2561). จาก : http://www.nesdb.go.th/ewt_news.php?nid=6420
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). **ร่างยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579)**. (ออนไลน์). (อ้างอิงเมื่อ 22 กันยายน 2561). จาก : http://www.nesdb.go.th/download/document/SAC/NS_DraftplanMay2018.pdf
- สุนีย์ ภูพันธ์. (2546). **แนวคิดพื้นฐานการสร้างและการพัฒนาหลักสูตร**. เชียงใหม่:แสงศิลป์.

อดุลย์ เจียกุลธร (2549). การพัฒนาหลักสูตรการอบรมครูในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระนอง. ภาคนิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

Manyika, J. (2015). *The Internet of Things: Mapping the value beyond the hype*. McKinsey Global Institute.

การส่งเสริมการประกอบอาชีพจากวิทยาลัยการอาชีพ เกาะตา. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต.

การศึกษาภูมิปัญญาตรว้จังหวัดสุรินทร์

A Study of Trua-Kanal Wisdom in Surin Province Thailand

สุพานิดา พรเอี่ยมมงคล¹ เชาว์ การวิชา² และเฉลิมกิต แข่งแก้ว³

Supanida Porniammongkol¹, Chao Kanwicha² and Chalermkit Kengkaew³

Received : October 8, 2020; Revised : December 28, 2020; Accepted : December 29, 2020

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยครั้งนี้ มีจุดประสงค์เพื่อ ศึกษาภูมิปัญญาตรว้กนาลในสังคมวัฒนธรรมชาวไทย เชื้อสายเขมร จังหวัดสุรินทร์ และเพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาของครูภูมิปัญญาตรว้กนาล จังหวัดสุรินทร์ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและการเก็บข้อมูลภาคสนาม จากการสัมภาษณ์ และการสังเกตจากครูภูมิปัญญาตรว้กนาลจำนวน 4 คน คือ นายธงชัย สามสี นายเผย ศรีสวาท นายหอม จันทนุกา และนายเสร็อน มุ่งมี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์มีค่าความเหมาะสมของแบบสัมภาษณ์ (IOC) อยู่ที่ 0.92 เก็บข้อมูลโดยการ ศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำเสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า

1. ภูมิปัญญาตรว้กนาลในสังคมวัฒนธรรมชาวไทยเชื้อสายเขมร จังหวัดสุรินทร์ ตรว้กนาล เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสีมี 2 สาย กำหนดประเด็นในการศึกษา คือ 1.1 ภูมิปัญญาการสร้างตรว้กนาล สามารถแบ่งขั้นตอนการสร้างตรว้กนาลได้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1.1.1 การสร้างตลือกตรว้ 1.1.2 การขึ้นหน้ามุกตรว้ 1.1.3 การสร้างตึงตรว้และตระจีกตรว้ และ 1.1.4 การสร้างฉนากตรว้ 1.2 บทบาทและการพัฒนาลักษณะทางกายภาพของตรว้กนาล แบ่งประเด็นในการศึกษา 2 ประเด็น ได้แก่ 1.2.1 บทบาทของตรว้กนาล ตรว้กนาลเป็นเครื่องดนตรีที่ประสมอยู่ในวงดนตรี 2 วง

¹หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์; Master of Education Programme in Music Education, Faculty of Education, Buriram Rajabhat University, Thailand; e-mail : sorrawee.p@kkumail.com

²คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์; Faculty of Education, Buriram Rajabhat University, Thailand.

³คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์; Faculty of Education, Buriram Rajabhat University, Thailand.

คือ มโหรีและวงกันตรึม และ 1.2.2 การพัฒนา ลักษณะทางกายภาพของตรวักนาล แบ่งลักษณะทางกายภาพออกเป็น 3 ส่วน คือ (1) ต่อกตรวัก (2) ด้องตรวัก และ (3) ฉนากตรวัก

2. กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาของครูภูมิปัญญาตรวัก จังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วยประเด็นในการศึกษา 3 ประเด็น ได้แก่ 2.1 ขั้นตอนการรับศิษย์ 2.2 ขั้นตอนการเลือกบทเพลงในการถ่ายทอด และ 2.3 ขั้นตอนกระบวนการถ่ายทอดและประเมินผล

คำสำคัญ : ภูมิปัญญา, ตรวักนาล, จังหวัดสุรินทร์

Abstract

This research aimed at (1) studying the Trua-kanal [trua.knah] wisdom in the society of people of Khmer descendant in Surin Province (2) studying knowledge transferring process of the wisdom teachers in Surin Province. Qualitative research method and field data collection were used to collect data from interviews and observations four wisdom Trua-kanal teachers in Surin province namely Mr. Thongchai Samsi, Mr. Poei Sriswat, Mr. Thom Chanthanupha, and Mr. Sareuan Moongmi. The instrument used in this research was interviews forms (Index Item-Objective Congruence (IOC) was 0.92) The data was collected by document analysis, interviews and analyzed by presenting the research results using descriptive method.

The research results were as follows:

1. The Trua-kanal wisdom in the society of people of Khmer descendant revealed that Trua-kanal was a bowed 2-string instrument. 1.1 Wisdoms in creating Trua-kanal included. There are 4 steps 1.1.1 constructing Trolok Trua. 1.1.2 weaving Mook Trua 1.1.3 constructing Dong Trua and Trajeek Trua and 1.1.4 constructing Chnak Trua. 1.2 Roles and physical structure of Trua-kanal. There are 2 main 1.2.1 The roles of Trua-kanal there are 2 main parts of Mahoree ensemble and Kan-trum ensemble 1.2.2 The physical structure there are 3 main parts of the instruments which are (1) Trolok Trua (2) Dong Trua (3) Chnak Trua.

2. The knowledge transferring process of Trua-kanal teachers in Surin province there are 3 steps 2.1 The Preparation step 2.2 Song practicing 2.3 Assessment and evaluation

Keyword : The Wisdom , Trua-k'nal , Surin Province

บทนำ (Introduction)

ดนตรีเป็นวัฒนธรรมของทุกชนชาติ ไม่ว่าจะชาติใดก็ตามจะรุ่งเรืองได้ย่อมต้องมีการสะสม และถ่ายทอดกันมาอย่างต่อเนื่อง ความต้องการที่จะให้ดนตรีคงอยู่ และเกิดพัฒนาดนตรีนั้น สามารถทำได้หลากหลายวิธี การปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมใหม่ การส่งเสริม รวมทั้งการอนุรักษ์ เป็นอีกหนึ่งในหลายวิธีที่จะทำให้วัฒนธรรมการดนตรีคงอยู่

ดนตรีมีบทบาทและมีความสำคัญทั้งทางเศรษฐกิจ ทางสังคมและทางวัฒนธรรม ในทางเศรษฐกิจเกิดธุรกิจทางด้านดนตรีอย่างหลากหลาย เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค ได้แก่ การฟังเพื่อความบันเทิง หรือเพลิตเพลิน เป็นหลัก อาทิเช่น เพลงป๊อปปูล่า เพลงร็อก และเพลง ลูกทุ่ง เป็นต้น ส่วนเพลงประเภทเพลงคลาสสิก เพลงไทยเดิม และเพลงพื้นบ้านนั้น มีความนิยมค่อนข้างน้อยจึงไม่นิยมลงทุนไปกับบทเพลงประเภทดังกล่าว ในทางตรงกันข้าม หากต้องการส่งเสริมทางด้านวัฒนธรรมหรือการอนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรี มักนิยมนำมาส่งเสริม หรือ สืบทอด ดนตรีที่นำมาใช้ในการอนุรักษ์มักเป็นดนตรีไทยและดนตรีพื้นบ้านนั่นเอง ซึ่งดนตรีไทย และดนตรีพื้นบ้านถือได้ว่าเป็นภูมิปัญญาที่สำคัญ ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องภูมิปัญญาชาวบ้านมักได้รับความสนใจ ในกลุ่มผู้ที่ทำงานพัฒนาเพื่อประสานความรู้ทางวิทยาศาสตร์กับความรู้พื้นบ้านเข้าด้วยกัน (อมรา พงศาพิชญ์, 2549) การถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาทางดนตรี เป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่มีความสำคัญ ผู้มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอด คือ ครู สิ่งที่ครูถ่ายทอดให้ศิษย์เป็นเนื้อหาวิชา หรือความรู้ทักษะด้านคุณธรรมและนิสัยที่ดีนั้น ใช้วิธีการถ่ายทอดด้วยการอบรมบอกกล่าวแก่ศิษย์ ได้รับการซึมซับตามกระบวนการทางสังคม (นฤมล บุลทิม, 2544)

จังหวัดสุรินทร์อยู่ทางตอนใต้ภาคอีสานของไทย มีกลุ่มชาติพันธุ์มาตั้งถิ่นฐาน นอกจากภาษาไทยแล้วยังมี ภาษาอื่นๆ ที่ประชากรในจังหวัดสุรินทร์ใช้กัน ได้แก่ 1. ภาษาเขมร 2. ภาษาทวาย (กวย หรือส่วย) และ 3. ภาษาไทยลาว (ภาษาอีสาน) ดนตรีพื้นบ้านชาวไทยเชื้อสายเขมร จังหวัดสุรินทร์ มีการสืบทอดกันมายาวนาน ได้แก่ ประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ อีกทั้งยังมีดนตรีพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น เป็นภูมิปัญญา ของชาวบ้าน ดนตรีมีบทบาทในวิถีชีวิตของชาวไทยเชื้อสายเขมร จังหวัดสุรินทร์ ตั้งแต่เกิดจนตายพบการร้องเพลงกันตรึมในงานมงคลต่างๆ อาทิ งานแต่งงาน งานโกนจุก งานบวช การร้องตรึมในช่วงปีใหม่แบบดั้งเดิม การเจรียง การบรรเลง ตุ่มโหม่ง ในงานศพ เป็นต้น และยังมีการเล่นพื้นบ้านต่างๆ เช่น เรือมอันเร (การรำสาก) เรือมตรต (รำตรุษ) เจรียงขันตุง (การร้องตกเบ็ด) เป็นต้น เอกลักษณ์ที่มีลักษณะอันโดดเด่นของดนตรีพื้นบ้าน

ของชาวไทยเชื้อสายเขมรจังหวัดสุรินทร์ คือ การเล่นดนตรี ด้วยเครื่องดนตรีของท้องถิ่น เครื่องดนตรีที่นิยมและยัง สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน เช่น เปยออหรือป้ออ สก๊วลหรือกลองกันตรึม และ ตรีวหรือซอกันตรึม เป็นต้น ดนตรีพื้นบ้านของชาวไทยเชื้อสายเขมร จังหวัดสุรินทร์ ยังคงมีการถ่ายทอดและคงอยู่ได้นั้น เกิดจากครุภูมิปัญญาที่ช่วยกันอนุรักษ์สืบสานรวมทั้งถ่ายทอดสู่คนรุ่นหลัง แม้จะเป็นเพียงเล็กน้อยเฉพาะกลุ่มก็ตาม ในบรรดาเครื่องดนตรีตรีวเป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายทำให้เกิดเสียงด้วยการสี มีความเป็นเอกลักษณ์และลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น ถือได้ว่าเป็นภูมิปัญญา ของชาวไทยเชื้อสายเขมร เป็นองค์ความรู้สำคัญเกิดโดยการสร้างสรรคสืบทอดจากบรรพบุรุษ เกิดจากวัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อที่ผ่านการฝึกฝนจนชำนาญในการบรรเลงจนเกิดเป็นภูมิปัญญาตรีวขึ้น ปัจจุบันยังคงมีการถ่ายทอดสืบทอดกันต่อเนื่องมาหลายอายุคน ตรีวมี 3 ขนาด ได้แก่ ตรีวแหบ ตรีวขนาด และตรีวทม โดยตรีวทั้ง 3 นั้นต่างมีลีลาในการบรรเลง มีบทบาทหน้าที่ในวงดนตรีมีการดำเนินทำนองที่แตกต่างกัน

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาการถ่ายทอดภูมิปัญญา ตรีวขนาดจังหวัดสุรินทร์ ทั้งนี้เพื่อรวบรวมองค์ความรู้และเพื่อเป็นการอนุรักษ์สืบทอด ภูมิปัญญาตรีวขนาดที่มีมาช้านานให้คงอยู่ อีกทั้งยังเป็นต้นแบบในการศึกษาและการถ่ายทอดภูมิปัญญาดนตรีพื้นบ้านอื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาตรีวขนาดในสังคมวัฒนธรรมชาวไทยเชื้อสายเขมร จังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาของครุภูมิปัญญาตรีวขนาด จังหวัดสุรินทร์

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

1.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก มีขั้นตอนดำเนินงาน ดังนี้ สอบถามข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาตรีวขนาด จากคณาจารย์สาขาดนตรีศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ และได้รับการแนะนำบุคคล ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 2 คน ได้แก่ นายธงชัย สามสี อาจารย์พิเศษสอนดนตรีกันตรึมให้กับนักศึกษาสาขาดนตรี และนายเผย ศรีสวาท ศิลปินภูมิบ้านภูมิเมืองจังหวัดสุรินทร์ เมื่อผู้วิจัยได้เข้าพบและสัมภาษณ์จึงได้รับการแนะนำบุคคลผู้ให้ข้อมูล 4 คน ได้แก่ นายทอม จันทนุภา นายเสรีอน มุ่งมี นายเอกภาพ ผาดโผน และนายบุญสม กงจักร จากนั้นได้เข้าเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์พบว่า นายเอกภาพ ผาดโผน (มณี ผาดโผน) อดีตมือตรีวขนาดวงดาร์ก็กันตรึมรีอค และนายบุญสม

กงจักร (วงก้องสุรินทร์) ศิลปินพื้นบ้านกันตรึม มีความเชี่ยวชาญการบรรเลงตรั๊กนาลและได้รับรางวัลต่างๆ มากมาย แต่ปัจจุบัน ไม่ได้ถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ลูกศิษย์ ผู้วิจัยจึงได้บุคคลผู้ให้ข้อมูลภูมิปัญญาตรั๊กนาล มีจำนวน 4 คน ได้แก่ 1) นายธงชัย สามสี 2) นายเผย ศรีสวาท 3) นายทอม จันทนุกา และ 4) นายเสร็อน มุ่งมี

1.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป คือ ลูกศิษย์ผู้ได้รับการถ่ายทอดตรั๊กนาล จำนวน 4 คน ได้แก่ นางสาวลัดดา รักษา นายพีระศักดิ์ ร่ำเรือง นายนิรันดร์ ขวัญยืน และนายอรรถพล บุษงา

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการค้นคว้าหาข้อมูล การสำรวจ การทบทวนเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี การดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนาม การวิเคราะห์ข้อมูล และการเขียนรายงานวิจัย เป็นต้น และใช้วิธีการทาง มานุษยดนตรีวิทยา เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ และการสังเกต ดังต่อไปนี้

2.1 ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูล ภาคสนาม ได้แก่ 1) เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ครูภูมิปัญญาตรั๊กนาล แบบสัมภาษณ์ลูกศิษย์ผู้ได้รับการถ่ายทอด และแบบสังเกต 2) อุปกรณ์ด้านโสตทัศนศึกษาช่วยในการเก็บข้อมูล ภาคสนาม ได้แก่ กล้องถ่ายภาพบันทึกภาพดิจิทัล อุปกรณ์บันทึกเสียง และสมุดจดบันทึก การเก็บรวบรวม ข้อมูล ดำเนินการดังนี้

2.1.1 เก็บรวบรวมข้อมูลด้านเอกสารจากเอกสารชั้นต้น จากอินเทอร์เน็ต และเอกสารชั้นรอง เช่น ตำราวิชาการ บทความวิชาการ งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ เป็นต้น

2.1.2 ออกแบบและสร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ครูภูมิปัญญา แบบสัมภาษณ์ลูกศิษย์ผู้ได้รับการถ่ายทอด และแบบสังเกต โดยให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของการวิจัย

2.1.3 เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยใช้แบบสัมภาษณ์ครูภูมิปัญญา แบบสัมภาษณ์ศิษย์ผู้ได้รับการถ่ายทอด และแบบสังเกตที่ได้ออกแบบมา รวมทั้งการจดบันทึกคำตอบทั้งหมดของผู้ถูกสัมภาษณ์ ร่วมกับการบันทึกเสียงสัมภาษณ์ นอกจากนี้แล้วในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยยังใช้แบบสังเกตในการเฝ้าดูพฤติกรรมการถ่ายทอดตรั๊กนาลร่วมกับการบันทึกภาพนิ่งและการบันทึกภาพเคลื่อนไหว

3. การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การตรวจสอบข้อมูล หลังจากที่ได้เก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบ โดยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการตรวจสอบด้านข้อมูล

ประกอบด้วย 1) การรวบรวม ข้อมูลเกี่ยวกับเอกสาร 2) การรวบรวมข้อมูลจากบุคคลหลายคน ได้แก่ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป 3) ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีที่ได้ศึกษาเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบ และตรวจสอบสามเส้า ด้านวิธีรวบรวมข้อมูล เป็นการใช่วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลต่างกันหลายวิธีการ ดำเนินการรวบรวมข้อมูล ในประเด็นเดียวกัน ใช้วิธีการสังเกตควบคู่กับการซักถามสัมภาษณ์พร้อมทั้งศึกษาข้อมูลจากเอกสารประกอบด้วย

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกตและ การศึกษา เอกสารนำมาแยกเป็นประเด็นจากนั้นวิเคราะห์ ผู้วิจัยนำประเด็นข้อมูลมาทำการวิเคราะห์ 2 ประเด็น ดังนี้

3.2.1 ภูมิปัญญาตรวักนาลในสังคมวัฒนธรรมชาวไทยเชื้อสายเขมร จังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วย 2 ประเด็น คือ 1) ภูมิปัญญาการสร้างตรวักนาล และ 2) บทบาทและการพัฒนาลักษณะทางกายภาพของตรวักนาล

3.2.2 กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาของครูภูมิปัญญาตรวักนาล จังหวัดสุรินทร์ประกอบด้วย 4 ประเด็น คือ 1) กระบวนการถ่ายทอดตรวักนาลของครูธงชัย สามสี และ 2) กระบวนการถ่ายทอด ตรวักนาลของครูเผย ศรีสวาท 3) กระบวนการถ่ายทอดตรวักนาลของครูหอม จันทนุภา และ 4) กระบวนการถ่ายทอดตรวักนาลของครูเสรีอน มุ่งมี

3.3 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับความมุ่งหมายของการวิจัย (IOC) มีขั้นตอน คือ 1) ออกแบบแบบสัมภาษณ์ 2 ชนิด คือ แบบสัมภาษณ์ครูภูมิปัญญาตรวักนาลและแบบสัมภาษณ์ลูกศิษย์ผู้ได้รับการถ่ายทอด 2) สร้างแบบสัมภาษณ์และทำการตรวจสอบเนื้อหา จากนั้นให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบแล้วนำมาปรับปรุงตามคำแนะนำ 3) นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้ปรับปรุงเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบหาความเที่ยงตรง 4) นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้ไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ได้แก่

1) รองศาสตราจารย์พิภพ สอนไย อาจารย์ประจำวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

2) ดร. สุชาติ หอมจันทร์ อาจารย์ประจำกลุ่มวิชาทดสอบและวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชัชวาล สนิทสันเทียะ อาจารย์ประจำหลักสูตรดนตรีศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

$$\text{ค่า IOC โดยใช้สูตรดังนี้ } IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ ΣR = ผลรวมคะแนนการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญ
 N = จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

การหาค่าดัชนี IOC แบ่งคะแนน 3 ระดับ คือ

ระดับคะแนน +1 ความหมาย ความสอดคล้องระหว่างรายการข้อความหรือวัตถุประสงค์
 หรือวัตถุประสงค์

ระดับคะแนน 0 ความหมาย ไม่แน่ใจว่าสอดคล้องหรือวัตถุประสงค์

ระดับคะแนน -1 ความหมาย ไม่สอดคล้องหรือไม่สามารถวัตถุประสงค์

โดยมีเกณฑ์

ข้อความที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50-1.00 มีค่าความเที่ยงตรง ใช้ได้

ข้อความที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.5 ยังใช้ไม่ได้ ต้องปรับปรุง

ผลการวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงตรงของแบบสัมภาษณ์ มีค่าเฉลี่ยของดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 0.92

ผลการวิจัย (Research Results)

1. ภูมิปัญญาดั้งเดิมในสังคมวัฒนธรรมชาวไทยเชื้อสายเขมร จังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วย 2 ประเด็น ดังนี้

1.1 ภูมิปัญญาในการสร้างตักตั่ว ผู้วิจัยได้ทำการ ศึกษาโดยการสัมภาษณ์จาก ครูภูมิปัญญาและได้ตรวจสอบขั้นตอนจากลูกศิษย์ ผู้วิจัยแบ่งขั้นตอนการสร้างตักตั่วได้ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1.1.1 การสร้างตักตั่ว ครูภูมิปัญญาเลือกมะพร้าวทั่วไปหาได้ตามท้องถิ่น นำมะพร้าวมาตัดเปิดหน้าเพื่อคว้านเนื้อออก ตัดเปิดหน้ามุกตั่วให้มีขนาดพอเหมาะสำหรับขึ้นหน้า ขัดผิวบริเวณรอบรอยตัด ขึ้นหน้าตั่วและขัดผิวกะลาให้เรียบทั้งกะลาอีกครั้ง เจาะรูใส่ตักตั่ว และ เจาะตราปูกตั่ว

1.1.2 การขึ้นหน้ามุกตั่ว นิยมนำหนังสัตว์มาขึ้นหน้า ได้แก่ หนังงูเหลือม หนังตะกวด หนังวัว หนังควาย หนังแพะ และหนังหมี นำกะลาที่คว้านเนื้อมะพร้าวเสร็จแล้วมาตัดเปิดหน้ามุกตั่ว ให้มีขนาดพอเหมาะ ขัดผิวทำความสะอาดกะลาบริเวณรอบหน้ามุกตั่ว ทากาว นำหนังแช่น้ำและทำความสะอาด เจาะรูที่หนังสำหรับสอดลวดจากเครื่องตั้งหนัง จากนั้นค่อยๆ ตั้งหนัง ให้ตั้งที่ละชนิดจนได้เสียงที่ต้องการจึงใช้ลวดรัดรอบหนังอีกครั้ง ทิ้งไว้ให้กาวแห้งสนิทจึงค่อยแกะลวดออกและตัดตกแต่งหนังให้เรียบร้อยสวยงาม

1.1.3 การสร้างต้องตรัวและตระจิกตรัว ใช้ไม้เนื้อแข็ง ได้แก่ ไม้พะยุง ไม้ชิงชัน ไม้ค่าง ไม้มะเกลือ ไม้มะริด และไม้ประดู่ การสร้างต้องตรัวจะตัดไม้เป็นท่อนๆ ขนาดตามต้องการ ลบเหลี่ยมด้วยกบไสไม้ แล้วนำเข้าเครื่อง กลึงจนได้ต้องตรัวขนาดและรูปทรงตามที่ต้องการแล้ว เจาะรูตระจิกตรัวบริเวณกบาลตรัว สำหรับตระจิกตรัวนั้นจะตัดไม้เป็นท่อนๆ ความยาวประมาณ 10 นิ้ว กว้างประมาณ 2 นิ้ว หนาประมาณ 2 นิ้ว นำมาไสด้วยกบไสไม้ให้เรียบโดยข้างหนึ่งเรียบเล็กกว่าอีกข้างหนึ่ง จากนั้นจึงนำเข้าเครื่องกลึงเพื่อกลึงเป็นรูปทรงต่างๆ

1.1.4 การสร้างฉนากตรัว ตัดไม้เป็นท่อนๆ นำมาขึ้นรูปและเหลาให้ได้รูปโค้งให้มีความยาว ประมาณ 29 -30 นิ้ว นำฉนากตรัวมาขัดด้วยกระดาษทรายให้ผิวเกลี้ยง ทาด้วยแล็กเกอร์ เจาะรูสำหรับร้อยกเสฉนาก กเสฉนากทำจากเอ็นตกลานำมาเข้าเครื่องสำหรับกักเส้นเอ็น ให้ได้ประมาณ 150 รอบ นำด้ายพันรอบเส้นเอ็น ให้แน่น นำกเสฉนากที่กักเส้นเรียบร้อยแล้วมาสาาง เพื่อให้เส้นเอ็นเรียงเส้น แล้วจึงนำมาร้อยเข้ากับฉนากตรัว

1.2 บทบาทและการพัฒนาลักษณะทางกายภาพของตรัวกนาล ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา บทบาทและการพัฒนาลักษณะทางกายภาพของตรัวกนาลโดยการสัมภาษณ์จากครุภูมิปัญญา แบ่งเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

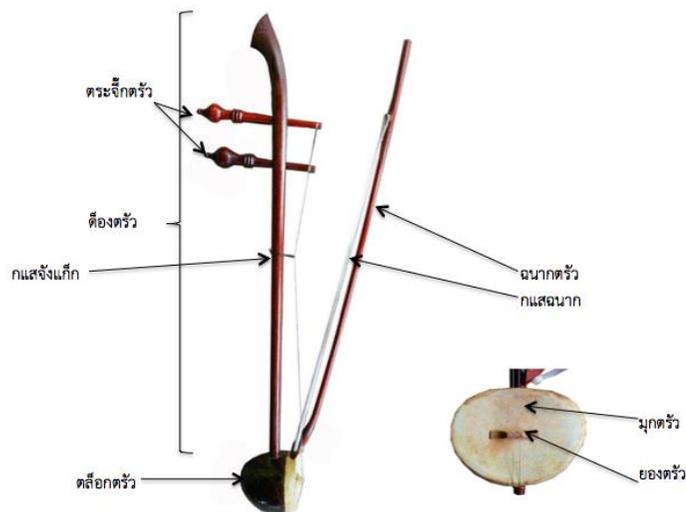
1.2.1 บทบาทของตรัวกนาล จังหวัดสุรินทร์เป็นจังหวัดที่มีเอกลักษณ์ทางด้าน ศิลปะและ วัฒนธรรม โดยเฉพาะวงดนตรีพื้นบ้าน ที่มีความโดดเด่นและน่าสนใจหลายอย่าง เช่น วงต๋มโหม่ง วงปี่พาทย์ วงมโหรี และ วงกันตรึม เป็นต้น ตรัวกนาลเป็นเครื่องดนตรีที่ประสมวงอยู่ใน มโหรีและวงกันตรึม

1.2.2 การพัฒนาลักษณะทางกายภาพของตรัวกนาล ปัจจุบันมีการพัฒนาลักษณะ ทางกายภาพของเครื่องดนตรีเป็นไปอย่างหลากหลาย แบ่งลักษณะทางกายภาพของตรัวกนาลออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

1) ตลือกตรัว หรือกะโหลกซอ นิยมทำจากมะพร้าว และกระดองเต่า ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ (1) มุกตรัว มีพัฒนาการในการใช้วัสดุ คือ ทำจากต้นจิว แผ่นโพเมก้า และ หนังสัตว์ (2) ตราปูกตรัว หรือกันซอ ในการเจาะตราปูกตรัว เดิมไม่มีรูปแบบตายตัว โดยเจาะ เป็น รูปทรงง่ายๆ เช่น วงกลมหรือแฉกสลักเป็นรูป ลวดลายต่างๆ ตามความถนัดหรือฝีมือของช่าง ปัจจุบันนิยมเจาะรูตราปูกตรัว ประกอบด้วย 3 ส่วน เป็นหลัก คือ รูวงกลมตรงกลางเปรียบเสมือนบท เพลงครูกันตรึม รูรูปหัวใจ 4 ดวงแทนนักดนตรีจำนวน 4 คนในวง กันตรึมและรูวงกลม 8 รูด้านนอก หมายถึงทิศทั้งแปด (3) ยองตรัว หรือยองซอ นิยมทำจากไม้เนื้ออ่อนหรือไม้ไผ่

2) ต้องตรัว หรือด้ามซอ ทำจากไม้เนื้อแข็ง ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ (1) กบาลตรัว หรือส่วนบนของด้ามซอ ปัจจุบันนิยมทำเป็นรูปทรงต่าง ๆ (2) ตรีจี้กตรัว หรือลูกบิดซอ ทำจากไม้เนื้อแข็ง เช่น ไม้ชิงชัน ไม้ประดู่ ปัจจุบันตรีจี้กตรัวมีหลายรูปทรงหลายรูปแบบ แต่ที่นิยมมากที่สุด คือ กลิ้งหัวด้านบนสุด เป็นรูปยอดเจดีย์ ก้นหอย ไทโบราณ และรวงข้าว (3) กแสจ้งแก็ก หรือรัดอกซอ เดิมทำจากสายไหมพันเป็นเกลียว ปัจจุบันนิยมใช้สายไฟ เพราะมีความแข็งแรง เหมาะสมกับสายเบรกรถจักรยานและสายกีตาร์ไฟฟ้า และ (4) กแสตรัว หรือสายซอ มี 2 สาย เดิมทำจากเส้นไหมพันเป็นเกลียว ต่อมาได้มีการพัฒนาเปลี่ยนจากสายไหมเป็นสายจากเบรกรถจักรยานเพราะมีความคงทนกว่าและในปัจจุบันได้ใช้สายกีตาร์ไฟฟ้าแทนเนื่องจากหาซื้อได้ง่ายและสะดวกกว่า

3) ฉนากตรัว หรือ คันชักซอ ทำจากไม้เนื้อแข็ง ยาวประมาณ 26 - 30 นิ้ว เหลาโค้งให้ได้รูป ใช้ยึดกแสฉนาก หรือสายคันชักเดิมทำจากใยของรกมะพร้าว หรือทำจากหางม้าจริง ปัจจุบันใช้สายเอ็นประมาณ 300 เส้น มัดรวมกันใช้หมุดหรือน็อตยึดไว้กับฉนากตรัว

ภาพที่ 1 ส่วนประกอบตรัวกนาล

2. กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาของครุภูมิปัญญาตรัว จังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วย ประเด็นการศึกษา 3 ประเด็น ได้แก่ ขั้นการรับศิษย์ ขั้นการเลือกบทเพลงในการถ่ายทอด และขั้นกระบวนการถ่ายทอดและประเมินผล

2.1 กระบวนการถ่ายทอดตรรกานาลของครูธงชัย สามสี มีดังนี้

1. ขั้นการรับศิษย์ ผู้วิจัยแบ่งประเภทผู้เรียนออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) นักศึกษาสาขาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ สุรินทร์ 2) บุคคลทั่วไปที่มีความสนใจ และ 3) นักเรียน โรงเรียนต่างๆ ที่ครูธงชัย สามสี จัดค่ายดนตรีกันตรึม

2. ขั้นการเลือกบทเพลงในการถ่ายทอด พบว่า ครูธงชัย สามสี ให้ความสำคัญกับพื้นฐานการบรรเลงที่ถูกต้อง ใช้วิธีการถ่ายทอดแบบผสมผสานระหว่างการถ่ายทอดแบบมุขปาฐะและการใช้โน้ตเพลงประกอบการถ่ายทอด โดยกำหนดบทเพลงในการถ่ายทอดบทเพลงเบื้องต้นในคู่มือการฝึกชอกกันตรึมเบื้องต้นไว้ 20 บทเพลง เช่น ปการันเจก อ้ายลำแบ อ้ายกลาย อ้ายสารยัง มวงกลองโจดและอันซองแสนงนบกลาย เป็นต้น

3. ขั้นกระบวนการถ่ายทอดและประเมินผล ก่อนทำการสอนจะให้ผู้เรียนไหว้ครู เพื่อเป็นการแสดงความเคารพและระลึกถึงครูบาอาจารย์ และเป็นความเชื่อว่าได้บอกกล่าวสิ่งศักดิ์สิทธิ์และครูที่ล่วงลับไปแล้ว ให้ทราบ ว่าครูธงชัย สามสี จะถ่ายทอดบทเพลงกันตรึมให้แก่ลูกศิษย์ กระบวนการถ่ายทอดตรรกานาล แบ่งเพลงออกเป็นลำดับขั้นตามความง่ายไปหายาก ตามลักษณะการใช้นิ้วและการใช้คันทัก กระบวนการถ่ายทอดตรรกานาลของครูธงชัย สามสี ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน คือ 1) การปรับพื้นฐานการบรรเลง 2) ฝึกสี่สายเปล่า และ ฝึกสี่กดสาย 3) ฝึกสี่สลับคันทัก 4) ฝึกสี่สลับตัวโน้ต 5) ฝึกปฏิบัติบทเพลง 6) การเพิ่มเติมทักษะอื่นๆ และ 7) การวัดผลประเมินผล

2.2 กระบวนการถ่ายทอดตรรกานาลของครูเผย ศรีสวาท มีดังนี้

1. ขั้นการรับศิษย์ พบว่า ผู้ที่มีมาทั้งนักเรียน นักศึกษาและชาวบ้านทั่วไป ที่มีใจรักในดนตรี พื้นบ้านสุรินทร์ เน้นว่าต้องมีใจรัก มีความขยัน และอดทน สามารถว่ากล่าว ตักเตือนได้

2. ขั้นการเลือกบทเพลงในการถ่ายทอด พบว่า ได้นำบทเพลงครุมาเป็นบทเพลงแรกในการฝึก บทเพลงครุประกอบด้วย 6 เพลง ได้แก่ เพลงต้นฉิ่ง เพลงหางยาว เพลงปิ่นตลิ่ง เพลงทรงปราสาท เพลงสมัย และเพลงตะนาว หลังจากบรรเลงได้ทั้ง 6 เพลงแล้ว จึงสอนเพลงอื่นๆ ต่อไป

3. ขั้นกระบวนการถ่ายทอดและประเมินผล จะให้ผู้เรียนได้มอบตัวเป็นลูกศิษย์ ก่อนเริ่มเรียน เพื่อเป็นการแสดงความเคารพและระลึกถึงครูบาอาจารย์ อีกทั้งยังเป็น ความเชื่อว่าได้บอกกล่าวสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และครูที่ล่วงลับ ไปแล้วให้ทราบว่า ครูเผย ศรีสวาท จะถ่ายทอดบทเพลงให้แก่ลูกศิษย์ และเพื่อให้ลูกศิษย์คนอื่นๆ ทราบว่าบุคคลที่ มอบตัวเป็นลูกศิษย์ และครูได้ยินได้รับเป็นลูกศิษย์ ใช้วิธีการถ่ายทอดแบบมุขปาฐะ บรรเลง เป็นทำนองสั้นๆ ให้ลูกศิษย์ ได้สังเกตและฟังจากนั้น จึงให้ฝึกตาม ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ 1) การฝึกสี่ไล่เสียง 2) การฝึก บทเพลงครุโมหรี 3) การเพิ่มทักษะอื่นๆ และ 4) การวัดผลประเมินผล

2.3 กระบวนการถ่ายทอดตรรกานาลของครูทอม จันทนุภา มีดังนี้

1. ขั้นการรับศิษย์ พบว่า ผู้ที่มาเรียนตรรกานาล มีทั้งนักเรียน นักศึกษาและชาวบ้านทั่วไป ที่มีใจรักในดนตรีพื้นบ้านสุรินทร์ เน้นว่าต้องมีใจรัก มีความขยัน และอดทน สามารถว่ากล่าวตักเตือนได้

2. ขั้นการเลือกบทเพลงในการถ่ายทอด พบว่า บทเพลงที่ถ่ายทอดเบื้องต้นขึ้นอยู่กับความสามารถ ความจำของลูกศิษย์ และการใช้งานเป็นหลัก

3. ขั้นกระบวนการถ่ายทอดและประเมินผล พบว่า จะให้ผู้มาขอเรียนได้ทำการไหว้ครูก่อน เพื่อฝากตัวเป็นลูกศิษย์ และเป็นการระลึกถึงครูบาอาจารย์ กระบวนการถ่ายทอดตรรกานาล ใช้วิธีการถ่ายทอด แบบมุขปาฐะ โดยการบรรเลงเป็นทำนองสั้นๆ ให้ลูกศิษย์ได้สังเกตและฟัง จากนั้นจึงให้ฝึกปฏิบัติตาม การถ่ายทอดบทเพลงแต่ละ บทเพลงนั้นได้คำนึงถึงความสามารถและปฏิภาณไหวพริบของผู้เรียนเป็นสำคัญ นอกจากนี้แล้วยังได้สอดแทรกความรู้ ต่างๆ เช่น การบำรุงรักษาซอหม่แซมเครื่องดนตรี เป็นต้น กระบวนการถ่ายทอดตรรกานาล ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ 1) การฝึกตั้งสาย 2) การฝึกสีสายเปล่าและฝึกสีไล่เสียง 3) การฝึกปฏิบัติบทเพลง และ 4) การวัดผลประเมินผล

2.4 กระบวนการถ่ายทอดตรรกานาลของครูเสรีอน มุ่งมี มีดังนี้

1. ขั้นการรับศิษย์ พบว่า ผู้ที่มาเรียนตรรกานาล มีทั้งนักเรียน นักศึกษาและชาวบ้านทั่วไป ที่มีใจรักในดนตรีพื้นบ้าน เน้นว่าต้องมีใจรัก มีความขยัน และอดทน สามารถว่ากล่าวตักเตือนได้

2. ขั้นการเลือกบทเพลงในการถ่ายทอด พบว่า ครูเสรีอน มุ่งมี เลือกบทเพลงในวงมโหรีมาใช้บทเพลงที่ถ่ายทอดเบื้องต้นขึ้นอยู่กับความสามารถ ความจำของลูกศิษย์ และการใช้งานเป็นหลัก

3. ขั้นกระบวนการถ่ายทอดและประเมินผล พบว่า จะให้ผู้มาขอเรียนได้ทำการไหว้ครูก่อน เพื่อฝากตัวเป็นลูกศิษย์และเป็นการระลึกถึงครูบาอาจารย์ ใช้วิธีการถ่ายทอดแบบมุขปาฐะ โดยการบรรเลงเป็น ทำนองสั้นๆ ให้ลูกศิษย์ได้สังเกตและฟัง จากนั้นจึงให้ฝึกปฏิบัติตาม การถ่ายทอดบทเพลงแต่ละบทเพลงนั้น ได้คำนึงถึง ความสามารถและปฏิภาณไหวพริบของผู้เรียน นอกจากการสอนเพลงให้แล้วยังได้สอดแทรกความรู้ ต่างๆ เช่น การบำรุง รักษา ซอหม่แซมเครื่องดนตรี เป็นต้น กระบวนการถ่ายทอดตรรกานาลของ ครูเสรีอน มุ่งมี ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ 1) การฝึกตั้งสายกับฝึกไล่เสียง 2) การฝึกปฏิบัติบทเพลง และ 3) การวัดประเมินผล

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

1. ภูมิปัญญาตรวักนาลในสังคมวัฒนธรรมชาวไทยเชื้อสายเขมรจังหวัดสุรินทร์ มีลักษณะทางกายภาพเป็นลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น ใช้เวลาในการสร้างไม่นานเนื่องจากการเลือกใช้วัสดุและเครื่องมือที่หาง่ายหรือมีการประดิษฐ์ ดัดแปลงจากอุปกรณ์เครื่องมือทั่วไป ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ เหมือนเครื่องสายประเภทสีทั่วไป มีการเลือกสรรวัสดุในการนำมาสร้างเป็นเครื่องดนตรีเหมือนกับการผลิตเครื่องดนตรีในแถบภูมิภาคนี้ทั่วไปโดยเฉพาะไม้ชนิดต่าง ๆ สอดคล้องกับตั้งปณิธาน อารีย์ (2554) ได้ศึกษารวมวิธีการสร้างซอฮู้ของครูธีรพันธุ์ ธรรมานุกูล และอธิบายถึงคุณสมบัติของไม้ประเภทต่าง ๆ ที่นำมาทำคันทวน ลูกบิดและคันทักของซอฮู้ เช่น ไม้ชิงชัน ไม้พยุง มีความเหนียว ความแกร่งและความยืดหยุ่นของเนื้อไม้ระดับปานกลาง ไม้มะเกลือมีความเหนียว ความแกร่ง และความยืดหยุ่น ของเนื้อไม้มีมากที่สุด เป็นต้น นอกจากนี้เรื่องสีของเนื้อไม้ที่ให้ความแตกต่างกันแล้ว ความแกร่งและน้ำหนักของไม้จะให้ความทนทานและแข็งแรงแตกต่างกัน การเลือกไม้ของครูภูมิปัญญาตรวักนาลนอกจากจะเลือกใช้ไม้ที่มีตามท้องถิ่น ซึ่งมีราคาถูกแล้วยังคำนึงถึงคุณสมบัติและคุณภาพเมื่อนำมาสร้างเป็นเครื่องดนตรีอีกด้วย

ลักษณะเฉพาะของตรวักนาลอีกประการ คือ ต่อกตรวักที่ทำจากวัสดุหาได้ตามท้องถิ่นทั้ง กะลา มะพร้าวและกระดองเต่า ครูภูมิปัญญาตรวักนาลได้คิดวิธีการทำต่อกตรวักจากวัสดุอื่น ๆ หลายชนิด ทั้งนี้เพื่อความสะดวกและสวยงาม เช่น รูปร่างของกะลามะพร้าวไม่กำหนดขนาดตายตัว เพียงแต่เน้นย้ำว่าเนื้อกะลาต้องค่อนข้างหนาและแข็ง ขนาดนั้นไม่ใหญ่ไม่เล็กเกินไป แต่ถ้าหาไม่ได้มีขนาดเท่าใดก็สามารถประยุกต์นำมาใช้ได้เช่นกัน แตกต่างจากการเลือกมะพร้าวในการทำซอฮู้ ตามที่ปณิธาน อารีย์ (2554) ได้อธิบายในการศึกษารวมวิธีการสร้างซอฮู้ของครูธีรพันธุ์ ธรรมานุกูล ว่ามะพร้าวที่ทำมาทำซอฮู้คือ มะพร้าวพันธุ์ซอ นิยมปลูกในแถบจังหวัดสมุทรสงคราม มะพร้าวพันธุ์ซอนี้ไม่ได้ปลูกเพื่อนำมากินหรือประกอบอาหาร ปลูกเพื่อนำมาทำเป็นกะโหลกซอฮู้หรือซอสามสาย โดยเฉพาะ ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้ซอฮู้ที่ทำจากมะพร้าวพันธุ์ซอมีราคาค่อนข้างสูง แตกต่างจากตรวักนาลที่เลือกใช้มะพร้าวที่มีอยู่ในท้องถิ่นที่หาง่ายและมีราคาถูก

การเจาะตราปูกตรวักที่กลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ คือลวดลายมีความเรียบง่าย แม้ว่าจะไม่มีการแกะลายที่งดงามวิจิตรอย่างซอฮู้แต่ก็ให้คุณภาพเสียงที่ดีดังกังวาน เนื่องจากครูภูมิปัญญาเป็นผู้มีความรู้ความสามารถทางด้าน การเป็นนักดนตรีแล้วจึงมีความรู้ความสามารถทางด้านช่าง เมื่อคิดสร้างเครื่องดนตรีจึงมีทักษะในการฟัง เมื่อเจาะตราปูกตรวักประสบการณ์ทางด้านช่างและนักดนตรี จึงทำให้ทราบว่าปริมาณและขนาดของรูเท่าใดจึงเหมาะสมกับกะลามะพร้าว และให้คุณภาพเสียงที่ดี ดังกังวาน เหมาะสมกับการนำไปใช้ในวงดนตรี สอดคล้องกับ สุคำ แก้วศรี (2553) อธิบายว่าช่าง

ผลิตสละล่อและซึ่งมักเป็นนักดนตรีที่มีความรู้ความสามารถทางช่าง แตกต่างจากช่างทำซออยู่ ตามที่ ปณิธาน อารีย์ (2554) ที่ได้อธิบายว่าผู้ผลิตซออยู่เป็นช่างคนละคนกับช่างแกะสลักลายของ กะลามะพร้าวซอ

การขึ้นหน้ามุกตรัว โดยใช้หนังสัตว์ชนิดต่างๆ มาขึ้นหน้า ตั้งแต่หนังงู หนังงูหลาม หนังวัว หนังควาย หนังแพะ หนังตะกวด และหนังเหี้ย สามารถนำมาใช้ขึ้นหน้ามุกตรัวได้อย่างหลากหลาย ชนิดตามแต่จะหาได้ทำให้สะดวกและรวดเร็วในการผลิตเครื่องดนตรี ต้องตรัวมีการทำกบาลตรัว และตระจีกตรัวเป็นรูปทรงต่าง ๆ ให้สวยงามซึ่งกบาลตรัวและตระจีกตรัวนั้นไม่กำหนดว่าต้องมี ลักษณะของรูปทรงแบบใดเฉพาะ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับช่าง และเจ้าของผู้สั่งทำตรัวกนาล่ามีความชอบ หรือความสามารถในการกลึงมากน้อยเพียงใด

นอกจากนี้แล้วยังมีพัฒนาการในการนำวัสดุมาใช้อย่างมีลำดับ ตั้งแต่การนำใยของร กมะพร้าว หางม้า และเอ็นสำหรับตกปลามาใช้ทำกบาลตรัว รวมถึงสายซอที่เดิมทำจากเส้นไหมพัน เป็นเกลียวพัฒนามาใช้สายเบรครถจักรยานหรือแม้กระทั่งปัจจุบันใช้สายกีตาร์ไฟฟ้า ซึ่งให้คุณภาพ และเสียงที่แตกต่างกันรวมถึงอายุการใช้งานที่แตกต่างกันอีกด้วย จะเห็นได้ว่าในด้านลักษณะทาง กายภาพของตรัวกนาลนั้น มีพัฒนาการทางด้านรูปทรงรูปร่างรวมทั้งพัฒนาการของการใช้วัสดุมา สร้างเป็นตรัวกนาลให้เหมาะสมกับปัจจุบัน สอดคล้องกับทฤษฎีการแพร่กระจาย (Diffusion Theory) โดยเฉพาะการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นจากวัฒนธรรมหนึ่งไปอีกรัวัฒนธรรม หนึ่ง ทั้งนี้เพื่อการพัฒนาศิลปะวิทยาการและความคิดสร้างสรรค์ ซึ่ง คุรุภูมิปัญญาได้มีการคิดและ ทดลองใช้วัสดุหลายชนิดในการสร้างตรัวกนาลให้สวยงามและมีคุณภาพเสียงที่ดีให้เหมาะ กับการใช้ งานและการประสมวงต่าง ๆ ภูมิปัญญาในการสร้างตรัวกนาลก็สืบทอดกันมาและได้มีการพัฒนา รูปแบบการสร้างให้เหมาะสมกับการใช้งาน จนในปัจจุบันตรัวกนาลจึงมีรูปร่างและคุณภาพของเสียง ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวไทยเชื้อสายเขมร

จากภูมิปัญญาการสร้างตรัวกนาลและการเลือกใช้วัสดุในการสร้างตรัวกนาล ทำให้นักดนตรี พื้นบ้านหรือสถาบันการศึกษาที่จัดการเรียนการสอนดนตรีพื้นบ้านกันตรึมและมโหรีสามารถจัดซื้อได้ ง่ายและสะดวก เนื่องจากมีราคาไม่แพง ทำให้เป็นที่นิยมก่อตั้งเป็นวงดนตรีเพื่อใช้เป็นกิจกรรมของ โรงเรียน ชุมชน รวมทั้งตั้งเป็นวงดนตรีเพื่อใช้ประกอบเป็นอาชีพได้ง่ายและสะดวกแก่นักดนตรี พื้นบ้านที่ว่างเว้นจากการทำเกษตรกรรมก็มารับจ้างเล่นดนตรีประกอบพิธีกรรมของชาวไทยเชื้อสาย เขมรในจังหวัดสุรินทร์และใกล้เคียง ทำให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้นอีกประการหนึ่งสอดคล้องกับแนวคิด และทฤษฎีความเข้มแข็งของชุมชน โกวิท พวงงาม (2553 : 224) ได้อธิบายว่า หลักการสร้าง ความ เข้มแข็งชุมชน คือ การส่งเสริมกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อเผชิญปัญหาวิกฤต

ต้องพัฒนาศักยภาพให้คนในชุมชนร่วมรับผิดชอบและรักษาผลประโยชน์ของชุมชนด้วยตนเอง และการส่งเสริมการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนแบบร่วมคิดร่วมทำและร่วมเรียนรู้ ประกอบด้วย กระบวนการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อการพัฒนาอาชีพ และเศรษฐกิจชุมชน การพัฒนาสวัสดิการสังคม การค้นหาศักยภาพ และการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการทำแผนความต้องการของชุมชนและการสร้างประชาคม การรวมกลุ่มของ คนในชุมชนสังคมวัฒนธรรมชาวไทยเชื้อสายเขมรจังหวัดสุรินทร์ เพื่อจัดทำวงก้นตรึมให้เกิดขึ้นในชุมชน จนเกิดความสำเร็จสามารถรับงานแสดงเป็นอาชีพอีกทางหนึ่งเกิดขึ้นจากการต้องการหารายได้เพิ่มขึ้น ความต้องการแก้ปัญหาภายในชุมชน การส่งเสริมจากหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ และ ความต้องการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาถิ่นตรึมให้คงอยู่ต่อไป

2. กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาของครูภูมิปัญญาตรึม จังหวัดสุรินทร์ พบว่า มีวิธีการถ่ายทอดแบบมุขปาฐะ ตามที่ตนได้เรียนมา สอดคล้องกับ ภาณุวัฒน์ คำฤกษ์ (2557) ที่ได้ศึกษา กระบวนการสืบทอดดนตรีผู้ไทบ้านคำม่วง อำเภอศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี กิจชัย ส่องเนตร (2554) ศึกษาเรื่องการสืบทอดสะล้อในวัฒนธรรมดนตรีล้านนา ที่ผู้สอนหรือครูภูมิปัญญาถ่ายทอดความรู้ และทักษะโดยใช้การถ่ายทอดแบบมุขปาฐะเป็นหลัก และเสริมด้วยองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ รวมทั้ง หลักการปฏิบัติตนตามวัฒนธรรมประเพณี นอกจากนี้แล้วจากการขอฝากตัวเป็นศิษย์ ก็เป็นอีก วัฒนธรรมประเพณีสำคัญที่ศิษย์พึงกระทำต่อครู สามารถพบเห็นได้ทั่วไปในการรับศิษย์หรือการมอบ ตัวเป็นศิษย์ทั่วไปในประเทศไทย สอดคล้องกับทฤษฎีการหน้าที่นิยม จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์และคณะ (2545. 8-9) งามพิศ สัตย์สงวน (2558. 32-34) และยศ สันตสมบัติ (2556. 28-33) สรุปแนวคิด และทฤษฎีได้ว่า สังคมๆ หนึ่งต่างมีหน้าที่ โดยหน้าที่ดังกล่าวเกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการ ของ กลุ่มคนหรือสมาชิกในสังคม เช่น ความต้องการเกี่ยวกับปัจจัย 5 ความต้องการทางด้านจิตใจ เกี่ยวกับความเชื่อ เป็นต้น การขอฝากตัวเป็นศิษย์หรือการมอบตัวเป็นศิษย์ต่างมีกระบวนการ พิธีที่แสดง ความเคารพต่อครูและการอัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพบูชา การจัดเตรียมนำดอกไม้ธูปเทียนหรือ เครื่องเช่นไหว้ ต่างๆ เป็นการแสดงความอ่อนน้อมของศิษย์ต่อครู และเพื่อให้ศิษย์ได้ประพฤติปฏิบัติ ตัวอยู่ในกรอบของวัฒนธรรมถิ่นตรึมผ่านสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อให้ศิษย์พร้อมที่จะถูกรวมสั่งสอนตาม วัฒนธรรมและประเพณีของครูภูมิปัญญาถิ่นตรึม รวมทั้งเป็นการสร้างความเชื่อมั่นและภูมิใจใน วิชาชีพถิ่นตรึมให้แก่ศิษย์อีกด้วย

การสอนเน้นการอธิบาย การสาธิตให้ทำตามซ้ำ ๆ จนเกิดความชำนาญ หรือจนกว่าจะ จดจำได้ โดยสอนจากง่ายไปหายาก เมื่อศิษย์ติดขัดหรือครูเห็นว่าบรรเลงผิดเพี้ยนจะรีบแก้ไขทันทีโดย ไม่ปล่อยให้ผ่านเลยไป เมื่อสอนจนจบท่อนเพลงหรือจบเพลงแล้วจะให้ทบทวนก่อนที่จะขึ้นเพลงใหม่

เมื่อสอนผ่านไปได้สักระยะครูจะสังเกตว่าศิษย์สามารถบรรเลงร่วมกับวงได้หรือยัง ถ้าสามารถบรรเลงได้ก็จะให้ทดลองบรรเลงกับวงดนตรีเวลาว่าง หากยังบรรเลงไม่คล่องก็จะให้บรรเลงเครื่องประกอบจังหวะง่ายๆ แทน เช่น กรับ เป็นต้น สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีด้านวิธีการถ่ายทอดดนตรี ศันสนีย์ จะสุวรรณ (2549 : 149-152) ที่ได้อธิบายถึงกระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยว่าใช้ความใกล้ชิด ความเป็นกันเองแบบญาติในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ การต่อเพลงพิจารณาตามความถนัดของศิษย์แต่ละคน โดยการสร้างประสบการณ์ให้ศิษย์ด้วยการฟังจากครูบรรเลง เพื่อให้เกิดความรู้กว้างขวางเพื่อที่จะได้นำเทคนิคมาประยุกต์ใช้ ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และครูปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อศิษย์ การที่ครูภูมิปัญญาได้ให้โอกาสแก่ศิษย์ได้บรรเลงร่วมกับวงดนตรีอาชีพหรือกับครูนั้นทำให้ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง และทำให้ศิษย์ได้เรียนรู้เกี่ยวกับขั้นตอนของการแสดงดนตรีหรือพิธีกรรมต่าง ๆ ควบคู่ไปด้วย

นอกจากนี้แล้วยังพบว่า ครูธงชัย สามสี มีวิธีกระบวนการถ่ายทอดเพิ่มเติมจากการสอนแบบมุขปาฐะ คือ การใช้คู่มือการฝึกชอกันตรึมเบื้องต้นสำหรับศิษย์ที่ไม่มีพื้นฐานและสำหรับการเรียนการสอนให้กับนักเรียน นักศึกษาจำนวนคราวละหลายๆ คน โดยผสมผสานการเรียนแบบโบราณกับการใช้โน้ตอักษรไทย และโน้ตดนตรีตะวันตก พร้อมแบบฝึกแต่ละบทเพลง สอดคล้องกับ กิจชัย ส่องเนตร (2554) ศึกษาเรื่องการสืบทอดสละโอในวัฒนธรรมดนตรีล้านนา พบว่ากลุ่มครูผู้สอนให้ความสำคัญในการสอนท่องโน้ต และนิพนธ์ กล้ากลมจิตร (2556) ที่ได้ศึกษาวิธีการถ่ายทอดดนตรีไทยในโรงเรียนและบ้านดนตรีไทย พบว่าการถ่ายทอดในโรงเรียนมีการสาธิตพร้อมแจกโน้ตเพลง ซึ่งมีความเหมาะสมกับจำนวนผู้เรียนและเวลาในการถ่ายทอด ผู้เรียนสามารถนำโน้ตเพลงหรือแบบฝึกทักษะไปทบทวนภายหลังได้ ทั้งนี้นอกจากศิษย์หัดใหม่จะได้ใช้เรียนรู้เพิ่มเติมแล้ว ศิษย์ที่สามารถบรรเลงได้แล้วก็นำไปต่อยอดสอนหรือเผยแพร่การบรรเลงตรั่วงนาลได้อีกด้วย

บทเพลงสำหรับฝึกตรั่วงนาลเบื้องต้นของครูทั้ง 4 คน มีความแตกต่างกัน โดยครูเผย ศรีสวาท และครูเสรีอน มุ่งมี จะถ่ายทอดบทเพลงของตรั่วงนาลในวงมโหรี ครูธงชัย สามสี และครูทอม จันทนุภา ถ่ายทอดบทเพลงของ ตรั่วงนาลในวงกันตรึม ครูเผย ศรีสวาท นำมาบทเพลงครูในวงมโหรีที่ถ่ายทอดเป็นบทเพลงเริ่มต้นสำหรับฝึกหัดนั้นสืบทอดมาจากครูบาอาจารย์ ต่างจากครูเสรีอน มุ่งมี ที่เลือกบทเพลงจากการนำไปใช้และความเหมาะสมกับศิษย์ ครูธงชัย สามสี นำบทเพลงกันตรึมโดยคัดบทเพลงที่มีทำนองสั้น ๆ และง่ายมาเป็นบทเพลงสำหรับฝึกหัด ครูทอม จันทนุภา นำบทเพลงกันตรึมที่เน้นการนำไปใช้งานต่าง ๆ ที่หลากหลาย

ข้อเสนอแนะ (Research Suggestions)

1. หน่วยงานการศึกษาหรือองค์กรส่วนท้องถิ่น สามารถนำเอางานวิจัยนี้ไปเขียนเป็นโครงการหรือกิจกรรมสืบสานอนุรักษ์การสืบทอดภูมิปัญญาตรวักนาล โดยกำหนดให้มีโครงการช่วงปิดภาคการศึกษาและให้ครูภูมิปัญญามายถ่ายถอดให้กับนักเรียนหรือผู้สนใจ ซึ่งเป็นการร่วมกันสืบสานภูมิปัญญาตรวักนาลในจังหวัดสุรินทร์ต่อไป

2. การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาภูมิปัญญาตรวักนาลในจังหวัดสุรินทร์ ผลจากการศึกษาหากสามารถถอดออกมาเป็นบทเรียนหรือสามารถนำไปเขียนเป็นหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อใช้ในสถานศึกษาและมีการขอความอนุเคราะห์เชิญครูภูมิปัญญามาเป็นวิทยากรในการถ่ายถอดให้กับโรงเรียน อาจจะทำให้เห็นกระบวนการถ่ายถอดภูมิปัญญาตรวักนาลที่ชัดเจนขึ้น

3. บทเพลงสำหรับตรวักนาลที่ครูภูมิปัญญาได้ถ่ายถอดให้กับศิษย์นั้นเป็นเอกลักษณ์และลักษณะเฉพาะ ของครูแต่ละคน ส่วนใหญ่ยังไม่ได้มีการบันทึกโน้ตบทเพลงต่าง ๆ อีกทั้งครูภูมิปัญญา ก็มีอายุค่อนข้างมาก เพื่อป้องกันการสูญหายและความคลาดเคลื่อนของทำนองเพลงควรทำการศึกษา บทเพลงและทำการบันทึกโน้ตไว้ทั้งโน้ตไทยและโน้ตดนตรีตะวันตก

เอกสารอ้างอิง (References)

- โกวิทย์ พวงงาม. (2553). การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์.
- กิจชัย ส่องเนตร. (2554). การถ่ายถอดสละโอในวัฒนธรรมดนตรีล้านนา. (วิทยานิพนธ์ดุขฎฐิบัณฑิต). นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- งามพิศ สัตย์สงวน. (2558). การวิจัยทางมานุษยวิทยา. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ตั้งปณิธาน อารีย์. (2554). กรรมวิธีการสร้างขอฐูของครฐอิฐพัันธ์ ธรรมานุกูล. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทอม จันทนุภา. (2560, 26 ตุลาคม) สัมภาษณ์.
- นฤมล บุลทิม. (2544). การศึกษาคุณลักษณะและกระบวนการถ่ายถอดของครฐไทยในอดีตและปัจจุบัน. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : คณะครฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิพนธ์ กล้ากล่อมจิตร. (2556). การศึกษาวิธีการถ่ายถอดดนตรีไทยในโรงเรียนและบ้านดนตรีไทย. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: คณะครฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ภาณุวัฒน์ คำสือชัย. (2557). **กระบวนการสืบทอดดนตรีผู้ไทยบ้านคำม่วง อำเภอศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี(วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต)**. มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ยศ สันตสมบัติ. (2556). **มนุษย์กับวัฒนธรรม**. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุคำ แก้วศรี (2553). **สล้อและซิ่ง : ภูมิปัญญาดนตรีพื้นบ้านล้านนา**. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). เชียงราย: มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.
- คันสนีย์ จะสุวรรณ. (2549). **รายงานการวิจัยเรื่องภูมิปัญญาในดนตรีไทย : รูปแบบการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้ของครอบครัว “นักดนตรี”**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2549). **ความหลากหลายทางวัฒนธรรม (กระบวนการทัศน์และบทบาทในประชาสังคม)**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับ
กลวิธีเอสคิวอาร์คิวซีคิว เรื่อง ดอกเบี้ยและมูลค่าของเงิน ที่มีต่อ
ความสามารถในการแก้ปัญหาและการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

Results of Problem-Based Learning Management Activities with
SQRQCQ strategy on Interest and Value of Money in
Mathematical Problem Solving and Connection Abilities
of Grade 11 Students

อัศวิน ดวงจิตร¹ ขนิษฐา พรหมเหลือง² และเวชฤทธิ์ อังกะนัทรขจร³

Atsawin Duangchitr¹, Khanittha Promluang² and Vetcharit Angganapattarakajorn³

Received : May 24, 2020; Revised : August 20, 2020; Accepted : August 22, 2020

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ดอกเบี้ยและมูลค่าของเงิน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับกลวิธีเอสคิวอาร์คิวซีคิวกับเกณฑ์ร้อยละ 70 2) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ดอกเบี้ยและมูลค่าของเงิน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับกลวิธีเอสคิวอาร์คิวซีคิวกับเกณฑ์ร้อยละ 70 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/1 จำนวน 39 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แผนการจัดการ

¹นิสิตหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาการสอนคณิตศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา; Master Student of Education in Mathematics Teaching, Faculty of Education, Burapha University, Thailand; e-mail : anawinonyx@gmail.com

²คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา; Faculty of Education, Burapha University, Thailand

³คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา; Faculty of Education, Burapha University, Thailand

เรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับกลวิธีเอสคิวอาร์คิวซีคิว จำนวน 6 แผน 2) แบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาและการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ดอกเบี้ยและมูลค่าของเงิน ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่น 0.95 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบที ผลการวิจัยพบว่า

1. ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ดอกเบี้ยและมูลค่าของเงิน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับกลวิธีเอสคิวอาร์คิวซีคิว หลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ดอกเบี้ยและมูลค่าของเงิน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับกลวิธีเอสคิวอาร์คิวซีคิว หลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ (Keywords) : การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน, กลวิธีเอสคิวอาร์คิวซีคิว, ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์, ความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์, ดอกเบี้ยและมูลค่าของเงิน

Abstract

The purposes of this research were 1) to compare the mathematical problems solving ability on “Interest and Value of Money” of grade 11 students after learning from activities management based on problem - based with SQRQCQ strategy with the criterion of 70 percent. 2) to compare the mathematical connecting ability on “Interest and Value of Money” of grade 11 students after learning from activities management based on problem - based with SQRQCQ strategy with the criterion of 70 percent. The sample was 39 students of grade 11 in the second semester of 2019 academic school year at Bangmod Wittaya School in Bangkok. They were selected by cluster random sampling. The research instruments used in this research were consisted of 1) six lesson plans, and 2) mathematical problems solving and connection abilities test on “Interest and Value of Money” (with reliability of .95). The data was analyzed by using means, standard deviation and t-test for one sample. The results of research were;

1. The mathematical problem solving ability on “Interest and Value of Money” of grade 11 students after learning from activities management based on problem - based with SQRQCQ strategy was higher than the 70 percent criterion at the .05 level of significance.

2. The mathematical connecting ability on “Interest and Value of Money” of grade 11 students after learning from activities management based on problem - based with SQRQCQ strategy was higher than the 70 percent criterion at the .05 level of significance.

Keywords : Problem-Based Learning Management Activity, SQRQCQ strategy, Mathematical Problem Solving Ability, Mathematical Connecting Ability, Interest and Value of Money

บทนำ (Introduction)

ในปัจจุบันนักเรียนจำนวนมากมีปัญหาด้านความสามารถในการแก้ปัญหาและการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ ซึ่งบ่งชี้ได้จากผลการประเมิน PISA 2018 ในด้านการรู้เรื่องคณิตศาสตร์ของนักเรียนไทยยังต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มประเทศ OECD (The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology [IPST], 2019 : 7) และผลการประเมิน TIMSS 2015 ในด้านเนื้อหาวิชาและพฤติกรรมการเรียนรู้ของวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนไทยยังต่ำกว่าค่าเฉลี่ย (IPST., 2017 : 12) นอกจากนี้จากผลคะแนนสอบ O – NET ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2559-2561 โรงเรียนบางมดวิทยา “สีสุกหวาดจวนอุปถัมภ์” กรุงเทพมหานคร พบว่าวิชาคณิตศาสตร์มีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าระดับประเทศทุกปีการศึกษา (Bangmod Wittaya School, 2018 : 24) ซึ่งสอดคล้องกับการทดสอบหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบางมดวิทยา “สีสุกหวาดจวนอุปถัมภ์” ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 โดยแบบทดสอบที่ใช้เป็นแบบอัตนัยที่ให้นักเรียนเขียนแสดงกระบวนการแก้ปัญหา โดยโจทย์ปัญหาที่ใช้ทดสอบสอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาในชีวิตจริง ซึ่งผลจากการทดสอบพบว่านักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าระดับดี คือร้อยละ 70 ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด (Ministry of Education, 2009 : 14) ประกอบกับการสังเกตพฤติกรรมของผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอน พบว่านักเรียนยังไม่สามารถใช้กระบวนการแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง นักเรียนไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้ที่มีกับสถานการณ์ปัญหาที่พบ เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาในชีวิตจริงได้ จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่านักเรียนขาดความสามารถในการแก้ปัญหาและการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ที่สัมพันธ์กับชีวิตจริง

ทั้งนี้สาเหตุของปัญหาดังกล่าวส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากสภาพการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษาโดยทั่ว ๆ ไป ครูมักจะเน้นความจำในเรื่องสูตร บทนิยาม และวิธีการหาคำตอบที่ถูกต้อง โดยสอนให้นักเรียนแก้โจทย์ปัญหาด้วยวิธีการแน่นอนวิธีเดียว และมักจะให้นักเรียนแก้โจทย์ปัญหา โดยนำเอาสูตร และบทนิยามที่ท่องจำมาใช้ในการแก้ปัญหา ซึ่งลักษณะของโจทย์ปัญหาเป็นการฝึกใช้สูตรและฝึกทำตามขั้นตอนที่ครูสอนไว้มากกว่าการฝึกกระบวนการคิดและแก้ปัญหา (Pattanatrangoonuk, 2003 : 54-58) ซึ่งสอดคล้องกับ IPST. (2012 : 1) ที่ว่าการที่ครูไม่ได้ฝึกให้นักเรียนมีประสบการณ์ในการนำคณิตศาสตร์ไปใช้ให้มากพอ ทำให้มีผู้เรียนจำนวนไม่น้อยที่ยังด้อยความสามารถเกี่ยวกับการแก้ปัญหา และขาดการเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหาคณิตศาสตร์กับสถานการณ์ต่าง ๆ ปัญหาเหล่านี้ทำให้นักเรียนไม่สามารถนำความรู้ทางคณิตศาสตร์ไปใช้ในชีวิตประจำวันและในการศึกษาต่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการนำไปใช้หรือส่งเสริมทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์อย่างต่อเนื่องและมากพอ (Makanong, 2011 ; 68)

จากสภาพปัญหาและสาเหตุดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาและการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ให้กับนักเรียน คือ การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ จากการปฏิบัติจริงโดยใช้ปัญหาเป็นตัวกระตุ้นหรือเป็นบทบาทให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ได้คิดวิเคราะห์ และแสวงหาองค์ความรู้ใหม่ด้วยตนเอง รวมทั้งบูรณาการความรู้ใหม่ที่เหมาะสมกับการนำไปใช้ในชีวิตจริง ปัญหาที่นำมาใช้อาจเป็นสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตจริงและเป็นปัญหาที่มีคำตอบหลายคำตอบหรือมีวิธีการในการแก้ปัญหาได้หลากหลายวิธี (Anganaphatthanakorn, 2012 : 92) ดังนั้นเพื่อให้ผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเองจึงจำเป็นต้องมีการแก้ปัญหาที่เป็นลำดับขั้นตอน โดยกลวิธีในการแก้ปัญหาเป็นลำดับขั้นตอนที่น่าสนใจคือ กลวิธีเอสคิวอาร์คิวซีคิว (SQRQCQ) ซึ่งกลวิธีเอสคิวอาร์คิวซีคิวเป็นกลวิธีที่ช่วยผู้เรียนที่มีปัญหาให้สามารถอ่านและแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ได้อย่างเป็นลำดับขั้นตอน (Strichart and Mangrum, 1993 : 72)

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจที่จะนำรูปแบบการจัดการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับกลวิธีเอสคิวอาร์คิวซีคิว มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ดอกเบี้ยและมูลค่าของเงิน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาและการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนให้เป็นตามเกณฑ์ และเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและ

พัฒนาการเรียนรู้อิทธิพลของจิตวิทยาโดยเน้นที่นักเรียนเป็นสำคัญให้มีประสิทธิภาพสูงสุดต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ดอกเบี้ยและมูลค่าของเงิน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับกลวิธีเอสคิวอาร์คิวซีคิว กับ เกณฑ์ร้อยละ 70
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ดอกเบี้ยและมูลค่าของเงิน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับกลวิธีเอสคิวอาร์คิวซีคิว กับ เกณฑ์ร้อยละ 70

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 โรงเรียนบางมดวิทยา “สีสุกหวาดจวนอุปถัมภ์” เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร แผนการเรียนวิทยาศาสตร์ – คณิตศาสตร์ จำนวน 2 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 77 คน ซึ่งทางโรงเรียนได้จัดนักเรียนของแต่ละห้องแบบละความสามารถ
2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 โรงเรียนบางมดวิทยา “สีสุกหวาดจวนอุปถัมภ์” เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร แผนการเรียนวิทยาศาสตร์ – คณิตศาสตร์ จำนวน 39 คนโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling)
3. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ตัวแปรอิสระ คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับกลวิธีเอสคิวอาร์คิวซีคิว ตัวแปรตาม ได้แก่ ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์และความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์
4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย
 - 4.1 แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับกลวิธีเอสคิวอาร์คิวซีคิว เรื่อง ดอกเบี้ยและมูลค่าของเงิน จำนวน 6 แผน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 4.92 และ 0.14 ตามลำดับ

4.2 แบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาและการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ดอกเบี้ยและมูลค่าของเงิน แบบอัตนัย จำนวน 6 ข้อ ซึ่งมีค่าความยากง่าย (p) ตั้งแต่ .40-.76 ค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ .33 – .54 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .95

5. วิธีการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลอง มีขั้นตอนดังนี้

5.1 ชี้แจงเพื่อทำความเข้าใจให้กับนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทราบถึงรูปแบบการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับกลวิธีเอสคิวอาร์คิวิคิวิ เรื่อง ดอกเบี้ยและมูลค่าของเงิน เพื่อที่จะได้ปฏิบัติได้ถูกต้อง

5.2 ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับกลวิธีเอสคิวอาร์คิวิคิวิ เรื่อง ดอกเบี้ยและมูลค่าของเงิน กับกลุ่มตัวอย่าง เป็นระยะเวลา 12 ชั่วโมง โดยสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่เขียนไว้

5.3 ทำการทดสอบหลังเรียน โดยนำแบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาและการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ดอกเบี้ยและมูลค่าของเงิน จำนวน 2 ชั่วโมง หลังจากได้รับดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับกลวิธีเอสคิวอาร์คิวิคิวิ

5.4 ตรวจสอบให้คะแนนความสามารถในการแก้ปัญหาและความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ จากแบบทดสอบโดยใช้เกณฑ์การให้คะแนนแบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาและความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์และนำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์ตามวิธีทางสถิติ เพื่อตรวจสอบสมมติฐานโดยใช้วิธีทางสถิติต่อไป

ผลการวิจัย (Research Results)

1. ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ดอกเบี้ยและมูลค่าของเงิน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับกลวิธีเอสคิวอาร์คิวิคิวิกับเกณฑ์ร้อยละ 70 แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์หลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับกลวิธีเอสคิวอาร์คิวิคิวิกับเกณฑ์ร้อยละ 70

การทดสอบ	n	df	คะแนน เต็ม	μ_0 (70%)	\bar{x}	s	t
ความสามารถในการแก้ปัญหา	39	38	48	33.6	37.28	11.31	2.03*

*อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t_{\alpha=.05,df=38}=1.6860$)

จากตารางที่ 1 พบว่าคะแนนเฉลี่ยของความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์หลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับกลวิธีเอสคิวอาร์คิวซีคิวเท่ากับ 37.28 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 77.67 ของคะแนนเต็ม 48 คะแนน จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่านักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับกลวิธีเอสคิวอาร์คิวซีคิวมีคะแนนเฉลี่ยของความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ดอกเบี้ยและมูลค่าของเงิน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับกลวิธีเอสคิวอาร์คิวซีคิวกับเกณฑ์ร้อยละ 70 แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์หลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับกลวิธีเอสคิวอาร์คิวซีคิวกับเกณฑ์ร้อยละ 70

การทดสอบ	n	df	คะแนน เต็ม	μ_0 (70%)	\bar{x}	s	t
ความสามารถ ในการเชื่อมโยง	39	38	12	8.4	9.36	3.52	1.70*

*อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t_{\alpha=.05,df=38}=1.6860$)

จากตารางที่ 2 พบว่าคะแนนเฉลี่ยของความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์หลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับกลวิธีเอสคิวอาร์คิวซีคิวเท่ากับ 9.36 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 78 ของคะแนนเต็ม 12 คะแนน จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่านักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับกลวิธีเอสคิวอาร์คิวซีคิวมีคะแนนเฉลี่ยของความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

1. ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับกลวิธีเอสคิวอาร์คิวซีคิว สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1 ทั้งนี้เป็น

ผลเนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานซึ่งเป็นการเรียนรู้จากกระบวนการทำงานที่มุ่งทำความเข้าใจและแก้ปัญหา โดยผู้สอนนำเสนอสถานการณ์หรือปัญหาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นสิ่งกระตุ้นให้ผู้เรียนได้อภิปราย ค้นคว้า แสวงหาข้อมูล และตัดสินใจแก้ปัญหา (Makanong, 2011 : 74) และประกอบกับกลวิธีเอสคิวอาร์คิวิคิวิเป็นกลวิธีที่ช่วยผู้เรียนที่มีปัญหาให้สามารถอ่านและแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ได้อย่างเป็นลำดับขั้นตอน (Strichart and Mangrum, 1993: 72) จะเห็นได้ว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับกลวิธีเอสคิวอาร์คิวิคิวิสามารถส่งเสริมและพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Sawettarapanit (2017) ที่ศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่มีต่อทักษะการแก้ปัญหาและทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานมีทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Sintuprasaed (2016) ที่ศึกษาผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กลวิธีเอสคิวอาร์คิวิคิวิร่วมกับคำถามระดับสูงที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์เรื่อง สถิติ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่าความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์เรื่อง สถิติ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กลวิธีเอสคิวอาร์คิวิคิวิร่วมกับคำถามระดับสูง สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

2. ความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับกลวิธีเอสคิวอาร์คิวิคิวิ สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2 ทั้งนี้เนื่องจากจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับกลวิธีเอสคิวอาร์คิวิคิวิเป็นการจัดการเรียนรู้ที่นำสถานการณ์ปัญหาในชีวิตจริงมาสอดแทรกในเนื้อหาการเรียนรู้ของนักเรียน เพื่อพัฒนากระบวนการแก้ปัญหา รวมถึงการเชื่อมโยงสถานการณ์ที่พบกับชีวิตจริง ซึ่งสอดคล้องกับ Ministry of Education (2002 : 203 - 204) ที่ว่าในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะกระบวนการเชื่อมโยงความรู้คณิตศาสตร์นั้นผู้สอนอาจจัดกิจกรรมหรือสถานการณ์ปัญหาสอดแทรกในการเรียนรู้อยู่เสมอ เพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นการนำความรู้ เนื้อหาสาระ และกระบวนการทางคณิตศาสตร์ มาใช้ในการเรียนรู้เนื้อหาใหม่ หรือนำความรู้และกระบวนการทางคณิตศาสตร์มาแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่ผู้สอนกำหนดขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนเห็นความเชื่อมโยงของคณิตศาสตร์กับศาสตร์อื่น ๆ หรือเห็นการนำคณิตศาสตร์ไปประยุกต์ในชีวิตประจำวัน จะเห็นได้ว่า การจัดกิจกรรม

การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับกลวิธีเอสคิวอาร์คิควิสามารถส่งเสริมและพัฒนาความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Kimterng (2010) ที่ศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem – Based Learning) ที่มีต่อทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ และความใฝ่รู้ใฝ่เรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เรื่อง การเสริมทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า ทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังได้รับการสอนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานสูงกว่าก่อนได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังได้รับการสอนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 65 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การจัดการเรียนรู้ในชั้นที่ 1 การเสนอปัญหา เป็นขั้นที่ครูนำเสนอสถานการณ์ปัญหาในชีวิตจริง ซึ่งเป็นสิ่งที่นักเรียนบางส่วนอาจไม่สนใจ ครูควรใช้คำถามเพื่อเชื่อมโยงความรู้ให้นักเรียนมองเห็นความสำคัญของปัญหาที่พบ

1.2 การจัดการเรียนรู้ในชั้นที่ 2 การทำความเข้าใจปัญหา เป็นขั้นที่ให้นักเรียนเขียนสิ่งที่โจทย์กำหนดให้ สิ่งที่โจทย์ต้องการหา ข้อมูลที่สำคัญและข้อมูลที่ไม่สำคัญในการแก้ปัญหาจากสถานการณ์ปัญหาที่พบ ซึ่งเป็นสิ่งที่นักเรียนบางส่วนเขียนยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ ซึ่งครูควรใช้คำถามกระตุ้น เพื่อให้นักเรียนร่วมกันระดมความคิดในการวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาที่พบอีกครั้ง

1.3 การจัดการเรียนรู้ในชั้นที่ 3 การกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหา เป็นขั้นที่นักเรียนต้องแสวงหาและสรุปองค์ความรู้ใหม่ เพื่อใช้เป็นแนวทางการแก้ปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งถ้านักเรียนบางส่วนที่มีความรู้พื้นฐานที่ไม่เพียงพออาจสรุปองค์ความรู้ได้ไม่ถูกต้อง ดังนั้นครูควรจัดเตรียมเอกสารแนะแนวทางที่ยกตัวอย่างจนเพียงพอต่อการสรุปองค์ความรู้และตรวจสอบความถูกต้องขององค์ความรู้ใหม่ที่นักเรียนค้นพบ

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับกลวิธีเอสคิวอาร์คิควิที่ส่งผลต่อนักเรียนในการพัฒนาความสามารถทางคณิตศาสตร์ด้านอื่น ๆ เนื่องจากในชั้นที่ 1 การเสนอปัญหา หากครูเสนอสถานการณ์ปัญหาปลายเปิดที่มีคำตอบหลาย

คำตอบหรือมีวิธีการในการแก้ปัญหาได้หลากหลายวิธีจะส่งผลให้นักเรียนพัฒนาความคิดสร้างสรรค์
ในขั้นที่ 4 การลงมือแก้ปัญหาและประเมินคำตอบ หากนักเรียนได้เขียนเหตุผลประกอบการแสดง
วิธีการแก้ปัญหาก็จะส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาความสามารถในการให้เหตุผลและในขั้นที่ 5 การ
นำเสนอและประเมินผลการเรียนรู้ การที่นักเรียนนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ที่ค้นพบ คำตอบของ
ปัญหาและแนวทางในการแก้ปัญหาก็จะส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาความสามารถ
ในการสื่อสารทางคณิตศาสตร์

2.2 ควรมีนำการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับกลวิธีเอสคิวอาร์คิ
วีคิวมาใช้ในการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ในเนื้อหาระดับอื่น ๆ เพื่อเป็นการพัฒนาความสามารถ
ในการแก้ปัญหาและการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์อย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง (References)

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544**. กรุงเทพฯ:
คุรุสภาลาดพร้าว.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). **เอกสารหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช
2551 แนวปฏิบัติการวัดและประเมินผล การเรียนรู้**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์
การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กิตติ พัฒนตระกูลสุข. (2546). “การเรียนการสอนคณิตศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษาของประเทศไทย
ล้มเหลวจริงหรือ”. **วารสารคณิตศาสตร์**, 46(530-532) : 54-58.
- โรงเรียนบางมดวิทยา “สี่สุทหวาดจนวนุปลั้มภ”. (2562). **รายงานการประเมินตนเองประจำปี
การศึกษา 2561**. กรุงเทพฯ: โรงเรียนบางมดวิทยา “สี่สุทหวาดจนวนุปลั้มภ”.
- วาสนา กิมเท็ง. (2553). **ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem based
learning) ที่มีต่อทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ และความ
ใฝ่รู้ใฝ่เรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต,
สาขาวิชาการมัธยมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**.
- เวชฤทธิ์ อังกะนัทรขจร. (2555). **ครบเครื่องเรื่องควรรู้สำหรับครูคณิตศาสตร์: หลักสูตร
การสอน และการวิจัย**. กรุงเทพฯ: จรัญสนิทวงศ์การพิมพ์.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี [สสวท.]. (2555). **ทักษะและกระบวนการทาง
คณิตศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: 3-คิว มีเดีย.

- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี [สสวท.]. (2560). “รายงานผลการวิจัยโครงการ TIMSS 2015”. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก https://drive.google.com/file/d/19xvsLP_bLN8q6wkzX9hVlvV_TS4hyuGa/view. สืบค้น 28 สิงหาคม 2562.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี [สสวท.]. (2562). “ผลการประเมิน PISA 2018 : บทสรุปสำหรับผู้บริหาร”. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://drive.google.com/file/d/11xU3cWrvQ91JnBqDflrZ-EEHJayMxshA/view>. สืบค้น 20 ธันวาคม 2562.
- สิรภาพ สินธุประเสริฐ. (2559). ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กลวิธีเอสคิวอาร์คิวซีคิวร่วมกับคำถามระดับสูงที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนคณิตศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อัมพร ม้าคอง. (2554). ทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์: การพัฒนาเพื่อพัฒนาการ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อิสริยาภรณ์ เสวตรพนิต. (2560). ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่มีต่อทักษะการแก้ปัญหาและทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนคณิตศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- Dossey, John.; et al. (2002). *Mathematics Methods and Modeling for Today's Mathematics Classroom: A Contemporary Approach to Teaching Grades 7 – 12*. Canada: Brooks/Cole Thomson Learning.
- Strichart, S. and Mangrum, C. T. (1993). *Teaching Study Strategies to Student with Learning Disabilities*. Boston: Allyn and Bacon.

Translated Thai References

- Anganaphatthanakorn, V. (2012). *The Story Should Know for Mathematics Teachers: Curriculum Teaching and Research*. Bangkok: Charansanitwong Press. [in Thai]
- Bangmod Wittaya School. (2018). Self-Assessment Report : SAR 2018. Bangkok: Bangmod Wittaya School. [in Thai]

- Kimterng, W. (2010). **The Effect of Problem – Based Learning Instruction Activities on Problem Solving Skills, Mathematical Connection Skills and Inquiry Learning of Mathayomsuksa III Students.** Master thesis of Secondary Education, Graduate School, Srinakharinwirot University. . [in Thai]
- Makanong, A. (2011). **Mathematical Skills and Processes: Development for Development.** 2nd ed. Bangkok: Chulalongkorn University Press. [in Thai]
- Ministry of Education. (2002). **Basic Education Curriculum B.E.2544.** Bangkok: Teachers Council of Thailand Ladprao. [in Thai]
- Ministry of Education. (2009). **Document for The Core Curriculum for Basic Education, B.E.2551 Learning Measurement and Evaluation Guidelines.** Bangkok: The Agricultural Co-operative Federation of Thailand Press. [in Thai]
- Pattanatragoonsuk, K. (2003). “Mathematics teaching in Thailand's secondary schools has failed.” **Journal of Mathematics.** 46(530-532) : 54-58. [in Thai]
- Sawettaranit, I. (2017). **The Effects of Problem–Based Learning Instruction Activities on Mathematical Problem Solving Skill and Mathematical Connection Skill of Mathayomsuksa 5 Students.** Master Student of Education in Mathematics Teaching, Faculty of Education, Burapha University. [in Thai]
- Sintuprasaed, S. (2016). **Effects of Using SQRQCQ Strategy Learning Activity Management with High-Order Questions on Mathematical Problem Solving Ability and Learning Achievement in Statistics of Grade 11 Students.** Master Student of Education in Mathematics Teaching, Faculty of Education, Burapha University. [in Thai]
- Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology [IPST]. (2012). **Mathematical skills and processes.** 3rd ed. Bangkok: 3-Q Media. [in Thai]
- Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology [IPST]. (2017). “TIMSS 2015 Project Research Report” [Online]. Available : https://drive.google.com/file/d/19xvslP_bLN8q6wkzX9hVlvV_TS4hyuGa/view. Retrieved August 28, 2019. [In Thai]

Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology [IPST]. (2019).

“PISA 2018 Assessment : Executive Summary” [Online]. Available :

[https://drive.google.com/file/d/11xU3cWrvQ91JnBqDflrZ-](https://drive.google.com/file/d/11xU3cWrvQ91JnBqDflrZ-EEHJayMxshA/view)

[EEHJayMxshA/view](https://drive.google.com/file/d/11xU3cWrvQ91JnBqDflrZ-EEHJayMxshA/view). Retrieved December 20, 2019. [In Thai]

พุทธธรรมวิถีชีวิตใหม่ กับการพัฒนาสุขภาพและเศรษฐกิจชุมชน
วัดพรหมโลก อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช
New Buddhist-led lifestyle and development of community's
health and economy: Phromlok temple, Phrom Khiri district,
Nakhon Si Thammarat province

ลัญจกร นิลกาญจน์¹

Lunjakon Nillakan¹

Received : December 21, 2020; Revised : December 29, 2020; Accepted : December 30, 2020

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาสุขภาพและเศรษฐกิจชุมชนวัดพรหมโลก 2) เพื่อศึกษาการนำหลักพุทธธรรมวิถีชีวิตใหม่ในพัฒนาสุขภาพและเศรษฐกิจชุมชน วัดพรหมโลก เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เน้นศึกษาภาคสนามในพื้นที่วัดและชุมชนรอบวัดพรหมโลก โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุขภาพและเศรษฐกิจชุมชนวัดพรหมโลก ตอนที่ 2 การนำหลักพุทธธรรมวิถีชีวิตใหม่ พัฒนาสุขภาพและเศรษฐกิจชุมชน วัดพรหมโลก มาปรับตัวตามวิถีชีวิตใหม่ เก็บข้อมูลและปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 7 คน สัมภาษณ์กลุ่มแบบย้อนประสบการณ์ (Ex-postfacto approach) และการประชุมกึ่งทางการในประเด็นที่เกี่ยวข้อง (Focus group interviews and Focus group discussions) วิเคราะห์และสังเคราะห์เชิงปรากฏการณ์และเชิงทฤษฎี (Focus group Analysis) โดยผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการด้านการสรุปสกัดองค์ความรู้ด้านการจัดการและสังเคราะห์เชิงทฤษฎี

ผลการศึกษาพบว่า 1) กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุขภาพและเศรษฐกิจชุมชน เป็นการเรียนรู้จากการบอกเล่าของคนรุ่นก่อนและการปฏิบัติจริงนำมาถอดบทเรียนและพัฒนา ด้วยการใช้

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช; Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Thailand; e-mail : lunjakon@gmail.com

สร้างบุคคลแห่งการเรียนรู้และกลุ่มคนแห่งการเรียนรู้เป็นกลุ่มขับเคลื่อนและพัฒนากิจกรรม และพบว่า 2) การนำหลักพุทธธรรมวิถีชีวิตใหม่ พัฒนาสุขภาพและเศรษฐกิจชุมชน วัดพรหมโลก สามารถนำมาปรับใช้ร่วมกับการปฏิบัติกิจกรรมเบญจศีล เบญจธรรมเพื่อพัฒนาสุขภาพและพัฒนาเศรษฐกิจของบุคคลกลุ่มคนในชุมชน ภายใต้ความศรัทธาในตัวพระและกรรมการผู้นำในการจัดการเชิงบูรณาการให้เกิดประโยชน์ทั้งคุณภาพสุขภาพและเศรษฐกิจที่ลงตัว

คำสำคัญ (Keywords) : พุทธธรรมวิถีชีวิตใหม่, การพัฒนาสุขภาพและเศรษฐกิจชุมชน, วัดพรหมโลก อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช

Abstract

This article aims to 1) study the learning process to develop health and economic community at Prom Lok temple and 2) to study the implementation of the new Buddhist doctrines in improving health and economy community of Prom Lok temple. This article is a qualitative research that focuses on field studies in the temple's area and the surrounded community of Prom Lok temple. The research method was carried out into two parts, the first part is the learning process to develop health and economic community at Prom Lok temple and the second part is the implementation of the new Buddhist doctrines in improving health and economy community of Prom Lok temple to a new lifestyle. The researcher collected data and cooperative action by using questionnaires, observation without participation and participation in all directions, in-depth interviews with 7 people, group interviews with experiences (Ex-postfacto approach), and semi-formal meetings on related issues (focus group interviews and focus group discussions), data analysis, lesson transcription, and theoretical synthesis.

The results found that 1) the learning process for development is learning from the stories of the previous generation and from the actual practice to learn the lesson and develop it by creating learning people and learning groups to improve and develop activities and 2) the adaptation of a new way of life practice can be applied in conjunction with the PhutthaTham principle in the practice of the Benjasin and the Benjatham for the health and economic development of people in the

community under the faith of the monk and the leader in integrated management to be beneficial both health qualities, and economy.

Keywords : New-Buddhist Doctrines, Health Development and Economic Community, Phromlok Temple, PhromKhiri District, Nakhon Si Thammarat Province

บทนำ (Introduction)

สังคมในปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเพื่อการก้าวสู่สังคมแห่งข้อมูลข่าวสารหรือสังคมโลกแห่งเทคโนโลยีท่ามกลางการแข่งขันในทุก ๆ ด้าน สำหรับประเทศไทยได้มีเตรียมความพร้อมและศึกษาวิเคราะห์เพื่อการพัฒนาประเทศให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลง โดยรัฐบาลได้กำหนดแผนนโยบายการจัดการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ, 2560) ดังนั้นแผนการพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 มุ่งพัฒนาให้คนไทยทุกช่วงวัย เป็นคนที่สมบูรณ์มีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย ค่านิยมที่ดี มีจิตสาธารณะ และมีความสุข โดยมีสุขภาพและสุขภาพที่ดี ครอบครัวอบอุ่น เป็นคนเก่งที่มีทักษะความรู้ความสามารถ และ พัฒนาตนเองได้ต่อเนื่องตลอดชีวิต รวมถึงมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม ที่ได้รับความเป็นธรรมที่จะนำไปสู่จุดเปลี่ยนสำคัญของการพัฒนา เพราะเป็นสิ่งที่สามารถเชื่อมต่อกับภาพอนาคตประเทศไทย ใน 20 ปีข้างหน้าสู่การปฏิบัติในระยะเวลา 5 ปี (พ.ศ. 2560-2564) โดยแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 กำหนดแผนงานหรือโครงการสำคัญ ในช่วง 5 ปีแรกของการขับเคลื่อนเพื่อเตรียมความพร้อมคน สังคม และ ระบบเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม ขณะเดียวกัน ยังได้กำหนดแนวคิดและกลไกการขับเคลื่อนและติดตามประเมินผลที่ชัดเจนเพื่อกำกับให้การพัฒนาเป็นไปอย่างมีทิศทางและเกิดประสิทธิภาพนำไปสู่การพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขที่ยั่งยืนของสังคมไทย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2559)

สำหรับสังคมไทยตามหลักพุทธศาสนานั้น เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนต้องมีการแก้ไขพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอตลอดเวลา โดยเน้นการสร้างเสริมคุณภาพของคนที่จะมาเป็นส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของยุคสมัย และเป็นการพัฒนาคนที่สอดคล้องกับจุดหมายระยะยาวแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 แห่งการพัฒนาตนตลอดชีวิต ส่งผลให้บุคคลมีพัฒนาให้คนได้ทุกช่วงวัย เป็นคนที่สมบูรณ์มีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย ค่านิยมที่ดี มีจิตสาธารณะ และมีความสุข โดยมีสุขภาพและสุขภาพที่ดี ครอบครัวอบอุ่น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ,2559) ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาคนตามหลักพุทธศาสนา คือ การพัฒนาทางกาย ทาง

ศีล ทางจิต และทางปัญญาการรู้เท่าทัน เข้าใจตนเองมากกว่าการพึ่งพาอาศัยวัตถุ เป็นแนวทางการพัฒนาชีวิตใหม่ที่ยั่งยืน และหลักการพัฒนาดนที่สำคัญคือ ทมะ สิกขา และภาวนาพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2548)

การพัฒนาสุขภาพและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว หลักพุทธธรรมเป็นหลักนำที่สำคัญต่อชีวิตคนในชุมชน เป็นที่พึ่งทางใจของชาวพุทธโดยเฉพาะช่วงที่เกิดปัญหาทางสังคม ทั้งเศรษฐกิจและปัญหาสังคมที่ทำให้เกิดความวิตก กังวล มีภาวะความเครียด (จุไรรัตน์ แสนใจรักษ์, 2531)หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางปฏิบัติให้พบความสงบสุขทางจิตใจ ทำให้จิตมีสติ มีปัญญา ลดความกังวลลงและสามารถใช้สติ ค้นหาทางออกของชีวิตที่เหมาะสม พระพุทธศาสนามีความเกี่ยวข้องผูกพันกับวิถีชีวิตของคนเป็นที่มาของการถ่ายทอดวัฒนธรรม ประเพณีของชาติไทยมาอย่างยาวนาน (จุไรรัตน์ แสนใจรักษ์, 2531) พระพุทธศาสนาเปรียบเหมือนความเป็นรากเหง้าดั้งเดิมที่เป็นเอกลักษณ์ ทั้งด้านสังคม วัฒนธรรมมีส่วนเชื่อมโยงเกี่ยวพันกับวิถีชีวิตคนไทย วัดและพระสงฆ์เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณที่มีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิต เป็นแหล่งเรียนรู้ในศาสตร์แขนงต่างๆ วัดจึงมีบทบาทในการให้คำปรึกษาแก่คนในพื้นที่บริเวณวัด ปัญหาชีวิต ปัญหาโลกและทางธรรม เป็นพระสงฆ์เป็นผู้นำ เป็นแบบอย่าง ต้นแบบทางศีลธรรม จริยธรรมที่ดีงาม เป็นสัญลักษณ์ให้กับคนในชุมชนรอบวัดได้เคารพกราบไหว้ สามารถบรรเทาความทุกข์ ความเดือดร้อนทางกายและจิตใจให้ทุเลาลง (จุไรรัตน์ แสนใจรักษ์, 2531)

จากสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19ระบาด ไปทั่วโลกอย่างรวดเร็ว จากการใกล้ชิดสัมผัสกับคนป่วยอาจจะไม่รู้ว่าเป็นคนป่วยมีเชื้อโรคเพราะยังไม่มีอาการ กระแสตื่นตัวเรื่องป้องกันตนเองจากโรคระบาด และสังคมต้องการให้สมาชิกในสังคมตระหนักและเคร่งครัดในการป้องกันการแพร่เชื้อโรค บุคคลและหน่วยงานจะตรวจสอบ กตสันให้ทุกคนที่เกี่ยวข้อง ประพฤติปฏิบัติตน ด้วยสวมใส่หน้ากากอนามัยหรือหน้ากากผ้าป้องกันเชื้อโรค ต้องล้างมือด้วยเจล หรือด้วยสบู่บ่อย ๆ ต้องเว้นระยะห่างทางสังคมที่กำหนด (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2563) และมีกติกาปลีกย่อยเกี่ยวกับการป้องกันโรคระบาดพระภิกษุสงฆ์และกลุ่มญาติโยมจะต้องประพฤติปฏิบัติตามแนววิถีชีวิตใหม่อย่างเคร่งครัด หลักพุทธธรรมเป็นแนวทางหลักในการขับเคลื่อนแนวปฏิบัติตนของชีวิต นำหลักเบญจศีล เบญจธรรม มาเป็นแนวกำหนดพฤติกรรมกิจกรรมของชีวิต โดยเฉพาะการกำหนดจิตใจให้ยึดมั่นในคุณธรรม ไม่เบียดเบียนชีวิตให้มีจิตเมตตา กิจกรรมกลุ่มญาติธรรมที่มีการสวดมนต์ถือศีลปฏิบัติทุกวันพระมีการปรับตัวใส่หน้ากากผ้า เว้นระยะห่างระหว่างกัน ทุกคนใช้เจลล้างมือก่อนเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง และล้างมือในห้องน้ำด้วยสบู่ตามหลักอนามัยจนสะอาดหลังจากเสร็จกิจกรรม (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2563)

การพัฒนาสุขภาพการดูแลสุขภาพด้วยตนเอง เป็นกระแสสังคมที่คนวัยทำงานและผู้สูงวัยให้ความสำคัญมากขึ้น ขาวจากสื่อมวลชนและโลกออนไลน์ รวมถึงการแนะนำจาก อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม) กระตุ้นเตือนอย่างต่อเนื่อง กลุ่มญาติธรรมและคนในชุมชนรอบวัดพรหมโลก ต่างตระหนักในการดูแลสุขภาพวัดกับชุมชนจึงมีกิจกรรมสุขภาพเข้ามาบูรณาการกับกิจกรรมความเชื่อ ความศรัทธาทางพระพุทธศาสนา จัดให้มีหารเดินเหยียบกะลานวดเท้าช่วงถวายอาหารเพลก่อนบูชาพระรับศีลรับพร เดินวิ่งเพื่อสุขภาพตอนเช้าก่อนใส่บาตรและกิจกรรมการตรวจสุขภาพในวัดพระที่วัด เพื่อชั่งน้ำหนัก วัดความดันโดยตัวแทนจากโรงพยาบาลประจำตำบลวัดจึงเป็นจุดกระตุ้นเตือนให้ตระหนักในการดูแลสุขภาพพร้อม ๆ กับการร่วมกิจกรรมพัฒนาจิตตามทิศทางพุทธศาสตร์ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2548)

เศรษฐกิจชุมชนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในยุคที่การสื่อสาร คมนาคมมีความสะดวก รวดเร็วการดำเนินชีวิตต้องใช้เงินมากขึ้น บวกกับกระแสค่านิยมจากความเป็นเมืองเข้ามา ทำให้รายจ่ายสูงขึ้นขณะที่รายได้ยังคงเท่าเดิมหรือลดลงเพราะต้นทุนชีวิตสูงขึ้น ผลผลิตการเกษตรไม่แน่นอน ทำให้คนในชุมชนอิงอยู่กับรายได้จากการทำเกษตรเกิดปัญหาหารายได้ไม่พอจ่าย มีผลกระทบต่อภาวะความเครียด ความกังวลเกิดขึ้น จิตใจไม่สงบสุขวัดได้จัดอบรมแนวการพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จัดตั้งหมู่บ้านศีล 5 ตั้งกลุ่มสัมมาอาชีพตามหลักเบญจธรรม และเปิดตลาด (ตลาด) สุขภาพมารองรับผลผลิตเศรษฐกิจพอเพียง เป็นกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจด้วยหลักพุทธธรรมพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2548)

วัดพรหมโลก ได้น้อมนำหลักพุทธธรรมมาจัดระบบ ปรับรูปแบบกิจกรรมตามแนวทางที่เหมาะสมกับสภาพสังคม จึงมีกลุ่มญาติธรรมจำนวนหลายสิบคนร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่องหลายปี (ตั้งแต่ปี 2556 เป็นต้นมา) และมีการพัฒนาการจัดการหลายครั้ง ทั้งแนวเศรษฐกิจพอเพียงต่อมานั้นลดขยะใช้วัสดุธรรมชาติทดแทนพลาสติก และมีการจัดระบบวิถีชีวิตใหม่ให้สอดคล้องกับสภาพทางสังคมผู้วิจัยจึงสนใจที่ศึกษาการนำหลักพุทธธรรมวิถีชีวิตใหม่ กับการพัฒนาสุขภาพและเศรษฐกิจชุมชนวัดพรหมโลก อำเภอพรมหคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ ในการพัฒนาสุขภาพและเศรษฐกิจชุมชนวัดพรหมโลก อำเภอพรมหคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อศึกษาการนำหลักพุทธวิถีชีวิตใหม่ ในการพัฒนาสุขภาพและเศรษฐกิจชุมชน วัดพรหมโลก อำเภอพรมหคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เน้นศึกษาภาคสนามในพื้นที่วัดและชุมชนรอบวัดพรหมโลก เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ ในการพัฒนาสุขภาพและเศรษฐกิจชุมชนและการนำหลักพุทธวิถีชีวิตใหม่ ในการพัฒนาสุขภาพและเศรษฐกิจชุมชน วัดพรหมโลกเก็บข้อมูลและปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกิจกรรมในบริเวณวัด และชุมชนด้วยการวิเคราะห์ ถอดบทเรียน และนำมาสังเคราะห์เชิงทฤษฎีกับผู้ ผู้เชี่ยวชาญการเรียนรู้และพัฒนาระบบการจัดการ วิเคราะห์และสังเคราะห์กระบวนการทางสังคมที่เกิดขึ้นซึ่งมีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนการวิจัย

ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องจากเอกสารตำรา งานวิจัย บทความจากวารสารวิชาการ นำมาเป็นแนวทางในการวางแผนการศึกษา เก็บข้อมูลในพื้นที่ที่เป็นแบบสำรวจแบบสังเกตแบบสัมภาษณ์ลึกและแนวทางประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับกิจกรรม การระดมความเห็น (discussion guideline) การสืบค้นงานการวิจัยชุมชนทำให้เข้าใจเกี่ยวกับวิถีคิด วิธีการเรียนรู้ของคนในชุมชนแบบมีส่วนร่วม (Gillian Symon and Catherine Cassell, 2012)

ศึกษาภาคสนามเกี่ยวกับกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม กระบวนการการเรียนรู้และปรับตัวของบทบาทวัดกับคนในชุมชนกระบวนการยอมรับแนวความคิด ความรู้ใหม่ ๆ มาพัฒนาจัดระบบรูปแบบกิจกรรมการพยายามใช้ความคิดการประยุกต์พัฒนาความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาและการจัดการสมัยใหม่ที่เหมาะสมกับบริบทแวดล้อมสังคมศึกษาบริบทเกี่ยวกับการตั้งครัวเรือนและชุมชนทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ด้วยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และแบบมีส่วนร่วมรอบทิศทางเป็นระยะ ๆ (ปรีชา สามัคคี และปัญญา เลิศไกร, 2557) การสนทนาพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการในวิถีชีวิตปกติในพื้นที่กับผู้ให้ข้อมูลหลักและคนในชุมชนที่อยู่ในเหตุการณ์ของปรากฏการณ์การประชุมกึ่งทางการในประเด็นที่เกี่ยวข้อง (Focus group interviews and Focus group discussions) เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนในหลากหลายมิติผู้วิจัยได้นำหลักคิด ทฤษฎี เป็นแนวทางในการออกแบบการวิจัยกำหนดกระบวนการวิจัยด้วยการแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 บริบท กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุขภาพและเศรษฐกิจชุมชนวัดพรหมโลก

บริบทพื้นที่ศึกษา ตำบลพรหมโลก อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช เก็บข้อมูลด้วยการสังเกตบริบททางกายภาพและทางสังคมสัมภาษณ์ลึก สัมภาษณ์กลุ่มแบบ ย้อนประสบการณ์ (Ex-postfacto approach) เกี่ยวกับบทบาทวัดกับชุมชน ด้านสุขภาพและเศรษฐกิจ

ตั้งแต่ปี 2556 จนถึงเดือนพฤษภาคม 2563 การใช้หลักฐานที่เกี่ยวข้องประกอบการสนทนา ใช้ภาพถ่ายเหตุการณ์ร่องรอยกิจกรรมที่ผ่านมา

ตอนที่ 2 การนำหลักพุทธธรรมวิถีชีวิตใหม่ พัฒนาสุขภาพและเศรษฐกิจชุมชน วัดพรหมโลก มาปรับตัวตามวิถีชีวิตใหม่

ขั้นนี้ผู้วิจัยเน้นการประชุมปฏิบัติการ ถอดบทเรียนเป็นหลัก เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงทฤษฎีแบบมีส่วนร่วม และประเมินกิจกรรม ปรากฏการณ์ที่เกิดจากบทบาทของวัดโดยสัมภาษณ์วิเคราะห์ตามรูปแบบชิปปี้ (CIPP. Model) (พิสนุ พงศ์ศรี, 2549) เป็นแนวในการปฏิบัติการนำข้อมูลการดำเนินการมาประมวลถอดบทเรียน หาแนวทางพัฒนาด้วยการประชุมกลุ่มแบบไม่เป็นทางการและกึ่งทางการ ตามแนวตาปูเกลียว (Spiral Model) สังเคราะห์ผลมาจัดระบบและสรุปเชิงวิชาการ

การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อมูลการเก็บข้อมูลชุมชนเพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือเป็นระยะ ๆ ด้วยเทคนิคสามเส้า (Triangulation) โดยการตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่ต่างกัน อย่างน้อย 3 ลักษณะ จาก 4 ลักษณะ (Ann R. J. Briggs, 2012 : P 75-86) คือ

1. ตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่ต่างกัน (data triangulation) ได้แก่ข้อมูลเอกสาร ข้อมูลการสัมภาษณ์บุคคลที่มีความหลากหลายสถานภาพกันเพื่อดูความสอดคล้องหรือขัดแย้งกันอย่างไร เพราะอะไร

2. การตรวจสอบข้อมูลจากการสืบสวนสอบสวน (investigator triangulation) โดยผู้วิจัยนำหลักฐานภาพถ่าย อุปกรณ์ออกกำลังกาย กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลมาตรวจสอบวิเคราะห์เชื่อมโยง

3. ตรวจสอบจากหลากหลายทฤษฎี (theoretical triangulation) โดยการนำเอาแนวคิดทฤษฎีด้านสังคม ด้านกระบวนการเปลี่ยนแปลง ด้านการมีส่วนร่วม ด้านโครงสร้างบทบาทหน้าที่มาตรวจสอบวิเคราะห์ความเป็นไปตามหลักฐานข้อมูลนั้น เพื่อยืนยันหรือตั้งข้อสังเกต ข้อสงสัยที่เกี่ยวข้องกับข้อมูล

4. ตรวจสอบจากหลายหลายวิธีการ (methodological triangulation) การใช้เทคนิควิธีหลายๆอย่าง การสังเกต การสัมภาษณ์เดี่ยว สัมภาษณ์กลุ่มโดยผู้รู้หลายคน

โดยวิธีการเก็บข้อมูลหลากหลายวิธีการมาเทียบเคียงกัน ใช้แบบการสังเกตปรากฏการณ์รอบทิศทาง 360 องศา การสัมภาษณ์รายบุคคลและสัมภาษณ์กลุ่ม การจัดกลุ่มสนทนา หรือสัมภาษณ์

วิเคราะห์ (Focus group Discussion and Focus Group Analysis) เพื่อตรวจสอบข้อมูลจากหลายๆ แหล่ง ให้ได้ข้อมูลครบถ้วน เป็นจริง

การเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant)

ผู้วิจัยได้ค้นหาบุคคลที่ให้ข้อมูลหลัก โดยใช้เกณฑ์เลือกเชิงทฤษฎี (Theoretical Sampling) จากโครงสร้างหน้าที่บทบาทผู้นำ และกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจบุคคลที่เกี่ยวข้องด้านสาธารณะชุมชน นักวิชาการด้านวัฒนธรรม สาธารณะสุขและพัฒนาชุมชนเกี่ยวกับบทบาทวัดในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับวิถีชุมชน เป็นต้นแบบในการจัดการวิถีชีวิตใหม่ ผู้นำและสมาชิกกลุ่มญาติธรรมที่เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ด้านการจัดการผู้นำการจัดการกิจกรรมทางพุทธธรรมพัฒนาสุขภาพและเศรษฐกิจให้เหมาะสมที่มีอยู่ในชุมชนในรอบ 2 ปีที่ผ่านมา (2561-2563) จำนวน 7 คน

เครื่องมือและวิธีการเก็บข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เน้นเก็บข้อมูลภาคสนาม ใช้การสังเกตปรากฏการณ์รอบทิศทาง 360 องศา การสัมภาษณ์รายบุคคลและสัมภาษณ์กลุ่ม การสนทนากลุ่มแบบไม่เป็นทางการและแบบกึ่งทางการ การสนทนาวิเคราะห์ (Focus group Discussion and Focus Group Analysis) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ได้อาจมาจากหลายแหล่งข้อมูล และแบบสรุปจากการประชุมกลุ่มเชิงปฏิบัติการพัฒนารูปแบบและเทคนิควิธีการจัดการกิจกรรมพุทธธรรมวิถีชีวิตใหม่ในการพัฒนาสุขภาพและเศรษฐกิจชุมชน ด้วยการสังเกต สัมภาษณ์เก็บปรากฏการณ์เชิงประจักษ์ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ใช้การสนทนาเชิงลึกกับบุคคลผู้ให้ข้อมูลหลัก และผู้เกี่ยวข้องกับพระภิกษุ กลุ่มญาติธรรม และคนในชุมชนที่เข้าร่วมกิจกรรม สรุปการประชุมชนกลุ่ม ตรวจสอบข้อมูลด้วยหลักตรวจสอบสามเส้าจากปรากฏการณ์ และตรวจสอบเชิงทฤษฎี และวิธีการหาข้อมูล (Ann R. J. Briggs 2012) ให้ได้ข้อมูลที่มีความเป็นจริงมากที่สุด น่าเชื่อถือที่สุด การเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) ได้ศึกษากลุ่มประชากรเป้าหมายที่เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ที่โดดเด่น มีประสบการณ์มาประยุกต์พัฒนาต่อยอด สร้างรูปแบบใหม่ ๆ ที่เหมาะสมกับสถานการณ์วิถีใหม่โดยใช้วิธีเลือกเชิงทฤษฎี (Theoretical Sampling) และผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับสุขภาพ อาชีพและหลักพุทธธรรมตามแบบวิถีอย่างเหมาะสมกับชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ เนื่องจากเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ จึงใช้วิธีการที่หลากหลายวิธีในขณะปฏิบัติการวิจัยภาคสนาม (Keith F. punch, 2014) เน้นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นแต่ละช่วงแต่ละขั้นตอน ที่มีผลต่อเนื่องเชื่อมโยงสัมพันธ์ต่อกัน และเชิงทฤษฎีมาเป็นแนวทางนำการวิเคราะห์การเรียนรู้ด้วยรูปแบบจากการปฏิบัตินำเอาปรากฏการณ์จากกิจกรรมที่จัดขึ้นแต่ละครั้ง ติดตามผลต่อเนื่องจาก

กิจกรรมที่มีต่อบุคคล กลุ่มคนในชุมชนถอดบทเรียนจากการเรียนรู้ จากผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยรูปแบบการวิเคราะห์บทเรียนประสบการณ์หลังการทำงาน นำมาจัดระบบเพื่อการพัฒนา (Action Learning Model) (ลัญจกร นิลกาญจน์, 2557) จนได้สรุปรูปแบบของการเรียนรู้วิเคราะห์และสังเคราะห์เชิงปรากฏการณ์และเชิงทฤษฎี (Focus group Analysis) (Briggs, Coleman and Morrison, 2012) โดยผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการด้านการสรุปสกัดองค์ความรู้ด้านการจัดการในการนำหลักพุทธธรรม มาปรับตัวตามวิถีชีวิตใหม่กับการพัฒนาสุขภาพและเศรษฐกิจชุมชน ของญาติโยม และชุมชนวัดพรหมโลก

ผลการวิจัย (Research Results)

ผลการวิจัยพบว่า

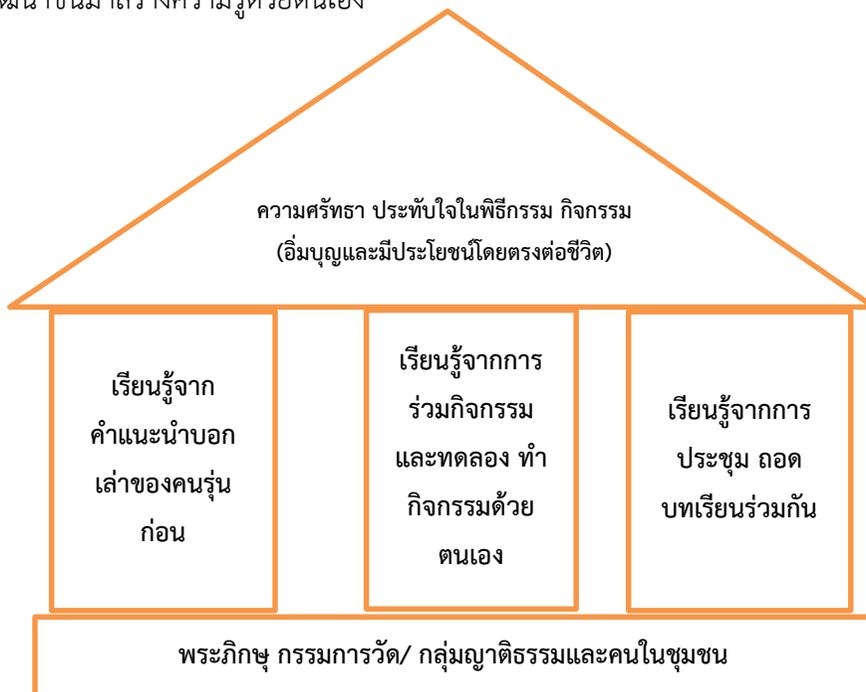
1. กระบวนการเรียนรู้ ในการพัฒนาสุขภาพและเศรษฐกิจชุมชนวัดพรหมโลก อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช พื้นที่ตำบลพรหมโลกตั้งอยู่เชิงเทือกเขาหลวงพื้นที่ลาดต่ำ ทอดตัวลงมาจากภูเขาที่เป็นแนวยาว จากทิศเหนือไปทางทิศใต้พื้นที่ส่วนหนึ่งเป็นภูเขาและป่าทึบ คนในชุมชนส่วนหนึ่งดำเนินชีวิตด้วยการเก็บของป่าทำสวนผลไม้แบบสมรมอิงธรรมชาติ พื้นที่ลาดต่ำลงมา จะทำสวนผลไม้ สวนยางพารา คนในชุมชนส่วนใหญ่จึงมีอาชีพการเกษตรและยึดมั่นในพระพุทธศาสนา จึงได้เข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนา รวมถึงกิจกรรมสาธารณะอื่น ๆ ได้ใช้วัดพรหมโลกเป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมอยู่เสมอ คนในชุมชนต่างประทับใจในพุทธกิจกรรม ของวัดเสมอมา (Culture Impression) เกิดความสุขาทางใจและศรัทธาในประเพณี จึงได้รวมกันเป็นกลุ่มญาติธรรม เป็นเครือข่ายร่วมทำงานกับวัดพรหมโลกต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2556 เรื่อยมาการเข้าร่วมกิจกรรมกับทางวัดสมาชิกส่วนใหญ่จะมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมประสานงาน ประเมินและรับประโยชน์ ร่วมกันได้เรียนรู้วิถีคิด วิธีบริหารจัดการเชิงระบบอย่างต่อเนื่อง

กระบวนการเรียนรู้ วิธีคิดวิเคราะห์การบริหารจัดการกิจกรรมตามแนวพุทธธรรม ด้วยการบอกเล่าการจัดการกิจกรรมจากภูมิปัญญา ของคนรุ่นก่อนถ่ายทอดด้วยให้ทำกิจกรรมร่วมระหว่างคนรุ่นก่อนกับคนรุ่นต่อ ๆ มาเป็นการเรียนรู้ทางสังคมแบบใกล้ชิด (Socialization) ผู้รับการถ่ายทอดจะค่อยเรียนรู้เก็บจำ นำไปคิดพัฒนาปรับใช้ต่อไป

การสังเกตการดำเนินงานทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำในทุกกิจกรรม เป็นการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ด้วยตนเองตามแนวกลุ่มปรัญนิยมได้เรียนรู้จากปรากฏการณ์โดยตรง บวกกับความรู้ความเข้าใจที่ได้การเรียนรู้ภูมิปัญญาจากคนรุ่นก่อน การสัมผัสเป็นปรากฏการณ์จริงที่เกิดขึ้นในการทำกิจกรรม เก็บข้อมูลความจริงที่เป็นจริงเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ ที่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้เหมือนกัน

แต่การรับรู้ และเข้าใจ รวมถึงการตีความ การให้ความหมายเกิดจากความคิดของคนที่เรียนรู้รับรู้จากสิ่งนั้น ตามประสบการณ์ ฐานความรู้ของตน ได้เห็นความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงเกี่ยวเนื่องกันสร้างสมเป็นภูมิปัญญาจากการเรียนรู้ของบุคคลนั้นหมายถึงเรียนรู้จะจัดการกระทำกับข้อมูลมือหนึ่ง ที่ได้จากตนเอง

การเรียนรู้ด้วยการสร้างความรู้ด้วยตนเอง จะเกิดกับคนที่มีจิตใจที่มีพลังศรัทธา เกิดพลังจากภายในตนรู้สึกสุขในภูมิใจในผลบุญจึงกระตือรือร้นที่ทำความเข้าใจ สรุปลงจากความรู้อย่างเข้าใจ ออกมาเป็นระบบใช้ความคิดค้นหาสิ่งที่เป็นอุปสรรค แนวทางการแก้ปัญหาที่ทราบจากคนรุ่นก่อน การลองผิดลองถูกเกี่ยวกับการร่วมกิจกรรม นำเอาภูมิปัญญามาเรียนรู้พัฒนารูปแบบการจัดการที่สอดคล้องกับสภาพสังคมวัฒนธรรม วัดโดยพระภิกษุและกรรมการวัดจึงเป็นนักสร้างบุคคลแห่งการเรียนรู้และพัฒนาขึ้นมาสร้างความรู้ด้วยตนเอง

แผนภูมิ 1 แสดงกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาวัดพรหมโลก

กระบวนการเรียนรู้เริ่มจากความศรัทธาต่อวัด,เจ้าอาวาสและพระลูกวัดและคณะกรรมการวัด นำหลักพุทธธรรมมาปรับใช้เหมาะสมกับสถานการณ์ในสังคมกลุ่มญาติธรรมและคนในชุมชนที่มาร่วมกิจกรรม ประทับใจที่บูรณาการพิธีสงฆ์กับกิจกรรมการดูแลสุขภาพ (การเดินนวดเท้า) กิจกรรมถือศีล ปฏิบัติธรรมกบอบรมและปฏิบัติสัมนนาอาชีพในวัด ก่อให้เกิดรายได้และอาชีพใหม่

เป็นภาวะยิ่งเข้าวัดยิ่งได้บุญและได้เงินได้อาชีพกลุ่มญาติธรรมและคนในชุมชนจึงเข้าร่วมกิจกรรม พุทธธรรมอย่างต่อเนื่องมาหลายปี

2. การนำหลักพุทธวิถีชีวิตใหม่ ในการพัฒนาสุขภาพและเศรษฐกิจชุมชน วัดพรหมโลก อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราชการเกิดโรคระบาด โควิด-19 รัฐบาลประกาศภาวะฉุกเฉิน ใช้มาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อโรคแบบเข้มข้น วัดพรหมโลกและกลุ่มญาติธรรม ได้ศึกษาเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามแนววิถีชีวิตใหม่ (New normal) เพื่อหารูปแบบในการร่วมกิจกรรม แต่ละกิจกรรมร่วมกัน นอกจากการร่วมพิธีทางพระพุทธศาสนา ไหว้พระ สวดมนต์ ร่วมกิจกรรม ประเพณี ทุกกิจกรรมด้วยการป้องกันตนเองทั้งการใช้เจลล้างมือ สวมหน้ากากอนามัย การเว้นระยะห่าง ล้างมือด้วยสบู่บ่อย ๆ มีการตรวจสอบ เชิญชวน กระตุ้นเตือนให้เคร่งครัด ตามวิถีชีวิตใหม่ อยู่ทุกระยะ

กิจกรรมการพัฒนาสุขภาพและสร้างวิถีชีวิตใหม่

เดินนวดเท้า ก่อนรับศีล รับพร จากพระ ทุกคนจะสวมหน้ากากอนามัยเมื่อออกจากบ้าน ก่อนการสวดมนต์ร่วมกันทุกคน ใช้เจลล้างมือ และเว้นระยะห่างมากกว่าหนึ่งเมตรตลอดเวลา เมื่อถวายอาหารพระช่วงรอพระฉันท์อาหาร จะเป็นกิจกรรมเดินนวดเท้า เดินไป-กลับ 3 รอบ (50-60 เมตร) โดยประมาณเน้นการเว้นระยะห่าง เมื่อเดินเสร็จล้างมือที่อ่างล้างมือให้สะอาด ถูอนามัยด้วย สบู่ที่วัดเตรียมไว้ การเดินนวดเท้าทำให้ผ่อนคลายและดีต่อเอ็นและกล้ามเนื้อได้ออกกำลังกายเบา ๆ สุขภาพกายสุขภาพจิตจะดีขึ้น

ภาพ 1 แสดงกิจกรรมพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาวิถีชีวิตใหม่

เดินวิงเพื่อสุขภาพเช้าวันเสาร์ ก่อนนี้ มีการรวมกลุ่มกันเมื่อถึงเวลาตอน 05.00 น. เพื่อเดิน วิง ออกกำลังกายตอนเช้าร่วมกัน เวลา 06.00น. ตักบาตรเช้าและกิจกรรม ซื่อซาย ผลผลิตจาก

กิจกรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และสัมมาอาชีพ ที่ตลาด (ตลาด) สุขภาพ จนเวลา 08.30 น. ตลาด (ตลาด) สุขภาพมีเฉพาะผักผลไม้ที่สมาชิกและคนในชุมชนปลูก และอาหารที่ทำจากผลผลิต บนฐานเศรษฐกิจพอเพียงจากครอบครัวเท่านั้น ทั้งอาหารและพืชผักในตลาด เน้นการแบ่งปัน แจกจ่ายและขายในราคาเอื้ออาทรต่อกัน ที่ตลาด (ตลาด) สุขภาพ มีเวทีสำหรับพระบรรยายพุทธ ธรรมชีวิต และมีวิทยากรนักวิชาการ ประชาชนชุมชน ตัวแทนหน่วยราชการมาพูดคุย ให้คนในตลาด (ตลาด) ได้ฟังขณะซื้อขายหรือรับประทานอาหารเช้าแบบพื้นบ้าน ตั้งแต่เดือนมีนาคม 2563 กิจกรรมการวิ่งได้หยุดชั่วคราว แต่ยังให้เดินเพื่อสุขภาพ โดยสวมหน้ากาก เว้นระยะห่างลดจำนวน คนลงมาเพิ่มเวลาที่ตลาด (ตลาด) สุขภาพมากขึ้น

ภาพ 2 แสดงการตรวจวัดอุณหภูมิ และเจลล้างมือ ก่อนร่วมกิจกรรมเสมอ

จัดให้มีการตรวจวัดความดัน ชั่งน้ำหนัก และคำแนะนำเรื่องอาหารและการปฏิบัติตนในการดูแลสุขภาพผู้สูงวัยและบุคคลทั่วไป ในวันพระ โดยมีนักวิชาการสาธารณสุขจากโรงพยาบาลประจำตำบลและโรงพยาบาลพรหมคีรี มาบริการในวันพระหลังเสร็จพิธีทางศาสนา

กิจกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านศีล 5 และวิถีพอเพียง สมาชิกจะต้องยึดมั่นในเบญจศีลแล้ว ทุกบ้านจะนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติอย่างเคร่งครัดสนับสนุนให้ปลูกพืชผัก และมีตู้อบตากแสงอาทิตย์ ให้ใช้ตากพริกชี้หนูดากกล้วยตากปลาทุกบ้านจะมีผักอินทรีย์สำหรับกินและขาย แปรรูป ถนอมอาหาร เป็นการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้การปฏิบัติตนในศีล 5 ทำให้ละกิเลสลด สภาวะจิตใจและคุณธรรมดีขึ้น

สัมมาอาชีพและหลักเบญจธรรม วัดและกลุ่มญาติธรรมได้จัดอบรมระยะสั้นในการแปรรูปอาหาร และทำขนมร่วมกันส่งเสริมกิจกรรมสัมมาอาชีพ มีการรวมกลุ่มทำไม้กวาดดอกหญ้า ทูเรียน

กวน มังคุดกวน ข้าวต้มมัดพวงข้าวหลามมะพร้าวอ่อน ข้าวหลามตึงจากกระบอกไม้ไผ่ และขนมตามประเพณี กิจกรรมสมาชิกร่วมกิจกรรมสัมมาอาชีพ ได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ มีรายได้เพิ่มเติมได้ร่วมกันทำกิจกรรมเพื่อการกุศล การรับแขกเมือง อาหารว่างการประชุม การช่วยเหลือวัดและสาธารณชน

แผนภูมิ 2 แสดงพุทธธรรมวิถีชีวิตใหม่ กับการพัฒนาสุขภาพและเศรษฐกิจชุมชน

กิจกรรมพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเป็นกิจกรรมที่ทางวัดได้ประสานความร่วมมือกับหน่วยราชการภายนอกมาสนับสนุนพระและทีมงานได้ออกเยี่ยมบ้านสมาชิกเพื่อให้กำลังใจในกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงการนำความรู้จากการอบรมไปประกอบสัมมาอาชีพที่บ้าน การอบรมแนวการเปิดตลาดในสังคมออนไลน์ การบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสม ฯ

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

1. กระบวนการเรียนรู้ ในการพัฒนาสุขภาพและเศรษฐกิจชุมชนวัดพรหมโลก อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราชเกิดจากการร่วมปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่วัด เรียนรู้ภูมิปัญญาการจัดการกิจกรรมจากคนรุ่นก่อน จากผู้มีประสบการณ์ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ (ปัญญา เลิศไกร, 2562) และการประชุมอบรม ทำให้มีความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาหลัก ๆ ที่เป็น

พื้นฐานสำคัญ การได้ร่วมกิจกรรมโดยตรง มีประสบการณ์ ฐานความรู้ของตน ได้เห็นความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงเกี่ยวเนื่องกันระหว่างปัจจัย องค์ความรู้ใหม่ ๆ กับการจัดการกิจกรรม เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเองในการต่อยอด พัฒนารูปแบบ เทคนิควิธีการจัดการการสร้างความรู้ด้วยตนเอง จะเกิดกับคนที่มิจัดใฝ่เรียนรู้ มีพลังจากข้างในตนให้เกิดความกระตือรือร้นที่ทำความเข้าใจ สรุปลงจากความรู้ความเข้าใจออกมาเป็นระบบ ใช้ความคิดค้นหาสิ่งที่เป็นปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ปัญหา สอดคล้องกับ 7 ขั้นตอนการเรียนรู้ วิธีคิดวิเคราะห์

1.1 กระบวนการสร้างความรู้ผู้นำและกรรมการผู้ร่วมกิจกรรมที่เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ จะอธิบาย บอกเล่าให้คนใกล้ชิดหรือคนที่ต้องการเรียนรู้ ถ่ายทอดภูมิปัญญาให้ทดลองทำจริง ปฏิบัติจริงเรียนรู้จากการทำงานด้วยตนเองโดยตรงอยู่ในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ได้เรียนรู้เข้าถึงความรู้ เป็นขั้นที่บุคคลเรียนรู้และฝึกฝนด้วยตนเอง

1.2 การทดลองขนาดเล็ก หรือเริ่มต้นทำกิจกรรมด้วยตนเอง ใช้ความคิดวิเคราะห์ แลกเปลี่ยนที่หลากหลายด้วยตัวเองการพัฒนาศักยภาพตนเองให้เป็นผู้เรียนรู้ จนสามารถสรุปความรู้ความเข้าใจได้เองการทดลองทำเป็นเทคนิคอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนรู้ เข้าใจกระบวนการที่เกิดขึ้น การทดลองให้เห็นและเข้าถึงข้อมูลมิติต่าง ๆ ได้หลาย ๆ มิติ หลายมุมมอง การได้ร่วมกระบวนการขณะทดลอง สาธิต จะกระตุ้นให้เกิดแนวความคิด เข้าถึงเนื้อหาที่เป็นองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง จนเกิดความมั่นใจ เชื่อมมั่นในการเป็นผู้นำหรือบุคคลหลักในการขับเคลื่อนกิจกรรมในส่วนนั้น

1.3 กระตุ้นการเรียนรู้โดย วิทยากร ผู้นำกิจกรรม ประชาชน ชุมชน เน้นกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้ เกิดความเชื่อมั่น ตื่นตัวกระตือรือร้นใฝ่รู้เสริมพลังใจร่วมบทบาทตามที่รับผิดชอบ จนผู้เรียนรู้พร้อมแสดงบทบาทของตนตามที่ควรจะเป็นออกมาเป็นระยะ ๆ

1.4 บรรยากาศการถ่ายทอดที่เป็นกันเองและเน้นความเป็นญาติพี่น้องที่ใกล้ชิด หรือเป็นพวกเดียวกันใช้หลักคุณธรรมจริยธรรม การเรียนรู้ที่มีความจริงใจ จะทำให้ผู้เรียนรู้ ผู้รับการถ่ายทอดเกิดความเชื่อใจ เชื่อมมั่น และให้ความร่วมมือ เปิดใจรับและเกิดพลังให้ทุ่มเทสนใจ ทำความเข้าใจในมิติมุมมองในทิศทางที่ไม่มีการระแวงสามารถค้นหาและสร้างความรู้จากสิ่งเรียนรู้ได้เต็มที่

1.5 การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนรู้ แสดงพฤติกรรมหรือแสดงออกในสิ่งที่คิดผู้นำชุมชน และสมาชิกครัวเรือน ต้องมีบทบาทในการเรียนรู้อย่างเต็มที่เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนรู้ แสดงพฤติกรรมหรือแสดงออกในสิ่งที่คิด สิ่งที่ยอยากจะปรับเปลี่ยนสิ่งที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ตามแนวความคิดให้เต็มที่ อันจะนำไปสู่การเรียนรู้จากสิ่งที่เกิดจากผลแห่งความคิดผลแห่งการกระทำและจะได้เรียนรู้ถึงผลกระทบที่จะเกิดตามมากับสิ่งที่เกิดขึ้นขณะนั้นด้วยตนเอง

1.6 การถ่ายทอดให้ความรู้ ผู้นำกลุ่มและสมาชิกถ่ายทอดให้ความรู้ เปลี่ยนบทบาทเป็นผู้ให้ความร่วมมือ สนับสนุนการเรียนรู้ด้วยตนเองจนสามารถเข้าถึงองค์ความรู้ที่ต้องการได้นั้น จะสร้างความรู้สึกภาคภูมิใจ ทำให้เกิดการเก็บจำทั้งเนื้อหาและความรู้สึกภูมิใจ กระตุ้นให้เกิดพลังใฝ่รู้ ใฝ่เรียนอย่างต่อเนื่องมากขึ้น และขยันที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่จะเกิดขึ้นในโอกาสข้างหน้า

1.7 การประเมินผลการเรียนรู้ ต้องเป็นแบบเชิงบวกเน้นการให้กำลังใจ สร้างพลังใจให้เกิดขึ้นกระตุ้นให้ภาคภูมิใจและมีกำลังใจที่จะเรียนรู้ สร้างสรรค์งานต่อไป การสร้างความรู้ของผู้นำและสมาชิก การดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับสภาพสังคมมาพัฒนาจัดระบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้ (ปัญญา เลิศไกร, 2560) แม้มีขั้นตอนอย่างเป็นระบบ แต่ที่สำคัญสูงสุดคือความศรัทธา เชื่อมั่นในผู้นำ คือพระบวรชา และทีมงาน และทุกกิจกรรมยังยึดโยงเกี่ยวกับความเชื่อ พลังบุญทางพระพุทธศาสนา เป็นกิจกรรมเสริมการปฏิบัติธรรม สร้างคุณธรรมในสังคมขึ้นมา

2. การนำหลักพุทธธรรมวิถีชีวิตใหม่ มาพัฒนากับการสุขภาพและเศรษฐกิจชุมชน เกิดกิจกรรมเสริมรายได้ เสริมความมั่นคงให้ชีวิต ทั้งเศรษฐกิจพอเพียงบนฐานเบญจศีล (หมู่บ้านศีล 5) เบญจธรรม (สัมมาอาชีวะ) กิจกรรมอาหารประเพณีทั้งข้าวหลามเดือนสาม ขนมเดือนสิบ ข้าวเหนียวต้มเดือนสิบเอ็ด ทุกกิจกรรมช่วยเพิ่มรายได้และได้ร่วมสร้างบุญ ได้ช่วยงานสาธารณะได้มีการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง พัฒนากลุ่มให้มีรายได้เพิ่มขึ้นได้รับการอบรมอาชีวพาการใช้การสื่อสารออนไลน์ และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ผสมผสานกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เศรษฐกิจหลักที่ได้จากสวนผลไม้ ปัญหาด้านการตลาด มีการปรับตัวทั้งตลาดออนไลน์ และตลาด (ตลาด)สุขภาพ

ความเชื่อเคารพ ศรัทธาในแนวทางพุทธศาสนาและผู้นำ (เจ้าอาวาสและทีมงาน) วัดจึงกลายเป็นศูนย์รวมทางจิตใจ พลังความเชื่อความศรัทธาเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างมากอีกปัจจัยหนึ่งทำให้เกิดกิจกรรมชุมชนในทางสร้างสรรค์ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ (สุดาวรรณมีบัว, 2561) นำมาพัฒนาเศรษฐกิจ พัฒนาสังคมวัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ สนับสนุนเศรษฐกิจชุมชนสนับสนุนการพัฒนาจิตใจ ที่พึงทางใจ เสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม ทำให้สังคมวัฒนธรรมชุมชนมีความมั่นคงซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ (ปัญญา เลิศไกร ไมตรี จันทรา และวิเชียร ไทยเจริญ, 2561) การรวมกลุ่มที่เป็นเอกภาพ ทำให้หน่วยราชการและหน่วยงานจากภายนอกมีความเชื่อมั่น เชื่อถือเข้ามาสนับสนุนกิจกรรมมากขึ้น

พุทธธรรมวิถีชีวิตใหม่ กกับการพัฒนาสุขภาพและเศรษฐกิจชุมชนได้ใช้กระบวนการเรียนรู้การจัดการศรัทธา ภูมิปัญญาจากการบอกเล่า เรียนรู้ ถอดบทเรียนและพัฒนาเป็นระยะ อย่างต่อเนื่อง ได้ช่วยการปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพสังคม สอดคล้องกับแบบวิถีชีวิตใหม่ สร้างอาชีพเสริม สร้างศักยภาพเรียนรู้ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ (ไมตรีอินตริยะ, 2561) จากวิทยากร ประชาชนชุมชน

หน่วยงานต่าง ๆ และผู้นำชุมชนพร้อม ๆ กับพยายามเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ด้วยการคิดวิเคราะห์ ถอดบทเรียน และทดลองทำ ทดลองพัฒนาในเรื่องนั้นอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 องค์กรทางพระพุทธศาสนาหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ควรสนับสนุนกิจกรรม และต่อยอดผลการเรียนรู้และพัฒนาเป็นนโยบายเผยแพร่รูปแบบการพัฒนาอย่างเหมาะสมกับ สภาพสังคม และสนับสนุนงบประมาณ การเรียนรู้ต่อยอดกิจกรรมพุทธธรรมวิถีชีวิตใหม่ภูมิปัญญา ไปยังวัดที่มีความพร้อมต่อไป

1.2 องค์กรชุมชน หน่วยงานภายนอก ควรนำกลุ่มคนและชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมและ เรียนรู้การใช้หลักพุทธธรรมนำการพัฒนาเป็นต้นแบบในการนำไปประยุกต์ใช้สร้างคุณธรรมให้กับ สังคมต่อไป

เอกสารอ้างอิง (References)

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2563). KnowCovid: รู้ทันโควิด. (ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร : แยกสีและพิมพ์. บริษัท ไชเบอร์พริ้นท์กรุ๊ป จำกัด.
- จุไรรัตน์ แสนใจรักษ์. (2531). พัฒนาการศึกษาคณะสงฆ์ไทย พ.ศ. 2489-2527.บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปรีชาสามัคคี และปัญญาเลิศไกร. (2557). การสังเกต 360 องศาเพื่อการวิจัยและพัฒนา. วารสาร นาคบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช., 6(1), 58-66.
- ปัญญา เลิศไกร. (2560).การจัดการนวัตกรรมการเกษตรครัวเรือนบ้านห้วยใหญ่ ตำบลไสหมาก อำเภอยะใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช.วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ., 12(1), 9-29.
- ปัญญา เลิศไกร.(2562). การจัดการเรียนรู้ภาษาไทยและประเพณีของชาวมาเลเซียในรัฐเปอร์ลิส. วารสารราชพฤกษ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา., 11(1), 42-50.
- ปัญญา เลิศไกร ไมตรี จันทรา และวิเชียร ไทยเจริญ.(2561). การจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่น.วารสาร สังคมมนุษย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช., 8(1),104-116.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2548). การพัฒนาตน. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง.

- พิสนุพงษ์ศรี. (2549). วิจัยทางการศึกษา “แนวคิดทฤษฎี.(พิมพ์ครั้งที่ 2).กรุงเทพฯ : เทียมผกาการพิมพ์.
- ไมตรีอินเดริยะ. (2561). วิเคราะห์แนวการพัฒนาชุมชน. วารสารสังคมมนุษย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, 8(1)., 1-17.
- ลัญจกร นิลกาญจน์. (2557). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้. วารสารนาคบุตรปริทรรศน์., 6(2), 90-96.
- สุดาวรรณมีบัว. (2561). แนวการพัฒนาศักยภาพแหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนครศรีธรรมราช.วารสารสังคมมนุษย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช., 8(2), 73-88.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี.(2559). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560 - 2564.สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี.
- สำนักงานสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.(2560). แผนการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2560-2579. (พิมพ์ครั้งที่ 1)มีนาคม 2560. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- Ann R. J. Briggs, Marianne Coleman and Marlene Morrison.(2012). Research Methods inEducational, Leadership and Management.California :SAGE publication Inc.
- Gillian Symon and Catherine Cassell.(2012). Qualitative OrganizationalResearchCoreMethods and Current Challenges.California :SAGE publication Inc.
- Keith F punch. (2014). Introduction to Social research Quantitative & QualitativeApproaches.California :SAGE publication Inc.

แนวทางการพัฒนาหลักสูตรบริหารธุรกิจในยุคนวัตกรรมและความคิด
สร้างสรรค์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
Guidelines for developing business administration courses in
the age of innovation and creativity Management Science
Faculty, Phranaknon Si Ayutthaya Rajabhat University

กำธร แจ่มจรัส¹ และสุมนา พูนผล²

Kamtorn Chaemchamrus¹ and Sumana Poonphon²

Received : July 28, 2020; Revised : November 17, 2020; Accepted : November 18, 2020

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยแนวทางการพัฒนาหลักสูตรบริหารธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัย ราชภัฏพระนครศรีอยุธยา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาหลักสูตรบริหารธุรกิจหลักสูตรใหม่ พ.ศ. 2563 ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 60 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารหน่วยงานภาคธุรกิจและผู้ประกอบการ 10 คน ครูแนะแนวโรงเรียนมัธยม 10 คน ศิษย์เก่า 20 คน และศิษย์ปัจจุบัน 20 คน ใช้แนวสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นเครื่องมือ และการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักได้สะท้อนมุมมองแนวทางการพัฒนาหลักสูตรบริหารธุรกิจตามแนวโน้มสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงไป 3 ประเด็นหลักตรงกัน ดังนี้ 1) การเตรียมหลักสูตรควรให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์และใช้สถานการณ์ปัญหาเป็นฐานในการเรียนรู้ (Problem Base Learning) และใช้การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) 2) ทักษะสำคัญที่ผู้เรียนควรมีหลังจากจบการศึกษา คือ 1. ทักษะพื้นฐานในการดำเนินชีวิต 4 ทักษะ คือ ทักษะพื้นฐานที่ส่งผลต่อการทำงาน ทักษะด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น ทักษะด้านการสื่อสาร และการมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม และ 2. ทักษะสำคัญสำหรับ

¹คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา; Faculty of Management Science, Phranaknon Si Ayutthaya Rajabhat University, Thailand. e-mail : ms@aru.ac.th

²คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา; Faculty of Management Science, Phranaknon Si Ayutthaya Rajabhat University, Thailand.

การทำงานในยุคปัจจุบัน 4 ทักษะ คือ การมีความคิดสร้างสรรค์ ทักษะการเป็นผู้ประกอบการ ทักษะการคิดเชิงระบบ และทักษะการวิเคราะห์ข้อมูล ในยุคของ Big Data 3) บทบาทของอาจารย์ผู้สอนที่เปลี่ยนไปจากผู้บรรยายเป็นเสมือนผู้ชี้นำ หรือ โค้ช (Coach)

คำสำคัญ (Keywords) : การพัฒนาหลักสูตร, ธุรกิจในยุคนวัตกรรม

Abstract

This descriptive qualitative research aimed to study the key informants were 60 persons, consisting of business executives and entrepreneurs 10 persons, High School Guidance Teachers 10 persons, alumni 20 person, and current students 20 persons perspective. In deep Interviewing and tape recording were used to collect data. Data were used in-depth interviews and data checking in triangulation. The study found that the main informants reflect the viewpoint of the development of the business administration curriculum in accordance with the changing global situation trends.

1) Course preparation should enable students to think, analyze and use problem base learning and Active Learning.

2) Important skills that students should have after graduation are 1. 4 Basic skills in life , including

basic skills affect work. Relationships skills with others, Communication skills, and being responsible to oneself and society. 2. The 4 key skills for working in modern times, including being creative, Entrepreneurial skills, Systematic thinking skills and data analysis skills in the era of Big Data. 3) The role of an instructor that changes from a lecturer to a leader or coach.

Keywords : Curriculum Development, Business Innovation

บทนำ (Introduction)

วิกฤต “มหาวิทยาลัยปิดตัว” เป็นคำที่คนในวงการการศึกษาได้ยินกันมากในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา สถาบันอุดมศึกษาเอกชนและมหาวิทยาลัยราชภัฏ (มรภ.) ที่ได้รับผลกระทบอย่างมากจากตัวเลขนักเรียนและนักศึกษาที่ลดลงอย่างเห็นได้ชัด หลังจากที่มีแนวโน้มจำนวนนักศึกษาที่ลดลง

ต่อเนื่องในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) พบว่า ตัวเลขการรับนักศึกษาเข้าเรียนของมหาวิทยาลัยทั่วประเทศลดลงประมาณ 10-15% (ศูนย์ข้อมูลข่าวสารสำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2562)

มหาวิทยาลัยต้องปรับตัวอย่างมาก หากมหาวิทยาลัยไม่ปรับตัวก็อยู่ไม่รอด การวางแผนพัฒนาทางการศึกษาเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงการเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเรื่องการจัดการโครงสร้างพื้นฐาน งบประมาณ หรือการบริหารจัดการ สำหรับการผลิตกำลังคนให้สามารถแข่งขันการพัฒนาประเทศได้อย่างเข้มแข็ง จำเป็นต้องมีข้อมูลที่ครบถ้วน ถูกต้อง และทันสมัย เพื่อการวางแผนและพัฒนาการศึกษาได้อย่างสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561)

กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏพบปัญหา ยอดแนวโน้มนักศึกษาลดลงอย่างต่อเนื่องในช่วงสองปีที่ผ่านมา ถึงแม้สาขาครุศาสตร์และศึกษาศาสตร์ยังคงมีนักศึกษาให้ความสนใจเลือกเรียนตามเดิม แต่ก็ยังคงส่งผลถึงตัวเลขที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง จากคำแนะนำของสำนักงานกรรมการอุดมศึกษาที่ให้กับกลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏว่า ต้องผลิตบัณฑิตตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน โดยร่วมมือกับสถานประกอบการในการผลิตบัณฑิต เรียกว่าหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการการเรียนกับการทำงาน หรือ Work Integrated Learning (WIL) จัดการเรียนการสอนร่วมกับสถานประกอบการเป็นต้น (The Standard, 2562)

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา เป็นมหาวิทยาลัยที่ได้รับผลกระทบจากแนวโน้มจำนวนนักศึกษาชั้นปริญญาตรีที่ลดลง โดยเฉพาะคณะวิทยาการจัดการ จำนวนนักศึกษาลดลงถึงร้อยละ 20 ทั้งนี้หลักสูตรที่ได้รับผลกระทบอย่างมากคือ หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต และหลักสูตรเศรษฐศาสตร์บัณฑิต ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงสนใจทำวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรบริหารธุรกิจตามแนวโน้มสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนไป คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยาเพื่อนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดไปจัดรูปแบบการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับผู้เรียนในยุคปัจจุบันท่ามกลางสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วมีส่งผลกระทบต่อการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาหลักสูตรบริหารธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาหลักสูตรบริหารธุรกิจหลักสูตรใหม่ พ.ศ. 2563 ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 60 คน ประกอบด้วย ใช้แนวสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นเครื่องมือ และการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation)

การดำเนินการสัมภาษณ์

ผู้ให้ข้อมูลให้หลัก สำหรับงานวิจัยในครั้งนี้จำนวน 60 คน ประกอบไปด้วยผู้บริหารหน่วยงานภาคธุรกิจและผู้ประกอบการ 10 คน ครูแนะแนวโรงเรียนมัธยม 10 คน ศิษย์เก่า 20 คน และศิษย์ปัจจุบัน 20 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ผู้วิจัยตรวจสอบ ความน่าเชื่อถือ (Credibility) ของข้อมูลด้วยวิธีตรวจสอบด้วยเทคนิควิธีสามเส้า (ชาย โพธิสิตา, 2552) ซึ่งเป็นการตรวจสอบว่าผู้วิจัยสามารถใช้แนวคิด ทฤษฎีต่างไปจากเดิม เพื่อตีความข้อมูลแตกต่างกันได้มากน้อยเพียงใด มีรายละเอียดดังนี้

การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory triangulation) คือ การใช้ทฤษฎีมากกว่า 1 ทฤษฎี ซึ่ง เพื่อเป็นแนวทางในการตีความเพื่อให้ได้ความหมายต่อข้อมูลที่วิเคราะห์

การตรวจสอบสามเส้าด้านแหล่งข้อมูล (Triangulation of sources) คือ การใช้ข้อมูลจากหลายแหล่งภายใต้วิธีการเดียวกัน ด้วยการสัมภาษณ์ในประเด็นเดียวกันจากผู้ให้ข้อมูลหลัก ที่มีความแตกต่างกันทั้งในด้านขนาดของโรงเรียน ประเภทภาคธุรกิจที่ใช้บัณฑิตแตกต่างกัน และนักศึกษาที่แตกต่างกัน

การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methods triangulation) คือ การใช้วิธีการสัมภาษณ์ผ่านโทรศัพท์เชิงลึกเพื่อลดพฤติกรรมที่ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเชิงลึก (in-depth interview) เพื่อควบคู่กันไปและนำผลมาเปรียบเทียบความเหมือนและแตกต่างกัน

ผลการวิจัย (Research Results)

จากการให้ข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยพบประเด็นหลักที่สำคัญ ดังนี้

1. การเตรียมหลักสูตร

การปรับปรุงหลักสูตร หรือการพัฒนาหลักสูตรใหม่ ต้องให้สอดคล้องกับบริบทของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ควรมีเป้าหมายหลักเพื่อผลิต โดยควรเน้นให้ผู้เรียนใช้ทักษะการคิด

มากกว่าการใช้ความจำ ไม่เน้นการสอน/การเรียนรู้แบบท่องจำ ไม่เน้นการสอบเพื่อให้ได้คะแนนสูง ๆ ควรให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์และใช้สถานการณ์ปัญหาเป็นฐานในการเรียนรู้ (Problem Base Learning) และใช้การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) นอกจากนี้ การให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ นอกห้องเรียนเป็นสิ่งสำคัญ ต้องสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตลอดเวลา ไม่กำหนดรูปแบบการเรียนรู้ที่ตายตัว แต่ควรมีความยืดหยุ่น สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมตามความถนัดของผู้เรียนและสถานการณ์ต่าง ๆ มีกระบวนการเรียนรู้แบบต่อเนื่อง และผู้เรียนทุกคนต้องร่วมมือกันในการเรียนรู้ นอกจากนี้ การจัดความพร้อมของมหาวิทยาลัยในเรื่องเทคโนโลยีที่ทันสมัย ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้ เกิดความสงสัย เกิดคำถาม และอยากค้นคว้าหาคำตอบพร้อมทั้งต้องสอดคล้องกับนโยบายของการพัฒนาประเทศ ในเรื่องของ Thailand 4.0 Thailand 4.0 การขับเคลื่อนประเทศด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรมไปสู่ความ “มั่งคั่ง มั่นคง และยั่งยืน” (พาสนา จุลรัตน์, 2561)

“หลักสูตรใหม่ควรมีรายวิชาที่เป็นภาคปฏิบัติลงมือจริงมากขึ้น รวมถึงกิจกรรมที่มีการบูรณาการกับชุมชนควรมีระยะเวลามากกว่า 1 วัน เพื่อที่จะได้ใช้ภาคทฤษฎีที่ตนเองเรียนมาประยุกต์กับการปฏิบัติ” (ศิษย์เก่า บริหารธุรกิจ 1, 2562)

“อยากให้หลักสูตรที่สอนให้นักศึกษามีอาชีพเลย นวัตกรรมทางการจัดการ ด้านใดด้านหนึ่ง แต่อยากให้มองแค่ภาพธุรกิจเล็ก ๆ เพราะถ้าธุรกิจใหญ่เด็กจะไม่สามารถเรียนได้” (ครูแนะแนว 1, 2562)

“อยากให้หลักสูตรการเรียนการสอนเกี่ยวกับเทคโนโลยี เช่น การทำการตลาดออนไลน์ การสร้างนวัตกรรมเกี่ยวกับสินค้าใหม่ๆ” (ผู้ประกอบการ1,2562)

“อยากให้พัฒนาหลักสูตรที่นำ e-spot มาเชื่อมโยงในการเรียนการสอน” (ครูแนะแนว 3, 2562)

2. ทักษะสำคัญที่ผู้เรียนควรมีหลังจากจบการศึกษา

แนวโน้มการใช้แรงงานในภาคธุรกิจนอกจากทักษะพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการทำงานในออฟฟิศได้แล้วนั้น เรื่องของความรู้รอบตัวและการแก้ปัญหาตามสถานการณ์ยังเป็นสิ่งจำเป็นมาก เพราะคนทำงานสมัยนี้แก้ปัญหาเฉพาะหน้าไม่ได้ รอรับแต่คำสั่งขาดความกล้าคิดกล้าทำในมุมมองที่แตกต่างเพราะฉะนั้นหลักสูตรต้องส่งเสริมทักษะที่สำคัญในการทำงานในอนาคตให้กับผู้เรียนด้วย เพราะเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับการรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกและสังคมในอนาคต ซึ่งเป็นยุคของข้อมูลมหาศาล (Big Data) โดยพบว่าทักษะสำคัญ 10 ประการ ที่ผู้ให้ข้อมูลหลักเห็นพ้องต้องกันว่าควรส่งเสริมให้แก่ผู้เรียน โดยผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มทักษะ คือ

2.1 ทักษะพื้นฐานในการดำเนินชีวิต 4 ทักษะ และทักษะสำคัญสำหรับการทำงานในยุคปัจจุบัน 4 ทักษะ

2.1.1 ทักษะพื้นฐานที่ส่งผลต่อการทำงาน

ผู้ให้ข้อมูลหลักให้ข้อมูลว่า เด็กรุ่นใหม่ในปัจจุบันมักขาดทักษะพื้นฐานที่ส่งผลต่อการทำงาน เช่น ด้านการตรงต่อเวลา ความมีวินัย และมีความอดทนต่ำส่งผลต่อบุคลิกภาพส่วนตน ซึ่งส่งผลต่อการปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่น และเมื่อมีปัญหาเหล่านี้ในระยะเริ่มต้นของการทำงาน ชีวิตทำงานก็ไม่ราบรื่น ส่งผลต่ออัตราการลาออกที่เป็นไปได้สูง เรียกได้ว่าไม่ประสบผลสำเร็จในการทำงาน

“ตอนเราสัมภาษณ์นักศึกษาเข้ามาทำงาน นักศึกษามาเร็วก่อนเวลา และบอกเราว่าทำได้ทุกอย่าง แต่พอถึงเวลาทำงานจริงกลับพบว่า แค่วงแรก ๆ เท่านั้นที่ทำได้ เรื่องของความตรงต่อเวลา ไม่เท่าไรเพราะมันมีระบบคอยจัดการอยู่แล้ว แต่เรื่องของความอดทนนี่สิ บางครั้งเจองานหนักนิดหน่อยก็ไม่เอาแล้ว ซึ่งตรงนี้นั้นมีผลกระทบต่อองค์กรนะ ถ้าจะสร้างคน ควรสร้างทักษะพื้นฐานเค้าให้แกร่งด้วย” (ผู้ประกอบการ 2, 2562)

2.1.2 ทักษะด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น

การอยู่ร่วมกันในสังคมปัจจุบัน สิ่งสำคัญคือการเคารพสิทธิส่วนบุคคล ซึ่งแต่ละคนเรียกร้องที่จะใช้สิทธิของตนจนถึงที่สุดไม่ยอมเสียเปรียบ บางครั้งมากไปจนกลายเป็นการล้ำเส้น รวมถึงการจัดการอารมณ์ เมื่อทำงานร่วมกันกับคนหมู่มาก โดยเฉพาะปัจจุบันทุกองค์กรเน้นการทำงานเป็นทีมมากขึ้น การเคารพคนในทีมและภาวะผู้นำและผู้ตาม ควรเป็นทักษะที่ถูกหล่อหลอมมาตั้งแต่สมัยยังเป็นนักศึกษาเมื่อทำงานจริงจะไม่ใช่เป็นการมาเริ่มเรียนรู้ใหม่ในด้านนี้ คุณสมบัติที่สำคัญที่องค์กรอยากรับเข้าทำงาน คือคนนั้นต้องเป็น “คนเก่งและคนดี เข้าสังคมได้” ย่อมเป็นที่ต้องการขององค์กรอย่างแท้จริง

“ในสังคมปัจจุบัน ผู้มาเริ่มงานใหม่มักไม่ค่อยเคารพความเป็นรุ่นพี่รุ่นน้อง เพราะเชื่อมั่นในสิทธิที่เท่ากัน มันก็คล้ายๆกับความกล้าแสดงออกนะ กล้าคิดกล้าพูด แต่บางอย่างมันล้ำเส้น ขาดการคิดไตร่ตรองก่อนพูด บางคนเก่งด้านวิชาการมาก แต่ขาดเรื่องมารยาทการเข้าสังคมและการทำงานเป็นทีม สุดท้ายก็เกิดความทุกข์ เพื่อนร่วมงานไม่ยอมทำงานด้วย ทำงานได้ แต่ทำงานลำบากหน่อยเพราะไม่ได้รับการช่วยเหลือจากใคร ผลลัพธ์สุดท้ายองค์กรก็ได้รับผลกระทบอยู่ดี” (ผู้ประกอบการ 4, 2562)

2.1.3 ทักษะด้านการสื่อสาร Excellent Communication

เรื่องของการสื่อสารที่เป็นเรื่องของการใช้ทักษะ การฟัง การพูด การอ่าน การเขียนที่มีประสิทธิภาพ โดยควรเน้นการสื่อสารที่ตรงประเด็น และการคำนึงถึงผู้รับสารที่มีความแตกต่างกันในเรื่องของทัศนคติตามช่วงวัย เพราะในหนึ่งองค์กรมีคนทำงานที่ช่วงวัยแตกต่างกันมาทำงานร่วมกัน นอกจากนี้เรื่องของการสื่อสารผู้เรียนควรเรียนภาษาอื่น ๆ เพิ่มเติม เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน หรือ ภาษาญี่ปุ่น เพราะทุกองค์กรธุรกิจในปัจจุบันมีการทำงานที่เป็นสากลมากขึ้น

“เราต้องยอมรับนะว่า ในปัจจุบันในบริษัทหนึ่งมี หลายGen ที่อยู่ร่วมกัน แล้วแต่ละ Gen ก็มีประสบการณ์ หรือ ภูมิหลัง หรือทัศนคติที่ต่างกัน การสื่อสารที่ดีนะสำคัญมาก เก่งแต่พูดไม่รู้เรื่อง สื่อสารไม่เข้าใจก็ทำงานกับลำบาก” (ผู้ประกอบการ 5, 2562)

“เรื่องการสื่อสารนะ ไม่ต้องไปพูดเรื่องภาษาต่างประเทศหรอก เรื่องของภาษาไทยที่ใช้ให้ถูกต้องสำคัญมากนะสมัยนี้ เด็กใหม่ๆมักผิดเรื่องการใช้ภาษาทางการ คำไหนควรใช้ไม่ใช่ด้วย อาจเพราะสื่อที่เสพด้วยนะ” (ผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐกิจ 1, 2562)

2.1.4 การมีความรับผิดชอบต่อนตนเองและสังคม

การรู้จักหน้าที่ของตนเอง และทำงานที่ได้รับมอบหมายให้ดีที่สุดเป็นทักษะพื้นฐานที่ผู้เรียนควรมี ซึ่งจะรวมไปถึงการรู้จักวางแผนการทำงานของตนเองให้บรรลุเป้าหมาย นอกจากนี้ ควรมีความรับผิดชอบต่อสังคมโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยจิตสาธารณะที่ทำด้วยความเต็มใจและยินดี

“ปัจจุบันสิ่งหนึ่งที่เวลาองค์กรมองหาในตัวผู้สมัครงาน คือเรื่องของการมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมซึ่งดูได้จากประสบการณ์และกิจกรรมที่เคยทำมานั่นละ มันอาจจะตอบไม่ได้ทั้งหมดว่าเป็นจริงอย่างที่หาใหม่ แต่มันบอกได้ว่า คุณเคยช่วยเหลือใครบ้างหรือเปล่า นอกจากนี้ละ ตอนที่มาฝึกงานพวกพี่เลี้ยงก็จะคอยดูน้องฝึกงานเสมอว่ายื่นมือเข้ามาช่วยเหลือใครไหม หรือ ต้องสั่งให้ทำ เรื่องพวกนี้อาจดูเป็นเรื่องผิวเผินนะ แต่ HR บางบริษัทดูนะ สำคัญนะ” (ผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐกิจ 2, 2562)

2.2 ทักษะสำคัญสำหรับการทำงานในยุคปัจจุบัน

ทักษะสำคัญสำหรับการทำงานในยุคปัจจุบัน เป็นทักษะที่ควรมีเพิ่มเติม เปรียบเสมือนอาวุธที่ใช้ต่อสู้ในบรรลุเป้าหมายในสถานการณ์ปัจจุบัน

2.2.1 การมีความคิดสร้างสรรค์ (Creative thinking) และต่อยอดไปสู่นวัตกรรม

ในปัจจุบันทักษะที่องค์กรยุคใหม่ต้องการคือเรื่องของการคิดนอกกรอบที่มีประโยชน์ เพราะในภาคธุรกิจที่ประสบความสำเร็จต่อยอดมาจากความคิดของคนในองค์กรมาพัฒนา ปรับปรุง

ทั้งผลิตภัณฑ์และกระบวนการของตนเอง ทั้งนี้ความคิดสร้างสรรค์เกิดจากความรู้ และประสบการณ์ ที่สามารถพัฒนาได้ในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสร้างสรรค์

“ทักษะที่จำเป็นอีกอย่างหนึ่ง คือเรื่องของกรกล้าคิดนอกกรอบ แบบคิดสร้างสรรค์ เพราะในภาคธุรกิจหลายองค์กรใช้ความคิดของพวกเขาเด็กรุ่นใหม่ี่ละ ไปช่วยพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการของบริษัทได้” (ผู้บริหารหน่วยงานภาคธุรกิจ 3, 2562)

2.2.2 ทักษะการเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurship) คิดอย่างเจ้าของ ไม่ใช่แค่ลูกจ้าง

ทักษะการเป็นผู้ประกอบการจำเป็นมากในปัจจุบัน เพราะเป็นทักษะของการคิดริเริ่มทำในสิ่งใหม่ ลงมือต่อยอดจนประสบความสำเร็จ ทักษะนี้มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในด้านการพัฒนานวัตกรรมใหม่ๆ แต่ระบบการศึกษาไทยยังผลิตผู้เรียนออกไปเป็นลูกจ้างที่ทำงานตามสั่งขาดความกล้าคิดริเริ่ม ทักษะนี้จึงเป็นทักษะใหม่สำหรับผู้ประกอบการมองหาเพราะต้องการทีมงานมากกว่าลูกจ้าง

“ทักษะที่สำคัญอีกอย่างคือเรื่องการเป็นผู้ประกอบการ “คิดอย่างเจ้าของ ไม่ใช่แค่ลูกจ้าง” พนักงานบางคนทำงานไปวันๆ องค์กรจะเป็นอย่างไรไม่สำคัญ แต่หากได้คนที่มาช่วยคิดช่วยพัฒนาองค์กร รักองค์กร เสมือนเป็นเจ้าของ ย่อมดีกว่า” (ผู้ประกอบการ 5, 2562)

2.2.3 การคิดเชิงระบบ

การคิดเชิงระบบเป็นการคิดในภาพรวม และมีการเชื่อมโยงจากส่วนย่อยไปหาส่วนใหญ่ มีพื้นฐานการคิดอย่างมีเหตุมีผล มีการวางแผนการทำงาน เน้นการแก้ปัญหาอย่างเฉพาะหน้าอย่างฉลาดเพื่อให้เกิดความถูกต้องและรวดเร็ว การพัฒนาบุคคลากรให้มีระบบการคิดเชิงระบบ จะช่วยให้องค์กรมีประสิทธิภาพ มองเป้าหมายขององค์กรไปในทิศทางเดียวกัน

“การทำงานไม่เหมือนกับการเรียน ทักษะสำคัญเวลาที่ผู้เรียนต้องมาทำงานที่เค้าควรมีคือ เรื่องการคิดเป็นระบบ ไม่มองเฉพาะหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งแต่จะต้องมองภาพใหญ่ของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นว่าเป็นปัญหาระดับองค์กร แล้วแก้ปัญหาทั้งในภาพใหญ่และภาพย่อย เชื่อมโยงสร้างสรรค์และทำงานเป็นทีมอย่างเป็นระบบ จะช่วยให้องค์กรบรรลุเป้าหมายได้” (ผู้ประกอบการ 5, 2562)

2.3 ทักษะการวิเคราะห์ข้อมูล ในยุคของ Big Data

ปัจจุบันเราอยู่ในยุคของเศรษฐกิจดิจิทัล มีข้อมูลขนาดใหญ่ที่รวบรวมพฤติกรรม รสนิยม รวมถึงความคิดเห็นของผู้คนบนโลก สามารถนำไปต่อยอดทางธุรกิจเพื่อสร้างสินค้าและบริการให้เข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคเป้าหมายได้มากขึ้น หรือนำไปใช้เพื่อออกแบบนโยบายภาครัฐให้เข้ากับ

ต้องการของประชาชน แต่อย่างไรก็ตาม ข้อมูลจำนวนมากหาศาลนี้ ไม่สามารถนำมาปรับใช้ได้ทันที ทำให้องค์กรต้องการคนที่สามารถทำความเข้าใจข้อมูลและดึงแก่นสำคัญออกมาใช้ได้ การใช้เทคโนโลยีในปัจจุบันเป็นเรื่องง่ายไม่ซับซ้อน แต่อย่างไรก็ตามจะพบว่าผู้เรียนยังขาดทักษะการใช้งานได้จริงอย่างมีประสิทธิภาพ และการเสฟสื่อในปัจจุบันทำได้ง่ายอย่างมาก แต่ขาดการวิเคราะห์อย่างมีวิจารณ์ญาณก่อนนำไปใช้ การตรวจสอบข้อเท็จจริงและความน่าเชื่อถือของสารที่สื่อออกมาในปัจจุบันจำเป็นอย่างมาก การรู้จักและรู้จริงจึงเป็นเรื่องสำคัญในการดำรงชีวิตในปัจจุบัน

“เด็กสมัยนี้เก่งคะ เล่นเกมส์ เล่นคอมพิวเตอร์ได้เร็วมาก แต่ฟังก์ชันที่จำเป็นกลับทำไม่เป็น ใช้ได้แค่แอบฉวยเท่านั้น ที่โรงเรียนก็พยายามฝึกสอนกันอยู่” (ครูแนะแนว 3, 2562)

“การเสฟสื่อสำคัญนะสมัยนี้ เด็กคัดกรองสื่อไม่เป็น เสฟอย่างเดียว ติดเกมส์ แต่ใช้เทคโนโลยีทำงานได้น้อยมาก ๆ” (ครูแนะแนว 4, 2562)

“ปัจจุบันบนโลกนี้มีข้อมูลมากมายเลย ใครใช้เป็น ใช้ได้ถูกทางก็ประสบความสำเร็จได้ก่อน เราอยากได้คนที่สามารถหาข้อมูลจากแหล่งเชื่อถือ มาวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอได้ ทักษะแบบนี้ มันจำเป็นมาในปัจจุบัน” (ผู้ประกอบการ 6, 2562)

3. บทบาทของอาจารย์ผู้สอนที่เปลี่ยนไป

ในปัจจุบัน ผู้สอนต้องเปลี่ยนตนเองจากผู้บรรยายเป็นเสมือนผู้ชี้แนะ หรือ โค้ช (Coach) ที่เปรียบเสมือนพี่เลี้ยง คอยอำนวยความสะดวกและพร้อมเรียนรู้พัฒนาตนเองนำมาต่อยอดส่งความรู้ต่อให้แก่ผู้เรียนในมุมที่เข้าใจง่าย ปรับตัวเองจากผู้สั่งสอน แต่เป็นผู้ตั้งคำถามเพื่อให้นักศึกษาสามารถค้นคว้าหาคำตอบ นอกจากเรื่องวิชาการแล้วต้องใส่ใจในเรื่องการดำรงชีวิตในรั้วมหาวิทยาลัยเพราะผู้เรียนสมัยนี้มีโลกที่กว้างกว่าเดิม สิ่งแวดล้อมภายนอกที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว อาจทำให้เกิดการปรับตัวได้ไม่ดีพอ อาจารย์ผู้สอนต้องมีหลายบทบาททั้งการเป็นครูที่มีต่อศิษย์ วางแผนทางการเรียน ความรักและความเอาใจใส่ มีบทบาทความเป็นพี่น้องเสมือนคนครอบครัวให้ผู้เรียนสามารถกล้าเข้าหาและให้คำปรึกษาได้

“อยากให้อาจารย์เป็นเหมือนรุ่นพี่ คอยสอน คอยบอกมากกว่าคอยสั่ง หมายถึงอาจารย์บางคนนะ เรารู้ว่าหวังดีแต่บางครั้งทำทางดู เราก็มักกล้าถาม” (ศิษย์ปัจจุบัน 1, 2562)

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

ผลการวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาหลักสูตรบริหารธุรกิจตามแนวโน้มสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนไป สามารถสรุปและอภิปรายผลการศึกษา ได้ดังนี้

1. การเตรียมหลักสูตร

การปรับปรุงหลักสูตร หรือการพัฒนาหลักสูตรใหม่ ต้องให้สอดคล้องกับบริบทของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ควรมีเป้าหมายหลักเพื่อผลิต โดยควรเน้นให้ผู้เรียนใช้ทักษะการคิดมากกว่าการใช้ความจำ ไม่เน้นการสอน/การเรียนรู้แบบท่องจำ ไม่เน้นการสอบเพื่อให้ได้คะแนนสูง ๆ ควรให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์และใช้สถานการณ์ปัญหาเป็นฐานในการเรียนรู้ (Problem Base Learning) และใช้การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) สอดคล้องกับ นนทลี พรธาดาว (2017) ได้ศึกษาการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในวิชาการจัดการเรียนรู้ พบว่า การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยเน้นกิจกรรมที่ผู้สอนจัดส่งเสริมให้นักศึกษาเรียนรู้ร่วมกัน จะช่วยพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีม รวมถึงนักศึกษาสามารถนำกิจกรรมไปประยุกต์ใช้ในได้ในอนาคต นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับ นวรัตน์ ไชยมณี ดวงใจ เปลี่ยนบำรุง และ กิตติพร เนาว์สุวรรณ (2562) ศึกษาการเรียนรู้แบบเชิงรุก : การเรียนโดยใช้ปัญหาเป็นฐานในศตวรรษที่ 21 พบว่า การเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning: AL) และการจัดการเรียนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem Based Learning: PBL) สามารถใช้เป็นแนวทางในการประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนแบบการเรียนรู้เชิงรุก โดยใช้การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานซึ่งเป็นการส่งเสริมทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ให้แก่ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ทักษะสำคัญที่ผู้เรียนควรมีหลังจากจบการศึกษา

การเรียนรู้ตามหลักทฤษฎีทางวิชาการคงไม่เพียงพอ การศึกษาในปัจจุบันควรส่งเสริมทักษะแห่งอนาคตให้กับผู้เรียนด้วย เพราะเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับการรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกและสังคมในอนาคตซึ่งประกอบไปด้วย 1.ทักษะพื้นฐานในการดำเนินชีวิต 4 ทักษะ คือ ทักษะพื้นฐานที่ส่งผลต่อการทำงาน ทักษะด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น ทักษะด้านการสื่อสาร และการมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม และ 2.ทักษะสำคัญสำหรับการทำงานในยุคปัจจุบัน 4 ทักษะ คือ การมีความคิดสร้างสรรค์ Creative thinking และต่อยอดไปสู่นวัตกรรม ทักษะการเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurship) คิดอย่างเจ้าของ ไม่ใช่แค่ลูกจ้าง ทักษะการคิดเชิงระบบ และทักษะการวิเคราะห์ข้อมูล ในยุคของ Big Data สอดคล้องกับ พาสณา จุฬรัตน์ (2561) ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนในยุค Thailand 4.0 ว่า นอกจากความรู้ที่ผู้เรียนจะได้รับแล้ว การพัฒนาทักษะที่สำคัญในการดำเนินชีวิตจำเป็นมาก และการก้าวเข้าสู่ยุค Thailand 4.0 ในบริบทที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา นอกจากต้องปรับปรุงเรื่องของหลักสูตร ตำรา และบทบาทของครูผู้สอนแล้ว เราก็ควรจะต้องส่งเสริมทักษะแห่งอนาคตเพื่อรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกและสังคมในอนาคต ซึ่งทักษะที่สำคัญเหล่านี้ได้แก่ ทักษะการคิดเชิงบริหาร ทักษะการใช้ Internet ทักษะการ

คิดวิเคราะห์ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณทักษะการแก้ปัญหาทักษะความคิดสร้างสรรค์ ทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลทักษะด้านภาษาอังกฤษ ทักษะด้านคณิตศาสตร์ และทักษะด้านจิตสาธารณะ

3. บทบาทของอาจารย์ผู้สอนที่เปลี่ยนไป

ผู้สอนต้องเปลี่ยนตนเองจากผู้บรรยายเป็นเสมือนผู้ชี้นำ หรือ โค้ช (Coach) ที่เปรียบเสมือนพี่เลี้ยง คอยอำนวยความสะดวกและพร้อมเรียนรู้พัฒนาตนเองนำมาต่อยอดส่งความรู้ต่อให้แก่ผู้เรียนในมุมที่เข้าใจง่าย ปรับตัวเองจากผู้สั่งสอน แต่เป็นผู้ตั้งคำถามเพื่อให้นักศึกษาสามารถค้นคว้าหาคำตอบ สอดคล้องกับ พวงพยอม ชิตทอง และ ปวีณา โฆสิต (2560) กล่าวว่า อาจารย์ที่ปรึกษาและอาจารย์ผู้สอนในศตวรรษที่ 21ควรจัดการเรียนรู้โดยฝึกให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการกระทำ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ติดต่อหลายช่องทาง ติดตามความก้าวหน้า การจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้มีรูปแบบการปฏิบัติจริง การสร้างเครือข่ายในการเรียนรู้จากทุกภาคส่วนในสังคม สิ่งสำคัญที่สุดที่จะทำให้อาจารย์ประสบความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้ คือ การมีความรักและศรัทธาในวิชาชีพครู จะทำให้อาจารย์ดูแลเอาใจใส่ศิษย์ด้วยความรักและทำหน้าที่ของตนเองอย่างทุ่มเทและอดทนเพื่อให้ลูกศิษย์มีความรู้ความก้าวหน้า และสามารถใช้ชีวิตด้วยสติปัญญา

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

ควรมีการเก็บข้อมูลทำวิจัยเชิงปริมาณของกลุ่มนักเรียนที่ต้องการเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีในวงกว้างเรื่องแนวโน้มความต้องการศึกษาต่อในสาขาวิชาต่างๆ และแนวโน้มความสนใจด้านอาชีพที่อยากทำในอนาคตหลังเรียนจบ เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับงานวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง (References)

THE STANDARD. (2562). **ราชภัฏกังวลหนัก จำนวนนักศึกษาลดลง 2 ปีติด, สืบค้นเมื่อ 1 มกราคม 2562.** จาก <https://thestandard.co/rajabhat-university-number-of-studentdecreased>.

นนทลี พรธาดาว. (2017). **การพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในวิชาการจัดการเรียนรู้อารสาร UTK ราชชมงคลกรุงเทพ ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2560** หน้า 85-94

นวรรตน์ ไชยมภู ดวงใจ เปลี่ยนบำรุง และ กิตติพร เนาว์สุวรรณ (2562).**การเรียนรู้แบบเชิงรุก : การเรียนโดยใช้ปัญหาเป็นฐานในศตวรรษที่ 21**. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ปีที่ 14 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2562 หน้า 149-159

พวงพยอม ชิดทอง และ ปวีณา โฆสิต (2560) **พิษเนศวร์สาร ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม - มิถุนายน 2560** หน้า 1-11.

พาสณา จุลรัตน์(2561) **การจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนในยุค Thailand 4.0** Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 เดือนพฤษภาคม - สิงหาคม 2561

ศูนย์ข้อมูลข่าวสารสำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ.(2562). **วิกฤต มหาวิทยาลัยปิดตัว**, สืบค้นเมื่อ 1 มกราคม 2562. จาก <https://infocenter.nationalhealth.or.th/node/27496>.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.(2561). **รายงานการศึกษาไทย พ.ศ. 2561** , กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด .พิมพ์ครั้งที่ 1.

แนวทางการพัฒนากลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด
สำหรับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างมีส่วนร่วม
กรณีศึกษา ชุมชนท่องเที่ยวบ้านเมะหลวง อำเภอแม่เมะ จังหวัดลำปาง
Guidelines for the development of a marketing mix strategies
for participatory tourism management.
A case study of Ban Moh Luang Tourism Community, Mae Moh
District, Lampang Province.

ปวีณา งามประภาสม¹
Paweena Ngamprapasom¹

Received : November 14, 2020; Revised : December 25, 2020; Accepted : December 28, 2020

บทคัดย่อ (Abstract)

งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลสภาพและปัญหาการดำเนินงานด้านการตลาดของชุมชนท่องเที่ยวบ้านเมะหลวง อำเภอแม่เมะ จังหวัดลำปาง รวมถึงส่วนประสมทางการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของบ้านเมะหลวง อำเภอแม่เมะ จังหวัดลำปาง และวิเคราะห์หาแนวทางการพัฒนากลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดสำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านเมะหลวง อำเภอแม่เมะ จังหวัดลำปาง

ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาในการดำเนินงานด้านการตลาดของชุมชนท่องเที่ยวบ้านเมะหลวง อำเภอแม่เมะ จังหวัดลำปาง คือ ปัญหาในด้านผลิตภัณฑ์และบริการ ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับราคาของวัตถุดิบที่มีการปรับราคาสูงขึ้นตามกลไกตลาด ปัญหาด้านกระบวนการให้บริการเกี่ยวกับจำนวนของป้ายบอกทางที่อาจไม่เพียงพอ ปัญหาสถานการณ์โรคระบาดไวรัสโควิด-19 ที่ทำให้นักท่องเที่ยวลดจำนวนลงในช่วงเดือนเมษายน พ.ศ. 2563 กลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวชุมชนบ้านเมะหลวง มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาดการ

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง; Faculty of Humanities and Social Science, Lampang Rajabhat University, Thailand; e-mail : nookkyynich@gmail.com

ท่องเที่ยวอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} =4.56) ด้านบุคลากรในการบริการมีค่าเฉลี่ย (\bar{X} =4.66) ด้านช่องทางการจำหน่าย มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} =4.65) ด้านการส่งเสริมการตลาด มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} =4.37) ตามลำดับ

ส่วนแนวทางการพัฒนากลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดสำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน บ้านแม่หลวง ควรมีการดำเนินงาน ดังนี้ 1) หน่วยงานภาครัฐควรเข้ามาช่วยส่งเสริมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพในชุมชน 2) ส่งเสริมให้กลุ่มเยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้ว่างงานในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนให้มากขึ้น 3) เพิ่มจุดหรือสถานที่ในการตั้งขายของนักท่องเที่ยวให้ทั่วถึง รวมถึงส่งเสริมการค้าแยกขยะในชุมชน 4) คนในชุมชนควรช่วยกันสอดส่องดูแลรักษาความปลอดภัยในชุมชนทุกช่วงเวลา 5) ติดตั้งป้ายบอกทางระหว่างการเดินทางมาท่องเที่ยวและภายในหมู่บ้านให้เพิ่มมากขึ้น

คำสำคัญ (Keywords) : กลยุทธ์, ส่วนประสมทางการตลาด, อำเภอแม่เมาะ, การท่องเที่ยวโดยชุมชน, ลำปาง

Abstract

Guidelines for the development of a marketing mix strategies for participatory tourism management, A case study of Ban Moh Luang Tourism Community, Mae Moh District, Lampang Province Research on a study of The problems of marketing operations of Ban Moh Luang Tourism Community, Mae Moh District, Lampang Province, including the marketing mix Community-based tourism of Ban Moh Luang, Mae Moh District, Lampang Province, and analyzes the development of marketing mix strategies for tourism by Ban Moh Luang Community, Mae Moh District, Lampang Province.

The research results were found that Problems in marketing operations in Ban Moh Luang Tourism Community, Mae Moh District, Lampang Province are problems of products and services, such as problems with the price of raw materials which have increased in accordance with the market mechanism. Service process issues with insufficient number of signposts Problems and situations of the COVID-19 epidemic That resulted in a decrease in the number of tourists during April 2020. The sample group involved in Ban Moh Luang community tourism The opinions of the tourism marketing mix were at the highest level, the mean (\bar{X} =4.56), the service

personnel had the mean (\bar{x} =4.66), and the sales channels were the mean (\bar{x} =4.65). Marketing promotion was mean (\bar{x} =4.37), respectively.

As for the development of a marketing mix strategy for tourism by Ban Moh Luang community, it should be implemented as follows: 1) Government agencies should help promote the product development of the occupational groups in the community. 2) Encourage the youth, the elderly and the unemployed in the community to participate in the tourism management of the community more. 3) Add a point or place for the tourists' littering thoroughly. Including promoting waste separation in the community. 4) People in the community should help each other to monitor and maintain the community's safety at all times. 5) Install more signs for traveling during tourism and in the village

Keywords : Strategies, Marketing Mix, Mae Moh District, Community Based Tourism, Lampang

บทนำ (Introduction)

การท่องเที่ยวแม้จะมีความสำคัญและเป็นแหล่งรายได้สำคัญอันดับต้นๆ ของประเทศไทย แต่ในช่วงปลายปี 2561 ถึงปลายปี 2562 พบว่ารายได้จากการท่องเที่ยวต่ำกว่าภูมิภาคอื่น นอกจากนี้โดยภาพรวมรายได้จากการท่องเที่ยวภายในประเทศ มีการขยายตัวที่ลดลง คือขยายตัวร้อยละ 6.70 และร้อยละ 2.28 ตามลำดับ ซึ่งเป็นผลจากภาวะชะลอตัวของเศรษฐกิจในประเทศ รายได้จากการท่องเที่ยวภายในประเทศของชาวไทยอยู่ที่ 276,282.26 ล้านบาท อย่างไรก็ตาม ในช่วงที่ผ่านมาการท่องเที่ยวของไทยได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์หรือวิกฤตการณ์ต่าง ๆ เช่น การเกิดภัย ธรรมชาติโรคระบาด อุบัติเหตุ อาชญากรรม เป็นต้น ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อการเดินทางของนักท่องเที่ยวในการเลือกการเดินทางท่องเที่ยวและเกิดภาพลักษณ์ที่ไม่ดี นอกจากนี้ภาคท่องเที่ยวปี 2563 การเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่ลดลง ร้อยละ 20-30 อย่างส่งผลกระทบต่ออย่างหนักที่สุดต่อธุรกิจการท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่มธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) (Division of Economic, Tourism and Sports, 2563 : 21-22)

การท่องเที่ยวโดยชุมชนถือเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่นำเสนออัตลักษณ์ความเป็นวิถีชุมชนที่แตกต่างกันไปตามแต่ละพื้นที่ซึ่งได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพจากกลุ่มนักท่องเที่ยวภายในประเทศและต่างประเทศที่มีความต้องการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความหลากหลายทางธรรมชาติ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่จากปัญหาต่าง ๆ ที่เป็น

ปัจจัยเข้ามามีผลกระทบต่อภาคการท่องเที่ยวของประเทศทำให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเกิดการชะลอตัวลง เช่นเดียวกับชุมชนท่องเที่ยวบ้านแม่หลาง ซึ่งเป็นการจัดการท่องเที่ยวภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริงและนำเสนอจุดเด่นของชุมชนแก่นักท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติหรือความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชุมชนจากการลงพื้นที่พบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวลดลงไปบ้างจากภาวะเศรษฐกิจที่ชะลอตัวในปัจจุบันและชุมชนมีความต้องการที่จะสร้างแนวทางหรือกลยุทธ์ทางการตลาดที่จะสามารถชักจูงให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวยังชุมชนอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับสภาพปัญหาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนโดยเฉพาะด้านการตลาด รวมถึงหาแนวทางการพัฒนากลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดของการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่หลาง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง เพื่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสม สอดคล้องกับบริบทชุมชนอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. ศึกษาข้อมูลสภาพและปัญหาการดำเนินงานด้านการตลาดของชุมชนท่องเที่ยวบ้านแม่หลาง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง
2. ศึกษาส่วนประสมทางการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของบ้านแม่หลาง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง
3. สร้างแนวทางการพัฒนากลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดสำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแม่หลาง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Method Research) ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถามเพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) รวมทั้งระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการจัดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากกลุ่มคณะกรรมการท่องเที่ยวชาวบ้าน กลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนบ้านแม่หลาง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และเป็นการเขียนรายงานเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ที่เน้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมถึงกลุ่มองค์กร หน่วยงานต่างได้เข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานวิจัย

ผลการวิจัย (Research Results)

จากการศึกษาข้อมูลสภาพและปัญหาการดำเนินงานด้านการตลาดของชุมชนท่องเที่ยวบ้านเมาะหลวง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง พบว่าชุมชนท่องเที่ยวบ้านเมาะหลวง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปางสามารถแบ่งส่วนประสมทางการตลาดได้ดังนี้

(1) ด้านผลิตภัณฑ์และบริการ โดยชุมชนท่องเที่ยวบ้านเมาะหลวงมีผลิตภัณฑ์และบริการให้บริการสำหรับนักท่องเที่ยวหรือจุดดึงดูดนักท่องเที่ยว ทั้งแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ได้แก่ ภูเขาไฟจำปาแดด แผ่นดินหวัด ถ้ำเทพสถิต ถ้ำดอยจู ถ้ำผาโง้ม ถ้ำดอยน้อย ถ้ำผากล้วย น้ำตกห้วยไคร้ สวนพฤกษชาติลิกไนต์ ศาลหลักเมืองประจำอำเภอแม่เมาะ วัดรัตนคูหาหรือถ้ำผากล้วย วัดเมาะหลวง พระเจ้า 3 องค์ ศูนย์วัฒนธรรมอำเภอแม่เมาะ พิพิธภัณฑ์ศูนย์ถ่านหินลิกไนต์ศึกษาแม่เมาะเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เขมืองถ่านหินลิกไนต์ เป็นต้น นอกจากนี้นักท่องเที่ยวยังสามารถเข้าพักยังโฮมสเตย์ของชุมชนได้ ซึ่งเปิดให้บริการ จำนวน 4 หลังคาเรือน ซึ่งสามารถรองรับนักท่องเที่ยวโดยประมาณไม่เกิน 100 คนต่อครั้ง ส่วนผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น มีดังนี้

1. ผลิตภัณฑ์น้ำพริกกรอบสมุนไพร
2. ผลิตภัณฑ์น้ำพริกผงโรยข้าว
3. ผลิตภัณฑ์แหนมโบราณ
4. ผลิตภัณฑ์กล้วยตากธรรมชาติ
5. ผลิตภัณฑ์กล้วยฉาบ
6. ผลิตภัณฑ์ลูกประคบสมุนไพร
7. ผลิตภัณฑ์พวงกุญแจช้างผ้า และ
8. ผลิตภัณฑ์พืชผักสวนครัวในชุมชน

ภาพที่ 1 ถ้ำตอยงู

ที่มา : ปวีณา งามประภาส (2560)

(2) *ด้านราคา* ชุมชนท่องเที่ยวบ้านเมาะหลวง มีอัตราค่าบริการการท่องเที่ยวที่เหมาะสมตามสภาพเศรษฐกิจและกลไกตลาดโดยมีราคาให้นักท่องเที่ยวได้เลือกใช้บริการที่แตกต่างกันไปตามความต้องการและภาวะทางเศรษฐกิจ เช่น ค่าบริการเข้าพักโฮมสเตย์ คนละ 150 บาทไม่รวมค่าอาหารและการแสดง ส่วนอัตราค่าอาหารแบ่งเป็น 3 แบบ คืออาหารเช้าต่อหัวต่อมือ อาหารแบบบุฟเฟต์และอาหารแบบขันโตก หากเลือกรับชมการแสดงแบ่งเป็นแบบชุดเล็กและชุดใหญ่ ซึ่งมีราคาที่แตกต่างกัน เป็นต้น

(3) *ด้านช่องทางการจำหน่าย* แบ่งเป็น 2 รูปแบบคือ 1 ช่องทางจัดจำหน่ายเกี่ยวกับโปรแกรมการท่องเที่ยวและบ้านพักโฮมสเตย์ทางชุมชนบ้านเมาะหลวงมีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อโซเชียลมีเดีย เพจ facebook ชุมชนท่องเที่ยวบ้านเมาะหลวงอำเภอแม่เมาะซึ่งนักท่องเที่ยวหรือผู้ที่สนใจเข้าพัก รวมไปถึงทางโทรศัพท์โดยผู้ที่สนใจเข้ามาศึกษาดูงานสามารถติดต่อสอบถามข้อมูลได้ในช่องทางนี้หรือสามารถติดต่อทางโทรศัพท์

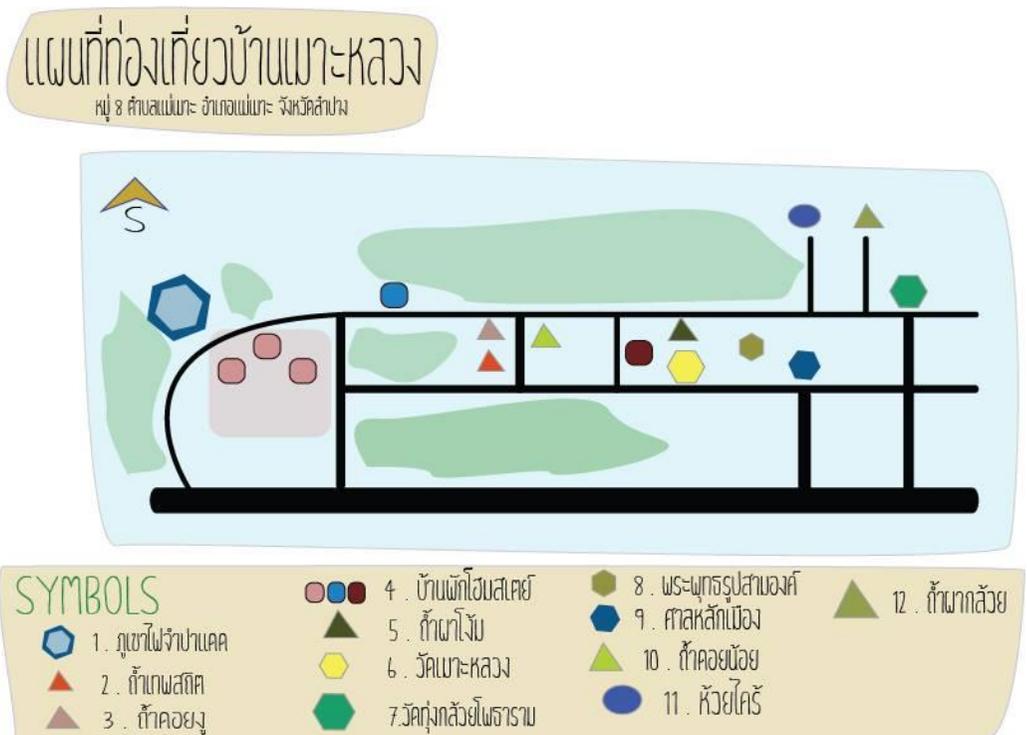
(4) *ด้านการส่งเสริมการตลาด* การท่องเที่ยวในชุมชนมีการประชาสัมพันธ์ผ่านเพจ facebook ชุมชนบ้านเมาะหลวงอำเภอแม่เมาะเพียงอย่างเดียว อีกทั้งชุมชนบ้านเมาะหลวงได้รับ

การการันตีผ่านการได้รับรางวัลระดับประเทศหลายรางวัลและผ่านการประเมินคุณภาพได้มาตรฐาน
 โสมสเดย์ไทย อีกทั้งชุมชนได้รับการสนับสนุนจากสื่อต่าง ๆ ทาง social media และทางรายการ
 โทรทัศน์

(5) *ด้านบุคลากรในการบริการ* ชุมชนท่องเที่ยวบ้านเมะหลวงมีบุคลากรหรือผู้ให้บริการ
 การท่องเที่ยวในชุมชนที่มีคุณภาพ เนื่องจากบุคลากรของชุมชนทุกคนได้ผ่านการอบรมและ
 การศึกษาดูงานในชุมชนต้นแบบต่าง ๆ

(6) *ด้านการนำเสนอลักษณะทางกายภาพ* นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวจะรู้สึกปลอดภัย
 เนื่องจากมีเจ้าของบ้านและตำรวจคอยดูแลรักษาความปลอดภัย อีกทั้งคนในชุมชนแบ่งเวรยามมา
 รักษาความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยว อีกทั้งยังมีสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับและให้บริการแก่นัก
 ท่องเที่ยวอย่างทั่วถึง และ

(7) *ด้านกระบวนการให้บริการ* การท่องเที่ยวชุมชนบ้านเมะหลวงมีระบบการจองล่วงหน้า
 ผ่านช่องทาง facebook หรือสามารถติดต่อได้ที่หมายเลขโทรศัพท์ และยังมีป้ายบอกทางและแผนที่
 แสดงจุดท่องเที่ยวที่ชัดเจนภายในชุมชน

ภาพที่ 2 แผนที่แสดงพิกัดสถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชน

ที่มา : ปวีณา งามประภาส (2560)

ในส่วนองระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชนพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวชุมชนบ้านเมาะหลวงมีความคิดเห็นเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาดการท่องเที่ยวโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} =4.56) โดยมีความคิดเห็นในด้านบุคลากรในการบริการมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} =4.66) รองลงมาคือด้านช่องทางการจำหน่าย มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} =4.65) ด้านการนำเสนอลักษณะทางกายภาพ มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} =4.63) ตามลำดับ (ดังตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของบ้านเมาะหลวง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง โดยภาพรวมทั้ง 7 ด้าน

n = 30

ส่วนประสมทางการตลาด	\bar{X}	S.D	ระดับความคิดเห็น
1.ด้านผลิตภัณฑ์และบริการ	4.59	.539	มากที่สุด
2.ด้านราคา	4.45	.674	มากที่สุด
3.ด้านช่องทางการจำหน่าย	4.65	.542	มากที่สุด
4.ด้านการส่งเสริมการตลาด	4.37	.816	มากที่สุด
5.ด้านบุคลากรในการบริการ	4.66	.521	มากที่สุด
6.ด้านการนำเสนอลักษณะทางกายภาพ	4.63	.530	มากที่สุด
7.ด้านกระบวนการให้บริการ	4.60	.448	มากที่สุด
รวม	4.56	.581	มากที่สุด

ปัญหาเกี่ยวกับกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านเมาะหลวง ได้แก่ (1) ปัญหาเกี่ยวกับราคาของวัตถุดิบที่ปรับราคาสูงขึ้น ทำให้ผู้ประกอบการรับภาระค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อวัตถุดิบในการปรุงอาหารเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว เนื่องจากค่าบริการด้านอาหารของชุมชนยังคงราคาเท่าเดิม (2) ปัญหาสถานการณ์โรคระบาดไวรัสโควิด-19 ทำให้นักท่องเที่ยวลดจำนวนลงในช่วงเดือนเมษายน พ.ศ.2563 เป็นต้นมา แต่คาดการณ์ไว้ว่าในช่วง

ปลายปีอาจจะมียกท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น และ (3) ป้ายบอกทางมีจำนวนไม่เพียงพอต่อเส้นทางท่องเที่ยวอาจทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความสับสน

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้นชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำเสนอแนวทางในการพัฒนากลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดสำหรับการท่องเที่ยว ดังนี้

1) หน่วยงานภาครัฐควรเข้ามาช่วยส่งเสริมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพในชุมชนให้มากกว่านี้ เพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพในการจำหน่ายสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนให้นักท่องเที่ยวให้มากขึ้น อีกทั้งสร้างรายได้ที่เพิ่มมากขึ้นกว่าเดิมภายใต้ราคาถูกและเหมาะสม

2) ส่งเสริมให้กลุ่มเยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้ว่างงานในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนให้มากขึ้น เพื่อเป็นการสืบทอดองค์ความรู้และการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนให้ยั่งยืนต่อไป

3) ควรมีการเพิ่มจุดหรือสถานที่ในการทิ้งขยะของนักท่องเที่ยวให้ทั่วถึง เพื่อเป็นการป้องกันนักท่องเที่ยวหาจุดทิ้งขยะไม่ได้และทิ้งขยะเรี่ยราดตามข้างทาง รวมถึงส่งเสริมการคัดแยกขยะในชุมชน เพื่อสามารถนำขยะบางส่วนไปจำหน่ายสร้างรายได้ให้กับชุมชน

4) คนในชุมชนควรคอยช่วยกันสอดส่องดูแลรักษาความปลอดภัยในชุมชนทุกช่วงเวลาไม่เพียงแต่เฉพาะช่วงเวลาที่มียกท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนเท่านั้น

5) ควรมีการจัดสร้างและติดตั้งป้ายบอกทางระหว่างเดินทางมาท่องเที่ยวและภายในหมู่บ้านให้เพิ่มมากขึ้น เพื่อป้องกันไม่ให้นักท่องเที่ยวเกิดการหลงทางขณะเดินทางมาท่องเที่ยวยังชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

สภาพปัญหาในการดำเนินงานด้านการตลาดของชุมชนท่องเที่ยวบ้านเกาะหลวง อำเภอแม่เกาะ จังหวัดลำปาง คือ ปัญหาในด้านผลิตภัณฑ์และบริการ ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับราคาของวัตถุดิบที่มีการปรับราคาสูงขึ้นตามกลไกตลาด ทำให้ชุมชนแบกรับภาระค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อวัตถุดิบสำหรับปรุงอาหารในการรองรับนักท่องเที่ยว รวมถึงปัญหาด้านกระบวนการให้บริการเกี่ยวกับจำนวนของป้ายบอกทางที่อาจไม่เพียงพอซึ่งอาจทำให้นักท่องเที่ยวบางคนหรือบางกลุ่มเกิดความสับสนในการเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน นอกจากนี้ยังมีปัญหาจากปัจจัยภายนอกที่ชุมชนไม่อาจควบคุมได้ คือปัญหาสถานการณ์โรคระบาดไวรัสโควิด-19 ที่ทำให้นักท่องเที่ยวลดจำนวนลงในช่วงเดือนเมษายน พ.ศ.2563 เป็นต้นมา

ระดับความคิดเห็นต่อส่วนประสมทางการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของบ้านเกาะหลวง อำเภอมะนัง จังหวัดลำปาง กลุ่มตัวอย่างที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาดการท่องเที่ยวโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะในด้านบุคลากรในการบริการมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Kotler and Keller (2016 Referred to Rinkaewkan, 2018 : 22) ที่ได้กล่าวถึงส่วนประสมทางการตลาดบริการมุมมองของลูกค้าจะต้องได้รับการเอาใจใส่ดูแล (Caring) จากผู้ให้บริการ ซึ่งหากมีการดูแลเอาใจใส่อย่างดีจะส่งผลให้ลูกค้ากลับมาใช้บริการซ้ำ รวมถึงการบอกแบบปากต่อปาก (words of mouth) ให้กับบุคคลรอบข้างที่ใกล้ชิด อย่างไรก็ตามผลการวิจัยมีความแตกต่างจากผลการวิจัยของละเอียต ศิลา น้อยและคณะ (Silanoi, et al, 2015 : 47) ศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวในการเดินทางท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรณีศึกษาสวนสละอาทิพย์ อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่าส่วนประสมทางการตลาดที่สำคัญและมีผลต่อการท่องเที่ยว ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ในสวนมากกว่าบุคลากรที่ให้บริการในสวน

สำหรับแนวทางการพัฒนากลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดสำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านเกาะหลวง ในประเด็นการส่งเสริมให้กลุ่มเยาวชน ผู้สูงอายุและผู้ว่างงานในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวและควรติดตั้งป้ายบอกทาง สอดคล้องกับผลงานวิจัยของสุชาติดา รักแก้ว (Rakkuae, 2017 : 869) โดยวิจัยหาแนวทางการพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเทศบาลตำบลนครชุม อำเภอมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร พบว่าควรมีการจัดบริการยูมัคคุเทศก์หรืออาสาสมัครนำเที่ยวของชุมชน และควรติดตั้งป้ายบอกทางระหว่างการเดินทางมาท่องเที่ยวและภายในหมู่บ้านให้เพิ่มมากขึ้น เพื่อป้องกันนักท่องเที่ยวหลงทาง

องค์ความรู้ใหม่ (Originality and Bobby of Knowledge)

จากผลการวิจัยที่ค้นพบสะท้อนให้ถึงศักยภาพและกลยุทธ์ของชุมชนที่แตกต่างกันในการบริหารจัดการท่องเที่ยวภายใต้บริบทที่สอดคล้องเหมาะสมและขีดความสามารถในการรองรับของชุมชน รวมถึงการเสริมสร้างให้มีการเปิดโอกาสให้ผู้ว่างงาน ผู้สูงอายุและกลุ่มเยาวชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท่องเที่ยวในทุกมิติเพื่อสานต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

ผลการวิจัยครั้งนี้ ชุมชนท่องเที่ยวบ้านเกาะหลวงมีแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของชุมชนด้านการตลาดเพื่อกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวที่เหมาะสม อีกทั้งชุมชนอื่น ๆ สามารถนำไป

ประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนตนเอง รวมถึงหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถนำข้อมูลไปขยายผลและจัดทำแผนพัฒนาชุมชนและแผนงานสำหรับการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวภายในชุมชนได้

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป (1) ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนากลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดของชุมชนท่องเที่ยวบ้านเกาะหลวง และ (2) ควรวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนา รูปแบบหรือแนวทางการจัดการขยะในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนท่องเที่ยวบ้านเกาะหลวง ตำบลเกาะหลวง อำเภอมะเมาะ จังหวัดลำปาง

เอกสารอ้างอิง (References)

- กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. รายงานภาวะเศรษฐกิจการท่องเที่ยว ฉบับที่ 10 2562. [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก : https://www.mots.go.th/download/article/article_20191025094442.pdf สืบค้น 31 มีนาคม 2563.
- ฤทธิเจตน์ รินแก้วกาญจน์. (2561). **ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด 7Ps และปัจจัยด้านการให้บริการที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการคลินิกการแพทย์แผนจีนหัวเฉียว กรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทั่วไป มหาวิทยาลัยสยาม.
- ละเอียด ศิลาน้อยและคณะ. (2558). “ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวในการเดินทางท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรณีศึกษาสวนสละอาทิตย์ อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี”. **วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย**. 10 (2) กรกฎาคม-ธันวาคม 2558.
- สุซาดา รักเกื้อ. (2560). “แนวทางการพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเทศบาลตำบลนครชุม อำเภอมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร”. **รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 4**. 22 ธันวาคม 2560. 869-880. กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยกำแพงเพชร.

Translated Thai References

- Division of Economic, Tourism and Sports, Ministry of Tourism and Sports, Thailand. (2020). “Tourism Economic Review no 10 2019”. [Online]. Available : https://www.mots.go.th/download/article/article_20191025094442.pdf. 31 March 2020. [In Thai]
- Laeiyd, S. et al. (2015, July-December). “The Influence of Marketing Mixed Factors on Tourists’ Decision Making for Visiting the Agro-tourism Attraction: A Case Study of SUAN SALA ATHIT Agro-tourism Attraction, at Ban Na San District, SuratThani Province, Thailand”. **Journal of Thai Hospitality and tourism**. 10(2) : 47-59. [In Thai]
- Ritjet, R. (2018). “Marketing Mix (7Ps) and Service Factors Affecting to the Satisfaction of Patients of Huachiew Traditional chinese medicine Clinic In Bangkok. Master of Business Administration, Siam University. [In Thai]
- Suchada R. (2017). “Development Guidelines for the Promoting Cultural Tourism of Nakhon Chum Subdistrict Municipality, Muang Kamphaeng Phet District, Kamphaeng Phet Province”. **The 4th National Research and Development Institute Academic Conference Kamphaeng Phet Rajabhat University**. 2017, December 22. 869-880. Kamphaeng Phet : Kamphaeng Phet Rajabhat University. [In Thai]

แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะภัยแล้งแบบบูรณาการ
ของชุมชนบ้านนาฝาย ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
Guidelines for managing water resources in an integrated
drought Of Ban Na Fai Community, Na Fai Subdistrict, Mueang
District, Chaiyaphum Province

เกรียงศักดิ์ โชควรรกุล¹
Kreangsak Chokwarakul¹

Received : November 6, 2019; Revised : May 28, 2020; Accepted : May 30, 2020

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพบริบทชุมชน ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะภัยแล้ง ของชุมชนบ้านนาฝาย ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ 2) เพื่อศึกษารูปแบบการดำเนินงาน ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการแก้ปัญหาภัยแล้ง ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ของชุมชนบ้านนาฝาย ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการลดความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรน้ำในภาวะภัยแล้ง โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมและสร้างจิตสำนึกในชุมชนบ้านนาฝาย ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ 4) เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะภัยแล้งแบบบูรณาการ กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในชุมชนบ้านนาฝาย ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ อย่างยั่งยืน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านนาฝาย ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ที่ได้รับผลกระทบจากภัยแล้ง ประกอบด้วย ประชาชนที่อาศัยในเขตชุมชนบ้านนาฝาย และมีภูมิลำเนาหรือทะเบียนบ้านอยู่ในชุมชนบ้านนาฝาย ซึ่งได้แก่ ชาวบ้าน เกษตรกร และ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตชุมชนบ้านนาฝาย แต่ไม่ได้ย้ายทะเบียนบ้าน หรือไม่มีชื่อในทะเบียนบ้านที่อยู่ในชุมชนบ้านนาฝาย (ประชากรแฝง) ซึ่งได้แก่ นักเรียน นักศึกษา คณะครูอาจารย์ในมหาวิทยาลัยราช

¹คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ; Faculty of Political Science, Chaiyaphum Rajabhat University, Thailand; e-mail : dr.kreang@gmail.com

ภักขัญญุมิ หรือคณะทำงานในหน่วยงานราชการหรือหน่วยงานเอกชน เป็นต้น การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology Research) โดยใช้วิธีวิจัยเชิงสำรวจหรือการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อศึกษาถึงสภาพบริบทชุมชน ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะภัยแล้ง ของชุมชนบ้านนาฝาย ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ และการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลวิจัยเชิงลึกจากกลุ่มเป้าหมาย โดยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participatory Observation) และใช้วิธีวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research, PAR) เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนชุมชน โดยเน้นความสำคัญของพลวัต กลุ่ม (Group dynamics) ด้วยการสนทนากลุ่ม (Focus group) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) เป็นการวิจัยที่มุ่งให้ความสำคัญกับการศึกษาเชิงลึก

ผลการวิจัย พบว่า แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะภัยแล้งแบบบูรณาการ นั้น จะต้องใช้ฐานข้อมูลจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำ โดยข้อมูลนั้น ๆ จะต้องครบถ้วน ทันสมัย และใช้กระบวนการวิจัยเพื่อค้นหาความจริงเกี่ยวกับปัญหา ความจำเป็น สาเหตุ รวมทั้งนวัตกรรมที่เป็นผลวิจัยในการนำความรู้เทคนิควิธีการและเทคโนโลยี เพื่อพัฒนาระบบบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้ตอบสนองความต้องการของประเทศ เมื่อพิจารณาถึงภาพรวมขององค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งข้อมูลน้ำของไทย

1. ระบบการช่วยเหลือชดเชยความเสียหายที่เกิดจากภัยแล้ง

การช่วยเหลือเยียวยาผู้ประสบภัยพื้นที่ที่เกิดภัยพิบัตินั้น ไม่ควรจำกัดเพียงเงิน อาหาร และสิ่งใช้สอยที่จำเป็น แต่ควรให้โอกาสชุมชนได้ใช้กำลังและศักยภาพในการสร้างชุมชนขึ้นมาใหม่ การสนับสนุนให้ผู้ประสบภัยมีโอกาสเป็นแกนหลักในการฟื้นฟูชุมชนและสร้างความเปลี่ยนแปลง เครื่องมือสำคัญคือการสื่อสารเชื่อมโยงกับชุมชนอื่น ๆ ที่ประสบปัญหาเดียวกัน เพื่อสร้างและฟื้นฟูสภาพชีวิตและชุมชนขึ้นมาใหม่ในช่วงเวลาสั้นๆ

2. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน

ส่งเสริมการรวมกลุ่ม “เครือข่ายทรัพยากรน้ำชุมชน” โดยการส่งเสริมของหน่วยงานภาครัฐ โดยมีภารกิจเพื่อส่งเสริม สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและภัยพิบัติส่งเสริมบทบาทขององค์กรเครือข่ายทรัพยากรน้ำชุมชน ให้เข้ามามีส่วนร่วม และเป็นหลักในการแก้ปัญหาในระดับท้องถิ่น

3. ผู้มีส่วนได้ ส่วนเสีย ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

มีส่วนร่วมของทุกฝ่ายและประชาชนในการจัดการน้ำจึงต้องพัฒนากลไกและกระบวนการบริหารจัดการเชิงบูรณาการขึ้นมา โดยเสริมสร้างเครือข่ายการประสานงานและการทำงานร่วมกัน

ของฝ่ายราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรชุมชน และประชาชนในท้องถิ่น ในการพัฒนา การใช้และฟื้นฟูทรัพยากรน้ำ

คำสำคัญ (Keywords) : การบริหารจัดการ, ทรัพยากรน้ำ, ภาวะภัยแล้ง, การบูรณาการ

Abstract

This research is intended 1) to study community context. Water resource management issues and barriers to ban Na Fai community Tambon Na Fai, Amphur Muang, Chaiyaphum Province 2) to study the model of the people involved. To solve the drought from the past to the present of the Ban Na Fai community. Tambon Na Fai, Amphur Muang, Chaiyaphum Province 3) to study the guidelines for reducing water resource contention in the drought, using the process of participation and awareness in the Ban Na Fai community. Tambon Na Fai, Amphur Muang, Chaiyaphum District 4), to study the water resource management guidelines in the drought integrated with all stakeholders involved in the Ban Na Fai community. Tambon Na Fai, Amphur Muang, Chaiyaphum, sustainable The sample is used in education as a general public living in the Ban Na Fai community. Tambon Na Fai, Muang Chaiyaphum, which are affected by drought, include People living in the Ban Na Fai community District and have a hometown or house registration in the Ban Na Fai community, including villagers. Farmers and people living in the ban Na Fai community zone but do not put home registration or no name in the House register in the Ban Na Fai community (latent population), including students. Student Faculty of Teachers in Chaiyaphum Rajabhat University or working group in government agencies or private agencies. A combined research method (Mixed Methodology Research) using survey research or quantitative research to study the community context. Water resource management issues and barriers to ban Na Fai community Tambon Na Fai, Amphur Muang, Chaiyaphum and qualitative research to get insight into insights from the target audience. Using an engaging observation (Participatory Observation), a non-engaged observation (Non-participatory Observation) and the use of an engaging research approach (Participatory Action Research, PAR) is a tool to

drive the community by emphasizing the importance of group dynamics with group chat, and In depth interviews (In Depth Interview) is a research aimed at the emphasis on in-depth education.

The findings found that the water resource management approach in the integrated drought. The database must be used from all sectors related to water resources. The information must be fully and use the research process to find out the truth about the memory problems, including innovations that research the knowledge, techniques, methods and technology. To develop a resource management system, leading to the demands of the country. Considering the overview of the organization that is involved with the water resources of Thailand.

1. The assistance system compensates for damages caused by drought, help heal victims as soon as the disaster occurs. It should not be limited to money. The necessary food and use, but should give community opportunities the power and potential to create a new community. Encourage victims to be the primary core to restore the community and make changes. The key tool is to communicate with other communities that experience the same problem to create and revive new life and community conditions in a short period of time.

2. Promoting the participation of the public sector promotes the integration of "network resource navigation" by promoting government agencies with a mission to promote Knowledge of water resources and disaster management promotes the role of the corporate water resources network to participate and primarily to solve local problems.

3. Stakeholders in water resources management, the participation of all parties and the people in water management must develop a mechanism and integrated management process. By strengthening the network of coordination and collaboration of the Government. Local governments, organizations, NGOs, community organizations, and local residents to develop Use and rehabilitation of water resources

Keywords : Management, Water Resources, Drought, Integration

บทนำ (Introduction)

ปัญหาภัยแล้งเป็นภัยธรรมชาติที่นำความเสียหายทางเศรษฐกิจและสังคม ทั้งทางด้านผลิตผลทางการเกษตรที่ต้องพึ่งพาแหล่งน้ำจากธรรมชาติ ด้านการขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคประกอบกับประเทศไทยเป็นประเทศที่ส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์แปรรูปทางการเกษตรที่สำคัญในตลาดโลก ภัยแล้งจึงมีผลกระทบโดยตรงต่อการลดลงของผลผลิตทางการเกษตรของไทย และมีผลกระทบทางอ้อม ได้แก่ การอพยพทิ้งที่ดินทำกิน ละทิ้งที่อยู่อาศัยไปหางานทำในเมือง ซึ่งเป็นที่ประจักษ์แล้วว่าได้ก่อให้เกิดปัญหาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ตามมา ปัญหาภัยแล้งจึงจัดเป็นปัญหาสำคัญของชาติ

โดยปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดภาวะภัยแล้ง คือ ปริมาณฝน ซึ่งในปี 2558 (กรมอุตุนิยมวิทยา, 2558) มีปริมาณฝนสะสมเฉลี่ยทั้งประเทศเพียง 1,251 มิลลิเมตร น้อยกว่าปกติอยู่ประมาณ 14.73% หรือน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับข้อมูลย้อนหลังตั้งแต่ปี 2524-2557 ซึ่งหมายรวมถึงการมีปริมาณน้ำฝนน้อยกว่าปีที่ประเทศไทยประสบภัยแล้งรุนแรง เช่น ปี 2537 ปี 2542 ปี 2548 ปี 2553 และเมื่อพิจารณาถึงการกระจายตัวของฝนปี 2558 พบว่าบริเวณตอนกลางของประเทศมีฝนตกน้อยมากเป็นบริเวณกว้าง ครอบคลุมทั้งพื้นที่ภาคเหนือ ภาคกลาง ด้านตะวันตกของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ตอนบน ทั้งนี้ พื้นที่ดังกล่าวมีฝนตกน้อยต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี 2557 และถึงแม้ว่าบริเวณชายขอบประเทศจะมีฝนตกอยู่บ้างแต่เป็นปริมาณฝนเพียงเล็กน้อยเท่านั้นและอยู่นอกพื้นที่รับน้ำของอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ ส่งผลให้มีปริมาณน้ำไหลเข้าอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ของประเทศทั้ง 33 อ่าง มีค่อนข้างน้อย เมื่อถึงสิ้นสุดฤดูฝนของปี 2558 (31 ตุลาคม 2558) อ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ทั่วประเทศจึงมีปริมาณน้ำคงเหลือเพื่อเป็นต้นทุนสำหรับฤดูแล้ง ปี 2558/2559 อยู่เพียง 41,105 ล้านลูกบาศก์เมตร ซึ่งอยู่ในเกณฑ์น้อยวิกฤต โดยน้อยที่สุดในรอบหลายปีที่ผ่านมา รวมทั้งน้อยกว่าปี 2553 ซึ่งประเทศไทยประสบภัยแล้งรุนแรง และเมื่อเข้าสู่ฤดูแล้งปี 2558/2559 (พฤศจิกายนถึงเมษายน) ฝนยังคงตกน้อยต่อเนื่อง ซึ่งถือเป็นสภาวะปกติของช่วงฤดูแล้ง ถึงแม้ว่าในเดือนมกราคม จะมีฝนตกมากกว่าปกติค่อนข้างมาก แต่ก็ไม่มีนัยสำคัญต่อการเพิ่มขึ้นของปริมาณน้ำไหลเข้าอ่างเก็บน้ำ อีกทั้งเมื่อเข้าสู่เดือนมีนาคมและเมษายน ฝนกลับตกน้อยกว่าปกติค่อนข้างมาก ส่งผลทำให้มีน้ำมาเติมในเขื่อนน้อยมาก สถานการณ์น้ำจึงอยู่ในภาวะวิกฤตตลอดฤดูกาล โดยมีน้ำคงเหลือรวมทั้งประเทศเมื่อสิ้นสุดฤดูแล้งเพื่อเป็นน้ำต้นทุนในช่วงฤดูฝนปี 2559 เพียง 32,476 ล้านลูกบาศก์เมตร เท่านั้น และหากพิจารณาข้อมูลเป็นรายภาคพบว่า ปี 2558 ปริมาณน้ำกักเก็บคงเหลือในแต่ละภาคมีอยู่ค่อนข้างน้อย มีเพียงภาคใต้ที่สถานการณ์น้ำอยู่ในภาวะปกติ

นอกจากนี้สถานการณ์น้ำในภาคเหนือและภาคตะวันตกยังคงอยู่ในภาวะน้อยวิกฤตพร้อมกัน ต่อเนื่องจากปีที่แล้ว ทำให้ยังคงส่งผลกระทบต่อภาคกลางที่ใช้น้ำต้นทุนจากทั้งสองภาค สำหรับ 4 เขื่อนหลักในกลุ่มน้ำเจ้าพระยา ได้แก่ เขื่อนภูมิพล เขื่อนสิริกิติ์ เขื่อนแควน้อยบำรุงแดน และเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ มีปริมาณน้ำกักเก็บ ณ วันเริ่มต้นเข้าสู่ฤดูแล้งเพียง 10,943 ล้านลูกบาศก์เมตร เท่านั้น ซึ่งเป็นปริมาณน้ำกักเก็บคงเหลือน้อยที่สุดในรอบหลายปี และเมื่อสิ้นสุดฤดูแล้งทั้ง 4 เขื่อน มีปริมาณน้ำกักเก็บเพื่อเป็นต้นทุนในฤดูฝนเพียง 10,515 ล้านลูกบาศก์เมตร ทำให้กรมชลประทานต้องประกาศขอความร่วมมือทำนาปรังในช่วงเวลาดังกล่าว

องค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย จะต้องจัดเวทีประชาคมเพื่อหาวิธีการแก้ไขในการจัดการทรัพยากรน้ำ เพื่อแก้ไขปัญหาภัยแล้งภายในองค์กร ภายในองค์การบริหารส่วนตำบลนาฝาย ซึ่งเกิดขึ้นเป็นประจำ แต่อย่างไรก็ตามความร่วมมือที่ดีเท่าที่ควรจากกลุ่มประชากรผู้ใช้น้ำและเกษตรกรผู้ใช้น้ำ ในเรื่องการประสานงานที่ต้องมีการประสานงานไปยังสำนักงานชลประทานจังหวัดชัยภูมิ เพื่อขอรับการสนับสนุนเงินงบประมาณจัดทำโครงการ จัดการทรัพยากรน้ำภายในตำบลนาฝาย เพื่อให้มีน้ำใช้ตลอดทั้งปี โดยไม่มีปัญหาขาดแคลนน้ำ และการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีระบบในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ให้ได้ทั่วถึง มีประสิทธิภาพจะช่วยลดความเสี่ยงที่จะเกิดความเสียหายจากภัยธรรมชาติหรือภัยแล้งได้

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจในการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะภัยแล้งแบบบูรณาการ ของชุมชนบ้านนาฝาย ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ โดยการศึกษาริบทุชุมชน ศึกษาปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ รูปแบบการดำเนินงาน ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง การลดความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรน้ำในภาวะภัยแล้ง โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมและสร้างจิตสำนึกในชุมชนบ้านนาฝาย รวมถึงศึกษาแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะภัยแล้งแบบบูรณาการ กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในชุมชนบ้านนาฝาย เพื่อมุ่งเน้นหาแนวทางการแก้ไขปัญหาภัยแล้งของบ้านนาฝาย ตำบลนาฝาย จังหวัดชัยภูมิ เพื่อให้สามารถนำไปใช้ในการปกครองส่วนท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาสภาพบริบทชุมชน ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะภัยแล้ง ของชุมชนบ้านนาฝาย ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อศึกษารูปแบบการดำเนินงาน ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการแก้ปัญหายุ่งยาก ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ของชุมชนบ้านนาฝาย ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

3. เพื่อศึกษาแนวทางการลดความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรน้ำในภาวะภัยแล้ง โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมและสร้างจิตสำนึกในชุมชนบ้านนาฝาย ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

4. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะภัยแล้งแบบบูรณาการ กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในชุมชนบ้านนาฝาย ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ อย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology Research) โดยใช้วิธีวิจัยเชิงสำรวจหรือการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อศึกษาถึงสภาพบริบทชุมชน ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะภัยแล้ง ของชุมชนบ้านนาฝาย ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ และการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลวิจัยเชิงลึกจากกลุ่มเป้าหมาย โดยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participatory Observation) และใช้วิธีวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research, PAR) เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนชุมชน โดยเน้นความสำคัญของพลวัต กลุ่ม (Group dynamics) ด้วยการสนทนากลุ่ม (Focus group) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) เป็นการวิจัยที่มุ่งให้ความสำคัญกับการศึกษาเชิงลึก

(1) การตรวจเยี่ยมพื้นที่เบื้องต้น (Community Meeting)

เป็นกระบวนการในขั้นตอนเริ่มต้นของการดำเนินการวิจัย เป็นการบูรณาการนักวิจัยเข้าถึงพื้นที่ศึกษาของการวิจัย โดยการให้นักวิจัยได้เรียนรู้และสัมผัสกับสภาพแวดล้อมชุมชนอย่างใกล้ชิด เพื่อที่จะได้วางแผนการศึกษาวิจัยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการวิจัยต่อไป ซึ่งประกอบด้วยประเด็นการตรวจเยี่ยมในด้านต่าง ๆ

(2) กระบวนการสังเกตและเข้าถึงชุมชน

กระบวนการสังเกต เป็นกลไกที่มีบทบาทในการทำให้นักวิจัยสามารถเข้าถึงชุมชนได้โดยง่าย เนื่องจากการสังเกตคือ การที่นักวิจัยเรียนรู้เชิงสภาพแวดล้อมเชิงพื้นที่ และสภาพแวดล้อมทางความรู้สึกนึกคิดของชุมชน ซึ่งสามารถกระทำได้ทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participatory Observation)

(3) การวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR=Participatory Action Research)

เป็นกระบวนการวิจัยที่ผสมผสานการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) กับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ(Action Research) รวมทั้งวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เข้าด้วยกัน เพื่อได้มาซึ่งองค์ความรู้ใหม่ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยคณะวิจัย ชุมชน และแกนนำชาวบ้านมีส่วนร่วมในการวิจัยทุกขั้นตอน ตั้งแต่ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบและร่วมรับประโยชน์ควบคู่ไปกับ ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง (People-Centered Development) และแก้ปัญหาโดยใช้กระบวนการเรียนรู้ (Problem-Learning Process) ตลอดจนระบบ การสร้างความรู้ และกำเนิดความรู้ในวิธีอื่นที่แตกต่างไปจากของนักวิชาการโดยให้สามารถได้รับความรู้ที่เกิดขึ้นในระบบสังคมของเขา และสามารถที่จะทำความเข้าใจ แปลความหมาย ตลอดจนนำไปใช้ได้เหมาะสมโดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมจะช่วยเปิดเผยให้เห็นคำถามที่ตรงกับปัญหาของชาวบ้าน ปลดปล่อยความคิด การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมจะช่วยให้ชาวบ้านและคนยากจนสามารถใช้ความคิดเห็นของตนอย่างเสรี

(4) การสนทนากลุ่มเจาะจง (Focus Group Discussion)

การสนทนากลุ่มเจาะจง เป็นกระบวนการในการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกในชุมชนหรือกลุ่มองค์กรชุมชน โดยจัดในรูปของเวทีชาวบ้าน นักวิจัยต้องประสานงานร่วมกับชุมชนในการจัดทำเวทีชาวบ้าน โดยมีผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มประมาณ 25-30 คน/เวที หรือขึ้นอยู่กับความสนใจของสมาชิกในชุมชนที่มีต่อประเด็นการสนทนาที่จัดขึ้น ซึ่งกระบวนการในการจัดทำเวทีสนทนากลุ่มเจาะจง

(5) การสัมภาษณ์เดี่ยวแบบเจาะลึก (In-depth Interview)

รูปแบบการสัมภาษณ์เดี่ยวแบบเจาะลึก เป็นการสำรวจ รวบรวมข้อมูลเชิงลึก ที่มุ่งเน้นให้กลุ่มเป้าหมายที่ถูกเจาะจงให้เป็นผู้ให้ข้อมูลสะท้อนข้อมูลระดับบุคคล หรือสะท้อนข้อมูลผ่านการเป็นตัวแทนกลุ่ม หรือตัวแทนชุมชนในพื้นที่ศึกษา โดยมีวิธีปฏิบัติในการสัมภาษณ์เดี่ยวแบบเจาะลึก

(6) การศึกษาเอกสาร

โดยการรวบรวมเอกสารวิชาการต่าง ๆ เช่น หนังสือ รายงานการวิจัย วารสาร บทความ วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ เอกสารการประชุมสัมมนาของนักวิชาการ และแหล่งข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต

ผลการวิจัย (Research Results)

การวิจัยเรื่องแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะภัยแล้งแบบบูรณาการ ของชุมชนบ้านนาฝาย ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. สภาพบริบทชุมชน ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะภัยแล้ง ของชุมชนบ้านนาฝาย ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า

ชุมชนบ้านนาฝาย ตำบลนาฝายเป็นตำบลเก่าแก่ ขอแยกจากตำบลนาเสียวตั้งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2496 มีนายตี เห็นชัยภูมิ เป็นกำนันคนแรก ต่อมาปี 2518 ตำบลท่าหินโงมขอแยกตำบล และในปี 2521 ตำบลห้วยต้อนขอแยกตำบลอีก ปัจจุบันมีทั้งหมด 15 หมู่บ้าน จำนวนประชากรบ้านนาฝาย ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ทั้งสิ้น 9,034 คน จำนวนหลังคาเรือน ทั้งสิ้น 2,676 หลังคาเรือน ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปประกอบด้วยป่าไม้และภูเขาร้อยละ 50 ของพื้นที่จังหวัด นอกนั้นเป็นที่ราบสูง บริเวณตอนกลางของจังหวัดเป็นพื้นที่ราบ มีพื้นที่ป่าไม้และเทือกเขาตั้งเรียงรายจากทิศตะวันออกสู่ทิศตะวันตก ประกอบด้วยเทือกเขาสำคัญ ได้แก่ภูอิเฒ่า ภูแลนคา และภูพังเหย อาชีพหลัก ทำนา อาชีพเสริม หัตถกรรมในครัวเรือน เช่น ทอผ้า จักสาน รับจ้าง สภาพดิน ดินร่วนปนทราย บางแห่งเป็นดินลูกรังและบางแห่งเป็นดินฝนหิน สภาพแหล่งน้ำ แหล่งน้ำธรรมชาติ ลำน้ำ ลำห้วย 30 แห่ง บึง, หนองและอื่น ๆ 25 แห่ง แหล่งน้ำชลประทาน อ่างเก็บน้ำลำซ้อระกา 1 แห่ง แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น ฝาย 24 แห่ง บ่อน้ำตื้น 17 แห่ง บ่อโยธา 58 แห่ง สระน้ำ 24 แห่ง จากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของสภาพอากาศและน้ำเป็นสาเหตุสำคัญของการเพิ่มขึ้นของน้ำท่วมในบางพื้นที่และการขาดแคลนน้ำและภัยแล้งในพื้นที่อื่น ๆ จากผลกระทบจากเหตุการณ์สภาพอากาศที่รุนแรงส่งผลกระทบต่อผู้คนนับล้านทั่วโลก เนื่องจากเหตุการณ์เหล่านี้กลายเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นมากขึ้น รุนแรงมากขึ้นและไม่สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้ แต่ข้อมูลที่ถูกต้องแม่นยำและการวางแผนที่เหมาะสมจะช่วยลดความเสี่ยงและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากน้ำท่วมและภัยแล้งได้อย่างมาก ปัญหาการจัดการน้ำที่ กล่าวได้ว่าชุมชนบ้านนาฝาย เป็นปัญหาต่อเนื่องที่ยากต่อการแก้ไข ตัวอย่างของปัญหาขอกกล่าวถึงพอเป็นสังเขปดังต่อไปนี้

1) ในแต่ละลุ่มน้ำมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนเข้ามาบริหารงานเกี่ยวข้องกับน้ำเฉพาะด้านมากมาย ทำให้วิธีการดำเนินงานของแต่ละหน่วยงานไม่ประสานและไม่มีความต่อเนื่องกัน โดยเฉพาะในพื้นที่ลุ่มน้ำขนาดใหญ่ที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งเกี่ยวกับปัญหาความต้องการน้ำและการจัดสรรน้ำ การจัดหาหรือการพัฒนา และการอนุรักษ์แหล่งน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำ โดยหลักการที่จะให้การจัดการน้ำในลุ่มน้ำเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีข้อมูลและองค์กรรองรับสำหรับการจัดการเฉพาะในแต่ละลุ่มน้ำ เพื่อให้มีการพิจารณาปัญหาต่าง ๆ ภายในลุ่มน้ำ ซึ่งมีการแก้ปัญหาทั้งระยะสั้นและระยะยาวอย่างต่อเนื่อง มีการควบคุม การพัฒนา

การใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำร่วมกับทรัพยากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างชัดเจน การจัดการอย่างเป็นระบบภายในลุ่มน้ำที่มีความชัดเจนนี้ จะสามารถลดความขัดแย้งต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) การวิเคราะห์และจัดการทรัพยากรน้ำที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน เป็นการกำหนดจากบนลงล่างหรือมีการกำหนดให้ดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาลหรือหน่วยงานจากส่วนกลางเป็นหลัก หรืออาจจากผู้มีอำนาจทางการเมืองเสียเป็นส่วนใหญ่ โดยคาดว่าเมื่อมีการก่อสร้างโครงการต่าง ๆ แล้ว ไม่ว่าจะเป็นการก่อสร้างเขื่อน อ่างเก็บน้ำ ระบบชลประทาน และอื่น ๆ จะสามารถช่วยแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนชุมชนต่าง ๆ ได้ ทั้ง ๆ ที่บางโครงการไม่ได้มีการศึกษาและวิเคราะห์ถึงความต้องการของประชาชนในระดับรากหญ้าที่แท้จริง

3) ปัญหาการขาดแคลนน้ำ ภาวะน้ำท่วมและอุทกภัย และการลดลงของคุณภาพน้ำนั้น ที่ยังก่อความเดือดร้อนไปทั่วนี้ กล่าวได้ว่าล้วนมาจากปัญหาเรื่องการจัดการทั้งสิ้น ถือเป็นปัญหาในรูปแบบการบริหารจัดการที่ผิดพลาด เนื่องจากการจัดการทรัพยากรน้ำของไทยทุกยุคสมัยเป็นการดำเนินงานแบบแยกส่วน ไม่เป็นในลักษณะบูรณาการกัน ทั้งในเชิงนโยบายและเชิงสถาบันหรือองค์กรที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการน้ำ จึงก่อให้เกิดความสูญเสียอย่างมากในด้านการใช้ทรัพยากรน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดระยะยาวและทางด้านเศรษฐศาสตร์ จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องมีการปฏิรูปกระบวนการบริหารจัดการกันใหม่

4) เนื่องด้วยกฎหมายไทยกำหนดสิทธิการใช้ทรัพยากรน้ำอย่างกว้าง ๆ ว่า ทรัพยากรน้ำเป็นของไทยทุกคน จึงเป็นการเปิดช่องให้ทุกคนสามารถใช้น้ำอย่างไม่จำกัด ทำให้ทุกคนมีสิทธิที่จะใช้ได้อย่างเสรี นับเป็นต้นเหตุให้เกิดการใช้น้ำที่ด้อยประสิทธิภาพ จึงถึงเวลาแล้วที่คนไทยจะต้องรู้จักประหยัดในการใช้น้ำ ไม่ใช้น้ำอย่างฟุ่มเฟือย นอกจากนี้ยังต้องระวังในเรื่องสิทธิของผู้ใช้ทรัพยากรน้ำว่าต้องได้รับความเป็นธรรมเท่าเทียมกันอีกด้วยแต่ปัญหาสำคัญคือเราจะสามารถจัดการให้สัมฤทธิ์ผลได้อย่างไร

5) ปัจจุบันเมื่อถือกันว่า น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติเป็นสมบัติของส่วนรวมมิใช่เป็นของบุคคลหนึ่ง บุคคลใดโดยเฉพาะทุกคนสามารถเข้าถึงน้ำได้โดยเสรี การที่ไม่มีใครเป็นเจ้าของอย่างแน่ชัดเช่นนี้ ทำให้น้ำแทบไม่มีราคาตลาดแต่มีมูลค่าทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ทำให้เกิดปัญหาหลายประการที่ต้องจัดการให้เหมาะสมและรัดกุมมากขึ้น

2. รูปแบบการดำเนินงาน ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการแก้ปัญหาภัยแล้ง ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ของชุมชนบ้านนาฝาย ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ พบว่า

จากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของสภาพอากาศและน้ำ เป็นสาเหตุสำคัญของการเพิ่มขึ้นของน้ำท่วมในบางพื้นที่และการขาดแคลนน้ำและภัยแล้งในพื้นที่อื่น ๆ จากผลกระทบจากเหตุการณ์สภาพอากาศที่รุนแรงส่งผลกระทบต่อผู้คนนับล้านทั่วโลก เนื่องจากเหตุการณ์เหล่านี้กลายเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นมากขึ้น รุนแรงมากขึ้นและไม่สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้ แต่ข้อมูลที่ถูกต้องแม่นยำและการวางแผนที่เหมาะสมจะช่วยลดความเสี่ยงและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากน้ำท่วมและภัยแล้งได้อย่างมาก

ความผิดพลาดใน “อดีต” นอกจากการปล่อยปละละเลยให้มีการบุกรุกผืนป่าของพี่น้อง ผู้ไร่ที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินแล้ว ยิ่งไปกว่านั้น นโยบายส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจอย่างไร้การควบคุม ไม่มีกรมโคนนิ่ง อาทิ ยางพารา ปาล์ม อ้อย มันสำปะหลัง โดยเฉพาะที่มีนายทุนหนุนหลังแล้วกระตุ้นให้เกิดการแผ้วถางป่าสมบูรณ์ ป่าสงวน เป็นทั้งการทำลายแหล่งต้นน้ำลำธาร ทั้งทำให้ฟ้าฝนแปรปรวนเป็นเหตุให้เกิดทั้งน้ำท่วมและภัยแล้ง ยากแก่การป้องกันคอยแต่แก้ไข ใช้งบประมาณไม่มีประสิทธิภาพชาวบ้านชุมชนบ้านนาผาง กล่าวว่า ปัญหาภัยแล้งเกิดจากหลายสาเหตุ เช่น ความผิดปกติของดินฟ้าอากาศ การตัดไม้ทำลายป่าและขาดการดูแลสภาพแวดล้อม การจัดหาแหล่งน้ำไม่เพียงพอ การขาดการพัฒนากระบวนการส่งจ่ายน้ำ และการขาดความร่วมมือกันในการบริหารจัดการน้ำ ปัญหาเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรและชุมชน

นักวิชาการหรือผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ โครงการชลประทาน กรมทรัพยากรน้ำ กล่าวว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มักเกิดการขาดแคลนน้ำอย่างรุนแรง เมื่อฝนไม่ตกและในฤดูแล้ง เพราะดินเป็นทรายจึงมีการระเหยและการซึมของน้ำลงในดินมากกว่าภาคอื่น ส่วนหน้าฝนก็มักเกิดอุทกภัยตามบริเวณพื้นที่ลุ่มสองฝั่งลำน้ำในลุ่มน้ำต่าง ๆ หลายลุ่มน้ำ ซึ่งนับเป็นปัญหาของภูมิภาคนี้ที่ทำให้ประชาชนจำนวนมากได้รับความเดือดร้อน สภาพปัญหาและสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาดังกล่าว กล่าวได้ว่ามีสาเหตุใหญ่อยู่ 2 ประการคือ เกิดขึ้นเนื่องมาจากการกระทำของมนุษย์ซึ่งเป็นผู้ก่อมีหลายรูปแบบ อีกสาเหตุหนึ่งเนื่องมาจากสภาพตามธรรมชาติของแต่ละท้องถิ่นและความวิปริตผันแปรของฝนที่ตกในฤดูต่าง ๆ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ตามธรรมชาติที่อยู่เหนือการควบคุม

คณะผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลนาผาย กล่าวว่า อบต.มีบุคลากรระบบการดูแล งบประมาณในการช่วยเหลือชาวบ้านที่ประสบปัญหาภัยแล้งมีความเพียงพอเหมาะสมต่อความต้องการ แต่ปัญหาภัยแล้งบ้านนาผาย ตำบลนาผาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ จัดเป็นปัญหาซ้ำซากทุกปีและเพิ่มมากขึ้นในทุก ๆ ปี

ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตชุมชนบ้านนาฝาย กล่าวว่า ในทุก ๆ ปีจะพบปัญหาภัยแล้ง และยังเป็นเช่นเดิมทุกปี จากเมื่อก่อนสามารถปลูกข้าวไปปีละ 2 ครั้งต้องมาเหลือปีละครั้งและต้องไปทำอาชีพอื่นเสริมเพื่อแบ่งเบาภาระ บางครอบครัวก็เอาวัวมาเลี้ยงแต่ไม่มีหญ้าเขียวสดให้วัวกิน น้ำในคลองแห้งขอดเป็นปัญหาซ้ำซากแบบนี้ทุกปี

3. แนวทางการลดความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรน้ำในภาวะภัยแล้ง โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมและสร้างจิตสำนึกในชุมชนบ้านนาฝาย ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

ภัยแล้ง ส่วนใหญ่เกิดจากฝนแล้งและทิ้งช่วง ซึ่งฝนแล้งเป็นภาวะปริมาณฝนตกน้อยกว่าปกติหรือฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล มีผลกระทบโดยตรงกับการเกษตรและแหล่งน้ำ รวมทั้ง การดำรงชีวิตของประชาชน เนื่องจากประชาชนประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ ภัยแล้งจึงส่งผลเสียหายต่อกิจกรรมทางการเกษตร เช่น พื้นดินขาดความชุ่มชื้น พืชขาดน้ำ พืชชะงักการเจริญเติบโต ผลผลิตที่ได้มีคุณภาพต่ำ รวมถึงปริมาณลดลง ส่วนใหญ่ภัยแล้งที่มีผลต่อการเกษตร มักเกิดในฤดูฝนที่มีฝนทิ้งช่วงเป็นเวลานาน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ท่านทรงรับสั่งไว้อย่างชัดเจนมากกว่า “วันนี้โลกเปลี่ยน อากาศเปลี่ยน เราต้องเปลี่ยนการบริหารจัดการน้ำอย่างไรบ้าง สิ่งแรกคือเราต้องเข้าใจธรรมชาติก่อน ต้องเข้าใจว่าเกิดอะไรขึ้นในประเทศไทย ทำไมน้ำแล้ง แนนอน ส่วนหนึ่งมาจากธรรมชาติ ที่ตามมาเราต้องปรับตัวเอง ส่วนหนึ่งของคำตอบในการปรับตัวคือการจัดการน้ำ”

นักวิชาการหรือผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ โครงการชลประทาน กรมทรัพยากรน้ำ กล่าวว่าแนวโน้มผลผลิตต่อไร่และการบริการจัดการน้ำในภาคเกษตรดูย่ำแย่อนาคต เพราะพรรคการเมืองต่าง ๆ ยังมุ่งดำเนินนโยบาย “ขายตรง” เช่น จำนำหรือประกันราคาข้าว ซึ่งเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรอย่างมีก่งาย คือตอกตรึงให้เกษตรกรต้องพึ่งพารัฐไม่สิ้นสุดและไม่สนใจกับการปรับปรุงผล ผลิตต่อไร่ แทนที่จะให้ความสำคัญกับการปรับปรุงประสิทธิภาพในการเพาะปลูก และจัดการกับปัญหาพ่อค้าคนกลางเถลิงอำนาจผูกขาดอย่างจริงจัง

นอกจากความขัดแย้งเรื่องน้ำจะทวีความรุนแรงจากภาวะภัยแล้งและน้ำท่วม และนักการเมืองก็ยังไม่สนใจหลักเศรษฐศาสตร์ที่ช่วยสร้างศักยภาพในการแข่งขัน อย่างยั่งยืน มากเท่ากับการโหมนโยบาย “ประชานิยม” เพื่อซื้อเสียงและซื้อใจผู้คน ปัญหาที่เกี่ยวกับน้ำในไทยอีกส่วนยังมีรากอยู่ในความเหลื่อมล้ำทางอำนาจและ เศรษฐกิจ ทำให้มันไม่ใช่ปัญหาทางธรรมชาติหรือวิทยาศาสตร์ เท่ากับเป็นปัญหาทางการเมืองและการพัฒนา

คณะผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ กล่าวว่า ความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรน้ำในภาวะภัยแล้งนั้นเกิดขึ้นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยแบ่งเป็น 3 ด้าน

1. ด้านเศรษฐกิจ สิ้นเปลืองและสูญเสียผลผลิตด้านเกษตร ปศุสัตว์ ป่าไม้ การประมง เศรษฐกิจทั่วไป เช่น ราคาที่ดินลดลง โรงงานผลิตเสียหาย การว่างงาน สูญเสียอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว พลังงาน อุตสาหกรรมขนส่ง

2. ด้านสิ่งแวดล้อม ส่งผลกระทบต่อสัตว์ต่าง ๆ ทำให้ขาดแคลนน้ำ เกิดโรคกับสัตว์ สูญเสียความหลากหลายพันธุ์ รวมถึงผลกระทบต่อด้านอุทกวิทยา ทำให้ระดับและปริมาณน้ำลดลง พื้นที่ชุ่มน้ำลดลง ความเค็มของน้ำเปลี่ยนแปลง ระดับน้ำในดินเปลี่ยนแปลง คุณภาพน้ำเปลี่ยนแปลง เกิดการกัดเซาะของดิน ไฟป่าเพิ่มขึ้น ส่งผลกระทบต่อคุณภาพอากาศและสูญเสียทัศนียภาพ เป็นต้น

3. ด้านสังคม เกิดผลกระทบในด้านสุขภาพอนามัย เกิดความขัดแย้งในการใช้น้ำ และการจัดการคุณภาพชีวิตลดลง

4. แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะภัยแล้งแบบบูรณาการ กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในชุมชนบ้านนาฝาย ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ อย่างยั่งยืน มีการดำเนินการ ดังนี้

1) องค์กรบริหารจัดการน้ำมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกระจายหลายหน่วยงานการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ยังไม่เป็นเอกภาพ กล่าวคือขาดเป้าหมายร่วมกันในการบริหารจัดการ และไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เพราะหน่วยงานส่วนราชการต่างๆ ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบแก้ไขปัญหาระบบน้ำมีอยู่หลากหลาย ขาดการบริหารจัดการร่วมกันแบบบูรณาการ ไม่มีหน่วยงานใดรับผิดชอบเป็นเจ้าภาพหลักในการบริหารจัดการที่แท้จริงและเป็นรูปธรรมในการกำหนดทิศทางการบริหารจัดการให้เป็นเอกภาพและมีกรอบแผนที่ชัดเจน

2) ขาดการวางแผนและการพัฒนาอย่างบูรณาการแบบองค์รวม ทั้งความร่วมมือและการประสานงานระหว่างหน่วยงาน/องค์กร/สถาบันที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา รวมทั้งกลุ่มจังหวัดในแต่ละพื้นที่ทำให้การพัฒนาโดยองค์รวมขาดความเชื่อมโยงและไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

3) ปัญหาด้านฐานข้อมูลและองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรน้ำ ได้แก่ ข้อมูลที่มีอยู่กระจายอยู่ในหลายหน่วยงาน และหลายครั้งมีการขัดแย้งของข้อมูล ข้อมูลมีความหลากหลาย และยังไม่มีการจัดกลุ่มข้อมูลอย่างเป็นระบบและอยู่ในมาตรฐานเดียวกัน ทำให้ยากต่อ

การนำไปใช้ การขาดความเชื่อมโยง เชื่อมต่อของข้อมูลที่สมบูรณ์และทันสมัย การขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ การขาดศูนย์ระบบข้อมูลและองค์ความรู้ด้านทรัพยากรน้ำของประเทศ

4) ผู้ใช้น้ำในกิจกรรมต่าง ๆ ยังขาดจิตสำนึกในการใช้น้ำอย่างประหยัด ขาดวินัยของผู้ใช้น้ำอย่างถูกต้อง รวมทั้งไม่รู้วิธีการอนุรักษ์น้ำที่ถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญด้านหนึ่งที่ทำให้มีน้ำมีปริมาณไม่พอใช้เช่นกัน

5) ปัญหาด้านการขาดงบประมาณและแผนงบประมาณในการดำเนินงาน ซึ่งเป็นกรพิจารณางบประมาณโดยยึดพื้นฐานจากงบประมาณเดิมของแต่ละหน่วยงานเคยได้รับในปีที่ผ่านมา และตามที่หน่วยงานเสนอขอโดยขาดการพิจารณาด้วยปัญหาในภาพรวมของประเทศ โดยเฉพาะด้านการจัดการทรัพยากร ทำให้การปฏิบัติงานเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำตามภารกิจและงบประมาณที่ได้รับมา จึงขาดการประสานงานหรือไม่ประสานแผนปฏิบัติการอย่างจริงจัง ทำให้การแก้ไขปัญหาเป็นไปอย่างไม่สมบูรณ์ในแต่ละพื้นที่ หรือปัญหาบางอย่างไม่ได้รับความสนใจแก้ไขอย่างจริงจัง เพราะงบประมาณที่จัดสรรการกระจายมากและแก้ไขปัญหามีประสิทธิภาพ

6) ปัญหากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำไม่ครอบคลุมและการเกิดช่องว่างให้มีการจัดการน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพได้แก่

(1) สิทธิในการใช้น้ำ น้ำที่อยู่ในแม่น้ำลำคลองทั่วไปนั้นเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภทหนึ่งเพราะน้ำที่อยู่ในทางน้ำย่อมมีไว้สำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน ผลทางกฎหมายที่ตามมาก็คือ ทุกคนมีสิทธิใช้น้ำในแม่น้ำลำคลองทั่วไป ไม่มีความแตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นผู้ใช้น้ำภาคเอกชน หน่วยงานของรัฐไม่มีอำนาจในการสั่งห้ามมิให้ประชาชนใช้น้ำจากทางน้ำ เพราะทุกคนมีสิทธิในการใช้น้ำเท่าเทียมกัน

(2) มลพิษทางน้ำ ปัญหามลพิษทางน้ำมีได้อยู่ในความรับผิดชอบของกรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพียงหน่วยงานเดียว มีหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในทางปฏิบัติเมื่อปัญหาใดอยู่ในความรับผิดชอบของหลายหน่วยงาน มีแนวโน้มว่าปัญหานั้นมิได้รับการแก้ไขอย่างทันการณ์และเหมาะสม เพราะคิดว่าหน่วยงานของตนเองมิใช่ผู้รับผิดชอบหลัก

(3) องค์กร ในอดีตก่อนการปฏิรูประบบราชการเมื่อปี พ.ศ.2545 มีหน่วยงานระดับชาติหลายหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา การบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ แต่ในปัจจุบันลดลงในส่วนที่จะเกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำจะมีเฉพาะในส่วนขององค์กรเพื่อการบริหารจัดการ ได้แก่ คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ

คณะกรรมการลุ่มน้ำ คณะกรรมการลุ่มน้ำย่อย โดยได้กำหนดเรื่องขององค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ไว้ชัดเจน

(4) การป้องกันน้ำท่วม โดยปกติการป้องกันน้ำท่วมที่ผ่านมาได้ดำเนินการโดยหน่วยงานทั้งส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น โดยอาศัยมาตรการตามที่แต่ละหน่วยงานเห็นสมควร เช่น การสร้างคันกันน้ำเข้าสู่พื้นที่ การขุดขยายคลองเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการระบายน้ำ แต่สิ่งที่เป็นปัญหา คือ การประสานงานของหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับป้องกันน้ำท่วม เนื่องจากไม่มีหน่วยงานหรือองค์กรรับผิดชอบปัญหานี้โดยตรง ดังนั้นจึงควรจะมีการมอบหมายให้หน่วยงาน เช่น กรมชลประทาน หรือกรมทรัพยากรน้ำมีหน้าที่รับผิดชอบและเป็นหน่วยงานหลักในการประสานงาน

(5) การพัฒนาอนุรักษ์แหล่งน้ำ มีกฎหมายหลายฉบับและอยู่ในความรับผิดชอบของหลายหน่วยงาน แม้จะได้มีกฎหมายหลายฉบับที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งน้ำ แต่มิได้หมายความว่า การพัฒนาแหล่งน้ำจะดำเนินการไปอย่างเหมาะสม และแหล่งน้ำได้รับการคุ้มครองอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพเสมอไป

7) ความหลากหลายของกฎหมาย และขาดความเป็นเอกภาพ การขาดกฎหมายแม่บทหรือพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำแห่งชาติการขาดความครอบคลุมของกฎหมาย ถึงแม้ว่าบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรน้ำมีแฝงอยู่ในกฎหมายหลายฉบับ และปัจจุบันได้ใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2550 แต่มีเนื้อหาสาระยังไม่ครอบคลุมเบ็ดเสร็จทำให้การบังคับใช้ยังไม่ครอบคลุมทุกกรณีความซ้ำซ้อนของกฎหมายส่วนใหญ่เป็นความซ้ำซ้อนกันในการบังคับใช้กฎหมายโดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบทลงโทษปัญหาความล่าช้าและมีช่องว่างของกฎหมายเกี่ยวข้องกับน้ำที่บังคับใช้ในปัจจุบัน บางฉบับได้ประกาศใช้มาเป็นเวลานานโดยมิได้มีการปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาของกฎหมายให้มีความเหมาะสมกับสภาพปัจจุบันแต่อย่างใด จึงก่อให้เกิดปัญหาในการใช้บังคับ

8) การขาดความเป็นเอกภาพ สภาพของกฎหมายในปัจจุบันยังขาดความเป็นเอกภาพเนื่องจากกฎหมายที่บังคับใช้ในเรื่องเดียวกันมีจำนวนมาก แต่กฎหมายแต่ละฉบับมีการบังคับใช้ไม่ครอบคลุมในทุกกรณี ซึ่งนอกจากจะก่อให้เกิดความสับสนในการใช้กฎหมายแล้ว ยังก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติตามมาอีกด้วย เพราะว่าผู้บังคับใช้มักเกิดความสับสน และไม่แน่ใจว่าสมควรจะใช้กฎหมายฉบับใดเหมาะสมที่จะบังคับใช้แก่กรณีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เมื่อเกิดปัญหาขึ้นแล้วต้องเสียเวลาในการวินิจฉัยและตีความ จึงขาดความคล่องตัวในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น แม้ว่ารัฐบาลจะมีนโยบายด้านทรัพยากรแหล่งน้ำอยู่บ้างแล้ว แต่ทั้งนี้ยังขาดนโยบายการบริหารจัดการทรัพยากร

น้ำที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมเพียงพอที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ เนื่องจากการจัดทำนโยบายและแผนด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่ผ่านมาจำกัดอยู่ในวงแคบ โดยที่ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำน้อย ยิ่งไปกว่านั้นยังไม่มีแผนแม่บทที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนเพื่อให้หน่วยงานต่าง ๆ ยึดถือปฏิบัติเป็นมาตรฐานเดียวกัน

9) ความไม่สามารถในการใช้กฎหมายพระราชบัญญัติและข้อกำหนดต่าง ๆ ความไม่สามารถบังคับใช้กฎหมาย ข้อกำหนด มาตรการ และนโยบายการพัฒนาพื้นที่ตามที่ผังเมืองกำหนดไว้ได้อย่างจริงจังและไม่มีประสิทธิภาพ ผังเมืองที่วางไว้ไม่ค่อยมีความเหมาะสม ปฏิบัติแล้วเกิดความขัดแย้งประกอบกับการบังคับใช้ผังเมืองไม่ทันต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างทันเหตุการณ์ รวมทั้งกฎหมายด้านสิ่งแวดล้อมและกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

10) ขาดการจัดระเบียบและการกำหนดเขตการใช้ที่ดินประเภทต่าง ๆ (Zoning) ที่ชัดเจนเพื่อกำหนดกรอบการเจริญเติบโตที่เหมาะสม ทั้งพื้นที่อยู่อาศัย พื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่อุตสาหกรรม พื้นที่อนุรักษ์ จึงส่งผลให้เกิดปัญหาการจราจร ปัญหามลภาวะจากโรงงานอุตสาหกรรม ปัญหาน้ำท่วม ปัญหาสภาวะแวดล้อมเสื่อมโทรม และปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอื่น

11) ปัญหาด้านฐานข้อมูลและองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรน้ำ ระบบฐานข้อมูลถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ใช้ประกอบการพิจารณาในการลงทุนและการจัดสรรงบประมาณ รวมไปถึงการวางแผนนโยบายของการพัฒนาทรัพยากรน้ำ

(1) ข้อมูลที่มีอยู่อย่างกระจัดกระจายในหลากหลายหน่วยงานและในหลายเรื่อง ข้อมูลมีความขัดแย้งกัน ไม่น่าเชื่อถือ

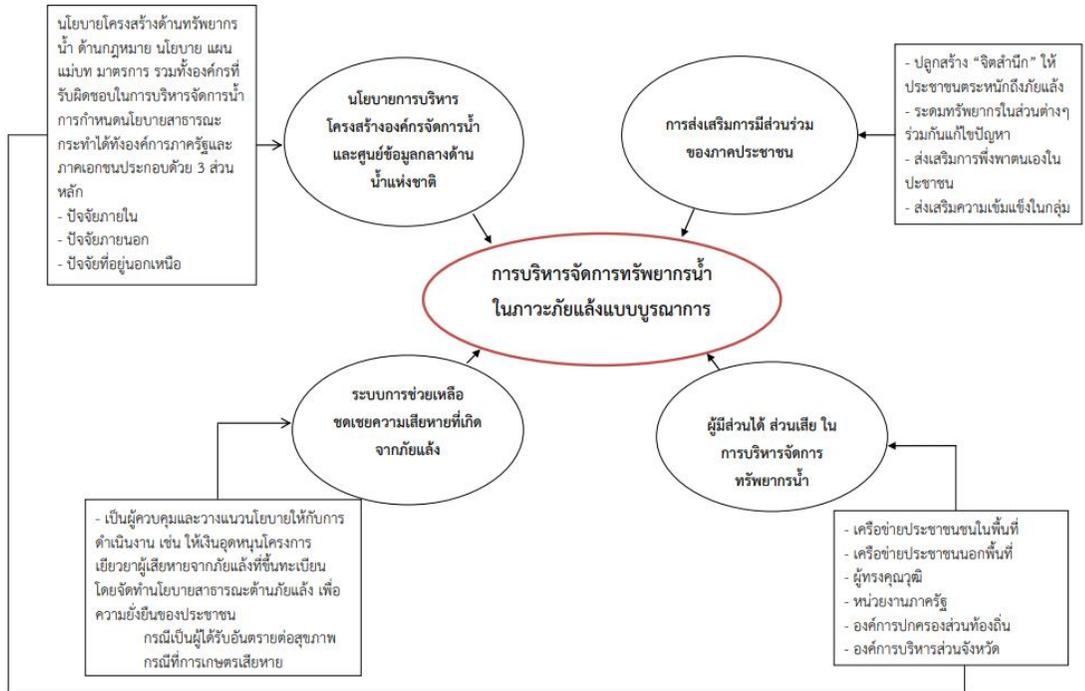
(2) ข้อมูลมีความหลากหลาย และยังไม่มีการจัดกลุ่มข้อมูลอย่างเป็นระบบและอยู่ในมาตรฐานเดียวกัน ทำให้ยากต่อการนำไปใช้

(3) การขาดความเชื่อมโยง เชื่อมต่อ ของข้อมูลที่สมบูรณ์และทันสมัย

(4) การขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ

(5) การขาดศูนย์ระบบข้อมูลและองค์ความรู้ด้านทรัพยากรน้ำของประเทศ

(6) การขาดระบบการดำเนินงานด้านการวิจัย ส่งเคราะห์ข้อมูล ประมวล และนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ภาพที่ 1 แผนการดำเนินงานจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะภัยแล้งแบบบูรณาการ ของชุมชนบ้านนาฝาย ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

จากผลการวิจัยเรื่องแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาวะภัยแล้งแบบบูรณาการของชุมชนบ้านนาฝาย ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ สรุปได้ว่าผลการวิจัยมีความสอดคล้องการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology Research) ซึ่งสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

จากรูปแบบการดำเนินงาน ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการแก้ปัญหาภัยแล้ง ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ของชุมชนบ้านนาฝาย ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ

1. ด้านการเตรียมการ

1.1 ทำบัญชีพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการประสบปัญหาภัยแล้ง

1.2 จัดทำแผนแก้ไขปัญหาภัยแล้ง ทำแผนแจกจ่ายน้ำให้แก่ชาวบ้าน ตามข้อมูล

พื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการประสบปัญหาภัยแล้งที่สำรวจไว้แล้ว

1.3 จัดเตรียมกำลังคน วัสดุ อุปกรณ์ รถยนต์บรรทุกน้ำ เครื่องสูบน้ำ เครื่องมือ
อื่นๆใช้ในการบรรเทาความเดือดร้อนจากภัยแล้งไว้ให้พร้อมใช้การได้ทันที

1.4 สำรวจตรวจสอบแหล่งน้ำ รวมทั้งภาชนะเก็บกักน้ำให้อยู่ในสภาพที่ใช้การได้
อย่างเพียงพอและจัดทำบัญชีไว้ เพื่อใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำดังกล่าวรวบรวมข้อมูลและประมวล
ข้อคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง

1.5 ดำเนินการขุด ลอก คู คลอง แหล่งน้ำสาธารณะ เพื่อให้สามารถเก็บกักน้ำไว้
ใช้ในวงหน้าแล้ง

1.6 รมรงค์และส่งเสริมให้ประชาชน มีส่วนร่วมในการจัดหาภาชนะเก็บกักน้ำ
และใช้น้ำเพื่อการอุปโภคและบริโภคอย่างประหยัด ถูกวิธี ถูกสุขลักษณะ รวมทั้งทำความเข้าใจและ
แนะนำให้เกษตรกรปลูกพืชที่ใช้น้ำน้อยหรือพืชฤดูแล้ง ตามนโยบายและตามมาตรการส่งเสริมการ
เพาะปลูกพืช ฤดูแล้ง

1.7 ประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้ความสำคัญในการดูแลรักษา
แหล่งน้ำสาธารณะ คู คลอง และภาชนะเก็บกักน้ำอื่น ๆ เพื่อให้มีน้ำอุปโภคและบริโภคในตลอดฤดู
แล้ง อีกทั้งพิจารณาสนับสนุนงบประมาณในการป้องกันและแก้ไขปัญหาจากภัยแล้ง

1.8 ติดตามและประสานการบริหารจัดการน้ำ กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่าง
ใกล้ชิด เช่นกรมทรัพยากรน้ำ กรมทรัพยากรน้ำบาดาล กรมชลประทาน เป็นต้น

2. ด้านการให้ความช่วยเหลือ

2.1 พิจารณาให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยแล้งตามระเบียบกระทรวงการคลัง
ช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน เพื่อช่วยเหลือราษฎรที่ประสบภัยแล้ง ในปัญหาเฉพาะหน้า
เร่งด่วนที่เกิดขึ้นตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในด้านต่าง

2.2 การประกาศพื้นที่ประสบภัยแล้งของจังหวัด ให้พิจารณาประกาศเป็นพื้นที่
ประสบภัย แยกเป็นรายตำบล เฉพาะหมู่บ้านที่มีสถานการณ์ภัยแล้งเกิดขึ้นแล้วเท่านั้น และคิดเป็น
ร้อยละเปรียบเทียบกับจำนวนหมู่บ้านทั้งหมดของจังหวัด เพื่อให้การประเมินสถานการณ์ที่เกิดขึ้น
เป็นไปอย่างถูกต้องตามข้อเท็จจริง

2.3 ข้อมูลจำนวนราษฎรครัวเรือนที่ประสบภัยแล้ง ให้รายงานตามความเป็นจริงที่
เกิดเฉพาะครัวเรือนที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนเท่านั้น

2.4 ข้อมูลพื้นที่การเกษตรที่ ได้รับความเสียหายแล้ว และที่คาดว่าจะเสียหาย ให้
ประสานข้อมูลกับสำนักงานเกษตรจังหวัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การช่วยเหลือเยียวยา
ต่อไป

3. มุ่งแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนและกิจการต่าง ๆ อันเนื่องมาจากการขาดแคลนน้ำและภัยแล้ง โดยการพัฒนาและจัดหาจากแหล่งน้ำต่าง ๆ ที่เหมาะสม ได้แก่ น้ำในบรรยากาศ แหล่งน้ำผิวดิน และแหล่งน้ำบาดาล ดำเนินการในพื้นที่และลุ่มน้ำที่มีศักยภาพโดยวิธีการที่หลากหลายและเหมาะสม ทั้งในระยะเร่งด่วนและระยะยาว

4. เน้นการจัดสรรน้ำให้เหมาะสมและมีความเป็นธรรม จัดลำดับความสำคัญของการใช้น้ำในแต่ละพื้นที่โดยประชาชนมีส่วนร่วม เพื่อให้มีการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนภายใต้กติกาการจัดสรรที่ชัดเจน

5. เร่งรัดให้มีการอนุรักษ์ต้นน้ำลำธาร ปรับปรุงฟื้นฟูและบูรณะรักษาแหล่งน้ำที่มีอยู่ตามธรรมชาติและแหล่งน้ำที่รัฐสร้างไว้ใหม่ให้มีสภาพเสื่อมโทรมทั้งที่อาจเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและโดยการกระทำของมนุษย์

5.1 การบรรเทาความเดือดร้อนให้กับประชาชนภาคส่วนต่าง ๆ เช่น แผนการแจกจ่ายน้ำ

5.2 การดูแลรักษา และการสนับสนุนสถานที่สำคัญที่อาจได้รับผลกระทบจากการขาดน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค เช่น โรงพยาบาล สิ่งสาธารณูปโภค (การขาดแคลนน้ำดิบในการทำน้ำประปา) เป็นต้น

5.3 การบริหารทรัพยากรเครื่องมือ เครื่องจักรกล งบประมาณ และการเงิน เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติของทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และหน่วยทหารในการปฏิบัติหน้าที่

5.4 การรักษาความปลอดภัยให้กับประชาชน การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมที่พบบ่อยในช่วงฤดูแล้ง เพื่อลดการซ้ำเติมปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนจากปัญหาอาชญากรรม

6. การป้องกันควบคุมโรคระบาดในช่วงฤดูแล้ง

6.1 การสร้างการรับรู้ให้ประชาชนในช่วงเกิดภัยแล้ง เพื่อสร้างการรับรู้ให้กับประชาชน โดยการแจ้งเตือนสถานการณ์น้ำ และมาตรการการบริหารจัดการน้ำของภาครัฐที่ประชาชนสามารถเข้าใจ และเข้าถึงได้ง่าย การรณรงค์ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการประหยัดน้ำ การประชาสัมพันธ์ช่องทางขอรับความช่วยเหลือจากทางราชการและเครือข่าย เพื่อให้ประชาชนสามารถติดตามข้อมูลข่าวสารจากทางราชการอย่างต่อเนื่อง (การปฏิบัติ การข่าวสาร Information Operation: IO) สร้างความเข้าใจกับประชาชน ป้องกันความขัดแย้งในประเด็นแย่งน้ำ

6.2 การขอรับการสนับสนุนจากหน่วยทหารในพื้นที่ เช่น การสนับสนุนเครื่องจักรกล และกำลังพล ในการช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนจากภัยแล้ง โดยการดำเนินการให้ใช้แผนบรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม พ.ศ. 2558 ประกอบในการพิจารณาดำเนินการ ซึ่งแผนฯดังกล่าวได้กำหนดให้หน่วยทหารในแต่ละพื้นที่รับผิดชอบภารกิจการให้ความช่วยเหลือประชาชนถึงระดับอำเภอ โดยมีช่องทางการสนับสนุนด้านงบประมาณในหลายช่องทาง อาทิเช่น งบประมาณ อปท. เงินอุดหนุนราชการฯ เป็นต้น

6.3 การแบ่งมอบพื้นที่รับผิดชอบในการให้ความช่วยเหลือ เมื่อเกิดสถานการณ์ภัยแล้งหรือผลกระทบจากสถานการณ์ภัยแล้งในพื้นที่ ให้เจ้าหน้าที่ เจ้าพนักงาน และอาสาสมัครต่าง ๆ ที่มาร่วมปฏิบัติงานต้องรายงานตัวต่อผู้อำนวยการศูนย์บัญชาการเหตุการณ์ เมื่อจังหวัดยกระดับการจัดการสาธารณภัยเป็นภัยระดับ 2 เพื่อรับมอบภารกิจ และพื้นที่รับผิดชอบ เพื่อให้เกิดการสนธิกำลังเข้าปฏิบัติการช่วยเหลือผู้ประสบภัยได้อย่างรวดเร็ว และมีศักยภาพ โดยให้มีการแบ่งการปฏิบัติปรากฏตามคำสั่งจัดตั้งศูนย์บัญชาการเหตุการณ์และแต่งตั้งคณะกรรมการศูนย์บัญชาการเหตุการณ์ ป้องกันและแก้ไขปัญหาภัยแล้งจังหวัดน่าน ทั้งนี้ ได้กำหนดแนวทางปฏิบัติร่วมกับหน่วยทหารในพื้นที่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีการแบ่งมอบภารกิจหน้าที่การรับผิดชอบในพื้นที่

7. ช่วงการฟื้นฟู ภายหลังจากสถานการณ์ภัยแล้งบรรเทาลง ประกอบด้วย

7.1 มาตรการฟื้นฟูพื้นที่การเกษตรที่ประสบภัยแล้ง ได้แก่ การส่งเสริมเครือข่ายเกษตรกร การสนับสนุนปัจจัยด้านการเกษตร ฯลฯ

7.2 การส่งเสริมกิจกรรมการมีส่วนร่วมภาคเอกชน และประชาชน ในรูปแบบประชารัฐ เพื่อฟื้นฟูพื้นที่ประสบภัยแล้ง

7.3 การบูรณาการแผนการฟื้นฟูให้กับผู้ประสบภัยแล้งตามกฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวข้อง ของภาคส่วนต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. การสนับสนุนและส่งเสริมการขุดสระน้ำในไร่นาของเกษตรกรและการขุดเจาะน้ำบาดาลในพื้นที่ แล้งซ้ำซากและด้อยโอกาสที่ระบบส่งน้ำไปไม่ถึง เพื่อให้เกษตรกรได้มีน้ำใช้เพื่อการเกษตรและอุปโภคบริโภค ในฤดูแล้ง

2. สนับสนุนและดำเนินการให้เอกชนเข้ามาบริหารจัดการน้ำในการส่งน้ำในพื้นที่ชลประทาน เพื่อให้มีการจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง (References)

กรมอุตุนิยมวิทยา. (2558). สถิติปริมาณน้ำฝนในประเทศไทย. สืบค้น จาก
<https://www.tmd.go.th/info/info.php?FileID=55>

วิถึฏฐะพุทธรศาสนาในสังคคไทย

Buddhist possibility in thai society

พระปลัดเมธี เขมปณโย¹ และนรรุณ กุลผาย²

Phra Palad Mathee Khemapanyo¹ and Narun Kulpa²

Received : April 1, 2019; Revised : July 15, 2020; Accepted : July 18, 2020

บทคัดย่อ (Abstract)

พุทธรศาสนาในสังคคไทย มีคความเป็นองคกรมันคถาวรและมืองคประกอบอย่างชัดเจนน ทั้งศาสนาบุคคล ศาสนธรรม ศาสนพิธี และศาสนสถาน แต่ถ้ามองให้ลึกกลงไปองคประกอบเหล่านี้ กลับเป็นปัญหาหลัก หรือ จุดด้อยของพุทธรศาสนาในสังคคไทย ด้วยสาเหตุหลายประการ ด้วยกัน ตั้งแต่ยุคอาณาจักรสุโขทัยเป็นต้นมา จนถึยุครัตนกรุงโกสินทร์ กระทบวนทางศาสนาพุทธรในประเทศไทยได้พัฒนาตนเองตลอดมา ท่ามกลางสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมและสังคคที่แตกต่างจากแหล่งกำเนิดของศาสนา ดังนั้น กระทบวนการทางศาสนาจึงเปลี่ยนแปลงบทบาทตนเอง เพื่อสนองตอบนโยบายสร้างชาติ โดยมีบุคลากรทางศาสนาคือ พระสงฆ์เป็นผู้สนองงาน

บทความนี้ จึงเป็นการนำเสนอให้เห็นวิถึฏฐะพุทธรศาสนาในสังคคไทย ที่แม้พุทธรศาสนาจะมีบทบาทสำคัญในสังคคไทย แต่ก็ยังอยู่ภายใต้การครอบงำของสังคคอยู่ดี ทั้งในด้านการเมือง สังคค และวัฒนธรรม เพราะศาสนาพุทธรเป็นของคนไทย ฉะนั้น ทุกสถานการณ์ของศาสนาพุทธรในสังคคไทยจึงเป็นไปภายใต้ความต้องการของคนไทย พุทธรศาสนาไทยไม่ได้ขับเคลื่อนตนเองอย่างอิสระอย่างเสรีโดยยัตธรรมวินัยเป็นเกณฑ์ ไม่ต้องไปคดูอื่นไกล ดูสถานการณ์การแต่งตั้งสมเด็จพะระสังฆราชาผู้เป็นประมุขสงฆ์เป็นตัวอย่างของสถานการณ์พุทธรศาสนาในสังคคไทย

คำสำคัญ (Keywords) : วิถึฏฐะ, พุทธรศาสนา, สังคคไทย

¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์; Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phokhunphamueang Buddhist College, Thailand; e-mail : sara_sing10@hotmail.com

²มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์; Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phokhunphamueang Buddhist College, Thailand.

Abstract

Buddhism in Thai society There is a firm, permanent, and clearly defined organization. Both religious people, religious ordinances, and religious places. But if looking deeper into these elements Instead, it is the main problem or weakness of Buddhism in Thai society. For many reasons Since the Sukhothai Kingdom era Until the Rattanakosin era The Buddhist process in Thailand has continuously developed itself. In the midst of cultural and social environments that are different from the origin of religion, religious processes change their roles. In response to the national building policy With religious personnel which are The monks are the responders. This article therefore presents the Buddhist phase in Thai society. Although Buddhism plays an important role in Thai society But still under the dominance of society anyway Both in politics, society and culture, because Buddhism belongs to Thai people, therefore, every situation of Buddhism in Thai society is under the needs of Thai people. Thai Buddhism does not drive itself freely and freely by adhering to discipline as the criterion. No need to go to see other places far. See the situation of the appointment of the monk, the monk, as an example of the situation of Buddhism in Thai society.

Keywords : Watta, Buddhism, Thai society

บทนำ (Introduction)

ด้วยเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับพระพุทธศาสนาในสังคมไทยปัจจุบัน ทั้งกรณีธรรมกาย และการแต่งตั้งองค์ประมุขสงฆ์ครั้งล่าสุด ซึ่งล้วนแต่เป็นประเด็นให้เห็นการครอบงำองค์กรทางศาสนาจากคนภายนอกองค์กร พร้อมทั้งความขัดแย้งทางด้านศาสนาของพุทธศาสนิกเอง ในสถานการณ์เหล่านั้น เหตุการณ์ใหญ่ๆมักจะถูกอำนาจรัฐเข้ามามีส่วนในการกระทำทั้งในด้านลบและด้านบวก โดยที่องค์กรทางศาสนาพุทธไม่สามารถดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างมีอิสระ มักจะถูกแทรกแซงจากบุคคลภายนอกเสมอ ในประเด็นนี้เราจึงทำความเข้าใจ โดยการย้อนมองความเป็นไป และเป็นมาของพุทธศาสนาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เป็นคำเดียวกับ วัฏฏะ ในการตั้งชื่อเรื่อง เพื่อต้องการสื่อถึงประวัติความเป็นมาของพุทธศาสนาและสิ่งที่ทำให้พุทธศาสนายังคงอยู่ในวังวนสังคมไทยสืบต่อไป

พุทธศาสนาเข้ามาสู่ประเทศไทย

จากแนวทางแห่งการประพฤติปฏิบัติตนของเหล่านักบวชในศาสนาของสมณโคตม ที่เรียกว่า ธรรมวินัย หรือ ศาสนา ซึ่งแปลว่า คำสอนของพระพุทธเจ้า หลังพุทธปรินิพพานราวพุทธศตวรรษที่ 3 รัชสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ผู้ต้องการแผ่แสนยานุภาพครอบงำอาณาจักรต่าง ๆ ตั้งแต่เทือกเขาหิมาลัยจนถึงแหลมอินเดีย หลังจากพระองค์ใช้ยุทธวิธีในการครอบงำผู้คนได้กว้างขวางไพศาล พระองค์กลับมีความคิดใหม่ว่า ชัยชนะอันสูงสุดต้องเป็นชัยชนะที่ได้ด้วยธรรม เพราะธรรมจะให้ผลคือความสุขอย่างเดียว จากนั้นมา พระองค์ก็ทรงนำหลักธรรมพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการปกครอง พร้อมทั้งส่งคณะธรรมทูตออกไปประกาศเผยแผ่ หลักธรรมในต่างแดน แทนการยกกองทัพไปยึดครอง รวมทั้งดินแดนสุวรรณภูมิซึ่งเป็นที่ตั้งของประเทศไทยในปัจจุบัน

สุวรรณภูมิในยุคนั้น ผู้คนนับถือผี ไสยศาสตร์ คณะธรรมทูตที่นำโดยคณะพระโสณเถระ และพระอุตตระเถระ ต้องปราบภูตผีปิศาจ ยักษ์มารเสียก่อน จึงสามารถเผยแผ่ศาสนาได้ ในการเผยแผ่ศาสนาของคณะธรรมทูตต้องอาศัยคนอินเดียที่เข้ามาอยู่ก่อนเป็นผู้ช่วยในการเผยแผ่คำสอน ซึ่งคนอินเดียเหล่านี้ คือ พวกอินเดียที่นับถือศาสนาพราหมณ์ (Mahamakut Buddhist University, 2000 : 64-65)

จากประวัติการเข้ามาเผยแผ่พุทธศาสนาทำให้ทราบถึงประเด็นศาสนาที่เป็นเครื่องมือขยายอำนาจปกครองของพระเจ้าอโศกมหาราช ถึงแม้พระองค์จะสนับสนุนพุทธศาสนาอย่างมาก แต่ก็เจตนาด้านการเมืองอยู่เช่นกัน และพระองค์ยังใช้กระบวนการทางการเมืองเข้ามาจัดการกับศาสนาอื่น ๆ ไม่น้อย นั่นคือต้นเหตุที่พุทธศาสนาเข้ามาสู่ประเทศไทย เมื่อพุทธศาสนาเข้ามาสู่ประเทศในสมัยนั้น กล่าวกันว่า คณะธรรมทูตต้องปรับตัวให้เข้ากับคนท้องถิ่น ท่านเหล่านั้นไม่ได้เข้ามาเทศนาสั่งสอนอย่างเดียว วิธีการปรับตัวให้เข้ากับคนท้องถิ่นมีการปราบผี ปิศาจ ตามความเชื่อของคนท้องถิ่นซึ่งเท่ากับว่าเหล่าพระคณะธรรมทูตก็ต้องยอมรับวัฒนธรรมของคนท้องถิ่นเช่นกัน นอกจากนี้คนท้องถิ่นในสมัยนั้นได้ชื่อเป็นชนเผ่าที่ไร้วัฒนธรรม มีอุปนิสัยหยาบคาย ซึ่งไม่เหมาะที่จะเข้าถึงหลักธรรมของพระพุทธศาสนาความเป็นพุทธของแบบไทยๆ ไม่ใช่พุทธแบบดั้งเดิม คำว่าคณะธรรมทูตต้องปราบพวกยักษ์พวกนาครที่เป็นอันตรายต่อการเผยแผ่ศาสนา นอกจากนี้ คณะธรรมทูตต้องอาศัยคนศาสนาฮินดูในการเผยแผ่ดังนั้นพุทธศาสนาในประเทศจึงมีลักษณะพุทธปนพราหมณ์

พุทธศาสนากับสังคมไทย

สังคมไทยที่มีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลักของประเทศ และเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนสังคมไทยมาโดยตลอด ทั้งแก้ปัญหาสังคมและรักษาเสถียรภาพทางสังคม แต่พุทธศาสนาในสังคมไทยจึงดำเนินงานภายใต้การควบคุมของรัฐ และต้องอยู่ภายใต้สถานการณ์ที่อ่อนไหวไปตามกระแสทางสังคม ถึงอย่างไร พุทธศาสนามีส่วนในการสร้างสรรค์วัฒนธรรมให้กับสังคมไทย พุทธศาสนาสร้างอัตลักษณ์ให้คนไทยแตกต่างจากคนประเทศอื่นที่ไม่ได้นับถือศาสนาพุทธ ด้วยคุณลักษณะของคนไทยหรือสังคมไทยที่แตกต่างจากชนชาติอื่น และคุณลักษณะของคนไทยนี้คล้ายคลึงกับชนชาติประเทศเพื่อนบ้านที่นับถือพุทธศาสนาเหมือนกัน เช่น ลาว พม่า เขมร เป็นต้น ดังนั้น คำว่า ประเทศไทยเป็นเมืองพุทธ คงไม่เกินจริงมากนัก เนื่องจากคนไทยส่วนใหญ่ถูกหล่อหลอมมาด้วยวัฒนธรรมประเพณีของชาวพุทธ (Prapot Asawawarurakarn, 2005 : 64-65)

ตั้งแต่อดีตมา สถาบันพุทธศาสนาต้องผูกติดกับสถาบันการปกครอง หรือชนชั้นปกครอง จากประวัติศาสตร์พุทธศาสนาในประเทศไทย จะเกี่ยวพันอยู่และรุ่งเรืองอยู่กับกลุ่มชนชั้นผู้ปกครอง ศาสนาของคนทั่วไปเกือบจะไม่ได้กล่าวถึง เมื่อมีการกล่าวถึงพุทธศาสนาของชาวบ้านทั่วไป จะถูกหาว่าเป็นพวกคนป่านับถือหรือพวกแอบอ้างศาสนาของพวกนอกรีต เพราะเชื่อกันว่า ประชาชนระดับชาวบ้านไม่นับถือพุทธศาสนา ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาในสังคมไทยได้มาจากกลุ่มชนชั้นปกครอง (Seree pongpis., 2004 : 287)

พุทธศาสนาจึงเป็นศาสนาของชนชั้นปกครอง และเป็นเครื่องมือของชนชั้นปกครองในการขยายอำนาจทางการเมืองออกสู่ประชาชนในอาณาเขตของตนเอง การเผยแพร่แนวคิดทางศาสนาจักรจึงเกิดขึ้นพร้อมกับการขยายอำนาจของราชอาณาจักร การนับถือพุทธศาสนาของประชาชนระดับชาวบ้านจึงเป็นสัญลักษณ์ทางการเมืองเท่านั้น การนับถือพุทธศาสนาของชาวบ้านจึงเป็นการรับเอาอณัติทางการเมืองการปกครองของรัฐบาลในยุครวบรวมอาณาจักร จนถึงยุคสร้างชาติ

ดังนั้น พุทธศาสนาในสังคมไทยจำปรับตนเองให้มีบทบาทสอดคล้องกับความต้องการทางสังคม เพื่อความอยู่รอดของพุทธศาสนาเองทั้งในฐานะของสถาบันของสังคม หรือ ในฐานะกระบวนการทางศาสนาที่มีแนวคิดอันแยกวิถีโลกออกเป็นโลกียะและโลกุตระ ถ้าองค์กรพุทธศาสนาต้องการเป็นเอกเทศจากอำนาจรัฐ องค์กรพุทธศาสนาจะต้องพยายามมีบทบาททางสังคมมากขึ้น เพื่อจะได้การยอมรับจากผู้คนในสังคม พุทธศาสนาจึงมอบภาระหน้าที่เกี่ยวกับสังคมให้กับบุคลากรของตนเอง ภาระหน้าที่นั้นเป็นไปเพื่อการเผยแพร่พุทธศาสนา แต่ต้องตอบสนองความต้องการของคนในสังคม

ทัศนคติของ เสฐียรพงษ์ วรรณปก ได้กล่าวว่า พุทธศาสนาจะดำรงอยู่ได้หรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับภาระหน้าที่ของพระสงฆ์ เพื่อจะดำรงไว้ซึ่งพระสัทธรรมของพระพุทธเจ้า หน้าที่พระสงฆ์ในฐานะบุคลากรทางศาสนาจะทำได้โดยหลักการใหญ่ๆ 3 ประการ คือ 1. การศึกษาเล่าเรียน 2. การปฏิบัติตามที่ได้อ่านศึกษาเล่าเรียนมา 3. การเทศนาสั่งสอนประชาชน (Sathianphong Wannaphok., 2012 : 148)

พุทธศาสนากับดำรงอยู่ด้วยคัมภีร์

การศึกษาเล่าเรียนในพุทธศาสนามีมาตั้งแต่พุทธกาล เรียกว่า คัมภีร์ คือ การเล่าเรียนพระธรรมวินัยอันเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า การศึกษาเล่าเรียนนี้ เป็นบาทแห่งการสืบทอดพระศาสนา พระพุทธศาสนาจะดำรงอยู่ได้ด้วยการศึกษาเล่าเรียนเป็นเหตุแห่งความตั้งมั่นแห่งพระศาสนา การศึกษาเล่าเรียนของพระพุทธศาสนาในประเทศในอดีต เรียกว่า การศึกษาปริยัติธรรมเป็นการศึกษาหลักสูตรพระไตรปิฎกด้วยภาษาขอม จนมาถึงรัชสมัยรัชกาลที่ 2 ทรงแก้ไขใช้หลักสูตรใหม่โดยแบ่งชั้นเป็นประโยค สูงสุด คือ ประโยค ป.ธ. 9 ในปัจจุบันนี้ ยังใช้หลักสูตรนี้อยู่

การศึกษาปริยัติธรรมในปัจจุบันนี้แบ่งเป็นสองแผนก คือ แผนกธรรม กับ แผนกบาลี การศึกษาแผนกธรรมมุ่งศึกษาเรียนรู้ขนบธรรมเนียมประเพณีเกี่ยวกับศาสนา วัณนัยของพระภิกษุตลอดจนกฎหมายของคณะสงฆ์ ประวัติพระพุทธเจ้าและสาวก หลักธรรมในพุทธศาสนา ตลอดจนเขียนอธิบายธรรมได้ ส่วนแผนกบาลีศึกษาพระไตรปิฎก พระสูตรศึกษาในประโยค 1-5 พระวินัยศึกษาในระดับ ประโยค 6-8 และพระอภิธรรมศึกษาในระดับ ประโยค 8-9

นอกจากนี้ พระสงฆ์ยังได้ดำเนินการจัดการศึกษาแบบมหาวิทยาลัยสงฆ์ 2 แห่ง คือ มหาจุฬาลงกรณวิทยาลัย และสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งสถาปนาขึ้นโดยพระบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ. 2436 (Sathianphong Wannaphok., 2012 : 157) ระยะเวลาต่อมาในพ.ศ. 2514 กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศระเบียบกระทรวงว่าด้วยโรงเรียนปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาขึ้น ตามความประสงค์ของคณะสงฆ์โดยพระปรารภของสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลสังฆปริณายก (จวน อุฏฐายีมหาเถระ) วัตถุประสงค์ของการศึกษาโรงเรียนปริยัติธรรมเป็นประโยชน์ต่อฝ่ายศาสนาจักร โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ ดำเนินการจัดการเรียนการสอนในระบบเดียวกับรูปแบบโรงเรียนของรัฐและเอกชนทั่วไป โดยใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมีกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามที่กระทรวงศึกษาธิการ กำหนดและมีวิชาเฉพาะที่กำหนดให้นักเรียนคือ พระภิกษุสามเณรต้องเรียนตามนโยบายของคณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม คือ วิชาภาษาบาลี และวิชาพุทธศาสนา ซึ่งมีวิชาพุทธประวัติ ธรรมวินัย และศาสนปฏิบัติเพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาหลักพระพุทธศาสนาใน

พระไตรปิฎก สามารถนำไปเป็นเครื่องมือเผยแผ่แพร่พุทธศาสนา อันเป็นหน้าที่สำคัญของพระภิกษุสามเณรในฐานะเป็นศาสนทายาทสืบทอดศาสนา

การศึกษาเล่าเรียนเป็นภาระหน้าที่ของสงฆ์สาวกมาตั้งแต่ครั้งพระพุทธเจ้าทรงพระชนม์อยู่ แต่เมื่อพระพุทธศาสนาอยู่ในประเทศไทย ซึ่งเป็นประเทศที่มีการปกครองด้วยระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พระพุทธศาสนาได้รับอุปถัมภ์ค้ำชูจากสถาบันกษัตริย์ และต่อมาประเทศไทยเปลี่ยนระบอบการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตยพุทธศาสนายังได้เป็นสถาบันหลักของสังคมไทยและมีสถานะทางสังคมเหนือกว่าหน่วยงานของรัฐเสียอีก ด้วยบทบาทและหน้าที่ด้านการศึกษามีต่อสังคม

การศึกษาเล่าเรียนหลักธรรมคำสอนของคณะสงฆ์ได้รับการอุปถัมภ์จากสถาบันกษัตริย์มาตั้งแต่สุโขทัย การศึกษาเล่าเรียนหลักธรรมคำสอน หรือ การศึกษาพระไตรปิฎกของคณะสงฆ์จะริเริ่มมาจากสถาบันกษัตริย์ แม้แต่มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาระดับสูงสุดของคณะสงฆ์ไทยยังได้ก่อกำเนิดขึ้นมาได้ด้วยพระดำริของรัชกาลที่ 6 รวมทั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษากำเนิดก่อเกิดมาจากปรารภของสมเด็จพระสังฆราชสกลสังฆปริณายกลำดับที่ 16 (จวน อุฏฐายีมหาเถระ) สถาบันเหล่านี้ยังได้รับการสนับสนุนด้วยงบประมาณจากฝ่ายรัฐ เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน โดยภาพรวมแล้ว การศึกษาคณะสงฆ์จำต้องอาศัยสถาบันการปกครองจึงจะสามารถดำรงอยู่ได้

การดำเนินงานด้านการศึกษาของคณะสงฆ์ที่ได้รับแรงสนับสนุนจากฝ่ายอาณาจักรในทุกๆด้าน และยังมีเป้าหมายของการดำเนินงานที่เอื้อประโยชน์ต่อบ้านเมืองเป็นหลัก กิจการศึกษาของคณะสงฆ์จึงถูกมองว่าเป็นกิจการของรัฐมากกว่าจะเป็นกิจการทางศาสนา ด้วยเหตุนี้ ฝ่ายอำนาจรัฐจึงสามารถเข้ามาก้าวล่วงงานด้านการศึกษาของคณะสงฆ์ได้อย่างเต็มที่ ในบางยุคบางสมัยที่คณะสงฆ์มีอำนาจต่อรองทางการเมืองมีน้อย พระสงฆ์ที่เป็นปัจเจกบุคคลไม่สามารถต่อรองกับอำนาจทางการเมือง พวกเขาก็พยายามจะอาศัยอำนาจทางด้านสังคมเข้ามาช่วยสนับสนุนกิจการการศึกษาของตนเอง โดยสร้างค่านิยมทางการศึกษาให้กับชาวบ้าน โดยเฉพาะค่านิยมการบวชเรียน หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกบาลี-นักธรรม แต่ค่านิยมที่สร้างขึ้นมามีต่ออาศัยระบบอุปถัมภ์ของสถาบันกษัตริย์และอำนาจจากส่วนกลาง

ดังนั้น ระบบการศึกษาของคณะสงฆ์จึงเป็นที่มาของระบบศักดินาของคนระดับชาวบ้าน พระภิกษุสามเณรที่เรียนผ่านหลักสูตรของคณะสงฆ์ย่อมได้รับการยอมรับจากสังคมและมักจะได้โอกาสในแวดวงของคณะสงฆ์มากกว่าพระภิกษุรูปอื่นนั้น หมายถึง การเข้าถึงสวัสดิการและโอกาส

ทางสังคมของคณะสงฆ์เอง วาระที่ซ่อนเร้นในการศึกษาคณะสงฆ์คือความเลื่อมล้ำและความขัดแย้งในการเข้าถึงโอกาสทางสังคม

กลุ่มอำนาจรัฐยังได้สร้างค่านิยมให้กับวัฒนธรรมส่วนกลางของตนเอง ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจของคนท้องถิ่น ในการรับเอาวัฒนธรรมด้านศาสนาจากส่วนกลางมาเป็นวัฒนธรรมของตนเองอย่างรวดเร็ว และยอมรับว่าพวกตนเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมแบบชนชั้นนำ ตามค่านิยมประเพณี พิธีกรรม ร่วมทั้งการศึกษา ส่งผลให้ผู้คนในสังคมมีระบบความคิดเป็นแบบเดียวกันทั่วประเทศ โดยอาศัยกระบวนการทางศาสนาเป็นสื่อในการเข้าถึงผู้คนในทุกพื้นที่ของประเทศ กลุ่มอำนาจรัฐน่าจะได้สร้างค่านิยมทางศาสนาด้วยผลตอบแทนด้านการศึกษาของผู้คนที่เข้าร่วมกระบวนการศึกษาทางศาสนา ผลสำเร็จของการศึกษาด้านศาสนาเป็นรางวัลชีวิตสำหรับคนที่เข้าถึงเกณฑ์ทางการศึกษาที่ออกแบบโดยกลุ่มอำนาจรัฐ

กระบวนการศึกษาของศาสนาที่มาจากส่วนกลางก็ไม่สามารถบอกได้ว่าเป็นกระบวนการทางศาสนาหรือ กระบวนการทางสังคม ดังนั้น ผลที่เกิดจากกระบวนการศึกษาของศาสนาจึงไม่มีความชัดเจนด้านศาสนาเท่ากับผลที่มีต่อสังคม หรือการเมือง การศึกษาของศาสนาจึงเป็นโอกาสทางการศึกษาของผู้ด้อยโอกาสทางสังคม ที่ไม่สามารถเข้าถึงระบบการศึกษาของภาครัฐได้ รัฐบาลต้องอาศัยกระบวนการศึกษาของคณะสงฆ์เพื่อพัฒนาประชากรของประเทศให้ทันต่อเหตุการณ์ แม้เนื้อหาสาระในวิชาที่สอนส่วนใหญ่จะเป็นเนื้อหาด้านศาสนา แต่กระบวนการทางศาสนา ยังสามารถช่วยขัดเกลาสมาชิกทางสังคมให้มีพฤติกรรมที่เหมาะสมและสมาชิกเหล่านั้นยังมีความรู้ความสามารถที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของตนเองในสภาพสังคมได้อย่างมีคุณค่า

ความจริง การศึกษาทางพุทธศาสนาที่แพร่ขยายออกไปด้วยอำนาจรัฐส่วนกลาง ต้องอาศัยการทำงานของคณะสงฆ์และบุคลากรขององค์กรทางศาสนา แม้แต่วัดที่มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่นในสังคมไทยยังยอมรับเป็นภาระให้หน่วยงานรัฐส่วนกลาง การศึกษาของคณะสงฆ์จึงสามารถเข้าถึงประชากรส่วนใหญ่ของสังคมไทยได้ดีกว่าหน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่ด้านการศึกษาโดยตรง ดังนั้น การศึกษาของคณะสงฆ์จึงถูกต้องอยู่ภายใต้การดูแลของหน่วยงานภาครัฐอีกที เพื่อลดความเลื่อมล้ำด้านการศึกษาของผู้คนในสังคม ซึ่งเป็นไปตามนโยบายหลักของการพัฒนาประเทศของรัฐบาลไทย (Amara Pongsapich, 2004 : 65)

การดำเนินงานด้านการศึกษาของคณะสงฆ์ถูกตั้งคำถามเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน ว่าตอบสนองความต้องการของศาสนาแน่หรือ หากการดำเนินงานด้านการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยเพื่อตอบสนองสถาบันทางการเมือง หรือเพื่อตอบสนองความต้องการทางสังคมย่อมขัดแย้งต่อหลักการทางศาสนา เพราะผลดำเนินงานการศึกษาที่ส่งเสริม

เพียงแต่จะโดนหักน้อยหรือหักมาก แม้แต่งบประมาณการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์มักจะมีปัญหาทุจริตเกี่ยวกับการใช้เงินในการบริหารการศึกษาตั้งแต่ต้นทางจนถึงปลายทาง โดยเฉพาะปลายทาง งบประมาณในการบริหารจัดการการเรียนการสอนจะมีการทุจริตเกิดขึ้นมากมาย การทุจริตงบประมาณในการบริหารจนเป็นสาเหตุหลักของการยกเลิกใบประกอบการของสถานศึกษา บางแห่ง

พุทธศาสนากับวิปัสสนาธุระ

จากประเด็นปัญหาด้านการศึกษานี้ ที่มีวัตถุประสงค์ตอบโจทย์ทางสังคมมากกว่าศาสนา และเป็นแหล่งแสวงหาประโยชน์ของบุคคลบางกลุ่มโดยอาศัยศาสนา เพื่อความคงอยู่ของพุทธศาสนาและหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า จึงก่อให้เกิดสำนักปฏิบัติธรรม หรือวัดป่าของภิกษุประพฤติปฏิบัติธรรม กัมมัฏฐาน เรียกว่า วิปัสสนาธุระ เป็นการปฏิบัติตามหลักธรรมที่ตนได้ศึกษาดีแล้ว การปฏิบัติธรรมจะทำให้ผู้ปฏิบัติเข้าใจในหลักธรรมได้ลึกซึ้งมากขึ้น เพราะคำสอนของพระพุทธเจ้ามีลักษณะเป็น สันติภูมิ และปัจเจกตั้งเวทิตัพโพ ดังนั้น พระสงฆ์สาวกต้องมีการปฏิบัติธรรมกัมมัฏฐาน หรือ ฝ่ายวิปัสสนาธุระเพื่อการดำรงไว้ซึ่งกระบวนการขับเคลื่อนของศาสนา

วิปัสสนาธุระ คือ การปฏิบัติธรรมเพื่อบำเพ็ญจิต ด้วยภาวนากรรมฐาน ทั้งสมณะภาวนา และวิปัสสนาภาวนา เพื่อให้เกิดสมาธิ หรือ/และ ให้เกิดปัญญา ท่านกล่าวอ้าง วิปัสสนาธุระ เพราะวิปัสสนาภาวนาเท่านั้นกำจัดกิเลสได้อย่างดี ลำพังสมาธิที่เกิดจากสมณะภาวนานั้นไม่สามารถละกิเลสได้ แต่ปัญญาต้องมีสมาธิเป็นเบื้องต้นให้ถึงความสำเร็จ สมาธิจึงเป็นเหตุให้เกิดปัญญา และเมื่อปัญญาเกิดจึงจะเห็นธรรม ปัญญาที่เห็นธรรมนี้เองเป็นตัวญาณ คือ ความหยั่งรู้ อันเกิดมาจากการปฏิบัติทางวิปัสสนา

ในประเทศไทยมีสำนักปฏิบัติธรรมด้านวิปัสสนามากมาย สำนักปฏิบัติธรรมสายวัดป่าของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต เป็นที่รู้จักกันทั่วไปโดยเฉพาะในภาคอีสาน และเป็นพระสงฆ์สายธรรมยุติกนิกายท่านปฏิบัติตนตามแนวทางคำสอนพระศาสดาอย่างเคร่งครัด และยึดถืออุดมคติด้วยจริยวัตรปฏิบัติทางดงาม จนได้รับการยกย่องจากผู้ศรัทธาทั้งหลายว่าเป็นพระผู้เลิศทางอุดมคติ ท่านวางแนวทางในการปฏิบัติสมณะและวิปัสสนาตามหลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาพระพุทธเจ้าให้แก่ สมณะประชาชนอย่างกว้างขวาง จนมีพระสงฆ์และฆราวาสเป็นลูกศิษย์จำนวนมาก แนวคำสอนของท่านเป็นที่รู้จักกันดีว่า คำสอนพระป่า (สายพระอาจารย์มั่น)พระสงฆ์ที่เป็นลูกศิษย์ของท่านสืบต่อแนวปฏิบัติของท่านสืบมา โดยลูกศิษย์เรียกว่า พระกรรมฐานสายวัดป่า หรือ พระ

กรรมฐานสายหลวงปู่มั่น ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ท่านได้รับยกย่องจากผู้ศรัทธาให้เป็นพระอาจารย์ใหญ่สายวัดป่า สืบมาจนปัจจุบัน

เหตุนี้ พระสงฆ์สายวัดป่าส่วนใหญ่จึงเป็นพระสงฆ์ฝ่ายธรรมยุติกนิกาย แยกออกเป็นนิกายหนึ่งเพื่อให้เห็นความแตกต่างของความเป็นพระสงฆ์อย่างแท้จริงกับนิกายดั้งเดิม คือ มหานิกาย ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากอิทธิพลอำนาจด้านการปกครองฝ่ายอาณาจักร รัฐและศาสนาต่างมีผลประโยชน์ที่เกื้อหนุนพึ่งพากันและกัน ศาสนาพุทธในประเทศไทยรัฐได้ดึงเอาศาสนาและองค์กรสงฆ์เข้ามาเป็นกลไกเพื่อหล่อหลอมความเป็นพลเมืองดีของรัฐ และความชอบธรรมทางการเมืองของผู้นำ การควบคุมดูแลพระสงฆ์จึงเป็นหน้าที่รัฐ ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พระสงฆ์อยู่ในความดูแลของพระมหากษัตริย์ มีมาตั้งแต่สมัยอยุธยา ธนบุรี จนถึงรัตนโกสินทร์ตอนต้น พระสายวัดป่าจึงเป็นพระสงฆ์ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบเพราะยังยึดหลักการปฏิบัติเพื่อบรรลุนิพพานตามปฏิปทาของพระอริยะสงฆ์ทั้งหลาย และพระสงฆ์ที่ยึดแนวปฏิบัตินี้ส่วนมากจะเป็นพระสงฆ์ฝ่ายธรรมยุติกนิกาย แต่ก็ยังมีพระสงฆ์ฝ่ายมหานิกายที่ได้ประพฤติปฏิบัติตามพระอริยะเจ้าอยู่หลายองค์ และพระสงฆ์เหล่านั้นไม่ใช่พระสายวัดป่าเสียทีเดียว อย่าง หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ ได้ชื่อว่าเป็นพระปฏิบัติดีปฏิบัติชอบองค์หนึ่ง ท่านเป็นพระวัดบ้านทั่วไปแต่เป็นพระภิกษุที่มาจากสายหลวงปู่มั่น ฐิติจิตโต หลวงพ่อจรัญ ฐิตธัมโม เป็นพระภิกษุในสังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย และเป็นที่ปรึกษาเจ้าคณะภาค 3 ท่านมีชื่อเสียงระดับประเทศด้านการเทศนาธรรมและสอนวิปัสสนากัมมัฏฐาน ท่านมีแนวทางในการสืบทอดศาสนาที่เน้นหนักไปในการสั่งสอนเรื่องกฎแห่งกรรมและพัฒนาจิตใจผู้คนด้วยวิปัสสนากัมมัฏฐาน สติปัญญา 4 พร้อมทั้งการสวดมนต์ภาวนาเป็นหลักพื้นฐาน และหลวงพ่อกุณ ปริสุทโธ แม้ท่านจะเป็นพระชาวบ้านที่ออกไปทางพระเกจิเวทย์มนต์ คาถา แต่คนส่วนใหญ่ยังนับถือท่านในฐานะพระสายปฏิบัติ หรือ วิปัสสนาธุระ เพราะเชื่อในภูมิธรรมของท่าน

นอกจากนี้ พระสายปฏิบัติในสังคมไทยยังมีอีกมากมายหลายสำนัก สำนักปฏิบัติธรรมเหล่านี้ต่างก็มีแนวทางปฏิบัติเป็นของตนเอง อาจจะแตกต่างกันบ้าง แต่ยังยึดหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นหลัก สำนักปฏิบัติธรรมส่วนมากจะยึดหลักการปฏิบัติจากปฏิปทาของครูบาอาจารย์มาเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติกัน พวกเขาเชื่อกันว่าปฏิปทาของครูบาอาจารย์ของตนเป็นแนวทางที่ชอบธรรม ดังนั้น ศรัทธาของศิษยานุศิษย์จึงเป็นมีบทบาทสำคัญต่อสำนักปฏิบัติธรรมเหล่านั้น และศรัทธาของลูกศิษย์อาจจะสำคัญกว่าปฏิปทาของครูบาอาจารย์ด้วยซ้ำในภายหลังการละสังขารของบรรดาครูบาอาจารย์เหล่านั้น

สำนักปฏิบัติธรรม หรือ พระสายวัดป่าก็ยังคงเป็นคณะสงฆ์ที่ได้รับความเคารพนับถือของคนในสังคมไทยอยู่มาก เพราะแนวทางการประพฤติปฏิบัติตนของพระสงฆ์สายวัดป่า ซึ่งเป็น

แนวทางแห่งการบรรลุธรรม แต่สิ่งที่พระสงฆ์สายวัดป่ายังขาดหายไปบ้างนั้น คือ คันถะธูระ หรือ ปริยตินั่นเอง ความรู้หลักการแห่งคำสอนของศาสนาที่ขาดหายไปทำให้ทัศนคติของพระสงฆ์สายวัดป่าที่มีต่อศาสนามีน้ำหนักน้อยมาก ดังนั้น เมื่อมีการอ้างคำสอนทางศาสนาเพื่อวินิจฉัยข้อกังขา มักจะถูกกลบฝังด้วยจริยวัตรของครูบาอาจารย์และวาทของอาจารย์ผู้นำพาปฏิบัติ ซึ่งมีทัศนคติและแนวคิดที่ไม่ต่างจากลัทธิมหานิกายในยุคต้นๆ

ประเด็นการละเลยหลักการความรู้ทางศาสนาของเหล่าสำนักปฏิบัติธรรมนี้ อาจจะส่งผลต่อหลักคำสอนทางศาสนาโดยตรง สำหรับสาธุศิษย์ของสำนักปฏิบัติธรรมประเด็นหลักคำสอนทางศาสนาคงไม่สำคัญอะไรนักสำหรับพวกเขา บรรดาศิษยานุศิษย์ของแต่ละสำนัก พวกเขาศรัทธาต่อจริยวัตรของครูบาอาจารย์เจ้าสำนักนั้น และพวกเขาพร้อมที่จะประพฤติปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดเพื่อจะได้เป็นสาธุศิษย์ที่ดีตามคำสั่งสอนของครูบาอาจารย์ ซึ่งแตกต่างจากผู้เป็นอาจารย์ผู้ก่อสร้างแนวทางที่มีปฏิปทาเพื่อการหลุดพ้นจริงทั้งด้านส่วนตัวและศาสนา พระภิกษุผู้นำพาปฏิบัติต้องการให้หลุดพ้นจากกิเลสสาละ และจะช่วยยกระดับศาสนาให้เป็นตั้งหนทางพ้นทุกข์วิภูษะของสัตว์โลกผู้ต้องการแสงสว่าง

พระสงฆ์สายวัดป่าซึ่งเป็นสายธรรมยุติกนิกายก็ยังได้ชื่อว่าเป็นนิกายที่ก่อกำเนิดมาจากสถาบันกษัตริย์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์เป็นผู้ริเริ่มเพื่อสร้างความแตกต่างที่ดิงามแห่งศาสนาในสยามประเทศ ดังนั้น ในวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2560 ที่ผ่านมา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 10 ได้โปรดเกล้าสถาปนาสมเด็จพระมหามุนีวงศ์ เป็นสมเด็จพระสังฆราชสังฆสกลมหาปริณายก องค์ที่ 20 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งมาจากสายวัดป่าโดยตรง เพื่อเป็นศรีศุภะมงคลแห่งพระบวรพุทธศาสนาสืบไป

แม้พุทธศาสนาจะมีวิธีการดำรงอยู่ในสังคมไทยด้วยวิปัสสนาธุระเพื่อการตัดขาดจากทางโลก เรียกว่า โลกุตระ เพื่อแสวงหาโมกขธรรมเป็นหลัก แต่คณะสงฆ์ฝ่ายวิปัสสนาธุระก็มีกำเนิดมาจากสถาบันกษัตริย์โดยตรงย่อมเป็นข้อผูกพันระหว่างอาณาจักรกับศาสนาจักรตลอดมา และต่อมาสำนักวิปัสสนาธุระก็ต้องเผชิญกับกระแสนิยมของผู้คนในสังคมที่เข้ามาอบกายนกายตัวเป็นศิษย์ด้วยความเลื่อมใสแบบวิถีชาวบ้านเป็นส่วนใหญ่ จึงก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อคิดทางโลกและทางธรรมเพื่อการรักษาไว้ซึ่งเสถียรภาพของสำนักปฏิบัติธรรมแต่ละแห่ง

บทสรุป (Conclusion)

พุทธศาสนาในสังคมไทย มีความเป็นองค์กรรมันคงถาวรและมีองค์ประกอบอย่างชัดเจน ทั้งศาสนบุคคล ศาสนธรรม ศาสนพิธี และศาสนสถาน องค์ประกอบเหล่านี้ เมื่อมองโดยภาพรวมจะ

มีเอกภาพเป็นอย่างมาก แต่ถ้ามองให้ลึกลงไปองค์ประกอบเหล่านี้ กลับเป็นปัญหาหลัก หรือ จุดด้อยของพระพุทธศาสนาในสังคมไทย ด้วยสาเหตุหลายประการด้วยกัน พระพุทธศาสนาในประเทศไทย ได้ผูกติดอยู่กับกลุ่มชนชั้นปกครองของประเทศมาตลอดตั้งแต่ยุคอาณาจักรสุโขทัยเป็นต้นมา จนถึงยุครัตนโกสินทร์ กระบวนทางศาสนาพุทธในประเทศไทยได้พัฒนาตนเองตลอดมา เพื่อให้สอดคล้องและเข้าถึงกลุ่มคนในสังคมให้มากที่สุด ท่ามกลางสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมและสังคมที่แตกต่างจากแหล่งกำเนิดของศาสนา และมาถึงยุคหนึ่งที่พระพุทธศาสนาถูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างชาติของชนชาติไทย ดังนั้น กระบวนการทางศาสนาจึงเปลี่ยนแปลงบทบาทตนเอง เพื่อสนองตอบนโยบายสร้างชาติ โดยมีบุคลากรทางศาสนา คือ พระสงฆ์เป็นผู้สนองงาน

แม้พุทธศาสนาจะมีบทบาทสำคัญในสังคมไทย แต่ก็ยังอยู่ภายใต้การครอบงำของสังคมอยู่ดี ทั้งในด้านการเมือง สังคม และวัฒนธรรม เพราะศาสนาพุทธเป็นของคนไทย ฉะนั้น ทุกสถานการณ์ของศาสนาพุทธในสังคมไทยจึงเป็นไปภายใต้ความต้องการของคนไทย พระพุทธศาสนาไทยไม่ได้ขับเคลื่อนตนเองอย่างอิสระอย่างเสรีโดยยึดธรรมวินัยเป็นเกณฑ์ ไม่ต้องไปดูอื่นไกล ดูสถานการณ์การแต่งตั้งสมเด็จพระสังฆราชผู้เป็นประมุขสงฆ์เป็นตัวอย่างของสถานการณ์พุทธศาสนาในสังคมไทย

เอกสารอ้างอิง (References)

- Amara Pongsapich. Beliefs and religions in Thai society. Nonthaburi: SukhothaiThammathirat Open University, 2004.
- Chamnong Atiwattanasit Sociology according to Buddhist principles. Bangkok: Kasetsart University Press, 2005.
- Prapasai Asawawarurakarn Thai Studies. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University, 2005.
- Mahamakut Buddhist University. History of Buddhism. Mahamakut Buddhist University Lan Chang Campus, Loei: 2000
- Satthianphong wannaphok. Buddhism: Views and criticism. Bangkok: Matichon Publishing House, 2012.
- Seree pongpis. Beliefs and religions in Thai society. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University, 2004.

หลักการและแนวคิดในการออกแบบผลิตภัณฑ์

Principles and concepts in product design

ธูปันท์ แก้วปาน¹ สราวุธ อิศรานุวัฒน์² และจิริยา แผลงนอก³
Thapanut Keawpan¹, Sarawut Itsaranuwat² and Jariya Plangnok³

Received : December 19, 2019; Revised : December 28, 2020; Accepted : December 29, 2020

บทคัดย่อ (Abstract)

หลักการและแนวคิดในการออกแบบผลิตภัณฑ์ เป็นการรวมกันขององค์ประกอบในงานออกแบบสร้างสรรค์ทั้งทางด้านศิลปะ วิศวกรรมศาสตร์ การวิเคราะห์พฤติกรรมด้านการตลาด และผลกระทบโดยรวมตั้งแต่การคิด การผลิต จำหน่าย การใช้และเสื่อมสลายในท้ายที่สุด จนมีผู้รวบรวมเป็นหลักการได้แก่ 1. หน้าที่ใช้สอย (Function) 2. ความงาม (Aesthetics) 3. ความสะดวกในการใช้(Ergonomics) 4. ความปลอดภัย (Safety) 5. โครงสร้าง (Construction) 6. ราคา (Cost) 7. วัสดุ (Materials) 8. กรรมวิธีการผลิต (Production) 9. การซ่อมบำรุงรักษา (Ease of maintenance) 10. การขนส่ง (Transportation) ซึ่งทั้งหมดนี้รวมอยู่ในกระบวนการออกแบบที่มีระบบ และกระบวนการอย่างเป็นขั้นตอน แม้จะมีการเพิ่มความสำคัญในศาสตร์ใดศาสตร์หนึ่งเป็นแนวคิดหลัก จนเกิดเป็นทฤษฎีและแนวคิดเฉพาะทางขึ้นที่มีความหลากหลาย แยกเฉพาะเป็นหลายแนวคิด เช่น แนวความคิดในการออกแบบสินค้าที่คำนึงถึงการขนส่ง (Design for transport& flat design) แนวความคิดในการออกแบบด้วยหลักการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (Eco-Design) แนวคิดเพื่อผู้พิการและเพื่อส่วนรวม (Design for Disable & Universal Design) แนวความคิดการออกแบบหัตถอุตสาหกรรม (Industrial-Craft) แต่ความเรียบง่ายและวัตถุประสงค์หลักของการยกระดับ

¹คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์; Faculty of Industrial Technology, Rajabhat Rajanagarindra University, Thailand; e-mail : thapanut127@techno.rru.ac.th

²คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์; Faculty of Industrial Technology, Rajabhat Rajanagarindra University, Thailand; e-mail : sarawut.itsa9009@gmail.com

³คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์; Faculty of Industrial Technology, Rajabhat Rajanagarindra University, Thailand; e-mail : jariya.plangnok@gmail.com

คุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ยังคงเป็นสิ่งพื้นฐานที่สุดที่จะถูกนำมากล่าวและนำไปปรับใช้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ (Keywords) : หลักการออกแบบผลิตภัณฑ์, แนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์, หลักการออกแบบ

Abstract

Principles and concepts in product design are combination of elements in creative design such as art, engineering, marketing behavior analysis, and the overall impact from the thought of production, distribution, use and ultimately decay. It has been collected by the principles as follows: 1. Function 2. Aesthetics 3. Ergonomics 4. Safety 5. Construction 6. Costs 7. Materials 8. Production 9. Ease of maintenance 10. Transportation. All of which are included in the systematic design process and process step by step. Although there is an increase in importance in a particular science as a main idea, it becomes a variety of specific theories and concepts split into many concepts such as Design for transport& flat design, Eco-Design, Design for Disable & Universal Design, and Industrial-Craft, but the simplicity and the main purpose of improving the quality of life is still the most basic thing that has been introduced and applied from the past to the present.

Keywords : Principle of Product Design, Concept of Product Design, Principle of Design

บทนำ (Introduction)

ตั้งแต่มนุษย์สามารถประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้จนเข้าสู่ยุคหินเรื่อยมาจนถึงยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ เกิดสมาคมช่างฝีมือและการค้า ช่วยพัฒนาวิชาชีพศิลปะและการออกแบบ จนกระทั่งยุคปฏิวัติอุตสาหกรรม วิศวกรรมมีผลต่อกระบวนการผลิต เฮนรี ฟอร์ด (Henry Ford) นำระบบเครื่องจักรไอน้ำที่ เจมส์ วัตต์ (James Watt) คิดค้นมาพัฒนา จัดการกระบวนการผลิตเป็นรูปแบบระบบการผลิตแบบสายพาน แม้ว่า วิลเลียม มอร์ริส (William Morris) ยังคงพัฒนางานช่างฝีมืออยู่ก็ตาม เปรียบเสมือนทางเลือกของหลักและกระบวนการของการออกแบบด้านอุตสาหกรรมกับช่างฝีมือ ซึ่งภายหลังของการก่อตั้งสถาบัน บาวฮาวส์ (bauhaus) ที่ไวร์มาร์ (ปัจจุบันอยู่ใน เยอรมนี) ทำให้หลักและกระบวนการของการศึกษาและการออกแบบถูกถ่ายทอดและนำไปใช้ในเชิงวิชาการและวิชาชีพ ที่แพร่หลายสู่สหรัฐอเมริกาและนานาชาติ แม้จะมีสถาบันอื่น ๆ อีกที่ยังไม่ได้กล่าวถึง

แต่ตัวอย่างข้างต้นที่ได้ยกมานั้นเป็นที่ยอมรับในสากล ส่วนไทย การเรียนการสอนของวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบจนเป็นหลักสูตรหรือหลักและกระบวนการในวิชาชีพการออกแบบ ไม่ได้มีความแตกต่างจากสากล โดยเริ่มที่การเข้ามาของการศึกษาศิลปะสมัยใหม่ จนเริ่มเป็นระบบการเรียนการสอนด้านศิลปะ หลังจาก ศ.ศิลป์ พีระศรี จนกระทั่งพัฒนาควบคู่กับระบบช่างฝีมือเดิม และผู้จบการศึกษาจากต่างประเทศ (ด้านศิลปะและสถาปัตยกรรม) ยุคแรก ๆ

หลักการและแนวคิดการออกแบบ โดยเฉพาะการออกแบบผลิตภัณฑ์ แม้ว่าในตอนแรกจะอยู่ภายใต้ศาสตร์การสร้างสรรคทางศิลปะ ต้องอาศัยหลักการแขนงอื่นเป็นองค์ประกอบช่วย เล่น วิศวกรรม การตลาด พฤติกรรมศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ วิทยาศาสตร์ งานประณีตฝีมือ เป็นต้น แต่ต่อมาได้มีการรวบรวม พัฒนา นำไปใช้ และเผยแพร่ เพื่อให้เข้ากับการดำรงชีพตามความต้องการ ด้านการใช้สอย ความงามและความต้องการพิเศษเฉพาะเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน เป็นหลักการและแนวคิดเบื้องต้น สำหรับการออกแบบและการออกแบบผลิตภัณฑ์ ซึ่งสามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้เพื่อความเหมาะสมกับยุคสมัย

หลักการออกแบบ (Concept of Design)

ความหมายการออกแบบผลิตภัณฑ์

โดยพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2545 : 641) ให้ความหมายของคำว่า “แบบ” หมายถึง สิ่งที่กำหนดให้ถือเป็นหลักหรือแนวดำเนิน ส่วนคำว่า การออกแบบ ที่ตรงกับคำในภาษาอังกฤษ คือ Design โดย Oxford Advanced Learner's Dictionary ค.ศ. 2005 ให้ความหมายของคำว่า design ไว้ว่า 1.a plan or drawing produced to show the look and function or workings of something before it is built or made. 2.the art or action of producing such a plan or drawing. 3.underlying purpose or planning: *the appearance of design in the universe.* และ 4.a decorative pattern. (TCDC, 2020)

จากความหมายตามคำข้างต้น ยังมีความหมายของการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่นักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ในแง่มุมที่แตกต่างกันอย่างหลากหลาย โดยหมายถึง ขั้นตอนการวางแผน รู้จักเลือกใช้วัสดุ และวิธีการเพื่อทำตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ เพื่อให้สอดคล้องกับรูปแบบลักษณะและคุณสมบัติวัสดุ ตามความคิดสร้างสรรค์ นอกจากนี้หมายรวมถึง สิ่งใหม่ที่เกิดจากการสร้างสรรค์หรือผลงานที่ถูกปรับปรุง จากเดิมที่มีอยู่ให้เหมาะสม มีความแปลกใหม่ขึ้น เป็นต้น

การออกแบบผลิตภัณฑ์ ยังมีการให้นิยามเพิ่มเติมขึ้นอีกว่าเป็นการรวบรวม หรือการจัดองค์ประกอบเข้าด้วยกันอย่างมีหลักเกณฑ์ของงานทั้งที่เป็น 2 มิติ และ 3 มิติ โดยผู้ออกแบบจะต้อง

คำนึงถึงคุณลักษณะสำคัญของการออกแบบ นั่นคือประโยชน์ใช้สอย และความสวยงามที่ถูกนำมาจัดองค์ประกอบ โดยกระบวนการนี้จะเป็นการสนองคุณประโยชน์ทางกายภาพ และสร้างค่านิยมทางความงามให้เกิดแก่นุชย์ (Vcharkarn.com, 2020)

กล่าวโดยสรุป การออกแบบผลิตภัณฑ์ เป็นกระบวนการที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ทางกายภาพ เพื่อการใช้สอยที่อำนวยความสะดวกสบาย และเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิต ค่านิยมทางความงาม ให้ดียิ่งขึ้นตามความเหมาะสม อาจเป็นการปรับปรุงหรือสร้างใหม่ภายใต้การสร้างสรรค์

องค์ประกอบของหลักการออกแบบ มีดังนี้

1.ความเป็นหน่วย (Unity) ผู้ออกแบบควรคำนึงถึงงานทั้งหมด โดยให้เป็นกลุ่มก้อนหรืออยู่ในหมวดที่มีความสัมพันธ์เดียวกันทั้งหมดของงานนั้นแล้วพิจารณาส่วนอื่น ๆ ที่แยกย่อยลงไปตามลำดับโดยใช้หลักเดียวกัน

2.ความถ่วงหรือสมดุล (Balancing) ความคิดในงานที่ในแง่ของความรู้สึกสมดุล โดยมีหลัก 3 ประการ คือ

2.1 ความสมดุลในความเท่ากัน (Symmetry Balancing) มีลักษณะที่ทำให้ความรู้สึกเท่ากัน ซ้าย-ขวา บน-ล่าง เป็นต้น โดยความสมดุลนี้ดูและเข้าใจได้ง่าย

2.2 ความสมดุลในความไม่เท่ากัน (Non symmetry Balancing) มีลักษณะสมดุลในตัวเองโดยที่ไม่จำเป็นต้องเท่ากัน แต่ในด้านความรู้สึกเกิดการสมดุลในตัวการ โดยผู้ออกแบบจะต้องลองประเมินด้านความรู้สึกของผู้พบเห็น ซึ่งอาจเป็นความสมดุลที่เกิดในลักษณะที่แตกต่างกันได้ เช่น สมดุลด้วยผิวสัมผัส (Texture) ด้วยแสงเงา (Shade) หรือสี (Color)

2.3 จุดศูนย์ถ่วง (Gravity Balancing) ในวัตถุสิ่งของที่จะต้องใช้การทรงตัวเป็นข้อควรคำนึงถึงอย่างยิ่งต่อการออกแบบ ได้แก่ แสดงความรู้สึกถึงความมั่นคงแข็งแรงหรือไม่โยกเอียง โดยต้องระมัดระวังให้มาก

3.ความสัมพันธ์ทางศิลปะ (Relativity of Arts) นอกจากต้องใช้หลักการและเหตุผลทางด้านกายภาพและประโยชน์ใช้สอยแล้ว การออกแบบยังมีเรื่องของความงาม การมองเห็น และสัมผัส ฯลฯ โดยมีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับรายละเอียดตามหลักการทางสุนทรียศาสตร์ และศิลปะ ดังนี้

3.1 การเน้นหรือจุดสนใจ (Emphasis or Centre of interest) เป็นการเน้นจุดประทับใจในแก่ผู้ชม ซึ่งมีข้อบอกล่าวเป็นความรับรู้ร่วมกับศิลปวัตถุ นั้น โดยเป็นความรู้สึกที่ผู้สร้างพึงพยายามให้เกิดขึ้นเสมอ

3.2 จุดรอง (Subordinate) เป็นจุดสำคัญรองจากจุดเด่นที่เน้นในงานไปตามลำดับชั้น ทำให้เกิดความลดหล่นต่องานออกแบบ โดยพิจารณาในด้านต่าง ๆ ได้แก่

1. จังหวะ (Rhythm) เป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์ในด้าน จังหวะ ระยะเวลา ความถี่ห่างภายในตัวเองหรือกับสิ่งแวดล้อม ทั้งในด้าน เส้น สี แสงเงา การตกแต่ง ที่ส่งผลต่อด้านความงาม

2. ความต่างกัน (Contrast) ปัจจุบันผู้ออกแบบนิยมมองหา เพื่อทำให้เกิดการขัดกัน ซึ่งจะส่งผลให้งานไม่น่าเบื่อเพราะเป็นความรู้สึกที่ทำให้เกิดความเคลื่อนไหวภายในงานหรือต่อสภาพแวดล้อม

3. ความกลมกลืน (Harmonies) นำภาพรวมทั้งหมดมาพิจารณาในบางรายละเอียดแม้ว่าชิ้นงานจะใช้สี ผิวสัมผัส เส้นสายตัดกัน แต่โดยภาพรวมของบรรยากาศไม่เกิดผลเสียหาย ยอมรับได้ว่ามีความกลมกลืนในส่วนรวม (Chalood Nimsamer, 2011)

หลักการออกแบบผลิตภัณฑ์

การออกแบบที่ดีย่อมส่งผลถึงผลิตภัณฑ์ที่ดี โดยที่นักออกแบบต้องคำนึงถึงหลักการโดยใช้เกณฑ์เพื่อกำหนดคุณสมบัติผลิตภัณฑ์ที่ดีว่าควรมีองค์ประกอบเช่นไร จึงพิจารณาแล้วใช้ความคิดสร้างสรรค์ หากกระบวนการหรือวิธีเพื่อให้ผลิตภัณฑ์มีความเหมาะสมตามหลักการออกแบบ โดยสิ่งที่ต้องคำนึงสำหรับนักออกแบบผลิตภัณฑ์มีหลักการออกแบบ 10 ประการ (Watcharin Charungchittisunthorn, 2005) ดังนี้

1. หน้าที่ใช้สอย (Function) เป็นข้อสำคัญที่สุดในการออกแบบผลิตภัณฑ์ ที่ผู้ออกแบบต้องคำนึงในอันดับแรก เพราะผลิตภัณฑ์ทุกชนิดต้องมีหน้าที่ใช้สอยถูกต้องตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสะดวกสบาย (High function) ในทางตรงข้าม ถ้าผลิตภัณฑ์นั้นไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้ จะถือว่าไม่ประโยชน์ใช้สอยไม่ดีเท่าที่ควร (Low function)

2. ความงาม (Aesthetics) เป็นส่วนที่ทำให้เกิดการตัดสินใจซื้อ เพราะประทับใจในครั้งแรกที่พบ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ให้ความสนใจมากที่สุดในปัจจุบันไม่น้อยไปกว่าหน้าที่ใช้สอยที่ต้อง

ใช้ระยะเวลาที่ดีหรือไม่ในภายหลังการใช้งานไปแล้ว โดยผลิตภัณฑ์บางประเภทความงามคือหน้าที่ใช้สอย

3.ความสะดวกในการใช้ (Ergonomics) คำนึงเรื่องกายศาสตร์ในการใช้งาน (Ergonomics) ความสะดวกสบายในการใช้งานจำต้องอาศัยการศึกษาด้าน กายวิภาคเชิงกล เกี่ยวข้องกับ ขนาดสัดส่วน และขีดจำกัดที่เหมาะสมของอวัยวะต่าง ๆ ในร่างกายของมนุษย์ทุกเพศ วัย ซึ่งประกอบด้วยความรู้ด้านขนาดสัดส่วนมนุษย์ (Anthropometry) ด้านสรีรศาสตร์ (Physiology) ซึ่งทำให้ทราบถึงขีดความสามารถจำกัดของอวัยวะในร่างกายมนุษย์ เพื่อประกอบการ ออกแบบ หรือศึกษาด้านจิตวิทยา (Psychology) โดยในความรู้เหล่านี้จะทำให้การออกแบบและ กำหนดขนาด (Dimension) ส่วนโค้งเว้า ส่วนตรงส่วนแคบของผลิตภัณฑ์อย่างเหมาะสมกับร่างกาย ของมนุษย์ที่ใช้งานให้ไม่เกิดความเมื่อยล้าขณะใช้งานในระยะนาน ๆ

4.ความปลอดภัย (Safety) ผู้ออกแบบผลิตภัณฑ์ควรคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้ใช้ เพราะสิ่งอำนวยความสะดวกยิ่งอำนวยความสะดวกมากเพียงใด ก็ย่อมมีโทษเพียงนั้น ซึ่งส่วนมาก ผลิตภัณฑ์มักเกิดจากเครื่องจักรกลและเครื่องใช้พลังงานไฟฟ้า จึงต้องมีเครื่องหมายเตือน หรือคำอธิบาย ประกอบนอกจากความคำนึงในการออกแบบนั้นด้วย

5.โครงสร้าง (Construction) โครงสร้างความแข็งแรง จะต้องมียู่ภายใน ผลิตภัณฑ์อย่างเหมาะสม ซึ่งการออกแบบควรอาศัยความรู้ด้านคุณสมบัติวัสดุและจำนวน หรือ ปริมาณโครงสร้างในกรณีที่ต้องใช้โครงสร้างเพื่อการรับน้ำหนัก โดยต้องมีความเข้าใจและไม่ทิ้งเรื่อง ของความงามทางศิลปะ เพราะสองสิ่งนี้มักเกิดปัญหาสวนทางกัน โดยนักออกแบบต้องประสานให้ สองส่วนนี้อยู่ในความพอดี และควบคู่กับการประหยัด

6.ราคา (Cost) ราคาพอสมควร จากการกำหนดเรื่องกลุ่มผู้บริโภค และการตลาด ความต้องการของลูกค้าเป้าหมายว่าเป็นกลุ่มใด มีความต้องการเช่นไร เพื่อกำหนดราคาของการ ผลิตและราคาขายให้เหมาะสม

7.วัสดุ (Materials) มีการพิจารณาถึงกระบวนการและวิธีการผลิต เพราะในระบบ ผลิตแบบอุตสาหกรรมมีวัสดุสังเคราะห์และกระบวนการผลิตที่หลากหลายและให้เหมาะสมกับต้นทุน ระยะเวลา และคุณสมบัติต่าง ๆ อย่างครบถ้วน ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวขึ้นกับคุณสมบัติของวัสดุที่ เลือกใช้ เช่น ความใส ผิวมันวาว ทนสภาพกรด ด่าง และอุณหภูมิที่เปลี่ยนแปลง หรือความต้องการ

เฉพาะ ฯลฯ สอดคล้องตามหน้าที่ใช้สอย การดูแลรักษา การสั่งซื้อและคงคลัง รวมถึงจิตสำนึกต่อส่วนรวม ความปลอดภัยต่อผู้ใช้และธรรมชาติ เช่น นำกลับมาใช้ใหม่

8.กรรมวิธีการผลิต (Production) ควรออกแบบให้ผลิตภัณฑ์ทุกชนิดผลิตได้ง่าย สะดวกและประหยัดที่สุด หรือออกแบบให้สอดคล้องกับการผลิตของเครื่องจักรที่มีอยู่ และควรตระหนักเรื่องการผลิตที่ละจำนวนมากเพื่อเป็นการลดต้นทุน แต่ในปัจจุบันจะมีการผลิตแบบเฉพาะความต้องการที่พิเศษในการเพิ่มมูลค่าของสินค้าหรือภาพลักษณ์องค์กร

9.การซ่อมบำรุงรักษา (Ease of maintenance) นักออกแบบควรคำนึงถึงเรื่องความสะดวกต่อการบำรุงรักษาให้เปลี่ยนง่าย ถอดสะดวก โดยเน้นกลุ่มผลิตภัณฑ์จักรกล เครื่องยนต์ เครื่องใช้ไฟฟ้าที่มีความซับซ้อน จากการใช้งานที่ทำให้เกิดความเสื่อมสภาพหรือการใช้งานในทางที่ผิด

10.การขนส่ง (Transportation) ต้องคำนึงถึงการประหยัดค่าขนส่ง ความสะดวกในการขนย้าย ระยะทางและวิธีการ เช่น ทางบก ทางน้ำ ทางอากาศ หรือแม้แต่บรรจุภัณฑ์ว่า ปกป้องผลิตภัณฑ์ไม่ให้เกิดการเสียหายขณะขนส่ง หรือกินเนื้อที่ ว่ามีเนื้อที่การขนส่งภายในตู้คอนเทนเนอร์ในขนาดกว้าง ยาว สูง เท่าไร

นอกจากหลักการออกแบบผลิตภัณฑ์ทั้ง 10 ประการของ วัชรินทร์ จรุงจิตสุนทร ที่อธิบายไว้ข้างต้นแล้ว ยังมีแนวคิดของ ดีเทอร์ รามส์ (Dieter Rams) นักออกแบบอุตสาหกรรมชาวเยอรมัน ผู้ทำงานออกแบบผลิตภัณฑ์ภายใต้แนวคิดลัทธินิยมการใช้งานจริง (functionalism) ซึ่งเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในฐานะนักออกแบบที่ปฏิวัติรูปแบบเครื่องใช้ไฟฟ้าของ Braun และ เฟอร์นิเจอร์ที่ผลิตในประเทศอังกฤษของ Vitsce โดยมีความเชื่อในหลักการ "การออกแบบที่น้อยกว่า แต่ดีกว่า" ("less but better") ซึ่งเป็นลักษณะที่ "ตัดทอนสิ่งไม่จำเป็น" แต่มีคุณภาพสนองต่อผู้ใช้แบบเหนือกาลเวลา (timeless) ส่งผลให้งานของเขาเหล่านี้ยังมีอิทธิพลต่อวงการออกแบบและนักออกแบบผลิตภัณฑ์รุ่นหลังเป็นจำนวนมากทั่วโลก

“บัญญัติ 10 ประการ ของงานออกแบบที่ดี” (10 Principles of Good Design)

บัญญัติ 10 ประการ ของงานออกแบบที่ดีของดีเทอร์ รามส์ (Dieter Rams) ได้ถูกนำมาขยายความและอธิบายเพิ่มเติมโดย James C. Spee และ Donald W. McCormick ในการประชุมวิชาการด้านการออกแบบและจัดการองค์กรโดยมีรายละเอียดสรุปสั้น ๆ ได้ดังต่อไปนี้ (James C. Spee and Donald W. McCormick, 2012)

1. Good Design is innovative ความเป็นไปได้สำหรับนวัตกรรมขององค์กร (ผลิตภัณฑ์) การพัฒนาเทคโนโลยีอยู่เสมอทำให้เกิดโอกาสใหม่ ๆ สำหรับนวัตกรรมขององค์กร (ผลิตภัณฑ์) แต่การออกแบบองค์กร(ผลิตภัณฑ์)ที่เป็นนวัตกรรมต้องมีการพัฒนาควบคู่ ระหว่างเทคโนโลยีที่เป็นนวัตกรรมและการพัฒนาภายใน(กระบวนการ)ที่ไม่สิ้นสุด
2. Good Design makes a product useful หลักการของ Rams นำไปใช้กับการออกแบบองค์กร เนื่องจากองค์กรนั้นไม่ต่างจากผลิตภัณฑ์ที่ถูกสรรค์สร้างขึ้นเพื่อนำมาใช้ เพราะไม่เพียงแต่จะมีเกณฑ์ที่แน่นอนแล้ว ยังสามารถนำมาใช้งานได้ทั้งทางจิตวิทยาและความงาม
3. Good Design is aesthetic ความงามที่มีคุณภาพขององค์กร(ผลิตภัณฑ์)นั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อประโยชน์การใช้งาน เนื่องจากกระบวนการการออกแบบของเราที่ใช้ในแต่ละวันจะส่งผลกระทบต่อสมาชิกและความเป็นอยู่ที่ดีของคนภายในองค์กร(ผลิตภัณฑ์) แต่มีเพียงธุรกิจที่มีกระบวนการงดงามเท่านั้น ที่จะสามารถดำเนินการได้ดี
4. Good Design makes a product understandable การออกแบบที่ดีจะเป็นการอธิบายโครงสร้างขององค์กร (ผลิตภัณฑ์) ได้ การออกแบบที่ดีกว่าเป็นการพูดแทนองค์กร (ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด เช่น ลูกค้า) การออกแบบที่ดีที่สุดคือองค์กรอธิบายตนเอง(ผลิตภัณฑ์มีความชัดเจน)
5. Good Design is unobtrusive โครงสร้างองค์กร (ผลิตภัณฑ์) ที่ตอบสนองวัตถุประสงค์เป็นเสมือนเครื่องมือ โดยที่ไม่ได้ดูเป็นการตกแต่งหรือทำให้เป็นงานศิลปะ การออกแบบของพวกเขาควรจะเป็นกลางและไม่มีมีการขยายความต่อ เหมือนเกี่ยวข้อ (ผู้ใช้งาน) สามารถอธิบายได้หลังจากเห็นด้วยตัวพวกเขาเอง

6. Good Design is honest การออกแบบที่ดีไม่ได้เกี่ยวข้องกับการสร้างความประทับใจว่าองค์กร (ผลิตภัณฑ์) มีนวัตกรรมมากขึ้น ทรงพลังหรือมีค่ายิ่งกว่าที่เป็นจริง และไม่เกี่ยวข้องกับการพยายามจัดการมันจากผู้มีส่วนได้เสีย ที่ไม่สามารถรักษาสัญญาที่ให้ไว้ได้

7. Good Design is long-lasting การออกแบบที่ดีควรหลีกเลี่ยงกระแสแฟชั่นที่เป็นสมัยนิยม ซึ่งนั่นทำให้เกิดความแตกต่าง ไม่กลายเป็นของตกยุค เพราะเมื่อผ่านเวลานานหลายปี ก็ยังใช้ได้

8. Good Design is thorough, down to the last detail ไม่มีความบังเอิญหรือปล่อยไปตามโอกาส เพราะการเอาใจใส่และความแม่นยำในกระบวนการออกแบบ จะเป็นการแสดงเคารพต่อผู้มีส่วนได้เสียต่อผลิตภัณฑ์ เช่น ลูกค้า ผู้ใช้งาน

9. Good Design is environmentally friendly การออกแบบ (องค์กร) มีส่วนสำคัญในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ลดทั้งปริมาณทรัพยากร มลพิษทางด้านกายภาพและจิตใจ ตลอดวงจรชีวิตขององค์กร (ผลิตภัณฑ์)

10. Good Design is as little as possible น้อยกว่า แต่ดีกว่า เพราะมันมุ่งเน้นไปที่ประเด็นสำคัญ ลดภาระที่ไม่จำเป็น กลับไปสู่ความบริสุทธิ์บนความเรียบง่าย

กล่าวโดยสรุปก็คือ หลักการของ ดีเทอร์ รามส์ (Dieter Rams) เป็นหลักของการออกแบบที่มีผู้ใช้เป็นศูนย์กลาง (User-centered Design) ซึ่งความงามที่แท้จริง หมายถึง การที่ผลิตภัณฑ์สามารถตอบสนองผู้บริโภคได้อย่างสูงสุด (ส่วนรูปลักษณะความสวยงามเป็นสิ่งสำคัญอันดับรองลงมา) การจัดลำดับความสำคัญ เรื่องความสะอาด และความเป็นระเบียบ คือการสร้างประโยชน์สูงสุด เพราะงานออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ดีควรจะดูเรียบง่าย สามารถ “ใช้งานได้ง่ายที่สุด” มีวงจรชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและใช้งานได้ยืนยาวที่สุด

ขั้นตอนในการออกแบบ (The Process of Designing)

การออกแบบมี 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. **ขั้นเหตุ-ผล (First Cause)** ประกอบด้วย 2 ขั้นตอนย่อย ได้แก่

ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์ความต้องการของผู้บริโภค (Human needs) เป็นกระบวนการที่จะนำมาสู่จุดเริ่มต้นของความต้องการ โดยดำเนินการ ดังนี้

1.1 กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย (Create Objective And Goal) ซึ่งเป็นแนวคิดในการสร้างงาน (Idea) ที่ต้องอาศัยการรวมกันของประสบการณ์แวดล้อม

(Environmental) ความประทับใจ (Perception) และอารมณ์ (Emotion) แต่ไม่สามารถประเมินคุณค่า (Evaluate) ได้อย่างแท้จริง เพราะเป็นเพียงเหตุ-ผลเบื้องต้น โดยพิจารณาสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยเหตุ-ผล (Judge) ความต้องการ (Needs) คุณค่า (Value) ความรู้สึกชอบ (Like) การให้ค่าความสำคัญ (Important) และการแสดงความงามกับประโยชน์ใช้สอย (Aesthetic and Function) เท่านั้น

1.2 การกำหนดโครงการ (Create Program)

1.3 กำหนดปัญหาและการแก้ปัญหา (Create Problem & Solution) “วัตถุประสงค์” เปรียบเสมือน “ปัญหา” ทางความคิด ที่ต้อง “แก้ไข” อย่างต่อเนื่อง และนักออกแบบจะต้องสร้างให้ภาพนั้นเกิดขึ้นมาจริง ๆ ดังนั้น กระบวนการร่างภาพ หรือ เขียนแบบ จึงมีความสำคัญ เพื่อการประเมินความต้องการเบื้องต้น (Pre-Evaluate)

2. ปัญหาและการแก้ปัญหา (Problem & Solution)

ขั้นที่ 2 ปัญหาและการแก้ปัญหา (Problem & Solution) ประกอบด้วยขั้นตอนย่อย ดังนี้

2.1 กำหนดแนวคิดและการรับรู้ (Create Idea & Perception)

2.2 สรุปแนวคิดรวบยอดการออกแบบ (Created Concept Design)

2.3 การกำหนดร่างแบบ (Principle & Design) ประกอบด้วยขั้นตอน การเขียนแบบ (Working Drawing) และการนำเสนอแบบ (Presentation)

3. พิจารณาวัสดุ (Material Cause)

ขั้นที่ 3 ดำเนินการแก้ไขปัญหา (Follow to Problem & Solution) ประกอบด้วยขั้นตอนย่อย ดังนี้

3.1 การกำหนดแนวคิดและการหาวัสดุ (Created Idea & Perception into Materials) จากภาพร่างและงานเขียนแบบ นักออกแบบจะต้องพิจารณาคูณสมบัติของวัสดุให้เหมาะสม ตรงกับวัตถุประสงค์ คุณค่าความงาม และมีเอกลักษณ์ (Real Imagination) อย่างลงตัว โดยกระบวนการออกแบบ (Designing) และวิเคราะห์ทัศนสภาพ (Visualizing)

3.2 ศึกษาแนวคิดการออกแบบ (Study Concept Design)

3.3 การเลือกวัสดุที่เหมาะสม (Select & Special to materials)

3.4 การออกแบบรูปทรง (Use on Form Design)

4.การพิจารณาเทคนิค Technical Cause

ขั้นที่ 4 การศึกษา การเลือกเทคนิค และวิธีการ (Study-Technique & Method) ประกอบด้วยขั้นตอนย่อย ดังนี้

4.1 การศึกษาแนวคิดการออกแบบ (Study Concept Design) เป็นการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบ วิธีการสร้างงานเพื่อให้ได้ภาพรวมเหมาะสมกับลักษณะงานที่คิดและวางแผนในขั้นที่ 1 และ 2 ด้วยการใช้เครื่องมือ (Tools) เครื่องจักร (Machine) วิธีการขั้นตอน เวลา การตกแต่ง ฯลฯ

4.2 การเลือกเทคนิคพิเศษและวิธีการ (Select & Special Technique & Method)

4.3 การดำเนินการทดลอง (Working & Practical)

5.ขั้นตอนการสรุป (Final Cause)

ขั้นที่ 5 การพิจารณา สรุปผลการดำเนินงาน และการทบทวน (Representation Practical Cause) มีขั้นตอนย่อย ดังนี้

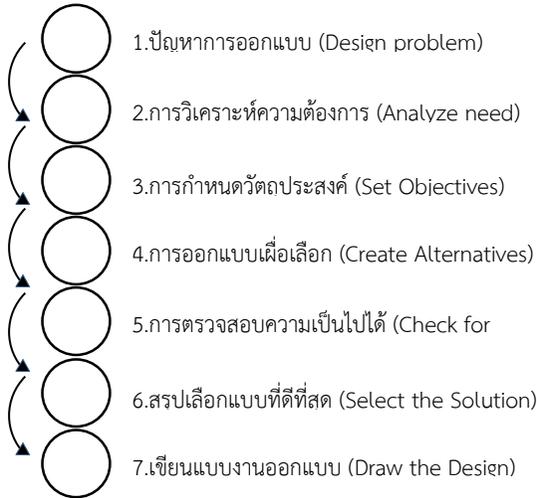
5.1 การให้ความหมาย (Meaning)

5.2 การพิจารณาประโยชน์ใช้สอยและความงาม (Function & Aesthetic)

5.3 การผลิต (Production) เมื่อผ่านกระบวนการทางเทคนิคแล้ว สามารถประเมินผลทางการออกแบบได้ ถ้าเป็นที่พอใจ ก็สามารถผลิตผลงานออกแบบในจำนวนต่อ ๆ ไปตามประสงค์ แต่ถ้าไม่พอใจหรือมีความผิดพลาด ก็สามารถปรับปรุง แก้ไข ให้สมบูรณ์ต่อไป แล้วจึงสู่กระบวนการผลิตอีกครั้งหนึ่ง ผลงานที่ได้อาจเป็นผลงานต้นแบบชิ้นเดียว (One Unit) หรือผลงานจำนวนมาก (Mass Products)

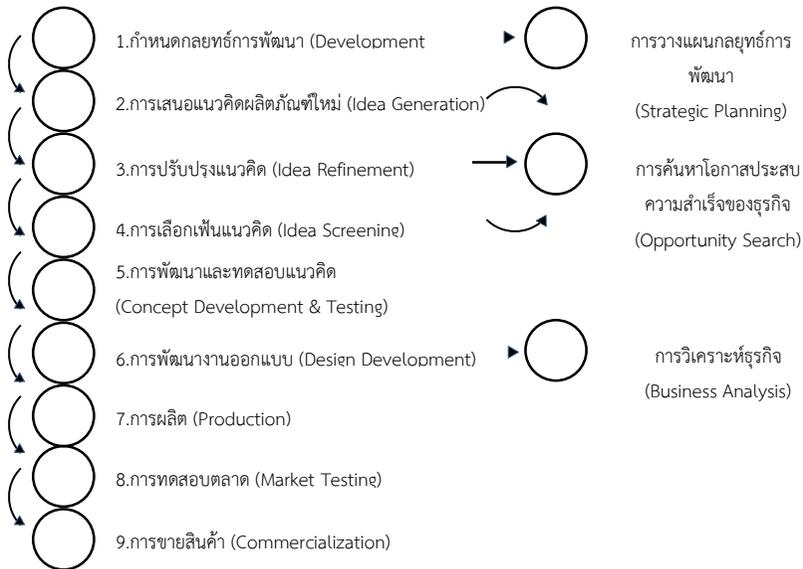
นอกจากที่กล่าวมาข้างต้นแล้วนั้น วัชรินทร์ จรุงจิตสุนทร ได้อธิบายว่ามีกระบวนการออกแบบที่แตกต่างกัน ถึง 3 รูปแบบ รายละเอียดดังนี้

รูปแบบที่ 1 (Product Design Process)

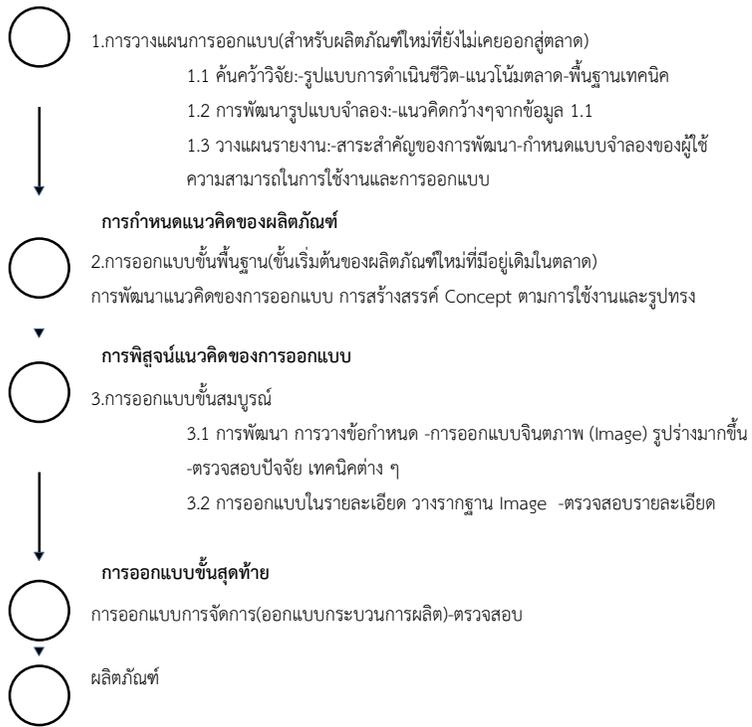
แผนภูมิที่ 1 แสดงผังวงจรกระบวนการออกแบบรูปแบบที่ 1
 ที่มา : Watcharin Charungchittisunthorn (2005 : 179)

รูปแบบที่ 2 (New Product Development Process)

แผนภูมิที่ 2 แสดงผังวงจรกระบวนการออกแบบรูปแบบที่ 2
 ที่มา : Watcharin Charungchittisunthorn (2005 : 181)

รูปแบบที่ 3 (กระบวนการออกแบบผลิตภัณฑ์ของนักออกแบบญี่ปุ่น)

แผนภูมิที่ 3 แสดงผังวงจรกระบวนการออกแบบรูปแบบที่ 3

ที่มา : Watcharin Charungchittisunthorn (2005 : 189-190)

แนวคิดในการออกแบบสินค้า มีหลายแนวคิดแยกย่อยตามวัตถุประสงค์ในการออกแบบโดยสามารถสรุปอย่างสังเขปดังนี้

แนวความคิดในการออกแบบสินค้าที่คำนึงถึงการขนส่ง (Design for Transport& Flat Design)

หลักของเครื่องเรือนประเภท Knockdown ในการออกแบบคือ ให้ผู้ใช้สามารถประกอบ ถอดเก็บได้เอง ส่วน Flat Pack เป็นเครื่องเรือนแบบ Knockdown อีกประเภทหนึ่งโดยมีการออกแบบที่สลับซับซ้อนและสร้างสรรค์กว่า เพราะนอกจากการคิดรูปแบบและผลิตชิ้นส่วนขึ้นมาเพื่อประกอบกันเท่านั้น แต่ยังมีรอบบังคับคือ จะใช้วัสดุแผ่นเพียงชิ้นเดียวมาสร้างสรรคงาน เช่น ไม้อัด แผ่นโลหะ หรือกระดาษอัด ซึ่งชิ้นส่วนเหล่านี้จะต้องมาจากวัสดุเพียงแผ่นเดียวโดยนำมาประกอบกัน ซึ่งนอกจากประโยชน์เรื่องการประหยัดวัสดุแล้ว ในด้านความสะดวก ง่ายต่อการขนส่ง

ไม่กินเนื้อที่ จึงเป็นการใช้วัสดุอย่างเต็มประสิทธิภาพ เหลือเศษทิ้งน้อยที่สุด จนบางครั้งมีค่ากล่าวยกให้ Flat Pack Furniture เป็นเครื่องเรือนที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมอีกด้วย (TravelAround, 2020)

กรณีตัวอย่างในการออกแบบในแนวคิดนี้ เช่น แนวคิดในการออกแบบของ IKEA

คำว่า IKEA มาจากชื่ออักษรย่อของผู้ก่อตั้ง คือ I และ K จากคำว่า “Ingvar Kamprad” (อิงก์วาร์ คัมปราด) ตัว E มาจาก “Elmtaryd” (เอล์มตารี๊ด) เป็นชื่อฟาร์ม ตัว A มาจาก “Agunnaryd” (ออนนุนนารี๊ด) เป็นชื่อบ้านเกิดของเขาที่อยู่ตอนใต้ของสวีเดน โดยกว่าจะมาเป็นแบรนด์เฟอร์นิเจอร์ชั้นนำของโลกที่เน้นของตกแต่งบ้านสำหรับคนยุคใหม่ และได้รับการยอมรับว่า . สินค้าดี ราคาถูก. นั้น แต่เดิมเป็นเพียงร้านของชำเล็ก ๆ ในประเทศสวีเดน จนกระทั่งเริ่มจำหน่ายเฟอร์นิเจอร์ในปี ค.ศ. 1947 เป็นครั้งแรก โดยที่ใช้การผลิตจากโรงงานละแวกท้องถิ่น และได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี ยอดขายเพิ่มขึ้นรวดเร็วจนทำให้มีการเปิดตัวอย่างเป็นทางการของ IKEA ที่เมือง Almhult ในปี ค.ศ. 1958 ใช้พื้นที่ 6,800 ตารางเมตร ซึ่งนับได้ว่าเป็นห้างเฟอร์นิเจอร์ที่ใหญ่ที่สุด ณ เวลานั้นของแถบประเทศสแกนดิเนเวีย

ปัจจุบัน IKEA เป็นห้างขายเครื่องเรือนขนาดใหญ่แห่งหนึ่งของโลก มีพนักงาน 131,000 คน ใน 41 ประเทศ มีสาขา 287 แห่ง มีลูกค้ามากกว่า 655 ล้านคนในปี ค.ศ. 2011

ผลิตภัณฑ์ของ IKEA สะท้อนตัวตนของ อิงก์วาร์ คัมปราด ซึ่งเขาได้ให้มุมมองต่องานออกแบบผลิตภัณฑ์ไว้ว่า “เฟอร์นิเจอร์ที่นำเสนอ ต้องเข้ากับสภาพแวดล้อมของบ้านโดยรวม เหมาะกับทุกส่วนของบ้านไม่ว่าจะเป็นด้านในหรือด้านนอก ผลิตภัณฑ์ต้องสะท้อนถึงแนวความคิดของเราที่เน้นความเรียบง่าย ไม่ซับซ้อนอย่างที่เราเป็น สินค้าต้องมีความคงทน สะดวกสบายที่จะใช้สอย และยังสะท้อนถึง “การดำเนินชีวิตที่ง่ายขึ้นเป็นธรรมชาติและไร้ขีดจำกัด” นอกจากความใส่ใจในทุกรายละเอียดของการออกแบบผลิตภัณฑ์แล้ว อีกสิ่งหนึ่งที่สำคัญคือ เรื่องราคาที่ไม่สูงเพื่อให้คนส่วนใหญ่สามารถซื้อสินค้าของ IKEA ได้ แม้ว่า IKEA จะผลิตสินค้าเป็นจำนวนมาก และกำหนดราคาถูก โดนใจลูกค้าเพียงใด แต่ไม่เคยลืมเรื่องคุณภาพสินค้าแม้แต่น้อย” และเขายังกล่าวอีกว่า “นักออกแบบเฟอร์นิเจอร์ออกแบบโต๊ะราคาหนึ่งพันเหรียญเป็นเรื่องง่าย แต่การออกแบบโต๊ะเพื่อประโยชน์ใช้สอยที่ดีได้ในราคาห้าสิบบเหรียญนั้นต้องทุ่มเทอย่างดีที่สุด” ด้วยแนวคิดนี้ ทำให้คนที่มีรายได้น้อยจนถึงรายได้ปานกลางสามารถเป็นเจ้าของเฟอร์นิเจอร์ที่ออกแบบเรียบง่าย มีสไตล์แบบสแกนดิเนเวียได้ไม่ยาก และทำให้ IKEA เติบโตอย่างรวดเร็ว จนกระทั่ง IKEA ได้รับการจัดอันดับจากนิตยสาร Business Week ให้เป็นบริษัทที่มีการสร้างสรรค์นวัตกรรมอันดับ 3 ของยุโรปในปี ค.ศ. 2006 โดยการสร้างนวัตกรรมคือหัวใจของความสำเร็จของ IKEA และสิ่งนี้ก็คือการคิดค้นวิธีออกแบบเฟอร์นิเจอร์ที่สามารถถอดประกอบได้ (Ready to Assemble Furniture) เมื่อสินค้ามี

ราคาถูกลง บรรจุในกล่องในลักษณะแบนราบ ทำให้สินค้ามีความเสียหายน้อยลง สะดวกต่อการขนส่ง ความคิดนี้ช่วยให้ IKEA ลดต้นทุนในการขนส่งสินค้า และสามารถแข่งขันกับคู่ค้ารายอื่นได้

IKEA มีนักร้องแบบประจำของบริษัท 12 คนในสวีเดน และนักร้องแบบอิสระ 80 คนที่ทำงานร่วมกับ IKEA โดยนักร้องแบบเหล่านี้จะได้รับโจทย์ที่ทำทนายเพื่อค้นพบนวัตกรรม จากวัสดุที่เหลือใช้และวัสดุใหม่ ๆ มาใช้งานเพื่อการสร้างสรรคผลิตภัณฑ์ใหม่ภายใต้แนวคิด Minimalism อะไรที่ไม่จำเป็นตัดออก Functionalism คำนี้ถึงประโยชน์ใช้สอย และ Flat Packaging สินค้าแยกส่วนได้เพื่อให้ลูกค้านำไปประกอบเอง นอกจากนี้ยังให้เงินสนับสนุน Linnaeus University เพื่อร่วมมือกันศึกษาความต้องการของลูกค้าภายใต้เงื่อนไขการผลิตและการจัดการทรัพยากรมนุษย์ จัดหาผู้เชี่ยวชาญและผู้ผลิตที่มีความสำคัญต่อการวิจัยและพัฒนาวัสดุทางเลือก เทคโนโลยีใหม่ แหล่งพลังงานทางเลือกอื่นที่จะใช้ในการผลิตเป็นสินค้า คอลเลกชันใหม่ โดยมหาวิทยาลัยแห่งนี้จะมีสถานที่นัดพบระดับนานาชาติ และเป็นศูนย์ธุรกิจที่เชื่อมโยงภาคธุรกิจในท้องถิ่นรวมทั้งระดับภูมิภาค เพื่อการวิจัยและพัฒนาแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ซึ่งเป็นบ่อเกิดของความคิดสร้างสรรค์ และนำไปต่อยอดทางธุรกิจต่อไปได้ในอนาคต

ปรัชญาการออกแบบสินค้าของ IKEA สะท้อนถึงความเรียบง่าย เน้นคุณภาพและประโยชน์ใช้สอยเป็นหลัก โดยอาศัยหลักเพียงไม่กี่ข้อนี้ คงจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการของตกแต่งบ้านและเฟอร์นิเจอร์ไม่มากนักน้อย เพราะธุรกิจรูปแบบนี้มีการแข่งขันค่อนข้างสูงในงานออกแบบที่ดีจะช่วยสร้างความโดดเด่นให้กับผลิตภัณฑ์ได้ ฉะนั้นผู้ประกอบการควรคำนึงถึงงานออกแบบให้มากขึ้น รวมถึงการไม่หยุดนิ่งต่องานวิจัยและพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ ออกแบบสินค้าให้มีความเป็นสากล แต่ยังคงราคาย่อมเยา (Vati Phurojsawat, 2020)

แนวความคิดในการออกแบบด้วยหลักการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (Eco-Design)

เป้าหมายของ Eco-Design เป็นเครื่องมือขึ้นหนึ่งเพื่อเพิ่มศักยภาพในการผลิต โดยลดต้นทุนในแต่ละขั้นตอนของการผลิตและพัฒนาสินค้า ป้องกันการสูญเสียที่เกิดจากการผลิต เน้นการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมควบคู่กับคุณภาพที่คงเดิมของผลิตภัณฑ์

หลักการพื้นฐานของ Eco-Design คือการประยุกต์หลักของ 4R ในทุก ๆ ช่วงวงจรชีวิตของผลิตภัณฑ์ ตั้งแต่ขั้นตอนการออกแบบ ได้แก่ ช่วงการวางแผนผลิตภัณฑ์ (Planning phase) ช่วงการออกแบบ (Design phase) ช่วงการผลิต (Manufacturing phase) ช่วงการนำไปใช้ (Usage

phase) และช่วงการทำลายหลังการใช้เสร็จ (Disposal phase) สำหรับหลักการของ 4R จะมีความสัมพันธ์กับแต่ละช่วงวงจรของผลิตภัณฑ์ ซึ่งหลักการ 4R ได้แก่

1.การลด (Reduce) การลด (Reduce) คือ การลดใช้ทรัพยากรในช่วงต่าง ๆ ของวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์ สามารถเกิดได้ในทุกช่วงของวงจร โดยมากพบในช่วงการออกแบบ การผลิต และการนำไปใช้ เช่น ลดการใช้ทรัพยากรในการออกแบบเพื่อลดอัตราการใช้พลังงานในการผลิต และการออกแบบ เพื่อลดอัตราการใช้พลังงานในระหว่างการใช้งาน เป็นต้น

2.การใช้ซ้ำ (Reuse) การใช้ซ้ำ (Reuse) การนำชิ้นส่วนของผลิตภัณฑ์หรือผลิตภัณฑ์ ซึ่งผ่านการนำไปใช้แล้ว และพร้อมสู่ขั้นตอนการทำลาย กลับมาใช้ใหม่ทั้งที่เป็นการใช้ใหม่ในผลิตภัณฑ์เดิม หรือผลิตภัณฑ์ใหม่ อาทิ การออกแบบเพื่อการนำกลับมาใช้ซ้ำ (Design for Reuse) เช่น การให้ชิ้นส่วนในแต่ละรุ่นร่วมกันได้

3.การนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) การนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) การนำชิ้นส่วนของผลิตภัณฑ์หรือผลิตภัณฑ์ ที่อยู่ในช่วงการทำลาย มาเข้าสู่กระบวนการแล้วนำกลับมาใช้ใหม่ตั้งแต่ช่วงการวางแผนออกแบบ หรือช่วงการผลิต อาทิ การออกแบบเพื่อถอดประกอบได้ง่าย (Design for Disassembly) การออกแบบเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ (Design for Recycle) เช่น การออกแบบโดยใช้วัสดุพลาสติก หรือกระดาษที่ง่ายต่อการนำกลับมาใช้

4.การซ่อมบำรุง (Repair) มีแนวคิดที่ว่าหากผลิตภัณฑ์มีการซ่อมบำรุงได้ง่าย จะเป็นการยืดอายุต่อการใช้งานผลิตภัณฑ์ (Extended Usage Life) ซึ่งท้ายสุดสามารถลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการซ่อมบำรุงนี้เกิดจากภายในช่วงชีวิตของการใช้งานเท่านั้น ต่างจากการใช้ซ้ำ (Reuse) ซึ่งเป็นการนำชิ้นส่วนหรือผลิตภัณฑ์ที่เสร็จจากช่วงการใช้งานมาแล้ว มาใช้อีกครั้ง การซ่อมบำรุง อาทิ การออกแบบให้ง่ายต่อการซ่อมบำรุง (Design for serviceability/Design for maintainability) เช่น การออกแบบให้เปลี่ยนชิ้นส่วนอะไหล่ได้โดยง่าย

กระบวนการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์อันเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมแบบบูรณาการ อยากรอบวงจร เพื่อการอนุรักษ์และหลีกเลี่ยงผลกระทบต่อการทำลายสิ่งแวดล้อม หมายรวมถึง การวิเคราะห์สมรรถนะทางสิ่งแวดล้อมของผลิตภัณฑ์ การจัดการซากที่หมดอายุ การลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในทุกช่วงวงจรชีวิตของผลิตภัณฑ์ ควบคู่กับการวิเคราะห์ปัจจัยด้านอื่นๆ เช่น ต้นทุน การควบคุมกระบวนการผลิตและคุณภาพ รวมถึงการตลาด เป็นต้น นักวิชาการด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์มีความเห็นพ้องต้องกันว่า แม้ว่าต้นทุนของการออกแบบผลิตภัณฑ์ทางตรงจะมีเพียง 5-

13% ของต้นทุนผลิตภัณฑ์รวม แต่ผลสืบเนื่องจากการออกแบบผลิตภัณฑ์นี้จะเป็นผู้กำหนดโครงสร้างต้นทุน 60-80% ดังนั้นการจัดการเพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของผลิตภัณฑ์ โดยการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่มีบทบาทมากที่สุดนั้นควรเริ่มจาก ตั้งแต่กระบวนการออกแบบผลิตภัณฑ์นั่นเอง

การพิจารณาการออกแบบ และการผลิตให้สอดคล้องกับแนวคิด Eco-Design มีข้อพิจารณาในแต่ละขั้น คือ

1. การใช้วัสดุ ลดการใช้วัสดุหรือส่วนประกอบ โดยใช้เท่าที่จำเป็น เลี่ยงวัสดุที่มีส่วนทำลายสิ่งแวดล้อม รวมถึงเลือกวัสดุที่ใช้พลังงานต่ำไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้ใช้งาน และวัสดุทดแทน สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้

2. เทคนิคการผลิต เลือกใช้เทคนิคที่เหมาะสมในแต่ละขั้นตอนของการผลิต ลดจำนวนการผลิต รวมถึงเลือกเทคนิคที่ใช้พลังงานต่ำ เหลือของเสียน้อยที่สุด

3. การกระจายสินค้า เลือกช่องทางกระจายหรือขนส่งที่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนการใช้บรรจุภัณฑ์ที่สะอาด ออกแบบให้เหมาะสมกับสินค้า การทำให้น้ำหนักบรรจุภัณฑ์เบาลงจะทำให้ค่าขนส่งอากาศถูกลง

4. ระหว่างการใช้งาน สินค้าภายใต้แนวคิดนี้จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและเปลืองพลังงานน้อยที่สุด

5. อายุการใช้งาน ระยะเริ่มแรกสินค้าต้องมีความคงทน น่าเชื่อถือ การบำรุงรักษา ซ่อมแซมทำด้วยวิธีการที่ง่าย และเมื่อหมดอายุหรือเสื่อมสภาพจะต้องสามารถนำวัสดุหรือส่วนประกอบของสินค้า กลับมาใช้ใหม่หรือกำจัดโดยไม่ก่อมลพิษได้

Eco-Design เป็นเครื่องมือขั้นหนึ่งที่ถูกนำมาใช้พัฒนาสินค้าและบริการให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม นอกจากการจำหน่ายในตลาดทั่วไปแล้วยังมีพื้นที่จำหน่ายในตลาดสีเขียวของต่างประเทศ ซึ่งให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก และยอมรับสินค้าที่ออกแบบในหลักการออกแบบที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมเป็นหลักสำคัญ โดยยังแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมอีกด้วย (Helen Lewis, John Gertsakis with Tim Grant, Nicola Morelli and Andrew Sweatman, 2009)

ในปัจจุบันยังได้มีการจัดหมวดหมู่ แนวคิดในการออกแบบอย่างยั่งยืน (Design for Sustainable) หรือ การออกแบบอย่างยั่งยืน (Long life Design) เกิดจากการเข้าไปมีส่วนร่วมของ

ทีม D & Department Project ในกระบวนการผลิตสินค้าและบริการในแต่ละจังหวัดทั่วประเทศ ญี่ปุ่น พบว่ามีลักษณะเฉพาะบางอย่างของสินค้าและบริการที่มาจากผู้ผลิตท้องถิ่น โดยที่สิ่งเหล่านั้น ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ซึ่งกลายมาเป็นแนวคิดสำคัญที่เรียกว่า การออกแบบอย่างยั่งยืน หรือ Long Life Design แนวคิดนี้ถูกหยิบยกมาใช้เพื่อเน้นย้ำถึงความสำคัญของการนำวัสดุดีและความ เป็นท้องถิ่นขึ้นมาพัฒนา ด้วยมุมมองการสร้างแบรนด์ และการสื่อสารกับผู้คนในวงกว้างมากขึ้น (Ratchadaphon Hemchinda, 2020)

แนวคิดเพื่อผู้พิการและเพื่อส่วนรวม (Design for Disable & Universal Design)

การออกแบบสากล (Universal Design) หรือการออกแบบเพื่อส่วนรวม มีหลายชื่อเรียก เช่น การออกแบบพิเศษ (Exclusive Design) การออกแบบเพื่อคนพิการ (Design for Disable) การออกแบบที่เป็นมิตร (Friendly Design) หรือ อารยสถาปัตย์ คือสังคมที่จัดทุกสิ่งอำนวยความสะดวก ต่อคนทั้งหมดในสังคมนั้นอย่างเท่าเทียม เสมอภาคไม่ว่าจะพิการหรือไม่ก็ตาม โดยทั้งหมดมี วัตถุประสงค์เพื่อการออกแบบ และนำงานออกแบบที่ได้ไปใช้อำนวยความสะดวก ลดหรือแก้ปัญหา จากสถานะแวดล้อมที่เป็นอุปสรรคในการใช้ชีวิตประจำวันหรือมุ่งเน้นประสงค์พิเศษที่เกี่ยวข้องกับ ปัญหาการใช้งาน ซึ่งมีกรณีศึกษา เช่น อักษรเบรลล์ ที่ถูกคิดค้นโดยครูชาวฝรั่งเศส หลุย เบรลล์ (Louis Braille) ในปีค.ศ.1820 เนื่องจากตัวหลุย เบรลล์นั้นก็เป็นผู้พิการทางสายตา จึงคิดสัญลักษณ์ นูนทั้งหกจุด วางในช่องสลับตำแหน่งกันเป็นรหัสแทนอักษรปกติ และต่อมาได้มีผู้มาต่อยอดนำ อักษรเบรลล์ มาใช้ในงานออกแบบพื้นถนนและระบบการขนส่ง เรียก โกด้ดิงบล็อก (Guiding block) หรือ เบรลล์บล็อก (Braille block) จากครูโรงเรียนสอนผู้พิการ ชื่อ เซอิชิ มียาเกะ (Seiichi Miyake) ในปี ค.ศ.1965 ที่ใช้การวิจัยและพัฒนาจนได้ ผลิตภัณฑ์แป้นแบบปุ่มนูน 2 รูปแบบ คือ แบบทางลาดยาว (เดินต่อไปได้) กับปุ่มกลม (มีสิ่งกีดขวางควรหยุดรอ) เรียก วอร์นิงบล็อก (Warning block) โดยนำมาใช้ครั้งแรกที่หน้าโรงเรียนสอนผู้พิการสายตาที่เมืองโอซากา ประเทศญี่ปุ่น และแพร่หลายไปทั่วโลก (ฐิติพันธ์ พัฒนมงคล, 2561) นอกจากนี้ที่กล่าวมานี้แล้วนั้น ยังมีงานออกแบบ และงานออกแบบผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ที่มีหลักและแนวคิดในการออกแบบเพื่อส่วนรวมอีกมากมาย ตาม ความต้องการที่เฉพาะเจาะจงเพิ่มขึ้น และการใส่ใจในรายละเอียดที่มากขึ้น

แนวความคิดการออกแบบหัตถอุตสาหกรรม (Industrial-Craft)

จากรากการผลิตงานดั้งเดิมเพื่อการใช้สอยของผลิตภัณฑ์ ด้วยความรู้ที่อาศัยการสังเกต เรียนรู้จากธรรมชาติสิ่งแวดล้อมรอบตัว พัฒนาและสืบทอดส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น จากชุมชนสู่ภูมิภาค เกิดการสั่งสมและถ่ายทอดกระบวนการที่เรียกว่า กระบวนการงานหัตถกรรม แต่เนื่องด้วยการพัฒนาของกระแสวัฒนธรรมการผลิตของโลก และด้วยความรู้ที่ก้าวหน้า จึงมีการนำกระบวนการงานหัตถกรรม ได้แก่ วัสดุ และเทคนิคกระบวนการ มาผสมกับการใช้เครื่องจักรและระบบที่เป็นมาตรฐาน สามารถผลิตซ้ำหรือช่วยส่งเสริมให้เกิดความมีคุณภาพในงานผลิตภัณฑ์ และร่วมกันกับกระบวนการออกแบบ ทำให้เกิดนิยามของกระบวนการร่วมนี้ใหม่ คือ งานหัตถอุตสาหกรรม โดยเหมือนและแตกต่างจากงาน อุตสาหกรรม จำแนกได้ ดังนี้

1.ด้านมนุษย์และสังคม (Design/Lifestyle) การออกแบบหัตถอุตสาหกรรมได้รับผลจากการพัฒนาการสื่อสารและการสนองต่อความต้องการ รสนิยม (Taste) และแนวโน้มการบริโภคสินค้า (Trend) จากกระแสโลกาภิวัตน์ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญ และปรับตัวทำความเข้าใจถึงวิถีชีวิตของคนเหล่านั้นทั้งคนภายในประเทศ หรือภายนอกประเทศที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพื่อทำการออกแบบและผลิตสินค้าให้ตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย

2.ความรู้ในด้านความงามเชิงวัฒนธรรม (Crafts/Culture) ในทัศนะของ อาชญ นักสอน กล่าวว่า การออกแบบหัตถอุตสาหกรรมไทย ต้องทำความเข้าใจเชิงรากดั้งเดิมของมรดกเชิงวัฒนธรรมไทย (Cultural Heritage) เพราะจำทำให้นำคุณค่าเชิงวัฒนธรรมดั้งเดิม มาคลี่คลายกลายเป็นองค์ประกอบของการออกแบบ (Achan Nakson, 2015)

3.องค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Science, Technology, Management) เพราะความคิดเชิงเหตุ-ผล และเพื่อศักยภาพของรูปแบบงาน รวมถึงระบบการบริหารองค์กร ที่เป็นระบบสมัยใหม่ เช่น ระบบบัญชี ระบบการจัดเก็บสินค้า ระบบการขนส่ง เป็นต้น เพื่อการเพิ่มประสิทธิภาพให้กับงานหัตถกรรม สู่การพัฒนาเป็น หัตถอุตสาหกรรม

องค์ประกอบนอกเหนือจากทั้ง 3 ส่วนที่กล่าวมาแล้ว อาจยังไม่เพียงพอต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรมได้ ทั้งหมด แต่จะต้องอาศัยปัจจัยและองค์ประกอบอื่นในด้านต่าง ๆ ร่วมด้วย นั่นคือ กระบวนการออกแบบผลิตภัณฑ์ การใช้ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ เพื่อให้ได้งานที่มีความสมบูรณ์ เหมาะสม สวยงาม และมีคุณค่าสะท้อนเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม

บทสรุป (Conclusion)

หลักการและแนวคิดในการออกแบบผลิตภัณฑ์ เป็นการรวมกันขององค์ประกอบในงานออกแบบสร้างสรรค์ทั้งทางด้านศิลปะ ความงาม ที่คำนึงถึงปัจจัยด้านการวิศวกรรมเพื่อการใช้สอย ความแข็งแรง ปลอดภัย วัสดุ ผสานกับศาสตร์วิเคราะห์พฤติกรรมผู้เกี่ยวข้อง(ผู้ใช้ ผู้ผลิต และผู้ขาย) ด้านการตลาด และผลกระทบโดยรวมตั้งแต่การคิด การผลิต จำหน่าย การใช้และเสื่อมสลายในท้ายที่สุด แม้จะมีการแยกย่อยเฉพาะเจาะจง เพิ่มความสำคัญในศาสตร์ใดแขนงหนึ่งเป็นแนวคิดหลัก จนเกิดเป็นทฤษฎีและแนวคิดเฉพาะทางขึ้นที่มีความหลากหลาย แต่ความเรียบง่าย และวัตถุประสงค์หลักของการยกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ยังคงเป็นสิ่งพื้นฐานที่สุดที่จะถูกนำมากล่าวและนำไปปรับใช้ตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง (References)

- Achan Nakson. (2015). **The Art of Industrial Crafts Design**. Bangkok : Triple Group.
- Chalood Nimsamer. (2011). **Composition of Art**. Bangkok : Amarin.
- Helen Lewis, John Gertsakis with Tim Grant, Nicola Morelli and Andrew Sweatman ;
Center of Excellence for environmentally friendly product development National Metal and Materials Technology Center. *Kan 'oḱbæpsingwætlōm* [Design + Environment].
Pathumthani: MTEC. 2009.
- Hobby Model Team. *Hobby Technics*. Bangkok: Animate Group. 2010.
- James C. Spee, and Donald W. McCormick. “**The design ethos of Dieter Rams and its implications for organizations and management education**”. Academy of Management Annual Meeting Proceedings, July 2012. [Online]. Accessed 4 June 2020.
https://www.researchgate.net/publication/329008011_The_design_ethos_of_Dieter_Rams_and_its_implications_for_organizations_and_management_education
National Metal and Materials Technology Center. (2020). **Strategies for making E-codesign**. Retrieved June 5, 2020.
http://www2.mtec.or.th/website/article_list.aspx?id=46&cate=26
- National Science and Technology Development Agency. (2020). **Light technology "laser"**. Shape design. Retrieved June 5, 2020.
http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:glps-T5kIUJ:www.faed.mju.ac.th/download/get_file.asp%3Fref%3D141+%cd=7&hl=th&ct=clnk&gl=th

- Nattapong Kongprasert. "Product Design to Meet Customer Requirements". SWU Engineering Journal (2015) 10(1), 55-65 Retrieved May 2, 2020.
<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:NBBQkr-JW6AJ:ejournals.swu.ac.th/index.php/SwuENGj/article/download/5473/5127+&cd=1&hl=th&ct=clnk&gl=th>
- Phunphat Phibunphokha Sombat. (n.d.d.). "Product design principles". Retrieved June 4, 2020. <https://sites.google.com/a/kjwit.ac.th/ponlapass/pathor/hlak-kar-xxkbaeb-phlitphanth>
- Ratchadaphon Hemchinda. (2020). "Sustainable design". Retrieved June 4, 2020.
https://web.tcdc.or.th/th/Articles/Detail/RC_APR_19
- Ratrhai Poencharoen. (2009). "The Design to Develop New Formats and Model Products for the Community". Journal of Education 20(3), 63-78. Retrieved June 4, 2020. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/edubuu/article/view/6924/5969>
- Royal Institute Dictionary, 1999. (2003). Bangkok : Nanmeebooks.
- Sakhon Kantachot. (1985). **Furniture design**. Bangkok : Odeon Store.
- Sathaporn Dibunmi Na Chumphae. (2008). **Furniture evolution**. Bangkok : Odeon Store.
- TCDC. (2020). **Art and design**. Retrieved June 5, 2020.
<http://www.tcdc.or.th/articles/design-creativity/17101/#-ศิลปะกับการออกแบบ-บทเรียนบทเก่าที่อาจต้องทบทวนใหม่>
- Teerapich Suebwonglee. (2012). "7 Examples of product design that meets users' needs". Retrieved May 2, 2020. <https://web.tcdc.or.th/th/Articles/Detail/7-%E0%B8%95%E0%B8%B1%E0%B8%A7%E0%B8%AD%E0%B8%A2%E0%B9%88%E0%B8%B2%E0%B8%87%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%AD%E0%B8%AD%E0%B8%81%E0%B9%81%E0%B8%9A%E0%B8%9A%E0%B8%9C%E0%B8%A5%E0%B8%B4%E0%B8%95%E0%B8%A0%E0%B8%B1%E0%B8%93%E0%B8%91%E0%B9%8C%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%B8%87%E0%B9%83%E0%B8%88%E0%B8%9C%E0%B8%B9%E0%B9%89%E0%B9%83%E0%B8%8A%E0%B9%89%E0%B8%87%E0%B8%B2%E0%B8%99>

- Thitiphan Phatthanamongkol. (2018). Friendly Design. *Sarakadee Magazine*, 34(406), 34-53.
- Thawi Imphitak. (n.d.d.). Industrial materials. Bangkok : Vocational Promotion Center.
- Tragoonphan Patcharametha. (2014). “Product Design for Environment Friendly”. *Journal of Silpakorn University* 34 (1) , 119-135. Retrieved May 2, 2020. <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:NBBQkr-JW6AJ:ejournals.swu.ac.th/index.php/SwuENGj/article/download/5473/5127+&cd=1&hl=th&ct=clnk&gl=th>
- TravelAround. (2020). **Modern furniture ‘ Flat Pack’ Furniture**. Retrieved June 5, 2020. <http://www.bloggang.com/viewblog.php?id=travelaround&date=12-09-2009&group=40&gblog=6>
- Udomsak Saribut. (2007). **Furniture Design**. Bangkok : Odeon Store.
- Vati Phurojsawat. (2020). **IKEA The Big Impact**. Retrieved June 4, 2020. <http://incquity.com/article/ikea-inovation-success>
- Vcharkarn.com. (2020). **Design**. Retrieved June 5, 2020. <http://www.vcharkarn.com/vcafe/120491>
- Wanee Sahomsomchok. (2006). **Furniture design**. Bangkok: Technology Promotion Association (Thailand-Japan).
- Watcharin Charungchittisunthorn. (2005). **i.d. story theory & concept of design**. Bangkok: iDesign Publishing.

การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในครอบครัวตามหลักพุทธธรรม

The Solution of Violence in the Family according to Buddhist Principle

พระครูประโชติพัชรพงษ์ (นัฐพงษ์ พิทักษ์อัมพรกุล)¹

Phrakhruprachotphatcharaphong (Natthapong Pitakampornkul)¹

Received : March 24, 2019; Revised : December 28, 2020; Accepted : December 29, 2020

บทคัดย่อ (Abstract)

ครอบครัวไทยในปัจจุบันได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม ทำให้มีปัญหาต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อเด็ก ได้แก่ โครงสร้างครอบครัวเปลี่ยนแปลงไป โดยจำนวนครอบครัวขยายลดลง ครอบครัวเดี่ยวเพิ่มมากขึ้น รูปแบบของครอบครัวมีความหลากหลาย ค่านิยมและความเชื่อของครอบครัวเปลี่ยนตามอิทธิพลตะวันตก ปัญหาความยากจนของครอบครัวสตรีต้องออกทำงานหารายได้นอกบ้าน ครอบครัวต้องเคลื่อนย้ายไปทำงานต่างถิ่น ปัญหาครอบครัวขาดความรู้และความพร้อมในการเลี้ยงดูเด็ก ซึ่งสภาพปัญหาเหล่านี้เป็นเงื่อนไขสำคัญ ที่สร้างผลกระทบต่อเด็กเกี่ยวกับปัญหาสุขภาพกายสุขภาพจิต ปัญหาด้านค่านิยมบริโภคนิยม นำไปสู่พฤติกรรมของเด็กในวัย ต่าง ๆ ในทางไม่เหมาะสมและมีส่วนผลักดันให้เด็กจำนวนหนึ่งถูกปล่อยปละละเลย หรือทอดทิ้งกลายเป็นเด็กมีปัญหา เกิดปมด้อย นำไปสู่พฤติกรรมที่ก้าวร้าว ผิดกฎหมายในที่สุด ในพุทธศาสนาเถรวาทได้เสนอวิธีการแก้ไขปัญหาด้วยหลักทศ 6 หลักอริยสัจ 4 เป็นทางออกของปัญหาในครอบครัว

คำสำคัญ (Keywords) : การแก้ไขปัญหา, ความขัดแย้งครอบครัว, หลักพุทธธรรม

¹นิสิตระดับพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตนครสวรรค์; Doctoral of Philosophy Program in Buddhist Student, Nakhon Sawan Campus, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand;
e-mail : Nattaphong19752518@gmail.com

Abstract

Thai family in the present has effect from changing of society, economics, polity, and culture which makes the problems effecting to children such as the family structure is changed, that the member of family has become lower, and then one family has increased. There are a lot of family's models. The value and faith of family has changed according to West's influence. The property's problem of family is woman have to work outside for income, the family has to move to other place. The family problems have no knowledge and readiness to look after their children, this problem is important condition that effect to children about the problem of physical and mental health. The problem of consumerism is to bring to the children's behavior in inappropriate way and it is pushed forward a group of children were neglected until they have some problem and inferiority complex which is the aggressive behavior, and they do wrong in the final. In Theravada Buddhism has guided the way of problem's solution by the Six Directions, the Four Noble Truths which are the solved way of family problem.

Keywords : The problem Solvion, Family conflict, Buddhist Principle

บทนำ (Introduction)

ในอดีตในนั้นสถาบันครอบครัวไทยมีเอกลักษณ์โดดเด่นในเรื่องความเป็นครอบครัวที่อบอุ่น เข้มแข็ง มีระบบเครือญาติ และสายใย ความผูกพันที่เหนียวแน่นมั่นคง ยึดถือขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมไทยที่ดีงาม ซึ่งเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญ ต่อการพัฒนาประเทศ แต่ในปัจจุบัน ความเป็นครอบครัวไทยได้เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงไปของสังคมโลก พบว่า ครอบครัวไทยกำลังประสบปัญหาที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1. ปัญหาสัมพันธภาพของสมาชิกใน ครอบครัวลดน้อยลง 2. ปัญหาการใช้เวลาร่วมกันระหว่างสมาชิกในครอบครัวอย่างมีคุณภาพลด น้อยลง 3. การพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจยังเป็นปัญหาที่สำคัญของครอบครัว จากปัญหาดังกล่าว เป็นผลให้ครอบครัวขาดความสมดุล และนำไปสู่การเผชิญปัญหาที่สลับซับซ้อนหลากหลายยิ่งขึ้น ได้แก่ ปัญหาครอบครัวแตกแยก ปัญหาเด็กถูกทอดทิ้ง ปัญหาผู้สูงอายุขาดการดูแล ปัญหาความ

รุนแรงในครอบครัว ปัญหาพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของวัยรุ่น ปัญหายาเสพติดและอื่นๆ จากปัญหาและความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับสังคมอันจะนำมาซึ่งปัญหาสังคม

โครงสร้างของสังคมไทย

โครงสร้างที่สำคัญของสังคมไทยแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน คือ โครงสร้างสังคมชนบทและโครงสร้างสังคมเมือง แต่ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศอาศัยอยู่ในชนบท ซึ่งเป็นสังคมแบบประเพณีนิยม และเป็นสังคมเกษตรกรรม ดังนั้น หากจะรู้จักสังคมและวัฒนธรรมไทยจะต้องพิจารณาจากโครงสร้างสังคมชนบทเป็นหลัก และจะต้องพิจารณาถึงอิทธิพล ของสังคมและวัฒนธรรมเมืองที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรมชนบทประกอบไปพร้อม ๆ กันด้วย

1) โครงสร้างสังคมชนบท เป็นโครงสร้างที่สำคัญที่สุด ของสังคมไทย เพราะเท่ากับเป็นโครงสร้าง ของสังคมไทยทั้งหมด ลักษณะจำเพาะที่ สำคัญของสังคมชนบท ได้แก่ การรวมกลุ่มแบบอรุปนัย (Informal) ของกลุ่มปฐมภูมิ (Primary Group) มีการติดต่อ กันแบบตัวถึงตัว สภาพแวดล้อมของท้องถิ่นและวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิม ซึ่งคล้ายคลึงกัน ทำให้สถานภาพและบทบาทของ คนในสังคมชนบทไม่แตกต่างกันมากนัก ในสังคมชนบทมีการรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่น สมาชิกของสังคมทำหน้าที่สอดคล้องต่อเนื่องกันอย่างราบรื่นโดยมีระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติ มีการนับถือผู้อาวุโส มีความเห็นอกเห็นใจกัน และมีค่านิยมในเรื่องคุณความดีทางศาสนาเป็น ตัวควบคุมความประพฤติทางสังคมของคนชนบท สถานภาพจะมีลักษณะ จำเพาะของตัวบุคคลเอง เช่น อายุ ความสามารถ และคุณความดี ผู้ที่ได้รับการยกย่องให้เป็นผู้นำในสังคมชนบทมักได้แก่ พระสงฆ์ ผู้ใหญ่บ้าน กำนันและผู้อาวุโสที่ชาวบ้านเคารพนับถือ

2) โครงสร้างสังคมเมือง (ทัศนีย์ ทองสว่าง, 2537: 1-2) มีความแตกต่างจากสังคมชนบทที่เป็นจำนวนกลุ่มและองค์กรที่มีมากในสังคมเมืองหลวง หลักเกณฑ์การพิจารณาสถานภาพทางสังคมของบุคคลในเมืองหลวงขึ้นกับฐานะทางเศรษฐกิจ อำนาจและความเกี่ยวข้อง ของ การเมือง และระดับการศึกษาซึ่งผิดจากเกณฑ์ของสังคมชนบท นอกจากนั้นแล้วโครงสร้างชนชั้นทางสังคมในเมืองหลวงจะชัดเจน คือ ประกอบด้วยกลุ่มคนที่เป็นผู้สืบเชื้อสายมาจากตระกูลเก่า และขุนนาง ผู้บริหารในสาขาอาชีพต่าง ๆ นักธุรกิจ ข้าราชการ ช่างฝีมือ และกลุ่มผู้ใช้แรงงาน ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะเป็นผู้อพยพมาจากสังคมชนบทมาอาศัยอยู่ ตามชุมชนแออัดทั้งหลายของสังคมเมืองหลวง ค่านิยมของคนเมืองหลวงนั้นจะเน้นหนักเรื่องอำนาจและความมั่งคั่งมากกว่าชาวชนบท

มีความต้องการยกระดับตัวเอง จากชั้นสังคมเดิมไปสู่ชั้นที่สูงกว่า โดยอาศัยปัจจัยหลายประการ เช่น ฐานะการเงิน การศึกษา อำนาจทางการเมือง และสิทธิ

ลักษณะมูลฐานของสังคมซึ่งทำให้สังคมดำรงอยู่ได้ หมายถึง องค์ประกอบหลัก (เสาหลัก) ของสังคมที่เป็นตัวค้ำยันสังคมไว้ให้พยายามสัมพันธ์ของคนในสังคมดำเนินไปได้ ประกอบไปด้วย

- ค่านิยม (Social Value) - บรรทัดฐานทางสังคม (Social Norm)
- สถานภาพ (Status) - บทบาท (Role)
- สถาบันทางสังคม (Social Organization)
- การควบคุมทางสังคม (Social Control) (วิเชียร รักการ, 2559 : 40-43)

ลักษณะของครอบครัวไทย

จากการศึกษาวิจัยของนักสังคมวิทยาหลายท่าน พบว่า โดยปกติแล้วลักษณะของครอบครัวมักจะมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางสังคม ได้แก่ ค่านิยมขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของแต่ละสังคมเป็นสำคัญ สำหรับครอบครัวไทยเรานั้นได้รับอิทธิพลจาก “ค่านิยม” (Values) วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากลักษณะต่าง ๆ ที่ปรากฏเป็นเอกลักษณ์ของครอบครัวไทยดังต่อไปนี้

1) ครอบครัวไทยนิยมยกย่องให้ผู้ชายเป็นหัวหน้าครอบครัว มีหน้าที่คุ้มครองป้องกันภัยอันตรายต่าง ๆ และให้ความอุปการะเลี้ยงดูให้ความรักให้เกียรติแก่สมาชิกในครอบครัวตามควรแก่ฐานะของตน เป็นผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับเศรษฐกิจของครอบครัวและเป็นผู้นำของครอบครัวมีอำนาจและสิทธิมากที่สุดในการครอบครัว เป็นผู้บริหารภายในครอบครัวและเป็นผู้สืบสกุล บุตรจะต้องใช้นามสกุลของบิดา และภรรยาต้องใช้นามสกุลของสามี

2) ครอบครัวไทยให้ความสำคัญต่อระบบผู้อาวุโส (Seniority) มีการเคารพเชื่อฟังตามลำดับอาวุโส จะเห็นได้ว่าครอบครัวไทยส่วนใหญ่มักจะมีการอบรมสั่งสอนให้สมาชิกในครอบครัวรู้จักเคารพผู้อาวุโสกว่า เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา ฯลฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมชนบททั่วไป บุคคลผู้สูงอายุในครอบครัวมักจะได้รับความสะดวก และเป็นที่พึ่งของผู้เยาว์อยู่เสมอทั้งการให้คำปรึกษาด้านส่วนตัวและการทำงาน เพราะฉะนั้นในครอบครัวไทยจึงปรากฏค่านิยมลำดับขั้นของความมีอาวุโสไว้มากมาย (ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา พี่) การแสดงความเคารพเชื่อฟัง ผู้อาวุโสนี้อาจเป็นผลมาจากค่านิยมในเรื่องการยกย่องผู้อาวุโสคนไทยเป็นสำคัญ เพราะคนไทย

มักจะให้เกียรติต่อผู้สูงอายุ เนื่องจากเชื่อว่ามีประสบการณ์ชีวิตมากมาย จึงสามารถเข้าใจถึงสภาพต่าง ๆ ได้ดีกว่าคนที่มีอายุน้อยกว่า ดังนั้น ผู้อาวุโสจึงเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไปในสังคมไทย ดังคำกล่าวที่ว่า “ตามหลังผู้ใหญ่หมาไม่กัด

3) ครอบครัวไทยเป็นครอบครัวเดี่ยว (Monogamy) คือ ผู้ชายมีภรรยาคนเดียวตามกฎหมายแต่ความจริงของลักษณะครอบครัวไทยในเรื่องที่ผู้ชายมีภรรยาคนเดียวหรือหลายคนนั้น ยังไม่สามารถกำหนดได้แน่ชัดเนื่องจากหลักฐานต่าง ๆ ในอดีตนั้นได้แสดงให้เห็นว่าชายไทยมักนิยมมีภรรยาหลายคนซึ่งเป็นการสมรสแบบ Polygyny ดังเราจะเห็นได้จากการที่พระมหากษัตริย์ เจ้าฟ้าฯ ขุนนางชั้นสูง ข้าราชการ พ่อค้า หรือแม้แต่คนธรรมดาในสมัยก่อนนิยมมีภรรยาครั้งละหลายคน ถือว่าเป็นการสร้างบารมีและแสดงความสามารถทางเพศด้วย จนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล (รัชการที่ 8) จึงมีกฎหมายระบุแน่ชัดว่าให้ผู้ชายไทยสามารถทำการสมรสได้เพียงครั้งเดียว การสมรสครั้งต่อมาถือว่าไม่ถูกต้องตามกฎหมาย เพราะฉะนั้น ถ้าพิจารณาในแง่ของกฎหมายไทยปัจจุบันเป็นเกณฑ์ก็อาจกล่าวได้ว่า ครอบครัวไทยเป็นแบบสามีเดียว ภรรยาเดียว (Monopoly) แต่ในทางปฏิบัติผู้ชายไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีและมีตำแหน่งทางสังคมสูงๆ นั้น ยังคงนิยมมีภรรยาหลายคนในเวลาเดียวกันซึ่งสังคมนิยมเรียกภรรยาที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมายนั้นว่า “อนุภรรยา”

4) มีความผูกพันทางสายโลหิต กล่าวคือ ครอบครัวไทยมักจะมีญาติ พี่น้องอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวใหญ่ พ่อแม่รักใคร่ผูกพันกับลูกมากแม้ลูกจะแต่งงานแยกย้ายมีครอบครัวไปแล้วก็ยังคงห่วงใยและยังให้ความอุปการะอยู่เสมอ ถึงแม้ว่าบ้านจะอยู่ห่างไกลกันก็ยังไม่มาหาสู่พึ่งพาอาศัยกันเหมือนเดิม

ปัญหาความขัดแย้งในครอบครัวไทย

ปัญหาความขัดแย้งในครอบครัว ความขัดแย้ง หมายถึง ความไม่ลงรอยกัน ความขัดแย้ง หมายถึงความขัดแย้งระหว่างบุคคลเป็นการแสดงออกถึงการต่อต้านกันระหว่างบุคคลสองคนหรือมากกว่า โดยที่บุคคลหนึ่งพยายามที่จะกีดกัน หรือรบกวนการกระทำของบุคคลหนึ่ง สาเหตุที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างบุคคลนั้นเกิดขึ้นเนื่องจากความแตกต่างกันของค่านิยม ความคิด การพูดการกระทำ รวมทั้งความต้องการบทบาท เป้าหมาย และการแสดงพฤติกรรมที่แตกต่างกันของบุคคล ล้วนแต่เป็นสาเหตุของความขัดแย้งในครอบครัวทั้งสิ้น

การมีความคิดเห็นและการกระทำที่ไม่เหมือนกันนี้ถือเป็นอุปสรรคที่สำคัญอย่างหนึ่งในการอยู่ร่วมกัน ในการพัฒนาชีวิตและสังคมของมวลมนุษย์ทุกสังคมตั้งแต่อดีตจวบจนถึงปัจจุบัน ซึ่งผลของความขัดแย้งต่าง ๆ นั้นล้วนแต่แสดงออกมาเป็นความทุกข์ทรมาน ผู้วิจัยจึงได้สรุปปัญหาความขัดแย้งในครอบครัวไทยได้ดังนี้

1) นิสัยส่วนตัวทัศนคติที่ติดมาจากครอบครัวเดิม เช่น เป็นคนเจ้าระเบียบ ไม่มีระเบียบ ใจน้อย ใจร้อน โกรธง่าย ความคาดหวังกับอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นต้น.

2) บุคคลในครอบครัวไม่ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนเอง

3) ปัญหาการนอกใจนำไปสู่การหย่าร้าง

4) ปัญหาความยากจน (อบรมมุข 6)

เงื่อนไขความขัดแย้งที่จะนำไปสู่ความรุนแรง

เงื่อนไขของความขัดแย้งที่จะนำไปสู่ความรุนแรงนั้น มีอยู่ 11 เงื่อนไขที่สำคัญ คือ

- 1) ช่วงเวลาที่อยู่ด้วยกันยาวนาน (Time as risk)
- 2) ขอบข่ายของกิจกรรมและความสนใจที่กว้างและหลากหลาย
(Range of Activities and interest)
- 3) ความเข้มข้นของความเกี่ยวพัน (Intensity of involvement)
- 4) กิจกรรมที่มีความขัดแย้งกัน (Impinging activities)
- 5) สิทธิในการกำหนดพฤติกรรม (Right to influence)
- 6) ความแตกต่างทางด้านอายุและเพศ (age and sex discrepancies)
- 7) บทบาทที่ได้รับมาแต่กำเนิด (Ascribed role)
- 8) ความเป็นส่วนตัวของครอบครัว (Family privacy)
- 9) การเป็นสมาชิกกลุ่มโดยไม่สมัครใจ (Involuntary membership)
- 10) ระดับความเครียดสูง (High level of stress) และ
- 11) ความรู้เกี่ยวกับประวัติชีวิต (Extensive knowledge of social biographies)

ปัจจัยเสี่ยงในครอบครัว 11 ประการเหล่านี้ได้ชี้ให้เห็นถึงแนวโน้มว่าผู้หญิงจะถูกกระทำรุนแรง โดยปัจจัยสำคัญที่สุด คือ ผู้ชายเคยมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ความรุนแรงในครอบครัว

มาก่อน ปัจจัยที่มีความสำคัญตามลำดับถัดมาคือ ผู้ชายตกงาน/ว่างงาน ผู้ชายใช้ยาเสพติด ความแตกต่างทางศาสนาระหว่างคู่ ผู้ชายเคยเห็นพ่อทำร้ายแม่ การอยู่ด้วยกันโดยไม่ได้แต่งงาน ผู้ชายเป็นผู้ใช้แรงงาน ผู้ชายมีการศึกษาต่ำ ผู้ชายอายุระหว่าง 18-30 ปี ถ้าสามีหรือภรรยาหรือทั้งคู่ชอบใช้ความรุนแรงกับลูก ครอบครัวมีรายได้ต่ำกว่าระดับเส้นความยากจน ทั้งนี้ครอบครัวที่มีปัจจัยเสี่ยงเบื้องต้น 2 ข้อที่มีลักษณะดังกล่าว ถ้า 7 ข้อขึ้นไปจะมีความเสี่ยงที่จะเกิดความรุนแรงต่อผู้หญิงมากถึง 40 เท่า

วิธีการแก้ไขความขัดแย้งในครอบครัวตามหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา

จากการศึกษาปัญหาความขัดแย้งในครอบครัวไทยในบทที่สามผ่านมาผู้วิจัยได้พบปัญหาและสาเหตุของปัญหาความขัดแย้งในครอบครัวก็มีปัญหาด้วยกันทั้งสิ้น ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่าง พ่อ – แม่ – ลูก ปัญหาคู่สมรสการเตรียมความพร้อมก่อนสมรส ปัญหาความขัดแย้งในครอบครัว ปัญหาเพศสัมพันธ์ระหว่างสามี – ภรรยา และปัญหาการนอกใจ ไม่ว่าจะปัญหาใดก็ตามล้วนมีผลกระทบต่อทุกคนในครอบครัว ในบทนี้ผู้วิจัยได้นำวิธีการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของครอบครัวจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเถรวาท สรุปปัญหาความขัดแย้งในครอบครัว

1. ทิศกกับการแก้ไขปัญหาในครอบครัว

เรื่องบทบาทและหน้าที่เป็นเรื่องสำคัญของมนุษย์ เพราะมนุษย์เกิดมาต้องมีหน้าที่ความรับผิดชอบ หลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ได้ตรัสถึงบทบาทและหน้าที่ของมนุษย์ไว้ใน “ทิศ 6” [ที.ปา. (ไทย) 11/242-244/199-200.]

หลักทิศ 6 นี้เองคือกรอบศีลธรรมที่บุคคลในสังคมต้องยึดมั่น ตามฐานะที่ตนดำรงอยู่ โดยได้ถูกจัดไว้เป็นคู่ ๆ ดังนี้คือ

1. บิดามารดา-บุตรธิดา

ฝ่ายบิดามารดา มีหน้าที่

1. ห้ามบุตรธิดาไม่ให้อำนาจความชั่ว
2. เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่บุตรธิดา
3. สนับสนุนให้ลูกได้รับการศึกษาที่ดี
4. หาคู่ครองที่เหมาะสมให้
5. มอบทรัพย์มรดกให้ เมื่อถึงเวลาอันสมควร

ฝ่ายบุตรธิดา มีหน้าที่

1. ทดแทนคุณด้วยการเลี้ยงดูท่าน
2. ช่วยทำกิจการงานของท่าน

3. ดำรงวงศ์ตระกูล ไม่ทำลายวงศ์ตระกูล 4. ทำตนให้เหมาะสมกับเป็นทายาท
5. เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้

2. ครูอาจารย์-ศิษย์

ฝ่ายครูอาจารย์ มีหน้าที่

1. แนะนำสั่งสอนให้ศิษย์เป็นคนดี
2. สนับสนุนให้ศิษย์เรียนดี
3. สอนจนสุดความสามารถ ไม่ปิดบังความรู้
4. ยกย่องเชิดชูศิษย์ให้ปรากฏ
5. ป้องกันอันตรายที่จะเกิดขึ้นแก่ศิษย์

ฝ่ายศิษย์มีหน้าที่

1. เคารพยำเกรง
2. คอยรับใช้ท่าน
3. เชื่อฟังคำสั่งสอนของท่าน
4. ดูแลปรนนิบัติท่าน
5. ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนด้วยความเคารพ

3. มิตรสหาย-มิตรสหาย

สามี มีหน้าที่

1. ให้เกียรติยกย่องภรรยา
2. ไม่ดูหมิ่นภรรยา
3. ไม่ประพฤตินอกใจ
4. มอบความเป็นใหญ่ให้
5. ให้เครื่องแต่งตัว

ภรรยา มีหน้าที่

1. จัดการงานดี
2. สงเคราะห์คนข้างเคียง
3. ไม่ประพฤตินอกใจ
4. รักษาสมบัติที่สามีหามาให้
5. ขยัน ไม่เกียจคร้านในกิจทั้งปวง

4. ลูกจ้าง-นายจ้าง

หน้าที่ของนายจ้าง

1. จัดหางานให้ตามสมควรแก่กำลังความรู้ ความสามารถ
2. ให้อาหารและรางวัล
3. ดูแลรักษายามเจ็บไข้
4. ให้อาหารมีรสแปลก
5. หยอดงานให้ตามโอกาสอันควร

หน้าที่ของลูกจ้าง

1. ตื่นทำงานก่อน
2. เลิกงานทีหลัง

3. ถือเอาแต่สิ่งของที่เจ้านายให้
4. ทำงานให้ดีขึ้น
5. นำความดีของนายไปประกาศ

5. นักบวช-กับชาวบ้าน

หน้าที่ของนักบวช

1. ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว
2. ให้ตั้งอยู่ในความดี
3. อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันดีงาม
4. ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง
5. ทำสิ่งที่เคยฟังแล้วให้แจ่มแจ้ง
6. บอกทางสวรรค์ให้

หน้าที่ของชาวบ้าน

1. จะทำอะไรก็ทำด้วยเมตตา
2. จะพูดสิ่งใดก็พูดด้วยเมตตา
3. จะคิดสิ่งใดก็คิดด้วยเมตตา
4. เปิดประตูต้อนรับด้วยความเต็มใจ
5. ถวายปัจจัยเครื่องยังชีพ

6. เพื่อน-เพื่อน

เพื่อนมีหน้าที่ต่อเพื่อนดังนี้

1. ป้องกันเพื่อนที่ประมาทแล้ว
2. ป้องกันทรัพย์สินของเพื่อนที่ประมาทแล้ว
3. เมื่อมีภัยมาก็พึ่งพาอาศัยได้
4. ไม่ละทิ้งในยามวิบัติ หรือมีอันตราย
5. นับถือญาติพี่น้องของเพื่อนด้วย

2. ปัญหาการนอกใจนำไปสู่การหย่าร้าง

ปัญหาการนอกใจนำไปสู่การหย่าร้างถือว่าเป็นปัญหาใหญ่ของครอบครัวอีกประการหนึ่ง ตามทัศนะพระพุทธศาสนาเถรวาทถือว่าชีวิตของมนุษย์ทุกคน คือ ความสัมพันธ์ระหว่าง “กาย” กับ “ใจ” หรือ “รูป” กับ “นาม” ถ้าหากมนุษย์ ยังไม่มีความรู้ ความเข้าใจอันถ่องแท้ถึงความต้องการทางกายและทางใจของตนแล้ว ไซ้ชีวิตที่เกิดมาก็ยากจะพบความสุขที่สมดุลแห่งชีวิตและจิตใจได้

ปัญหาการนอกใจนำไปสู่การหย่าร้าง พระพุทธภาษิตว่า “นตถิ โลเก รโห นาม [ขุ.ชา. (บาลี) 27/518/131.] ขึ้นชื่อว่าที่ลับ ไม่มีในโลก” [ขุ.ชา. (ไทย) 27/518/130.] สามารถเป็นเครื่องยืนยันได้อย่างชัดเจนว่า ใครทำอะไร ที่ไหน ไม่ว่าดีหรือไม่ดี ตนเองผู้ทำนั้นแหละรู้ดีที่สุด สามีหรือภรรยาคนใดประพฤตินอกใจคู่ครองของตน สักวันความจริงก็จะปรากฏแจ้ง เมื่อปรากฏแจ้งแล้ว ก็อาจถึงขั้นทำร้ายร่างกายกันจนกระทั่งหย่าร้างกันในที่สุด สภาพบ้านแตกสาแหรกขาดก็เกิดขึ้นตามได้อย่างไม่ต้องสงสัย ดังนั้น ปัญหาการนอกใจนำไปสู่การหย่าร้างระหว่างสามีภรรยา ก็นับว่าเป็น

ปัญหาที่สำคัญมากปัญหาหนึ่งในครอบครัวไทยในปัจจุบัน และเป็นปัญหาที่ควรจรรีบกแก้ไขโดยด่วน เพราะสามารถนำไปสู่ปัญหาอื่น ๆ ได้ง่าย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าหลักธรรมที่สามารถควบคุมหรือกำจัดปัญหาเรื่องนี้ได้ ก็คือ

หลักธรรมาธรรม 4 ประการ

ธรรมาธรรม หมายถึง ธรรมะของผู้ครองเรือน เป็นหลักธรรมข้อปฏิบัติที่จะทำให้ผู้ครองเรือนทั้งหลายแต่ละครอบครัวมีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างสงบสุขตามอัตภาพ มีอยู่ 4 ประการ [ส.ส. (ไทย) 15/845/258.] ได้แก่

(1) สัจจะ ได้แก่ ความซื่อสัตย์ต่อกัน ผู้ครองเรือนทั้งชายหญิงจำเป็นต้องมีความซื่อสัตย์ต่อกัน เช่น สามีกับภรรยาในฐานะที่เป็นคู่ชีวิตของกันและกัน ซื่อสัตย์ต่อตนเอง ไม่ฝืนทำชั่วทั้งปวง โดยเฉพาะคู่ชีวิตของตน ไม่คิดนอกใจ ไม่โกหกหลอกลวง มีความจริงใจ บริสุทธิ์ใจ มีความรับผิดชอบดูแลสั่งสอนบุตรธิดาในประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่ดีงาม และสงเคราะห์ญาติพี่น้องเป็นต้น คำว่า สัจจะนี้มีลักษณะ 5 สถานของผู้ครองเรือนพึงประพฤติปฏิบัติ (ปิ่น มุกกันต์, 2514: 458-465) ดังนี้

- 1) ตรงต่อหน้าที่ ได้แก่ การปฏิบัติหน้าที่ให้เต็มกำลังความสามารถของตน
- 2) ตรงต่อกรงาน ได้แก่ การตั้งใจทำงานให้ดี มีสติสัมปชัญญะ
- 3) ตรงต่อเวลา ได้แก่ การรักษาคำมั่นสัญญาที่ให้กันไว้
- 4) ตรงต่อบุคคล ได้แก่ การประพฤติดีต่อกัน
- 5) ตรงต่อความดี ได้แก่ การยึดมั่นอยู่ในคุณงามความดีของตนตลอดไป

(2) ทมะ ได้แก่ ความข่มใจของตน การฝึกตนเองให้ข่มใจไม่ให้อารมณ์แห่งความโลภ โกรธ หลงเข้าครอบงำได้ เช่น พยายามข่มใจไม่ให้มีเรื่องทะเลาะกันขึ้นได้ และข่มใจไม่ให้หลงมัวเมาในสิ่งไม่ดีหรือในสิ่งที่จะเป็นเหตุให้เกิดความไม่สงบสุขขึ้นในครอบครัว สิ่งใดที่เห็นว่าเป็นสิ่งไม่ดี ต้องข่มใจที่จะไม่ทำ จะไม่ให้เกิด เช่น ข่มใจที่จะไม่เล่นอบายมุขมีการพนัน เป็นต้น

(3) ชันติ ได้แก่ ความอดทน ผู้ครองเรือนทุกคนต้องมีความอดทนต่อความยากลำบากที่เกิดขึ้นจากการอยู่ร่วมกัน อดทนต่อสิ่งที่เกิดในครอบครัวของตน อดทนต่อความยากลำบากในการประกอบอาชีพ การเลี้ยงดูบุตรหลาน อดทนต่อสิ่งที่สร้างความลำบาก เช่น เมื่อเกิดการทะเลาะกันขึ้นต้องรู้จักอดทน พร้อมทั้งพยายามที่จะขจัดปัญหาการทะเลาะนั้นออกไป

จากจิตใจและอดทนต่ออำนาจกิเลส หมายถึง อดทนต่ออารมณ์ต่าง ๆ ที่นำพาสติปัญญาที่เข้ามา ยั่ว เช่น ความสนุกสนานบันเทิง การเที่ยวเตร่ เป็นต้น

(4) จาคะ ได้แก่ การเสียสละ การแบ่งปันสิ่งของๆ ตนให้แก่ผู้อื่น เสียสละความสุขส่วนตัวให้กับผู้อื่น ซึ่งเป็นผู้มีพระคุณ ผู้ที่อยู่ในความดูแลรับผิดชอบ ผู้ที่ด้อยโอกาส และผู้ที่มีฐานะยากจนลำบากยิ่งกว่าเรา ผู้ครองเรือนมีน้ำใจกว้างขวางเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อทุกคนที่ร่วมสุขร่วมทุกข์ด้วยกันในครอบครัว ในท้องถิ่น หมู่บ้าน และประเทศชาติบ้านเมือง อีกนัยหนึ่ง เป็นการสละอารมณ์ต่าง ๆ ที่ไม่ดี เช่น ความทุกข์ ความผิดหวังจากการงาน ความเก๋กบดเรื่องทีกลัดกลุ้มใจนั้นออกไปจากตน จากครอบครัวของตนให้ได้ เป็นต้น

ถ้าสมาชิกทุกคนในครอบครัวสามารถประพฤติปฏิบัติตนตามหลักฆราวาสธรรมทั้ง 4 ประการนี้ได้แล้ว ก็สามารถครองใจของมวลสมาชิกในครอบครัวได้ และหากทุกคนในครอบครัวมีคุณธรรมทั้ง 4 ข้อ คือ มีความสัตย์ มีความจริงใจ ซื่อสัตย์ สุจริตต่อกัน รู้จักข่มจิตข่มใจไม่ให้อารมณ์แห่งความโลภ ความโกรธ ความหลง ความอิจฉาริษยาเข้าแทรกซึม รู้จักข่มใจไม่ให้ลุ่มหลงในอบายมุข ตลอดทั้งสิ่งเสพติดทั้งมวล มีความอดทนต่อความยากลำบาก ทั้งร่างกายและจิตใจมีความขยันขันแข็งในการหาเลี้ยงชีพ และรู้จักการให้ การเสียสละ มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อบุคคลที่มีพระคุณ ลูกหลาน ญาติพี่น้องและผู้ที่ย่อยกว่า ครอบครัว ชุมชนและสังคมจะสงบสุข ร่มเย็นเป็นสุข ครอบครัวที่ล้มเหลวแตกแยก สังคมที่วุ่นวายเดือดร้อน หากความสุขไม่ได้ ก็เพราะบุคคลขาดฆราวาสธรรมนี้เอง ดังนั้น ผู้ครองเรือนทั้งหลายจึงจำต้องยึดเอาหลักธรรมที่กล่าวมานี้ไปประพฤติปฏิบัติเพื่อความเป็นประโยชน์แก่ตนเองและครอบครัวสืบไป

3. ปัญหาความยากจน

ปัญหาความยากจน แก้ไขด้วยการปฏิบัติธรรมตามหลักธรรมที่ภูธธัมมิกัตถประโยชน์ ประโยชน์ในปัจจุบัน 4 ประการ คือ

- 1) อุภูฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่นในการประกอบกิจเลี้ยงชีวิตก็ดี ในการทำธุระหน้าที่ของตนก็ดี
- 2) อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา คือ รักษาทรัพย์ที่แสวงหามาได้ด้วย ความหมั่นไม่ให้เป็นอันตรายก็ดี รักษาการงานของตัวไม่ให้เสื่อมเสียไปก็ดี
- 3) กัลยาณมิตรตตา ความมีเพื่อนเป็นคนดี ไม่คบคนชั่ว
- 4) สมชีวิตา ความเลี้ยงชีวิตตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หาได้ไม่ให้ฝืดเคืองนัก ไม่ให้ฟุ่มเฟือยนัก ปัญหาความยากจน คำกล่าวที่ว่า “ทุกอย่างจะสำเร็จด้วยดีถ้ามีแผน” เป็นคำกล่าวที่เป็นจริงเสมอ การดำเนินชีวิตในการ ครองเรือนจะสำเร็จ และเป็นสุขได้ก็ต้องมีการวางแผน

3. อริยสัจ 4 กับการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง

หลักคำสอนที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งในพระพุทธศาสนาเถรวาท คือ อริยสัจ 4 [วิ.ม. (ไทย) 4/14/16.] ในอัมมจักกัปปวัตตนสูตร พระพุทธเจ้าได้ทรงประกาศแก่พระปัญจวัคคีย์ว่า เมื่อใดพระองค์มีความเห็นด้วยญาณตามความเป็นจริงในอริยสัจ 4 อย่างบริสุทธิ์ดีแล้ว เมื่อนั้นพระองค์ทรงยืนยันว่าเป็นผู้ตรัสรู้แล้ว ซึ่งอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณในโลก อริยสัจแปลว่าของจริงหรือความจริงอย่างประเสริฐ ของจริงของพระอริยเจ้า ความจริงที่ทำให้คนกลายเป็นพระอริยเจ้า “อริยสัจ 4” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2548 : 240) หรือความจริงอันประเสริฐ 4 ประการนี้ได้แก่

1) ทุกข์ หมายถึงความทุกข์ หรือความไม่พึงพอใจ ทุกข์ ตามศัพท์แปลว่าสภาพที่ทนได้ยาก หรือสิ่งที่ทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ นอกจากนั้นยังหมายถึงสภาวะที่บีบคั้นทำให้ลำบาก

2) ทุกขสมุทัย หมายถึงเหตุให้ทุกข์เกิด ได้แก่ ตัณหา 3 อย่าง คือ กามตัณหา ภาวตัณหา และวิภวตัณหา

3) ทุกขนิโรธ หมายถึงความดับทุกข์ ได้แก่ ภาวะที่ตัณหาดับสิ้นไปหรือนิพพาน คือ ความดับสิ้นไปแห่งกิเลส

4) ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา [อง.ตัก. (ไทย) 20/521/218.] หมายถึงทางที่นำไปสู่ความดับแห่งทุกข์ ได้แก่ มรรค 8 หรือ อัฐมรรคบางที่เรียกว่ามัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งแปลว่า ทางสายกลาง มรรคมีองค์ 8 นี้เมื่อสรุปลงในไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา

อริยสัจ 4 นี้เรียกกันสั้นๆ ว่า ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เป็นธรรมะที่ทำให้ผู้ค้นพบคนแรกถูกขนานนามว่า “พระสัมมาสัมพุทธเจ้า” มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “สามุกังสิกะ” ซึ่งแปลว่า “ธรรมะที่พุทธเจ้าทรงเปิดหงายขึ้นด้วยพระองค์เอง” เป็นธรรมะที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้เองและไม่สามารถจะถ่ายทอดให้ผู้อื่น อริยสัจ 4 เป็นคำสอนที่มีความสำคัญมากในพระพุทธศาสนา เป็นทฤษฎีที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบใหม่ โดยไม่ได้เลียนแบบหรือดัดแปลงมาจากคำสอนใครอื่นเลย ถ้าหากมีคำถามว่า “พระพุทธเจ้าตรัสรู้อะไร” ก็ตอบว่า “พระองค์ตรัสรู้อริยสัจ 4”

บทสรุป (Conclusion)

จะเห็นได้ว่าหลักอริยสัจ 4 นี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในวิชาการทางโลกแขนงต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง ใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาครอบครัว ปัญหาชีวิต สังคม บ้านเมือง เศรษฐกิจ ความขัดแย้ง คือ ไรคอย่างหนึ่ง เป็นลักษณะของ

ความทุกข์ สาเหตุของความขัดแย้งหรือโรค คือ สมุทัย การหายจากความขัดแย้งหรือโรค คือ นิโรธ และวิธีการแก้ไขปัญหาคือความขัดแย้งหรือโรค คือ อริยมรรค 8 ดังนั้น อย่าปล่อยให้ปัญหาคือความขัดแย้งไว้ให้ลุกลาม โดยที่ยังไม่ได้พยายามแก้ไขอย่างเต็มที่ พยายามเปิดใจ ให้โอกาสกับตนเองและทุกคน ในครอบครัว ได้ร่วมค้นหาพลังของครอบครัวร่วมกัน เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาคือความขัดแย้งที่เกิดขึ้น เพราะปัญหาครอบครัวมีทางออกที่ดีเสมอ ด้วยการแก้ไขปัญหาคือความขัดแย้งด้วยหลักกรรม ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทดังที่กล่าวมา

เอกสารอ้างอิง (References)

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.
- จรรย์ พรหมอยู่. ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียน สโตร์, 2526.
- จำนง อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ. สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2545.
- ณรงค์ เส็งประชา. มนุษย์กับสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียน สโตร์, 2538.
- _____ . พื้นฐานวัฒนธรรมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียน สโตร์, 2539.
- พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร จตฺตวณฺโณ). กฎแห่งกรรม. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2540.
- _____ . การพัฒนาจิต. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2543.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). สิทธิมนุษยชน สร้างสันติสุขหรือสลายสังคม. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก จำกัด, 2541.
- _____ . ครองเรือน – ครองรัก จักเลิศแท้ด้วยครองธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ พิมพ์สวย จำกัด, 2545.
- _____ . สลายความขัดแย้ง. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก จำกัด, 2546.
- _____ . พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, 2546.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**. พิมพ์ครั้งที่ 11.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546.

_____ . **การศึกษาเพื่ออารยธรรมที่ยั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม,
2540.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประชาชน**. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์ บริษัท เอส อาร์ พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด , 2548,

ไพฑูรย์ เครือแก้ว. **ลักษณะสังคมไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์เลียงเชียงจงเจริญ,
2513.

ภัสสร ลิมานนท์. **บทบาทของผู้ชายกับปัญหาครอบครัวไทยในปัจจุบัน**. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ป
สำนักพิมพ์, 2541.

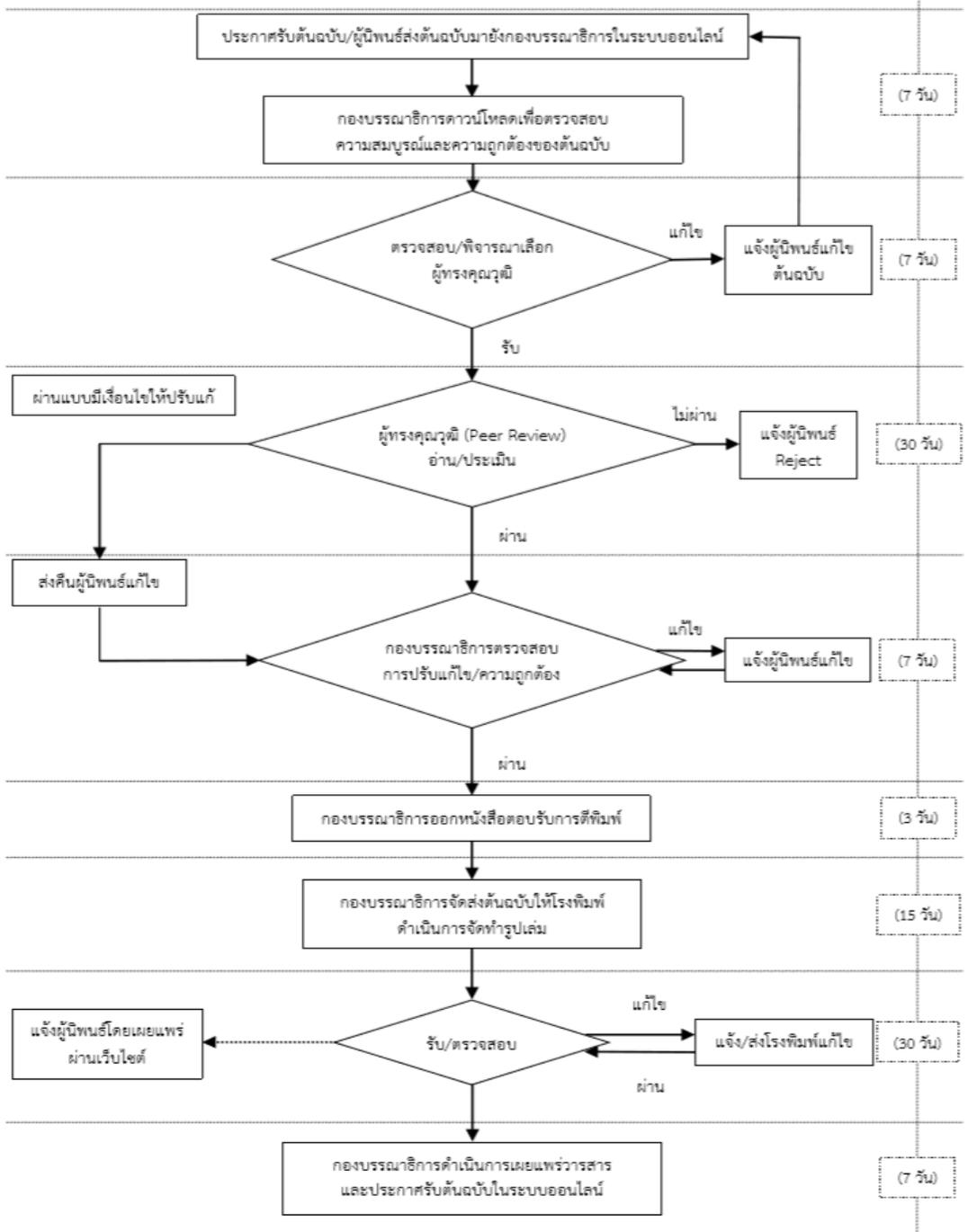
สุพัตรา สุภาพ. **สังคมวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช,
2531.

หลวงวิจิตรวาทการ. **วิชาการ ครองเรือนครองรัก**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสร้างสรรค์บุ๊คส์ จำกัด,
2541.

อุทัย หิรัญโต. **สังคมวิทยาประยุกต์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2519.

อัมพร สุคันธวิช และคณะ. **มนุษย์กับสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2550

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

หมายเหตุ : ระยะเวลา (จำนวนวัน) ที่ปรากฏในขั้นตอนอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

<https://www.tci-thaijo.org/index.php/jhssru>

E-mail : jhssru@srru.ac.th โทรศัพท์/โทรสาร 044-513369, 082-7553460

หลักเกณฑ์การเสนอบทความและคำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์ เพื่อตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

สถานที่ติดต่อ

กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
สำนักงานคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ชั้น 1 อาคาร 38
186 หมู่ที่ 1 ถนนสุรินทร์-ปราสาท ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000
โทรศัพท์/โทรสาร 044-513369, 082-7553460
<https://www.tci-thaijo.org/index.php/jhssrru>
E-mail : jhssrru@srru.ac.th

Office :

Editorial Board, Journal of Humanities and Social Sciences, Surin Rajabhat University
Dean Office, Faculty of Humanities and Social Sciences, Surin Rajabhat University
Building 38 1st Floor, 186 Moo 1, Surin – Prasat Rd., Nok Mueang, Muang Surin, Surin,
Thailand 32000
Tel./Fax. (+66) 044-513369, 082-7553460
<https://www.tci-thaijo.org/index.php/jhssrru>
E-mail : jhssrru@srru.ac.th

นโยบายและขอบเขตการตีพิมพ์เผยแพร่ (Scope and Publication Policies)

วารสารมีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา และ
ผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลงานวิจัยทางมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้องอันได้แก่ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การ
จัดการ สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ พัฒนาสังคมและการศึกษา ตลอดจนบทวิเคราะห์ที่เสนอทางออก
ของปัญหาให้แก่สังคม โดยมีกำหนดเผยแพร่วารสารฉบับปกติ (Regular Issues) ปีละ 2 ฉบับ คือ
ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน) และฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม) สำหรับวารสารฉบับพิเศษ

(Special Issues) นั้น ทางวารสารตีพิมพ์บทความโดยใช้วารสารฉบับปกติตามกำหนดออก แต่มีความพิเศษเนื่องจากเป็นการตีพิมพ์ในโอกาสสำคัญต่าง ๆ ซึ่งเป็นการตีพิมพ์เฉพาะเรื่อง (Themes or Specific Topics) ตามที่มหาวิทยาลัยหรือคณะกำหนด ทั้งนี้ ทางวารสารจะมีการกำหนดเผยแพร่วารสารฉบับเพิ่มเติม (Supplemental Issues) ที่ตีพิมพ์บทความในฉบับที่นอกเหนือจากฉบับปกติตามกำหนดออก เป็นการตีพิมพ์เผยแพร่บทความทางวิชาการตามนโยบายของมหาวิทยาลัยหรือคณะในโอกาสต่าง ๆ ตามความเหมาะสม ปีละ 1 ฉบับ ซึ่งมีกระบวนการพิจารณาคุณภาพบทความตามหลักเกณฑ์การพิจารณาของวารสารและคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) อย่างเข้มข้นเช่นเดียวกันทุกฉบับ

Scope and Publication Policies

The journal has a policy to promote and support lecturers, academicians, students and other interested people to have the opportunity to disseminate academic works and research works in humanities and social sciences and related fields including political science, public administration, law, sociology, economics, social development and education. In addition, the analytical studies presenting the problem solution to society. Regular issue is published in two editions, namely, 1st Issue (January-June) and 2nd Issue (July-December). For special issues, the Journal publishes articles as using regular Issues. But there is special because it is published on various important occasions which are themes or specific topics as specified by the university or faculty. The journal will be published in supplemental issues, which publishes articles in the issue in addition to regular issue. Publication of academic articles is in accordance with the policy of the university or faculty on various occasions, as appropriate, 1 issue per year, which has a process to consider the quality of the articles in accordance with the criteria of the journals and the peer review committee as the same concentration in every issue.

จริยธรรมของการตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน (Publication Ethics)

ผู้นิพนธ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะ

ส่งบทความนี้ให้กับทางกองบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร จะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร ทั้งนี้ บทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์จะต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารหรือสิ่งพิมพ์ใดมาก่อน และไม่อยู่ในระหว่างพิจารณาเสนอขอตีพิมพ์ในวารสารหรือสิ่งพิมพ์อื่น ๆ หากมีการใช้ตาราง ภาพ หรือแผนภูมิของผู้พิมพ์อื่นที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้พิมพ์ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อน พร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อกองบรรณาธิการก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

Publication Ethics

The author should be aware of the importance of preparing the article correctly according to the article's format as the journal determines. In addition, there must be a validation check and proofreading before submitting the article to the editorial boards. However, the preparation of the article correctly according to the requirements of the journal will make the publication faster. In this regard, the editorial boards reserve the right not to consider the article until correcting the requirements of the journal. The original article that has been printed must never be published in any journal or publication before or not in the process of considering proposals for publication in journals or other publications. If using tables, images or charts of other authors that appear in other publications, the author must first ask permission of the copyright owner. The official letter must be presented with the consent of the editorial boards before the article is published.

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ (Consideration and selection of articles)

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) จากผู้ทรงคุณวุฒิ 2 ท่าน โดยบทความผู้พิมพ์ภายนอกได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิภายในและผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกคนละ 1 ท่าน ส่วนบทความผู้พิมพ์ภายในได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกหน่วยงานที่จัดทำวารสาร มีความเชี่ยวชาญตรงตามสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ ทั้งนี้จะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณา

บทความไม่ทราบชื่อผู้นิพนธ์บทความและผู้นิพนธ์บทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ เช่นเดียวกัน (Double-Blind Peer Review)

Consideration and selection of articles

Each article will be considered by the peer review committee from 2 experts. The external author's articles are considered by 1 internal expert and 1 external expert. The internal author's articles are considered by experts from outside agencies that create journals with expertise in relevant fields and received approval from the editorial boards before publication. The form of article consideration will be a Double-Blind Peer Review.

ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ตีพิมพ์บทความ ประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1. บทความวิจัย

รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ เป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจทันต่อเหตุการณ์และยุคสมัย ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใด ๆ มาก่อน ควรมีองค์ประกอบดังนี้

1.1 ชื่อเรื่อง (Title) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยพิมพ์ชื่อเรื่องเป็นภาษาไทย และตามด้วยภาษาอังกฤษ

1.2 ผู้นิพนธ์ (Author) ชื่อและนามสกุลทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

1.3 บทคัดย่อ (Abstract) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

1.4 คำสำคัญ (Keywords) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ระบุคำเป็นคำสำคัญของเนื้อหา ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา เหมาะสำหรับนำไปใช้เป็นคำค้นหาข้อมูล

1.5 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนของเนื้อหาที่อธิบายถึงความจำเป็นและความสำคัญของปัญหา และเหตุผลนำไปสู่การศึกษาวิจัย ทั้งนี้ ควรอ้างอิงเอกสารและงานวิจัยที่มีความทันสมัยและความถูกต้องที่เกี่ยวข้องด้วยเพื่อให้มีน้ำหนักและเกิดความน่าเชื่อถือ

1.6 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) ระบุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการวิจัย

1.7 วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods) อธิบายถึงกระบวนการดำเนินการวิจัยอย่างละเอียด และชัดเจน กล่าวถึงรายละเอียดของวิธีการศึกษา เช่น ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา ขอบเขตการศึกษา วิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้และวิธีการเก็บข้อมูลในการวิจัยมีความเหมาะสมและคุณภาพ รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

1.8 ผลการวิจัย (Research Results) เสนอผลการวิจัยที่ตรงประเด็นตามลำดับขั้นของการวิจัย ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่อง หรือแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิตามความเหมาะสม

1.9 อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion) อภิปรายผลโดยวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการวิจัยให้เข้ากับหลักทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งนำข้อค้นพบของงานวิจัยมาอภิปรายเพื่อเชื่อมโยงผลการวิจัยให้สอดคล้องกับประเด็นปัญหาการวิจัย เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

1.10 องค์กรความรู้ใหม่ (Originality and Boby of Knowledge) นำเสนอข้อค้นพบที่ก่อให้เกิดความรู้ใหม่จากงานวิจัย เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ ๆ สำหรับเป็นแนวทางที่มีคุณค่าและสามารถนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ โดยแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยผังความคิด หรือแผนภาพ และมีการบรรยายในเนื้อเรื่อง ตามความเหมาะสม

1.11 ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions) ระบุข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1.12 เอกสารอ้างอิง (References) เป็นการอ้างอิงเอกสารในเนื้อหาให้ใช้ระบบ APA (American Psychological Association citation style) ทั้งนี้ การอ้างอิงเอกสารที่เป็นภาษาไทยหรือภาษาต่างประเทศที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษ ผู้นิพนธ์ต้องแปลเป็นภาษาอังกฤษด้วย

2. บทความวิชาการ

หัวข้อและเนื้อหาควรชี้ประเด็นที่ต้องการนำเสนอให้ชัดเจนและมีลำดับเนื้อหาที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ชัดเจน รวมถึงใช้ทฤษฎีวิเคราะห์และเสนอแนะประเด็นอย่างสมบูรณ์ ควรมีองค์ประกอบดังนี้

2.1 ชื่อเรื่อง (Title) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยพิมพ์ชื่อเรื่องเป็นภาษาไทย และตามด้วยภาษาอังกฤษบรรทัดถัดต่อมา

2.2 ผู้นิพนธ์ (Author) ชื่อและนามสกุลทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2.3 บทคัดย่อ (Abstract) ให้มีภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2.4 คำสำคัญ (Keywords) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ระบุคำเป็นคำสำคัญของเนื้อหา ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา เหมาะสำหรับนำไปใช้เป็นคำค้นหาข้อมูล

2.5 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนแนะนำและปูพื้นเรื่อง เพื่อให้ผู้อ่านทราบข้อมูลเบื้องต้นของเนื้อหา

2.6 เนื้อหา (Content) เนื้อหาบทความ มีการแบ่งประเด็นเรื่องย่อย ๆ และการจัดเรียงลำดับเป็นไปตามรายละเอียดของเนื้อหา

2.7 บทสรุป (Conclusion) การสรุปเนื้อหาในบทความทั้งหมดออกมาอย่างชัดเจน กระชับ โดยมีการสรุปปิดท้ายเนื้อหาที่นำเสนอ

2.8 เอกสารอ้างอิง (References) เป็นการอ้างอิงเอกสารในเนื้อหาให้ใช้ระบบ APA (American Psychological Association citation style) ทั้งนี้ การอ้างอิงเอกสารที่เป็นภาษาไทย หรือภาษาต่างประเทศที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษ ผู้นิพนธ์ต้องแปลเป็นภาษาอังกฤษด้วย

3. บทความปริทัศน์ และบทวิจารณ์หนังสือ

บทความที่ทบทวนและรวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือใหม่ วารสารใหม่ และการแนะนำเครื่องมือใหม่ที่น่าสนใจหรือจากผลงานประสบการณ์ของผู้นิพนธ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิเคราะห์เปรียบเทียบในบทความ ควรมีองค์ประกอบดังนี้

3.1 บทนำ (Introduction) เป็นการกล่าวถึงความจำเป็นที่จะนำไปสู่การนำเสนอเนื้อหาสาระของบทความ

3.2 เนื้อหา (Content) แยกตามประเด็นที่ต้องการนำเสนอให้ครอบคลุม พร้อมการอ้างอิงเอกสารที่เกี่ยวข้อง

3.3 บทสรุป (Conclusion) เป็นการสรุปเนื้อหาในบทความทั้งหมดอย่างชัดเจนและกระชับ

3.4 เอกสารอ้างอิง (References) เป็นการอ้างอิงเอกสารในเนื้อหาให้ใช้ระบบ APA (American Psychological Association citation style) ทั้งนี้ การอ้างอิงเอกสารที่เป็นภาษาไทย หรือภาษาต่างประเทศที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษ ผู้นิพนธ์ต้องแปลเป็นภาษาอังกฤษด้วย

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ต้องส่งบทความผ่านระบบออนไลน์ได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/jhssrru> และสำเนาหลักฐานการชำระเงินค่าธรรมเนียมมาที่

กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
สำนักงานคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ชั้น 1 อาคาร 38
186 หมู่ที่ 1 ถนนสุรินทร์-ปราสาท ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000
โทรศัพท์/โทรสาร 044-513369, 082-7553460
<https://www.tci-thaijo.org/index.php/jhssrru>
E-mail : jhssrru@sru.ac.th

รูปแบบบทความและการพิมพ์เนื้อหาบทความ

1. การเตรียมต้นฉบับบทความ มีรายละเอียดดังนี้

1.1 ขนาดต้นฉบับ ขนาดหน้ากระดาษ B5 โดยมีการตั้งค่าหน้ากระดาษความกว้าง 7.5 นิ้ว และความสูง 10.5 นิ้ว โดยเว้นระยะห่างระหว่างขอบกระดาษด้านบนและด้านซ้าย 1 นิ้ว ด้านขวาและด้านล่าง 0.5 นิ้ว

1.2 รูปแบบการพิมพ์ เนื้อหาในบทความส่วนแรก จัดเป็นแบบ 1 คอลัมน์ คือ ชื่อเรื่อง ชื่อผู้วิจัย บทคัดย่อ คำสำคัญ และเชิงอรรถ อยู่ส่วนหน้าแรก ส่วนที่สอง จัดเป็นแบบ 1 คอลัมน์ คือ เนื้อหาบทความที่อยู่ส่วนหน้าที่สองเป็นต้นไป

1.3 ใช้รูปแบบตัวอักษร TH SarabunPSK พิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟต์เวิร์ด

1.4 หัวกระดาษ ประกอบด้วยเลขหน้า ขนาดตัวอักษร 16 ชนิดตัวธรรมดา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านขวาบน

1.5 ชื่อเรื่อง/ชื่อบทความภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 20 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ

1.6 ชื่อผู้พิมพ์ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ ระบุเฉพาะชื่อและนามสกุล ไม่ต้องมีคำนำหน้า เว้น 2 เคาะระหว่างชื่อและนามสกุล ขนาดตัวอักษร 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษใต้ชื่อเรื่อง

1.7 เครื่องหมายเลข¹ เขียนไว้บนนามสกุลผู้นิพนธ์ เพื่อระบุสังกัดคณะ หน่วยงาน และ อีเมลของผู้นิพนธ์ เพื่อระบุเชิงอรรถ (Footnote) ไว้ด้านล่างกระดาษ

1.8 เชิงอรรถ (Footnote) ให้เขียนไว้ด้านล่างของส่วนหน้าแรก ที่มีเครื่องหมายเลข¹ กำกับไว้บนนามสกุลผู้นิพนธ์ ให้ระบุสังกัดคณะ หน่วยงาน และอีเมลของผู้นิพนธ์ ขนาดตัวอักษร 14 ชนิดตัวธรรมดา กรณีที่ผู้นิพนธ์มีสถานภาพเป็นนักศึกษาให้ระบุหลักสูตรที่นักศึกษา กำลังศึกษาอยู่ เช่น นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ เป็นต้น ทั้งนี้ การระบุสังกัดคณะ หน่วยงานของผู้นิพนธ์นั้น ผู้นิพนธ์ ต้องระบุทั้งภาษาไทยและแปลเป็นภาษาอังกฤษด้วย

1.9 หัวข้อของบทคัดย่อภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้าย

1.10 เนื้อหาบทคัดย่อภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 16 ชนิดตัวธรรมดา ให้ จัดเป็นแบบ 1 คอลัมน์ บรรทัดแรกเว้น 7 ตัวอักษรจากขอบกระดาษด้านซ้ายและพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน ส่วนเนื้อหาบทความที่อยู่หน้าที่สองเป็นต้นไปให้จัดเป็นแบบ 1 คอลัมน์เช่นกัน ทั้งนี้ ควรมี ความยาวไม่เกิน 350 คำ และลักษณะของบทคัดย่อควรประกอบไปด้วย วัตถุประสงค์ (Objective) วิธีการศึกษา (Methods) ผลการศึกษา (Results) และคุณค่าหรือการนำไปใช้ประโยชน์

1.11 หัวข้อคำสำคัญ/อังกฤษ ขนาดตัวอักษร 14 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษ ด้านซ้าย ระบุคำสำคัญที่นำไปใช้เป็นคำค้น คำสำคัญแต่ละคำค้นด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) ทั้งนี้ ควรมีคำสำคัญ 3-5 คำ โดยต้องจัดเรียงคำสำคัญตามตัวอักษร

1.12 หัวข้อเรื่อง ขนาดตัวอักษร 18 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้าย

1.13 หัวข้อย่อ ย่อ ขนาดตัวอักษร 16 ชนิดตัวธรรมดา ระบุหมายเลขหน้าหัวข้อย่อโดย เรียงตามลำดับหมายเลข

1.14 จำนวนต้นฉบับ ควรมีความยาวอยู่ระหว่าง 10-12 หน้า โดยนับรวมตาราง รูปภาพ แผนภูมิ และเอกสารอ้างอิง

1.15 การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา (In-text Citation) และการระบุแหล่งที่มา โดยมี รูปแบบการอ้างอิงแบบนามปี คือ การอ้างอิงเอกสารไว้ส่วนหน้าหรือส่วนหลังของข้อความนั้น ๆ ให้ ใช้ภาษาอังกฤษเท่านั้นทั้งผู้นิพนธ์ที่เป็นชาวไทยและต่างประเทศ โดยระบุเฉพาะนามสกุลผู้นิพนธ์ค้น ด้วยจุลภาค (,) ปีที่พิมพ์ (ค.ศ.) และเลขหน้า ตามรูปแบบดังนี้ Author/(Year of Publication : page) หรือ (Author./Year of Publication : page) เช่น Supsin (2018 : 18) หรือ (Brown, 1997 : 18-22) เป็นต้น

1.16 ตาราง รูปภาพ และแผนภูมิ กรณีเป็นตารางให้ชื่อตารางอยู่ด้านบน กรณีที่เป็นรูปภาพหรือแผนภูมิ ให้ระบุชื่อรูปภาพหรือแผนภูมิอยู่ด้านล่าง

ตารางที่ 1 รายละเอียดรูปแบบการเตรียมต้นฉบับบทความ

รายละเอียด	ขนาดอักษร	รูปแบบ	ชนิด
ชื่อเรื่อง (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ)	20	กึ่งกลาง	ตัวหนา
ชื่อผู้นิพนธ์ (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ)	16	กึ่งกลาง	ตัวหนา
หน่วยงานที่สังกัด (เชิงอรรถ : Footnote) (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ)	14	ชิดซ้าย	ตัวธรรมดา
บทคัดย่อ (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ)	18	ชิดซ้าย	ตัวหนา
คำสำคัญ (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ)	14	ชิดซ้าย	ตัวหนา
หัวข้อหลักตามรูปแบบบทความกำหนดไว้	18	ชิดซ้าย	ตัวหนา
หัวข้อย่อย	16	ชิดซ้าย	ตัวหนา
เนื้อหาตามรูปแบบบทความกำหนดไว้	16	ชิดซ้าย	ตัวธรรมดา
เอกสารอ้างอิง (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ)	18	ชิดซ้าย	ตัวหนา
ตาราง			
ชื่อตาราง (ตารางที่ : จัดไว้บนตาราง)	16	ชิดซ้าย	ตัวหนา
รายละเอียดชื่อตาราง (พิมพ์ต่อจากชื่อตาราง)	16	ชิดซ้าย	ตัวธรรมดา
รูปภาพ/แผนภูมิ			
ชื่อรูปภาพ/แผนภูมิ (ภาพ/แผนภูมิที่ : จัดไว้ใต้รูปภาพ/แผนภูมิ)	16	ชิดซ้าย	ตัวหนา
รายละเอียดชื่อรูปภาพ/แผนภูมิ (พิมพ์ต่อจากชื่อรูปภาพ/แผนภูมิ)	16	ชิดซ้าย	ตัวธรรมดา
การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา : ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบนามปี โดยใช้เป็นภาษาอังกฤษเท่านั้น ทั้งผู้นิพนธ์ที่เป็นชาวไทยและต่างประเทศ			
เอกสารอ้างอิง : ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบ APA (American Psychological Association citation style) โดยการอ้างอิงเอกสารที่เป็นภาษาไทยหรือภาษาต่างประเทศ ที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษ ผู้นิพนธ์ต้องแปลเป็นภาษาอังกฤษด้วย			
จำนวนต้นฉบับ : มีความยาวอยู่ระหว่าง 10-12 หน้า			

2. การเขียนเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ

2.1 การเขียนเอกสารอ้างอิงให้ใช้ตามรูปแบบของ APA (American Psychological Association citation style) โดยการอ้างอิงเอกสารที่เป็นภาษาไทยหรือภาษาต่างประเทศที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษ ผู้นิพนธ์ต้องแปลเป็นภาษาอังกฤษด้วย หากผู้นิพนธ์มีมากกว่า 3 คน ให้ใส่ชื่อคนที่ 1 แล้วตามด้วยคำว่า และคณะ หรือ et al. (and others) โดยจัดเรียงตามพยัญชนะ สระ ตามรูปแบบการอ้างอิงตามลำดับก่อนหลังให้ถูกต้อง

2.2 การเรียงลำดับเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ (References) ให้เรียงตามลำดับอักษรของชื่อผู้นิพนธ์ โดยไม่ต้องมีตัวเลขกำกับ ให้เริ่มต้นด้วยรายชื่อเอกสารอ้างอิงภาษาไทยก่อน และต่อด้วยรายชื่อเอกสารอ้างอิงภาษาต่างประเทศ และชื่อผู้นิพนธ์ให้อ้างนามสกุลก่อน โดยเขียนตามรูปแบบเดียวกันกับการอ้างอิงเอกสารที่เป็นภาษาอังกฤษ

2.3 ในกรณีที่อ้างอิงเอกสารที่เป็นภาษาไทย ให้แปลเอกสารอ้างอิงนั้นเป็นภาษาอังกฤษเพิ่มเติม และปีพุทธศักราชให้ปรับเป็นปีคริสตศักราช โดยนำไปต่อท้ายรายการอ้างอิงข้างต้นภายใต้หัวข้อ Translated Thai References และให้วงเล็บคำว่า [In Thai] ไว้ท้ายเอกสารอ้างอิงด้วย และชื่อผู้นิพนธ์ให้อ้างนามสกุลก่อน โดยเขียนตามรูปแบบเดียวกันกับการอ้างอิงเอกสารที่เป็นภาษาอังกฤษ

ตัวอย่างลำดับการเขียนเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ

เอกสารอ้างอิง (References)

จิรายุ ทรัพย์สิน. (2560). **ทฤษฎีการเมือง**. สุรินทร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

วันชัย สุขตาม. (2560). **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐศาสตร์**. สุรินทร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

Cook, Robert D. (1995). **Finite Element Modeling for Stress Analysis**. New york : John wiley & sons.

Translated Thai References

Supsin, J. (2017). **Political Theory**. Surin : Surin Rajabhat University. [In Thai]

Suktam, W. (2017). **Introduction to Political Sciences**. Surin : Surin Rajabhat University. [In Thai]

3. รูปแบบการเขียนเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ

3.1 หนังสือ (Book)

ชื่อ/นามสกุลผู้พิมพ์.//(ปีที่พิมพ์)//ชื่อหนังสือ//ครั้งที่พิมพ์(ถ้ามี)//เมืองที่พิมพ์://
สำนักพิมพ์.

Author.//(Year of Publication)//Title of Book.//Edition of Book.//Place of
Publication/:/Publisher Name.

ตัวอย่าง

กฤษณา วงษาสันต์. (2542). **วิถีไทย**. กรุงเทพฯ : เวิร์ดเวฟ เอ็ดดูเคชั่น.

Cook, Robert D. (1995). **Finite Element Modeling for Stress Analysis**.
New york : John wiley & sons.

3.2 รายงานทางวิชาการ

ชื่อ/นามสกุลผู้พิมพ์.//(ปีที่พิมพ์)//ชื่อเรื่อง//เมืองที่พิมพ์/:/หน่วยงานที่เผยแพร่.

Author.//(Year of Publication)//Title.//Edition of Book.//Place of
Publication/:/Publisher Name.

ตัวอย่าง

อัคราพร สุขทอง. (2558). **การพัฒนาเทคนิคการสอน "เรื่อมอันเร" จากภูมิปัญญา
ชาวบ้านสุรินทร์**. สุรินทร์ : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ราชภัฏสุรินทร์

Hickman, George A. (2010). **The Management of Teaching for Quality
Improvement Chiang Mai Thailand**. Chiang Mai : Chiang Mai
University.

3.3 วิทยานิพนธ์

ชื่อ/นามสกุลผู้พิมพ์.//(ปีที่พิมพ์)//ชื่อวิทยานิพนธ์//วิทยานิพนธ์ระดับ/(บัณฑิต,
มหาบัณฑิต, ดุษฎีบัณฑิตให้ระบุดลงให้ชัดเจน)//ชื่อสถานศึกษา.

Author.//(Year of Publication)//Title of Thesis.//Degree of Thesis.//
Publisher Name.

ตัวอย่าง

คณิงนิตย์ ไสยโสภณ. (2554). **คุณค่าและความเชื่อตำนานนาครที่มีอิทธิพลต่อวิถี
ประชากรกลุ่มชนกลุ่มน้ำแม่โขงในเขตวัฒนธรรมศรีโคตรบูร.** วิทยานิพนธ์ปริญญา
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขายุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค (กลุ่มอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง)
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

Kaewnimitchai, N. (1996). **An Analysis of College Student
Culture in Thai Higher Education Institutions.** Doctoral Dissertation
Graduate School Chulalongkorn University.

3.4 รายงานการประชุม

ชื่อ/นามสกุลผู้พิมพ์.// (ปีที่พิมพ์).// "ชื่อบทความ".// **ในชื่อรายงานการประชุม.**//
วันเดือนปีที่จัด.// เลขหน้า.// สถานที่.// สำนักพิมพ์.

Author.// (Year of Publication).// "Title of Article" .// **In Title.**//

Date of Publication.// page.// Place of Publication.// Publisher Name.

ตัวอย่าง

วิสูตร อยู่คง (2537). "การฟื้นตัวของป่าชุมชนดงใหญ่". **ในการบรรยายเรื่องการ
ฟื้นฟูป่าโดยช่วยต้นไม้ให้สืบพันธุ์ตามธรรมชาติ.** วันที่ 11 เมษายน 2537.
หน้า 10-11. กรุงเทพฯ : ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชน.

Sinlarat, P. (1995). "Success and Failure of Faculty Development
in Thai University". In **Preparing Teachers for all the World's
Children : An Era of Transformation Proceedings of
International Conference, Bangkok.** pp. 217-233.

Bangkok : UNICEF.

3.5 วารสาร

ชื่อ/นามสกุลผู้พิมพ์.// (ปี, เดือน/วันที่พิมพ์).// "ชื่อบทความ".// **ชื่อวารสาร.**// ปีที่พิมพ์
(ฉบับที่พิมพ์).// เลขหน้าแรก-หน้าสุดท้าย.

Author.// (Date of Publication).// "Title of Article" .// **Name of Journal.**// Year
(Volume).// page.

ตัวอย่าง

สารภี วรรณตรง. (2559, มกราคม-มิถุนายน). "ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : สุวรรณภูมิ-อุษาคเนย์ ภาคพิสดาร". **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์**. 18(1) : 129-134.

Cooray, V. (1992, July-August). "Horizontal Fields Generated by Return Strokes". **Radio Science**. 27(9) : 529-537.

3.6 หนังสือพิมพ์

ชื่อ/นามสกุลผู้พิมพ์. //(ปี,/เดือน/วันที่พิมพ์) // "ชื่อบทความ" // ชื่อหนังสือพิมพ์ // เลขหน้าแรก-หน้าสุดท้าย.

Author. //(Date of Publication) // "Title of Article" // Name of Newspaper. // page.

ตัวอย่าง

ปรียา เหล่าวิวัฒน์. (2549, พฤศจิกายน 6). "เกียรติอันภาคภูมิใจ". **กรุงเทพธุรกิจ**. หน้า 6.

Jewell, Mark. (2006, November 7). "Silent Aircraft' Spreads its Wings". **Bangkok Post**. p. B5.

3.7 สื่ออินเทอร์เน็ต

ชื่อ/นามสกุลผู้เผยแพร่. //(ปี) // "ชื่อบทความ" // [ประเภทสื่อที่เข้าถึง] // เข้าถึงได้จาก / : / แหล่งข้อมูลหรือที่อยู่เว็บไซต์ // สืบค้น/วัน/เดือน/ปีที่สืบค้น.

Author. //(Year of Publication) // "Title of Article" // [Online] // Available / : / Name of website // Retrieved / Date of Publication.

ตัวอย่าง

กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์. (2548). "พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์". [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.moc.go.th/thai/dbe/ecoco/e-com 3.htm>. สืบค้น 3 กรกฎาคม 2548.

Costello, M. (2002). "Sicl of Stocks? Here Are 7 Alterantives. W.". [Online]. Available : http://momey.cnn.com/2002/07/09/pf/investing/q_alternatives/index.htm. Retrieved July 11, 2002.

3.8 การสัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์. //(ปี,/เดือน/วันที่). //ตำแหน่ง(ถ้ามี). //สัมภาษณ์.

Name of Interview. //(Date of Publication). //position. //Interview.

ตัวอย่าง

เกษม จันทร์แก้ว. (2554, สิงหาคม 1). นายกสภามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
สัมภาษณ์.

Waterworth, Peter. (2003, December 1). Principal lecturer, Deakin
University. Interview.

การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อและการสมัครเป็นสมาชิกวารสารมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ กรุณาติดต่อ

กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
สำนักงานคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ชั้น 1 อาคาร 38
186 หมู่ที่ 1 ถนนสุรินทร์-ปราสาท ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000
โทรศัพท์/โทรสาร 044-513369, 082-7553460
<https://www.tci-thaijo.org/index.php/jhssrru>
E-mail : jhssrru@srru.ac.th

อัตราค่าวารสาร

กำหนดออกวารสารปีละ 2 ฉบับ จำหน่ายราคาฉบับละ 250 บาท ไม่รวมค่าส่ง

อัตราค่าสมาชิก

ปีละ 450 บาท

แบบฟอร์ม

การส่งบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

1. ข้าพเจ้า (นาย/นาง/น.ส.).....

2. วุฒิการศึกษาชั้นสูงสุด.....ตำแหน่งวิชาการ (ถ้ามี).....

3. สถานภาพผู้พิมพ์

อาจารย์ในสถาบันการศึกษา (ชื่อสถาบัน)

โปรแกรม.....คณะ.....

บุคคลทั่วไป (ชื่อหน่วยงาน)

4. ขอส่งนิพนธ์ต้นฉบับ (Original Article) ได้แก่

บทความวิจัย เรื่อง

บทความวิชาการ เรื่อง.....

บทความปริทรรศน์ เรื่อง.....

บทความวิจารณ์หนังสือ เรื่อง

5. ชื่อผู้พิมพ์ร่วม (ถ้ามี).....

6. ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้ เลขที่.....ถนน.....

แขวง/ตำบล.....เขต/อำเภอ.....

จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์มือถือ.....โทรศัพท์/โทรสาร.....

E-mail.....

7. สิ่งที่ส่งมาด้วย แผ่น CD ข้อมูลต้นฉบับ เอกสารพิมพ์ต้นฉบับทางอีเมล jhssrru@srru.ac.th

เอกสารพิมพ์ต้นฉบับทางออนไลน์ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/jhssrru>

ชื่อแฟ้มข้อมูล.....

หมายเหตุ

- กรณีส่งเอกสารต้นฉบับด้วยตัวเอง มีแผ่นซีดีต้นฉบับ 1 ชุด และเอกสารพิมพ์ต้นฉบับ จำนวน 2 ชุด

- กรณีส่งเอกสารพิมพ์ต้นฉบับ ส่งไฟล์ทางอีเมลทางออนไลน์ มีแบบฟอร์มการส่งบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์วารสาร และไฟล์ต้นฉบับ

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้ยังไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อนและไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่น

ลงนาม.....ผู้พิมพ์

(.....)

วันที่...../...../.....

**ใบตอบรับการเป็นสมาชิก
วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์**

วัน.....เดือน.....พ.ศ.....

ชื่อ-นามสกุล.....

ที่อยู่ (สามารถติดต่อได้).....

โทรศัพท์.....โทรสาร.....

E-mail.....

มีความประสงค์จะขอรับเป็นสมาชิกวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

สมาชิกประเภทรายปี 1 ปี 2 ฉบับ ราคา 450 บาท

จัดซื้อวารสาร เล่มละ 250 บาท ปีที่.....ฉบับที่.....จำนวน.....เล่ม
รวมเป็นเงิน.....บาท

พร้อมนี้ข้าพเจ้าได้ชำระโดย

โอนเงินเข้าบัญชีธนาคารกรุงเทพ สาขา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ชื่อบัญชี วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

เลขที่บัญชี 644-0-48200-5 ประเภทบัญชี สะสมทรัพย์

โปรดนำส่งวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

สถานที่ติดต่อ ที่บ้าน ที่ทำงาน

เลขที่.....หมู่ที่.....ถนน.....

ตำบล.....อำเภอ.....

จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์.....โทรสาร.....

E-mail.....

กรุณาส่งหลักฐานการโอนเงินและใบสมัคร

กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

สำนักงานคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ชั้น 1 อาคาร 38

186 หมู่ที่ 1 ถนนสุรินทร์-ปราสาท ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000

โทรศัพท์/โทรสาร 044-513369, 082-7553460

<https://www.tci-thaijo.org/index.php/jhssrru> E-mail : jhssrru@srru.ac.th

กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
สำนักงานคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ชั้น 1 อาคาร 38 มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
เลขที่ 186 หมู่ที่ 1 ถนนสุรินทร์-ปราสาท ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000
โทรศัพท์/โทรสาร 044-513369, 082-7553460
<https://www.tci-thaijo.org/index.php/jhssrru>
E-mail : jhssrru@srru.ac.th

Editorial Board, Journal of Humanities and Social Sciences, Surin Rajabhat University
Dean's Office, Faculty of Humanities and Social Sciences, Surin Rajabhat University,
1st floor 38 building, Surin Rajabhat University,
186 moo 1 Surin-Prasart Rd. Nork Muang Sub-District, Muang District,
Surin Province 32000, Thailand.
Tel./Fax. (+66) 44-513369, (+66) 82-7553460
Website: <https://www.tci-thaijo.org/index.php/jhssrru>
E-mail : jhssrru@srru.ac.th

